

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE DOĞAL VE KÜLTÜREL
VARLIKLARA YER VERİLME DÜZEYİNİN İNCELENMESİ**

**INVESTIGATION OF LEVEL OF INCLUDING OF NATURAL
AND CULTURAL ASSETS IN SOCIAL STUDIES EDUCATION**

SUAT POLAT

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

GİRESUN-2016

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Suat POLAT'ın Sosyal Bilimler Eğitimi Doğal ve Kültürel Varlıklara Yer Verilme Düzeyinin İncelenmesi başlıklı tezini incelemiş olup aday tarihinde, saat.....da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR	
Üye	Prof. Dr. Ramazan SEVER	
Üye	Prof. Dr. Serkan DOĞANAY	
Üye	Doç. Dr. Yavuz AKBAS	
Üye	Doç. Dr. Bülent AKSOY	

ONAY

...../...../2016

Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum ‘‘Sosyal Bilgiler Eğitiminde Doğal ve Kültürel Varlıklara Yer Verilme Düzeyinin İncelenmesi’’ adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Suat POLAT

ÖN SÖZ

Yeryüzünde doğal yollarla oluşan doğal varlıklar ile insanlar tarafından meydana getirilen kültürel varlıklar yer almaktadır. Bu varlıklar, yer aldıkları coğrafi ortama çeşitli güzellikler katmış, geçmiş dönemlerdeki yaşantıyı simgelediği için de bir zenginlik unsuru olarak insanların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Fakat gerek teknolojide meydana gelen hızlı değişimin insanlarda doğayla müdahale etme kabiliyetini arttırması, gerekse dünya üzerinde meydana gelen savaşlar, bu varlıkları olumsuz yönde etkilemiş ve bunların geleceğe zarar görmeden ulaşmasında endişelerin oluşmasına yol açmıştır. Bu endişelerin giderilmesine ise insanlara doğal ve kültürel varlıkları tanıtıcı ve koruyucu eğitimin verilmesi, eğitim vasıtasıyla da bilinçli insanların yetiştirilmesi hizmet edecektir.

Sosyal Bilgiler dersi, bir bütün olarak değerlendirildiğinde doğal ve kültürel varlıklara yönelik tanıtıcı ve koruyucu eğitimin verilebileceği derslerden biridir. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın amacı, öğretim programlarındaki kazanımlardan, ders ve öğrenci çalışma kitaplarından, ders işleyiş süreci ve öğretmen görüşlerinden hareketle Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyini incelemektir.

Tanıştığım ilk günden beri her türlü desteğini benden esirgemeyen, tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR'e, bu süreçte desteklerinden dolayı Sayın Prof. Dr. Ramazan SEVER'e, Sayın Prof. Dr. Serkan DOĞANAY'a, Sayın Doç. Dr. Yavuz AKBAŞ'a, Sayın Doç. Dr. Bülent AKSOY'a; çalışmanın her aşamasında değerli görüş ve önerilerinden faydalandığım Arş. Gör. Büşra KOÇAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Suat POLAT

II

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARA YER VERİLME DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

POLAT, Suat

Giresun Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı, Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

Aralık, 2016

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki kazanımlardan, ders ve öğrenci çalışma kitaplarından, ders işleyiş süreci ve öğretmen görüşlerinden hareketle Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyini incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak dokümanlardan, gözlem ve odak grup görüşmesinden faydalanılmıştır. Verilerin toplanmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları, gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırmada yapılan doküman incelemesi sonucunda; 5. sınıfta “Adım Adım Türkiye ve Hepimizin Dünyası”, 6. sınıfta “İpek Yolunda Türkler ile Ülkemiz ve Dünya”, 7. sınıfta ise “Türk Tarihinde Yolculuk ve Ülkeler Arası Köprüler” ünitelerinde doğal ve kültürel varlıklara yer verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili kazanımların en fazla “Kültür ve Miras” öğrenme alanında olduğu anlaşılmakla birlikte kültürel varlıklar ile ilgili kazanımların doğal varlıklar ile ilgili kazanımlardan daha fazla olduğu tespit edildi. Araştırmada yapılan gözlemler sonucunda; öğretmenlerin konunun işlenişinde genel olarak geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıkları, yeterince etkinlik yapamadıkları belirlendi. Odak grup görüşmesi sonucunda ise; öğretmenlerin gerek öğretim programlarında gerekse programların uygulandığı okulların fiziksel koşullarında eksiklikler bulunduğu, bunların giderilmesi gerektiğine ilişkin görüş belirttikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğretim programları, ders kitapları, doğal varlıklar, kültürel varlıklar.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF LEVEL OF INCLUDING OF NATURAL AND
CULTURAL ASSETS IN SOCIAL STUDIES EDUCATION

POLAT, Suat

Giresun University

Institute of Social Sciences

Department of Elementary Education, Doctorate Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

December, 2016

The purpose of this study is to examine the level of including of natural and cultural assets in Social Studies Education by using lesson's and students' workbooks, achievements of Social Studies Curriculum, the process of the course and teachers' perceptions. In the study, document review that is the one of the qualitative research method was used. Documents, observation and focus group interviews has been benefited as data collection tools and Social Studies Curriculum, textbooks, student workbooks, observation and interview forms were used to collect data. Gathered data were evaluated by using content analysis and descriptive analysis. After the examination of the document, it was determined that; natural and cultural assets are included in the 5th grade unit that's name is "Step by Step Turkey and all the World", 6th grade unit name is "Turks on the Silk Road with Our Country and the World" and 7th grade unit name is "Trip in Turkish History and Bridges Between Countries". According to obtained data, it is understood that most of the gains related to the natural and cultural assets are in the "Culture and Heritage" learning field and gains related with cultural assets has been shown to be more than gains of natural assets. After the observations of the study, it has been found that teachers usually use traditional teaching methods and techniques and they couldn't do educational event enough during the lessons. As a result of the focus group discussions; teachers have been expressed in their opinion that there are shortcomings in the curriculum and physical conditions of schools implementing the program.

Keywords: Social studies, curricula, textbooks, natural assets, cultural assets.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	VII
TABLolar DİZİNİ	IX
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi	6
1.1.1. Alt Problemler	6
1.3. Amaç.....	7
1.4. Önem	8
1.5. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Varsayımlar	9
İKİNCİ BÖLÜM.....	11
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Doğa Kavramı	11
2.2. Doğal Varlıklar Kavramı.....	12
2.3. Kültür Kavramı.....	13
2.4. Kültürel Varlıklar Kavramı	14
2.5. Kültürel Miras Kavramı	16
2.6. Taşınır Doğal ve Kültürel Varlıklar	17
2.7. Taşınmaz Doğal ve Kültürel Varlıklar	18
2.8. Dünya Miras Listelerinde Türkiye	20
2.9. Biyoçeşitlilik.....	22
2.10. Milli Parklar.....	22
2.11. Tabiat Parkı	23
2.12. Tabiat Anıtı.....	24
2.13. Jeopark.....	24
2.14. Ramsar Alanı	25

2.15. Doğada Sürdürülebilirlik	26
2.16. Doğal ve Kültürel Varlıkları Korumaya Yönelik Uluslararası Sözleşmeler. 27	
2.16.1. Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına dair sözleşme	28
2.16.2. Kyoto protokolü	29
2.16.3. Ramsar sözleşmesi	30
2.17. Türkiye'deki Koruma Çalışmaları	30
2.17.1. 1710 sayılı eski eserler kanunu	31
2.17.2. 2863 sayılı kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu	33
2.17.3. 3386 sayılı tamamlayıcı kanun	35
2.18. Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma İle İlgili Resmi Kurumlar ve Sivil Toplum Kuruluşları	36
2.19. Müze Eğitimi	39
2.19.1. Sanal müzeler	40
2.19.2. Alan gezileri	41
2.20 Doğa Merkezli Eğitim	42
2.21. İlgili Araştırmalar	44
2.21.1. Yurtiçinde yapılan araştırmalar	44
2.21.2. Yurtdışında yapılan araştırmalar	58
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3. YÖNTEM	63
3.1. Araştırma Modeli	63
3.2. Örneklem	64
3.3. Veri Toplama Araçları	70
3.3.1. Gözlem formu	71
3.3.2. Görüşme formu	72
3.3.3. Veri Toplama Süreci	72
3.4. Veri Analizi	74
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	76
4. BULGULAR ve YORUM	76
4.1. Doküman Analizine İlişkin Bulgular	76
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklar	76

VI

4.1.2. Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında (MEB ve özel yayınevi) doğal ve kültürel varlıklar.....	81
4.1.3. Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili etkinlik örnekleri.....	101
4.2. Gözleme Ait Bulgular.....	111
4.2.1. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilisinde ders işleme sürecine ilişkin bulgular	113
4.2.1.1. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların işlenişinde öğretmenlerin kullandığı etkinliklerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programına uygunluk düzeyine ilişkin bulgular	136
4.2.1.2. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların öğretiminde ders işleniş sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin bulgular	154
4.3. Odak Grup Görüşmesi İle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	162
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	182
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	182
5.1. Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma	182
5.2. Gözlem Verilerinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma	189
5.3. Odak Grup Görüşmesinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma	201
KAYNAKÇA.....	216
EKLER.....	236
EK-1: Tez Çalışma İzin Onayı	237
EK-2: Doğal ve Kültürel Varlıklar Gözlem Formu.....	239
EK-3: Görüşme Formu	242
ÖZGEÇMİŞ	243

VII

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAG	: Akdeniz Foku Araştırma Grubu
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
ÇEVGÖN	: Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği
ÇEVKO	: Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı
DHKD	: Doğal Hayatı Koruma Derneği
EUROPA NOSTRA	: Avrupa Bütünündeki Miras Birliği
GEYAK	: Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICA	: Uluslararası Arşiv Komisyonu
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	: Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
KAD	: Kuş Araştırmaları Derneği
KORDON	: Kent ve Çevre Kültürü Derneği
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KÜMİD	: Kültürel Mirasın Dostları Derneği
LEAP	: Mahalli Çevre Ajansı Planları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies
TBMM	: Türkiye Büyük Milletler Meclisi
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı
TURMEPA	: Deniz Temiz Derneği

VIII

- TÜBA : Türkiye Bilimler Akademisi
- TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- TÜDAV : Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
- UNESCO : Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- WATCH : Silahlı Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınamaz Kültür Varlıklarının
Korunması İçin Dünya Birliği
- WWF : Doğal Hayatı Koruma Vakfı

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Çalışmanın Gözlem Aşamasında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler.....	65
Tablo 3.2. Çalışmanın Odak Grup Görüşmesi Aşamasında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	70
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğal ve Kültürel Varlıklar İle İlgili Kazanım Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzdeler Değerleri.....	77
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğal ve Kültürel Varlıkları Birlikte Ele Alan Kazanım Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzdeler Değerleri.....	78
Tablo 4.3. Doğal Varlıklara İlişkin Kazanımların Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı.....	79
Tablo 4.4. Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanımların Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı	80
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar	82
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar	83
Tablo 4.7. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri.....	84
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar	85
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar	86
Tablo 4.10. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri	87
Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar.....	88
Tablo 4.12. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar	89
Tablo 4.13. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri.....	90
Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar	91
Tablo 4.15. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar	92
Tablo 4.16. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri	93
Tablo 4.17. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar	94
Tablo 4.18. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar	95
Tablo 4.19. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri.....	97
Tablo 4.20. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar	97
Tablo 4.21. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar	99

Tablo 4.22. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri	101
Tablo 4.23. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Frekans ve Yüzdeler Değerleri.....	102
Tablo 4.24. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Frekans ve Yüzdeler Değerleri ..	103
Tablo 4.25. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Doğal Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değerleri	104
Tablo 4.26. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değerleri	105
Tablo 4.27. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değerleri.....	107
Tablo 4.28. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değerleri.....	109
Tablo 4.29. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları.....	113
Tablo 4.30. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları.....	114
Tablo 4.31. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları.....	115
Tablo 4.32. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları.....	116
Tablo 4.33. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları.....	117
Tablo 4.34. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları	118
Tablo 4.35. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri	119
Tablo 4.36. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri	120
Tablo 4.37. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri	121

Tablo 4.38. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri	121
Tablo 4.39. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri	122
Tablo 4.40. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri.....	123
Tablo 4.41. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri	124
Tablo 4.42. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri	125
Tablo 4.43. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri	126
Tablo 4.44. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri	127
Tablo 4.45. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri	127
Tablo 4.46. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri .	128
Tablo 4.47. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	129
Tablo 4.48. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesi'nde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	130
Tablo 4.49. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	131
Tablo 4.50. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	132
Tablo 4.51. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültür Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	134
Tablo 4.52. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları	135
Tablo 4.53. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	136
Tablo 4.54. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	138
Tablo 4.55. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	139
Tablo 4.56. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	140

Tablo 4.57. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	142
Tablo 4.58. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesi'nde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu	144
Tablo 4.59. Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Ünitelerde Yer Verilen Kazanım Sayısı ve Uygulanan Etkinliklerin Verilen Kazanımlarla İlişkilendirilmesi.....	144
Tablo 4.60. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	145
Tablo 4.61. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	147
Tablo 4.62. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi	148
Tablo 4.63. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	149
Tablo 4.64. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	151
Tablo 4.65. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	153
Tablo 4.66. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar.....	154
Tablo 4.67. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar.....	155
Tablo 4.68. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar	156
Tablo 4.69. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar	158
Tablo 4.70. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar.....	159
Tablo 4.71. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar.....	161
Tablo 4.72. Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri	162
Tablo 4.73. Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	163
Tablo 4.74. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklara Yer Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri	165
Tablo 4.75. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıklara Yeterince Yer Verilip Verilmediğine İlişkin Öğretmen Görüşleri	167
Tablo 4.76. Sosyal Bilgiler Dersinin Doğal ve Kültürel Varlıkları Öğrencilere Tanıtmasının Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri	168

XIII

Tablo 4.77. Doğal ve Kültürel Varlıkların Öğrencilere Tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yapılması Gereken Düzenlemelere İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	170
Tablo 4.78. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Konuların İşlenişinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	173
Tablo 4.79. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenmesinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	175
Tablo 4.80. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Kazanımların Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	177
Tablo 4.81. Doğal ve Kültürel Varlıklar Konusunda Öğrenme-Öğretme Sürecinin Nasıl Planlanması Gerektiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	179

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Doğal ve kültürel varlıklar, insan yaşamında yeri dolmayacak ve değeri biçilemeyecek boyutta olan önemli miras öğelerindedir. Bu miras sadece belli bir toplum ile sınırlı kalmayıp bütün dünyaya hitap edebilen bir özelliğe sahiptir. Bir ülkedeki doğal ve kültürel varlıkların yok olması, evrensel boyutta tüm insanları etkilemektedir. Evrensel özelliğinden dolayı bu varlıkların yok olmasının bütün dünyayı etkilediği göz önüne alındığında, insanların doğa ve kültür varlıkları bilincini kazanması ve bu varlıkların gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasına katkıda bulunması kaçınılmazdır (Gül ve Kuş Şahin, 2010, 1564-1567).

Günümüz dünyasında bütün ülkeler, bünyelerinde barındırdıkları doğal ve kültürel unsurları muhafaza etmeye ve bu unsurları uluslararası arenada tanıtmaya gayret gösterirler. Ekonomik açıdan bu değerleri korumanın maliyeti yüksektir. Ama doğal ve kültürel değerlerin korunarak gelecek nesillere ulaştırılması, diğer ülkelere karşı üstünlük kurmak ve ülkeler arasında saygın bir konuma yükselmek için gereklidir. Doğal ve kültürel varlıklar aynı zamanda küreselleşen dünyada küresel turizmden pay alabilmek adına korunup gelecek nesillere aktarılacak önemli değerlerdir. Bu değerlerin korunması ve pazarlanmasında küresel ölçekli organizasyonların önemi çok büyüktür. Özellikle dünya ülkelerini bir araya getiren Birleşmiş Milletler (BM) ve bu organizasyonun bir alt kuruluşu olan Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili yürütülen faaliyetlerin uluslararası sahadaki etkisi büyüktür (Akpınar, 2007, 82). 21. yüzyıl dünyasında teknolojik ilerlemenin özellikle sanayi alanında meydana getirdiği hızlı değişimin çevreye verdiği zararlar karşısında çevresel güzellik kaynağı olan doğal ve kültürel değerlerin korunup geleceğe sağlıklı bir şekilde taşınması için uluslararası çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Dünya mirasını muhafaza etmek amacıyla olaya beynelmilel bir açıdan yaklaşma fikri I. Cihan Harbi'nden sonra ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda 1972

yılında “Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme” çok sayıda devlet tarafından imzalanmıştır. Adı geçen sözleşmedeki en önemli özellik doğal ve kültürel varlıkların korunmalarına yönelik hedeflerin tek çatı altında toplanmış olmasıdır. Sözleşme bu anlamda, insanla doğanın bir arada olduğu, bununla birlikte doğa ve insan arasında sürdürülebilir bir dengenin zaruri bir ihtiyaç olduğunu ileri sürmektedir. Bu sözleşmeye taraf olmak, dünyanın çeşitli yerlerinde yer alan evrensel özelliğe sahip doğal ve kültürel güzelliklerin bir farklılık, aynı zamanda önemli bir zenginlik kaynağı olduğunun bilincine varıp doğal ve kültürel değerlerin en iyi şekilde korunmasında ve geleceğe taşınmasında sorumluluk alma anlamına gelir. Sözleşmeyi imzalayan ülkeler, birlikte dünyanın doğal ve kültürel zenginliklerini korumayı amaçlamakta ve bu konudaki kararlılıklarını belirtmektedirler (www.unesco.org.tr). Bu tür uluslararası sözleşmeler, 21. yüzyılda meydana gelen teknolojik gelişmenin özellikle sanayi üzerinden çevreye verdiği akıl almaz zararlar karşısında yararlı olmasının yanı sıra tek başına yetersizdir.

İnsanoğlunun bütün imkânlarından faydalandığı çevreyi kirletmesi genellikle kendisi ile doğa arasındaki dengeyi kendi lehine zorlaması sonucu ortaya çıkmıştır (Karatekin ve Aksoy, 2002, 1424). Doğal çevreyi pervasızca kullanan insanoğlu doğada yer alan doğal ve kültürel değerlere çok ciddi zararlar vererek telafisi çok zor olan sorunlar meydana getirmiştir (Sakacı, 2007, 1). Çevre konusunda yaşanan tüm bu olumsuz gelişmelerin en önemli sebeplerinden biri de sanayileşme hareketleri ile birlikte kazanma hırsıyla hareket eden insanoğlunun doğayı kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yağmalamasıdır. Tüm bunların neticesinde ise insan yaşamının önemli kaynaklarından biri olan doğal çevre gitgide bozulmakta ve gelecek kuşakların ihtiyaç duyduğu temiz hava, doğal çevre yok olup gitmektedir (Erten, 2004, 1).

Hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, hatalı ekonomik politikalar ise doğal çevrede yer alan kaynakların hızlı bir şekilde tüketilmesine yol açarak yukarıda anlatılan çevresel kirlenmelere hız kazandırmıştır. Çevre sorunlarının gitgide arttığı günümüz dünyasında insanların bilinçlenmesini sağlayacak şekilde etkili bir çevre eğitiminin verilmesi sorunların en aza indirilmesini sağlayacak önemli bir adım olacaktır (Gökçe, 2009, 251-252). Çünkü çevre koruma konusunda bilinçli olan insanlar, çevrenin korunmasına kanunlardan daha fazla katkı sağlayacaktır (Aksoy,

2014, 113). Çevre eğitimi, insanların çevreyi farklı yollardan değerlendirmesini sağlayacak bilgi ile donanmalarını sağlar (Aksoy ve Karatekin, 2013, 16).

Çevreye verilen zararlar sadece sanayi inkılabı ile birlikte gelişen teknolojiyi çevre aleyhine kullanan insan davranışlarından ibaret değildir. Özellikle son yıllarda etkisi gittikçe daha fazla hissedilmeye başlanan iç savaşlar da hem insan hayatına hem de doğal ve kültürel değerlere çok ciddi boyutta zarar vermektedir (www.unesco.org.tr).

Çatışma altında bulunan bölgelerdeki kültürel mirasın durumu ile ilgili UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından 2015 yılında yapılan bir toplantıda özellikle Suriye, Irak başta olmak üzere Mısır, Ürdün gibi Ortadoğu ülkelerindeki iç karışıklıkların insan hayatını tehdit ettiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra çatışmaların cereyan ettiği bu coğrafyalardaki doğal ve kültürel mirasın da büyük bir tehdit altında olduğu vurgulanarak bununla ilgili acil önemlerin alınması gerektiği konusunda görüş belirtilmiştir. Çatışmaların gittikçe alevlendiği coğrafyalarda doğal ve kültürel miras alanlarına yapılan silahlı saldırıların yanında bu tür alanlara yönelik terör eylemleri ve yağmalama olayları da bu değerlerin gittikçe yok olmasına neden olmaktadır (www.unesco.org.tr).

Gerek çevresel şartlarda meydana gelen bu akıl almaz yıkımlar gerekse de çatışma halinde olan bölgelerdeki çevresel felaketler bu konuda birtakım önlemler alınmasını zorunlu kılmıştır. Çeşitli sebeplerden dolayı tahribata uğrayan doğal ve kültürel varlıkların uluslararası korunmasına yönelik olarak alınan önlemler hiç kuşkusuz doğal ve kültürel varlıkların korunması ve gelecek nesillere taşınması adına atılan çok önemli adımlardır. Fakat günümüz dünyasında giderek bozulmaya, kirlenmeye yüz tutmuş olan çevresel koşulların önemli miras kaynaklarını yok etmemesi için sadece uluslararası antlaşmaların yeterli olmayacağı da ortadadır. Bu konuda insanların bilinçlenmesini sağlayacak eğitim imkânlarının seferber edilmesi gerekir.

Eğitimin bu anlamda önemli bir fonksiyona sahip olduğu, kültürel değerler ile okul eğitimi arasında paralel ilişkilerin olduğu ve bireylerin kültürel miras konusunda okul eğitimi vasıtasıyla bilinçlendirilebileceği çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (Copeland, 2006; Alkış ve Oğuzoğlu, 2005; Curtis and Seymour, 2004; Henson, Stone and Corbishley, 2004; Hunter, 1988; Patric, 1988). Bu

doğrultuda insanlara küçük yaşlardan itibaren düzenli olarak doğal ve kültürel mirası tanımaya ve yaşatmaya yönelik eğitimin farklı dersler aracılığı ile verilmesi sorunun çözümüne önemli katkılar sağlayacaktır. Sosyal Bilgiler dersi bu eğitimin verilebileceği en önemli derslerden birisidir.

Sever (2016, 3) Sosyal Bilgileri, değişen ülke ve dünya şartlarında bilgi destekli karar alıp sorun çözebilen etkin yurttaş yetiştirmek maksadıyla toplumsal ve beşeri bilimlere yönelik bilgileri yoğurarak aktaran bir öğretim programı şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal Bilgiler dersi, konusu itibari ile hem insan hem de insan yaşamı ile ilgili çok disiplinli ve disiplinler arası bir ders olması, aynı zamanda insanlara vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmayı amaçlaması açısından önemlidir. Bu derste tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyaset bilimi gibi konular entegre edilerek disiplinler arası bir yaklaşımla sunulur (Meydan ve Akkuş, 2014, 403-404). Sosyal Bilgiler insan yaşamıyla ilgili her şeyi kapsadığına göre bu derste insan yaşamını yakından ilgilendiren doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi gerektiği söylenilebilir. Doğal ve kültürel varlıklara bu derste yer verildiği öğretim programlarının içeriğinden de anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde, programın genel amaçlarının beşinci maddesinde “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder” (MEB, 2005) genel amacı yer alır. Programın on yedinci maddesinde ise “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, 2005) genel amacı yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın söz konusu genel amaçlarından yola çıkarak, bu dersin doğal ve kültürel varlıklara yönelik farkındalık kazandırmada, doğal ve kültürel varlıkları tanıtop sağlıklı bir şekilde geleceğe aktarmada önemli bir ders olduğu anlaşılmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili yapılmış çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Doğal ve kültürel varlıkların eğitim boyutu ile ilgili yapılan çalışmalar şunlardır: kültürel mirasın korunması (Karip, 2014; Uçar, 2014; Zor ve Karip, 2014; Yeşilbursa, 2013; Karip, 2012; Karataş, 2011; Tuna, 2006;

Patric, 1988), Sosyal Bilgilerde kültür, kültürel miras, müze eğitimi ve tarihi yerler (Avcı ve Memişoğlu, 2016; Avcı, 2014; Meydan ve Akkuş, 2014; Peker, 2014; Yeşilbursa ve Uslu, 2014; Gögebakan ve Buyurgan, 2013; Kılcan ve Akbaba, 2013; Çengelci, 2012; Ünlü, 2012; Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012; Yıldız, 2012; Gögebakan, 2011; Yeşilbursa, 2011; Yılmaz ve Şeker, 2011; Bıyıklı, 2010; Gögebakan, 2009; Yeşilbursa, 2006; Akmehmet, 2005; Güleç ve Alkış, 2003; Hunter, 1988), kültürel miras eğitimi (Samayoa, 2014; Yörükoğlu, 2008; Arıkan, 2012; Borrero, Yeh, Cruz and Suda, 2012; Copeland, 2006; Alkış ve Oğuzoğlu, 2005; Curtis and Seymour, 2004 Henson, Stone and Corbishley, 2004), doğa tarihi müzeleri ve doğa merkezli eğitim (Dilli, 2014; Kete, 2013; Kalender, 2010) Sosyal Bilgilerde doğal ve kültürel varlıklar (Mazman Budak, 2012), doğal mirasın korunması (Gülersoy, 2013), doğal ve kültürel mirasın korunması (Çetin, 2006), kültürel mirasın metafor yoluyla incelenmesi (Selanik Ay, ve Kurtdebe Fidan, 2013), bilim ve teknoloji müzeleri (Bozdoğan, 2007), şiirlerde kültür ve tabiat varlıkları (Furtana, 2014) konularında çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Konunun eğitim boyutu ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak incelendiğinde, çalışmaların büyük bir kısmının kültürel varlıklar ile ilgili olduğu buna karşın doğal varlıklar ile ilgili yapılan çalışmaların nicelik açısından az olduğu görülmektedir. Buna karşın hem doğal hem kültürel varlıkları birlikte ele alan sınırlı çalışmaya rastlanmıştır. Doğal ve kültürel varlıkları bir arada inceleyen Çetin (2006), araştırmasını Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği lisans programlarının ders içerikleri ile sınırlı tutarken, Mazman Budak (2012), araştırmasını deneysel temeller üzerine ve daha çok konunun değer boyutu ile ilişkisi açısından yürütmüştür. Furtana (2014) ise doğal ve kültürel varlıkları edebi açıdan ele almıştır.

Doğal ve kültürel varlıkların eğitim boyutu dışında yapılan çalışmalar ise şunlardır: kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması (Erkal, 2010), kültürel mirasın korunmasında yaşanan sorunlar ve doğal sit alanlarındaki sorunların belirlenmesi (Girişken, 2010; Vuruşkan ve Ortaçşme, 2009), kültürel mirasın korunması (Perker, 2010; Görgülü, 2007; Demirel, 1993), kültür varlıklarının belgelendirilmesinde jeomekansal bilgi yönetimi (Kıvılcım, 2009), Türkiye'nin dünya miras listesindeki yeri (Akpınar, 2007), ekosistem perspektifinde doğal varlıkların bakımı (Collins and Larry, 2007), taşınmaz kültür varlıklarına yönelik

mali teşvikler (Koç, 2007), kültür varlıklarının sınıflandırılması (Marmasan, 2007), sanal ortamda kültürel miras enformasyonu (Deren, 2006), yerleşim yerlerinde yer alan doğal ve kültürel varlıklar (Smith ve Gilden, 2001), milli parklar (Yaşar, 2000), tabiat parkı (Sezer, 2015; Özbay, 2008), tabiat anıtı (Yılmaz ve Özer, 2003), jeoparklar, (Gümüş, 2008) konularında da çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Alanyazında konu ile ilgili yapılan çalışmalar göz önüne alındığında doğal ve kültürel varlıkları bir arada ele alıp Sosyal Bilgiler öğretim programını, ders kitaplarını ve öğrenci çalışma kitaplarını bütüncül bir şekilde değerlendirip öğretmen görüşleri ve gözlemlerle destekleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmaması, konunun eğitim boyutunun önemi göz önüne alındığında alanyazında bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Doğal ve kültürel varlıkların kanunlar yoluyla korunması ve bu varlıklara yönelik eğitim her ne kadar çeşitli dersler, eğitim ortamları vasıtasıyla verilse de Sosyal Bilgiler dersinin bu varlıkların eğitimi konusunda önemli derslerden birisi olduğu hem Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına hem de alanda yapılmış çeşitli çalışmalara (Avcı ve Memişoğlu, 2016; Avcı, 2014; Uçar, 2014; Gülersoy, 2013, Bıyıklı, 2010) dayanarak söylenilebilir. Yapılan bu çalışma ile Sosyal Bilgiler alanyazınındaki bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyini incelenmeyi amaçlayan bu çalışmada, araştırmanın problem cümlesini Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyi nedir? sorusu oluşturmaktadır.

1.1.1. Alt Problemler

1. MEB ve özel yayınevleri tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders ve öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyi nedir?
2. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara ilişkin konuların öğretiminde ders işleme sürecinde neler yapılmaktadır?

2.1. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların öğretiminde öğretmen öğrenci etkileşimi, kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından nasıldır?

2.2. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların öğretiminde karşılaşılan sorunlar (varsa) nelerdir?

3. Öğretmenlerin;

3.1. Doğal ve kültürel varlıklara Sosyal Bilgiler derslerinde yer verilmesinin gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.2. Doğal ve kültürel varlıklara Sosyal Bilgiler derslerinde yer verilme düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.3. Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilere doğal ve kültürel varlıkların tanıtımındaki etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.4. Doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtımında Sosyal Bilgiler programında yapılması gereken düzenlemelere ilişkin görüşleri nelerdir?

3.5. Sosyal Bilgiler dersinde, doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların öğrencilere kazandırılmasında kullandıkları yöntem, teknik ve etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?

3.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (5, 6, 7) doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yeterlilik düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.7. Karar verici olmaları durumunda doğal ve kültürel varlıklar açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını nasıl düzenleyeceklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Amaç

Yapılan bu çalışmanın amacı, öğretim programlarındaki kazanımlardan, ders ve öğrenci çalışma kitaplarından, ders işleyiş süreci ve öğretmen görüşlerinden

hareketle Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyini incelemektir.

1.4. Önem

“Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip doğal ve kültürel varlıkları dünyaya tanıtmada, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmada ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini”(www.kulturvarliklari.gov.tr) sağlamada eğitim önemli bir araçtır.

Doğal ve kültürel varlıklar, bir ülkenin ya da bölgenin önemli miras kaynakları arasında olup korunmaları gereken önemli zenginlik kaynaklarıdır. Bu zenginlik kaynaklarının korunup yeni kuşaklara aktarılması, hiç kuşkusuz sağlam eğitimsel temeller vasıtasıyla gerçekleşebilir. Dolayısıyla eğitim, insanların söz konusu doğal ve kültürel zenginlik kaynakları konusunda bilinçlendirilmesi bunların geleceğe güvenilir bir şekilde aktarılması hususunda önemli katkılar sağlayacaktır. Ortaokul seviyesinde öğrencilere verilen dersler göz önüne alındığında gerek öğretim programında yer alan öğrenme alanları ve kazanımlar gerekse öğrencilere okutulan ders kitapları Sosyal Bilgiler dersinin söz konusu eğitim için önemli olduğunu göstermektedir. İlgili araştırmalarda (Avcı ve Memişoğlu, 2016; Zor ve Karip, 2014; Gülersoy, 2013; Çengelci, 2012; Çetin, 2006) doğal ve kültürel varlıklara yönelik bilincin kazandırılması ve kültürel mirasın korunmasında Sosyal Bilgiler dersinin önemi ortaya konmuştur.

Kültürel değerlerin muhafaza edilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında okullara önemli görevler düşmektedir. Eğitim kurumları insanlara miras öğelerini tanıtır ve bu miras öğelerinin yaşatılmasına dair programlar hazırlamalı ve bu programları gerektiği gibi uygulamalıdır (Arıkan, 2012, 1-2). Sosyal Bilgiler dersinin bu konudaki önemine bakıldığında ise programda yer alan dokuz öğrenme alanından ikisinde (“Kültür ve Miras” ile “Küresel Bağlantılar”) doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili kazanımlara yer verildiği görülmektedir (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı genel amaçlarının beşinci maddesinde, “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan

kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder” ifadesi on yedinci maddesinde ise “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2005). Öğretim programlarındaki genel amaçlar, kazanımlar Sosyal Bilgiler dersinin doğal ve kültürel varlıkların öğretiminde önemli bir ders olduğunu göstermektedir. Sosyal Bilgilerin bu konuda önemli bir ders olmasının yanında programda, ders ve öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıkların ne düzeyde yer aldığı, öğretmenlerin doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımları nasıl aktardığı, ders işleme süreçleri, kullandıkları yöntem ve teknikler, başvurdukları etkinlikler, öğrencilerle kurdukları etkileşim, kullandıkları dil, başvurdukları ölçme ve değerlendirme teknikleri de konu ile ilgili kazanımlarda yer alan bilgi, beceri ve değerlerin öğrenciler tarafından kazanılmasında oldukça önemlidir. Bu kapsamda araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer verilen doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili kazanımların öğrencilere nasıl aktarıldığı gözlem yoluyla incelenmiş, bu konuda öğretmen görüşleri alınmış, varsa programdaki eksiklik ve aksaklıklar belirlenip sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen veriler; ortaokul döneminde okutulan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarından, ders kitaplarından, öğrenci çalışma kitaplarından, sınıf ortamında yapılan gözlemlerden ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Araştırma sonucunda elde edilen veriler doküman incelemesi, gözlem ve görüşme yoluyla toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Araştırmaya dâhil edilen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının amaçlanan verileri elde etmek açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

2. Katılımcıların görüşme sorularına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme sorularının ve gözlem formunun istenilen özellikleri ölçtüğü varsayılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Doğal ve kültürel varlıkların açıklanması, bu varlıklar ile ilgili kavramlar, ulusal ve uluslararası bazı sözleşmeler, doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, müze eğitimi, doğa merkezli eğitim alanyazından faydalanılarak bu bölümde sunulmuştur.

2.1. Doğa Kavramı

Doğa, çevrede insan yapımı dışında yer alan her şeye denir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014). Doğanın korunup yeni kuşaklara yaşanılabılır bir şekilde aktarılması gereği doğadan faydalanan bütün insanlara önemli bir sorumluluk bilinci yüklemektedir (Uluçınar Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008, 498).

İnsanlara yaşam kaynağı sağlayan gerek su kaynakları, toprak, gerekse de canlılar için yaşam kaynağı olan hava gibi önemli unsurların tamamı doğanın parçalarını oluşturmaktadır. Doğa insan yaşamı ile beraber onlara sonsuz yaşama imkânları sunmasına karşın insanoğlunun bu imkânlarla olumlu karşılık verdiği söylenemez. Aksine insanoğlu doğanın kendilerine sunmuş olduğu yaşamsal olanakları olabildiğince olumsuz kullanarak doğaya önemli boyutlarda zarar vermiştir. Gerek yayın organları gerekse de bilimsel çalışmalar günümüzde doğanın korkunç boyutlarda kirletildiğini açıkça ortaya koymaktadır (Tahiroğlu, 2011, 57-58).

İnsanların doğanın bir parçası olduğu gerçeğinden hareket ederek çevreye yönelik sorumluluk almaları gerekir. Bu anlamda doğanın insanlar tarafından gerçekçi bir şekilde anlamlandırılması, içinde yaşanan çevredeki sorunları tanımlanması ve bu sorunların çözümüne yönelik sorumluluk alınması gerekir. İnsanlar tarafından söz konusu sorumlulukların alınması ise gerçekçi ve kalıcı bir çevre eğitimi ile mümkündür (Kalender, 2010, 2).

Günümüzde artan miktarda çevre kirliliğinin meydana gelmesi, yağmur ormanlarının giderek yok olması, havaya karışan zararlı gazların havayı kirletmesi gibi unsurlar küresel ısınmaya yol açarak canlı yaşamını tehdit etmiştir. Bunun yanı sıra nüfusun hızlı bir şekilde artması, zararlı enerji kaynaklarının kullanılması, çölleşme, kuraklık gibi unsurlar doğal çevreyi giderek yok etmektedir. İnsanların sebep olduğu çevre kirliliği önemli boyutlara ulaştıkça çevre ahlakı daha önemli hale gelmiştir (Tahiroğlu, 2011, 57-58).

2.2. Doğal Varlıklar Kavramı

İnsanlar tarafından oluşturulmuş eserler kültürel varlıklar kapsamına girerken, insan etkisi olmadan doğada zaman içinde kendiliğinden oluşmuş eserler ise doğal varlıklar kapsamına girmektedir (Koç, 2007, 66). Doğal varlıklar, yeryüzünde, yer altında ve su altında bulunan, jeolojik devirlerle tarih öncesi ve tarihi dönemleri simgeleyen estetik açıdan ve özellikleri gereği korunması gereken önemli değerlerdir (Çetin, 2013, 7).

Korunmaları gereken tabiat varlıkları 2863 sayılı yasada nadir bulunan imtiyazlı doğal nitelikler ve güzelliklerle sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı nadir bulunma bu konuda önemli bir girdiyi oluşturmaktadır. Jeolojik bir yapı, bir bölgeye özgü bitki türü, özel bir fauna türü bu konudaki birkaç örneği teşkil etmektedir. Jeolojik oluşuma Kapadokya'daki Peri Bacaları, bitki örtüsüne Marmaris'teki günlük ağaçları örnek olarak verilebilir. Ancak doğal varlıkları sadece bunlarla sınırlı tutmak doğru bir yaklaşım olmaz. Bazen tek başına çok önemli olmayan bir bitki türü belli bir bölgede oluşturduğu bütünlükle önemli bir hale gelebilir. Akdeniz'de bulunan maki türü bu konuda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Dahası, bazen tek tek bulunan çınar ağacı gibi bitki türleri de doğal varlıklara dâhil edilebilir. Anadolu bu açıdan zengin bir doğal ve kültürel geçmişe sahiptir (Asatekin, 2004, 45-49).

İnsanoğlu eski çağlardan günümüze kadar çevresinde meydana gelen doğa olaylarına karşı ilgi göstermiş ve doğanın kendilerine sunmuş olduğu sayısız zenginlikten faydalanma yoluna gitmiştir. Fakat insanlar bir yandan doğanın kendilerine sunmuş olduğu sayısız zenginlikten faydalanırken diğer yandan doğaya akıl almaz zararlar vermiştir. Günümüzde tüm dünya ülkelerinde doğal hayatı

insanların olumsuz etkisinden korumak için doğayı koruma görüşü ortaya atılmıştır. Bundan dolayı doğada mevcut olan doğal varlıkları sağlam temellere dayandırarak çocuklara öğretmek, bu varlıkların gelecek nesillere aktarılması adına önemli bir hedefi meydana getirmiştir. 21. yüzyılı kapsayan günümüz şartlarında gerek hava, su, toprak kirliliği gerekse de küresel ısınma, asit yağmurları, sera etkisi, nüfus artış hızı gibi unsurların çevresel anlamda yıkıcı etkilere sebep olarak çevresel kirliliğe yol açmaları insanların yaşadığı dünyayı korumaları fikrini gündeme getirmiştir. Söz konusu fikri geliştirecek ve hayata geçirilmesini sağlayacak araç ise sağlam bir çevre eğitimidir (Dilli, 2014, 85-89).

2.3. Kültür Kavramı

Toplumların tarihi süreçler boyunca meydana getirdikleri ve nesilden nesile aktardıkları maddi ve manevi unsurların tamamı anlamına gelen kültür, toplumların kendine özgü kimliklerini oluşturup onları diğer toplum ve gruplardan ayırır (Selanik Ay ve Kurtdepe Fidan, 2013, 1136). Kültür, toplumları diğer toplumlardan farklı kılan hayat şekli ve her toplumun kendine özgü olan milli değerleridir (Karadağ, Kolaç ve Ulaş, 2012, 382).

İnsanların meydana getirdikleri her şey olarak tanımlanan kültür, bilimsel çalışmalarda uygarlıkla eş anlamlı kullanılsa da aslında her toplumun kendine has yaşam tarzıdır. Kültür, insan toplumlarının tarih boyunca meydana getirdikleri tutumlar, ilgiler, algılar ve davranışlarla ortaya çıkan hayat biçimi, maddi ve manevi varlıklardan oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılan tarihi miraslardır (Göçer, 2013, 254).

Sever (2016, 8) kültür kavramını, insanların birlikte yaşamlarını sürdürdükleri ortak yaşam alanlarında doğan ve kuşaktan kuşağa yayılarak yaşatılan değerleri, inançları, kimlikleri ve anlamları kuşatan bir bütün şeklinde tanımlamıştır.

Kültür ile ilgili yapılan tanımlardan yola çıkarak farklı yazarlar tarafından yapılmış çok sayıda tanım olmakla beraber insanlar arasında mevcut olan farklılıklara, zenginliklere, çeşitliliklere rağmen tüm insanlığın birlikte oluşturduğu ortak bir ruh olduğu da söylenebilir. Kültür her ne kadar farklı kişiler tarafından

farklı yorumlansa da tüm insanlığın ortak değer yargılarını yansıtmaktadır. İnsanoğlunun türemesiyle beraber meydana gelen kültür, çeşitli unsurları bünyesinde barındırıp varlığını devam ettirmekle beraber büyük bir çeşitlilik, farklılık göstererek günümüze kadar ulaşmıştır. Kültür, uluslararası özellik taşımalarının yanı sıra aslında ulusaldır. Şöyle ki, insanlık açısından bir bütün özelliği taşımalarının yanında aslında kültür, ulusal anlamda üretilen maddi ve manevi özelliklerin uluslararası alana taşınmasından ibarettir. Yani kültür, parçaları bir araya getirerek bütünü oluşturmaktadır. Kültürel çeşitlilik evrensel bildirisi, insanların ulusal kültürlerini muhafaza edip evrensel kültürleri reddetmesinin yanlış olduğunu belirterek ulusal kültürlerin evrensel kültürleri beslemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Atılğan, 2011, 5-6).

Kültürün insanlıkla paralel bir şekilde varlığını devam ettiren ve insanlar tarafından meydana getirilen maddi, manevi her türlü varlık olduğu göz önüne alındığında korunup geleceğe taşınması zaruri bir hal almaktadır. Dolayısıyla insanlar tarafından oluşturulan ve genel adı kültür olan bu zenginliklerin geleceğe sağlıklı bir şekilde taşınması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

2.4. Kültürel Varlıklar Kavramı

Gerek tarih öncesi gerekse de tarihi devirlere ait din, kültür, bilim ve güzel sanatlarla ilgili yeryüzünde, yer altında ya da su altında bulunan taşınır ve taşınmaz varlıklara kültürel varlıklar denir (Çetin, 2013, 7). Resim, heykel, geçmiş dönemlere ait tıraş bıçakları, bakır taslar, iğne oyalar, ibrikler, tarihi çeşmeler, halılar, kilimler, gaz lambaları, çömlekler, hanlar, hamamlar, kaleler, antik kentler, camiler, kiliseler, tekke ve türbeler, tarihi mezarlıklar, medrese gibi eserler önemli kültürel varlıklardandır (Asatekin, 2004, 22-32). Kültürel varlıkların yukarıdaki tanımından yola çıkarak insanoğlu tarafından meydana getirilmiş maddi ve manevi her şey olduğu söylenebilir. Kültürel varlıkların, insanların geçmiş dönemlerde meydana getirdikleri tarihsel değer taşıyan nesnelere günümüze ulaşmış o nesnelere üreten insanların kültürel kimliklerini yansıtan değerler olduğu söylenebilir. İnsanların geçmiş dönemlerde ürettikleri nesnelere onların hayat tarzını, kültürel kimliklerini yansıtır.

Bütün ulusların kültürel kimliği, insan gruplarının geçmişinden faydalanır. Kültürel kimlik dışardan etkilenmekle beraber kendine has tarzını koruyan ve bu şekilde kendini yenileyerek insanlara büyük bir zenginlik sunan hatırı sayılır değerlerden biridir. Kültürel kimlik aynı zamanda devletlerin gelişimine katkı sağlayıp büyük eserlerin oluşmasını sağlayarak tek bir ülke değil bütün dünya ülkeleri tarafından korunması gereken önemli bir miras kaynağıdır. Ne yazık ki günümüz dünyasında kültürel varlıklara yönelik yapılan tahribatların boyutunda önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu varlıkların yasadışı yollardan kaçakçılığının yapılması kültürel varlıkları önemli ölçüde tahrip etmektedir. Hâlbuki kültürel varlıkları muhafaza edilip geleceğe sağlıklı bir şekilde taşınması gerekir ki; yasadışı yollardan tarihi eser kaçakçılığının yapılması, tarihi eserlerin yağmalanması gibi olumsuzluklarla başa çıkmadan bu durumun sağlanması mümkün değildir (Kürüm, 2005, 9-10).

Sanayileşmenin beraberinde getirdiği büyük ölçekli çevre kirliliği de kültürel varlıklara yönelik önemli tehditlerdendir. Özellikle sanayisi yeni gelişen dünya ülkelerinin gerek çarpık kentleşmeye gerekse de düzensiz büyümeden kaynaklanan çevre kirliliklerine ev sahipliği yapmaları kültürel varlıkları önemli ölçüde tehdit etmektedir. Modernleşme adı altında gerçekleştirilen bu düzensiz gelişme, hem kırsal hem de kentsel alanlarda bulunan çok sayıda doğal ve kültürel varlıkların tahribata uğramasına yol açmaktadır (Karip, 2014, 51-52). Bu açıdan bakıldığında kültürel varlıkların tahribata uğramadan varlığını devam ettirebilmesi için koruma önlemlerinin alınması ve koruma konusunda da bazı önemli hususların bilinmesi gerekir.

Korunması gereken kültürel varlıklar kapsamına sadece eski eserlerin alınması yeterli değildir. Ayrıca kamusal açıdan faydalı eserlerin de koruma kapsamına dâhil edilmesi gerekir. Dolayısıyla koruma kapsamına giren kültürel varlıklar açısından zaman sınırının ön koşul olmadığı, bu konuda kamu yararının da önemli bir etken olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Atılğan, 2011, 8-9).

2. Dünya Savaşı'nın kültürel varlıklara yönelik olumsuz etkisinden dolayı bu varlıkların korunmasına yönelik uluslararası çalışmalara hız verilmiş ve bu kapsamda UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) 1946 yılında

kurularak tahribata uğramış şehirler ve bu şehirlerde bulunan kültürel varlıkların korunarak yeniden eski hallerine dönmeleri için koruma ve onarım çalışmaları başlatılmıştır (Yeşilbursa, 2013, 406).

2.5. Kültürel Miras Kavramı

Geçmişten gelip çeşitli gerekçelerle geleceğe aktarılmak istenen, hem soyut hem de somut değeri olan topluma ait değerler bütününe kültürel miras denir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, 3/22). Bir toplumun yaşam biçimini, düşüncelerini, ruhunu ve davranış biçimlerini simgeleyen taşınır, taşınmaz kültür varlıklarının tamamı kültürel miras olarak ifade edilmektedir (Kürüm, 2005, 24).

İnsan topluluklarının geçmişte ürettiği günümüze aktardığı ve geleceğe taşınması gereken maddi ve manevi unsurların tamamına kültürel miras denir. Binalar, tarihi çevreler, anıtlar ve toplumların meydana getirdiği maddi kültür unsurlarından oluşan kültürel miras (Perker, 2010, 261), somut ve somut olmayan kültürel miras olmak üzere 2'ye ayrılır. Somut kültürel miras, yapıları, tarihi mekânları ve anıtları içine alan korunup geleceğe aktırılması gereken miras öğelerini ifade eder. Arkeolojik ve mimari eserler örnek olarak verilebilir. Somut olmayan kültürel miras ise elle tutulmayıp gözle görülemeyen ancak toplumları yansıtan önemli değerlerdir. Gelenek, dil, inanç, şarkı vb. gibi değerler örnek olarak verilebilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, 1/22).

Kültürel miras, kültürel varlıktan daha geniş bir kavramdır. Koruma ve muhafaza etmede kültürel miras, iade etmede ise kültürel varlık devreye girmektedir. Kültürel miras, topluma ait düşünceleri ve yaşam biçimini açıklayan düşünsel ve ruhsal başarılarını simgeleyen nesne ve geleneklerden meydana gelmektedir (Göğebakan, 2009, 25-26).

Bu kavram ilk kez uluslararası anlamda 1972 yılında “Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO Konvansiyonu” içeriğinde yer almıştır (Kürüm, 2005, 24).

2.6. Taşınır Doğal ve Kültürel Varlıklar

2863 sayılı kanunda 17.6.1987-3386/9 tarihinde yapılan değişiklikle korunması gereken taşınır doğal ve kültürel varlıklar şu şekilde ifade edilmiştir: Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi dönemleri konu alan jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ile sanat tarihi bakımından belge özelliği arz eden bağlı buldukları devrin toplumsal, kültürel, teknik ve ilmi nitelikleri ile düzeyini ifade eden bütün doğal ve kültürel varlıklardır (www.mevzuat.gov.tr).

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kap ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (17regon1717), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (religie'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları (www.mevzuat.gov.tr)

gibi eserler taşınır doğal ve kültürel varlıklara örnek olarak gösterilebilir. İnsanların hayat tarzını simgeleyen ve insan eliyle meydana getirilmiş bütün araç ve gereçler, bilim, din, görsel sanatlarla ilgili eski eserler de önemli kültürel varlıklardandır. Ayrıca Osmanlı padişahlarına ait önemli sikkeler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihini yansıtan bu konuda belge niteliği taşıyan eserler de taşınır kültürel varlıklara örnek teşkil eder (Kürüm, 2005, 15).

Yine aynı şekilde müzeler de yaşayan tarih işlevi görmektedir. Müzelerde değerli eski eserler muhafaza edilmekte bu aynı zamanda eski medeniyetlerin yaşam tarzlarını bizlere yansıtmaktadır. Müzelerde koruma altına alınan eserler taşınır doğal ve kültürel varlıklardan oluşmaktadır. Bu eserler eski medeniyetlere ait insanlığa zengin bir veri seti oluşturarak eski devirlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır (Günay, 2007, 11). Fakat doğal ve kültürel varlıkların son zamanlarda giderek bozulması, tahrip edilmesi ne yazık ki tarihe tanıklık eden bu eserlerin giderek yok olmasına ya da ilk şeklini kaybetmesine yol açmaktadır.

İnsanların çok farklı sebeplerden ötürü koruyup gelecek nesillere ulaştırmaya çalıştığı bu varlıklar bir takım bozulma, tahrip ve yok olma problemleriyle karşı

karşıya kalmıştır. Bu tahribatlar doğal ve beşeri olmak üzere iki bölüme ayrılabilir. İnsanların sebep olduğu beşeri faktörler ne yazık ki doğal şartların sebep olduğu doğal faktörlerden daha baskın olmaktadır. Bilinçsiz insan davranışları doğal ve kültürel varlıkların tahrip olmasına, bozulmasına ya da yok almasına yol açmaktadır. Gerek söz konusu varlıkların bulunduğu alanlarda yapılan tarımsal faaliyetler sonucunda tarlaların açılması gerekse de şehir yerleşmelerinin kurulması gibi faktörler doğaya büyük zararlar verip doğada bulunan bu varlıkların zarar görmesine yol açmaktadır. Yine insanların hazine için eski eserleri tahrip etmesi, kaçak kazılar, tarihi eser kaçakçılığı gibi faktörler de bu konuda yaşanan diğer sıkıntıları oluşturmaktadır. Bu sorunların önüne geçmek için uluslararası önemli çalışmalar gerçekleştiren UNESCO'un faaliyetlerine Türkiye de katılmıştır. Bu konuda Türkiye 1972 yılında kabul edilen Doğal ve Kültürel Dünya Mirası Koruma Sözleşmesi'ne 1983 yılında imza atmış aynı zamanda 2006 yılında da Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Türkiye'nin ayrıca bu konuda 1989'da Avrupa Mimari Mirasın Korunması ve 1999'da da Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmelerini de imzaladığı görülmektedir (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014, 427-428).

2.7. Taşınmaz Doğal ve Kültürel Varlıklar

2863 sayılı kanunda taşınmaz kültürel varlıklar, gerek tarih öncesi gerekse de tarihi dönemlerdeki bilim, kültür, din ve güzel sanatlar alanına giren ya da toplumsal hayatı etkileyen hem bilimsel hem de kültürel bakımdan özgün değeri olan yeryüzünde, yeraltında, su altında yer alan tüm taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak belirtilmiştir. Aynı kanunda taşınmaz doğal varlıklar, jeolojik devirlerle, hem tarih öncesi hem de tarihi dönemleri simgeleyen nadir bulunmaları ya da nitelikleri yönünden ve estetik açıdan muhafaza edilmesi gereken gerek yeryüzünde gerekse yer altında, su altında mevcut olan değerlerdir (Kürüm, 2005, 12-13).

Söz konusu kanunun altıncı maddesinde korunması gereken kültürel ve doğal varlıklar ile ilgili aşağıdaki ibareler yer almaktadır.

Madde 6 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır: a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna

kadar yapılmış taşınmazlar, b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar, c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları, d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler. Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar (www.mevzuat.gov.tr).

2863 sayılı kanunda belirtilen taşınmaz kültürel ve doğal varlıklara genel olarak bakıldığında koruma altına alınan varlıklarda zaman kriterinin ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir yer teşkil etmenin başlıca kriterler olduğu görülmektedir. Taşınmaz kültürel ve doğal varlıklara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, 19regon1919er, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteler, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeleer, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir (www.mevzuat.gov.tr).

Yani taşınmaz kültürel varlıklar kavramı, hâlihazırda bulunan geleneksel yapıları, kırsal alanlarda ve şehirlerde bulunan tarihi yerler, kültürler, insanların etnolojik yapılarını simgeleyen eserler, arkeolojik ve tarihi yapılar, dinsel ve dinsel olmayan gibi eski uygarlıklara ait çeşitli eserleri bünyesinde barındırmaktadır (Aladağ, 2010,10).

Ayrıca aynı kanunun yedinci maddesinde koruma altına alınan taşınmaz doğal ve kültürel varlıklar tespitinin Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bünyesinde bulunan kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapıldığı belirtilmektedir. Bakanlığın bünyesinde faaliyet gösteren mevcut kurum ve kuruluşlar tarafından doğal ve

kültürel varlıkların tespiti yapılırken bu varlıkların bölge, ülke, sanat, bilim için taşıdığı değer göz önüne alınır. Bu konuda devletin imkânları da dikkate alınarak bulunduğu dönemin belirgin niteliklerini bünyesinde barındıran eserler doğal ve kültürel varlıklar kapsamına alınarak koruma altına alınmaları kararlaştırılır. Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda faaliyet gösteren koruma bölge kurulu kararlarıyla önemli varlıklar tescil edilir (Çoruhlu ve Demir, 2013, 50). Hiç şüphesiz, doğal ve kültürel varlıkların koruma altına alınması sadece yasa ve kanunlarla mümkün olamamaktadır. Bu konuda çocuklara erken yaşlardan başlayıp düzenli bir eğitimin verilmesi koruma bilincine katkı sağlayacaktır.

İnsanların doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin farkındalık kazanmaları için; çocukluk döneminden başlanmak üzere bu varlıklarla ilgili düzenli bir eğitimin verilip çocukların bu konuda farkındalık oluşturmaları sağlanmalıdır. Türkiye’de 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı kanunla onayı verilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi”nin “Eğitim Programları” başlığı bünyesindeki 27. 1. maddesi bu sözleşmeyi onaylayan ülkeler kendi insanların antlaşmanın birinci ve ikinci maddelerinde belirtilen doğal ve kültürel varlıklara ilişkin aidiyetlerini ve saygılarını kuvvetlendirmek maksadıyla bütün imkânlarını seferber edip bu konuda çaba gösterecekleri belirtilmiştir. Söz konusu madde kapsamında doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili tanıtım ve eğitim çalışmalarının yapılması kararlaştırılmıştır. Bu eğitim programları ile çocukların erken yaşlardan başlayıp üniversite hatta üniversite sonrasında da eğitimlerini devam ettirip koruma bilincini kazanmaları vurgulanmıştır. Avrupa Birliği’nin de önemle üzerinde durduğu ortak kültürel mirasın korunmasına yönelik telkinlere Türkiye de katılmış olup bu konuda önemli düzenlemeler yapmış; doğal ve kültürel varlıklar kavramlarının eğitim programlarında yer almasını sağlamıştır (Uçar, 2014, 86).

2.8. Dünya Miras Listelerinde Türkiye

İnsanlığın oluşturmuş olduğu evrensel değeri olan doğal ve kültürel varlıkları tüm insanlara tanıtmak ve bu sayede doğal ve kültürel varlıklar bilincinin insanlara aşılmasını sağlayarak insanların korumaya yönelik farkındalık düzeylerini arttırmak için UNESCO tarafından 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihlerinde Fransa’nın

başkenti Paris’te bir araya gelen ülkelerin 17. genel toplantıda 16 Kasım 1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” yi kabul ettikleri bilinmektedir. Türkiye ise bu sözleşme imzalandıktan 10 yıl sonra yani 1982’de sözleşmeye taraf olma konusunda karar almış ve bu doğrultuda 1983 yılında ise sözleşmeye resmen taraf olmuştur (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Sözleşmeye taraf ülkeler, kendi bünyelerinde barındırdıkları doğal ve kültürel güzelliklerin bu sözleşme kapsamına alınması konusunda başvuruda bulunur. Yapılan başvurular, belli bir incelemeden geçirilir. Bu incelemeler sonucunda belirlenen kriterleri karşılayıp karşılamadığı gözden geçirildikten sonra Dünya Miras Komitesi tarafından başvurusu yapılan eserlerin korunup korunmayacağına karar verilir. 2014 yılından başlamak üzere dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kayıtlı 1007 doğal ve kültürel varlık bulunmaktadır. Söz konusu eserlerin 779’u kültürel, 197’si doğal, 31’i de hem doğal hem de kültürel varlıklardır. Türkiye’de ise Dünya Miras Listesi’ne 13 tanesi kültürel, 2 tanesi doğal ve kültürel karma olmak üzere toplam 15 değerli varlık bulunmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Türkiye’nin Dünya Miras Listesi’ndeki doğal ve kültürel varlıkları şunlardır: İstanbul’un Tarihi Alanları (1985), Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas, 1985), Hattuşa (Boğazköy) – Hitit Başkenti (Çorum,1986), Nemrut Dağı (Adıyaman-Kahta,1987), Xantos-Letoon (Antalya-Muğla,1988), Safranbolu Şehri (Karabük, 1994), Troya Antik Kenti (Çanakkale, 1998), Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne, 2011), Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya, 2012), Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir, 2014), Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa, 2014), Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri (Diyarbakır, 2015), Efes (İzmir, 2015), Kültürel varlıkları oluşturmakta; Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir, 1985), Pamukkale-Hierapolis (Denizli, 1988) ise hem kültürel hem de doğal miras alanlarını oluşturmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

2.9. Biyoçeşitlilik

Biyoçeşitlilik, yaşam ve tür zenginliği olarak ifade edilmektedir. Tür zenginliği, türlerin nadir bulunuşu ve nesli tükenmekte olan türler üzerine şekillenen kavram (Özçelik, 2006, 23), farklı çevresel ortamlarda bulunan bitki ve hayvanların dağılışını, farklı coğrafi ortamlardaki toplam tür sayısını, belirli bir bölgedeki endemik tür çeşitliliğini, genetik çeşitliliğini ve farklı genetik türlerin alt gruplarını ifade etmektedir. (Atalay, 2004, 60).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine göre biyoçeşitlilik:

Diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir (Resmi Gazete, 1996).

Rio Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde biyoçeşitlilik, “atmosferik, karasal, denizel ve diğer sucul ekosistemler ile bunların kısımları olan ekolojik komplekslerde bulunan canlı organizmalar arasındaki çeşitlilik, farklılık” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım hem türlerdeki hem de ekosistemlerdeki çeşitliliği vurgulamaktadır. Biyolojik kaynakların gelecekte insan yararına sağlıklı bir şekilde kullanılması için biyoçeşitliliğe ihtiyaç vardır. Biyolojik kaynakların miktarı ve kalitesi biyoçeşitliliğe bağlı olduğu için bu çeşitliliğin azalması ve yok olması ise gelecekte biyolojik kaynakların kullanılmasını olumsuz yönde etkileyecektir (Çetinkaya, 2006, 13).

Son zamanlarda doğal ortamların bozulması, tropikal ormanların tahrip edilmesi bazı türlerin yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum ise biyoçeşitliliğin azalmasına yol açarak bu çeşitliliğin korunmasının önemini ortaya koymaktadır (Atalay, 2004, 60-61).

2.10. Milli Parklar

Bilimsel ve estetik açıdan ulusal ve uluslararası düzeyde nadir bulunan doğal, kültürel kaynak değerleri bakımından koruma, dinlenme ve turizm sahalarını içine alan tabiat parçalarına denir (Resmi Gazete, 1983).

Değer arz eden manzaraların ve coğrafi güzelliklerin muhafaza edilmesi milli parkların amaçları arasında yer almaktadır. Milli parklar, sadece çeşitli bitki türlerini içine almaz. Ayrıca çeşitli dağlar, vadiler, travertenler gibi morfolojik şekilleri; göller, kıyılar, nehirler gibi hidrografik kaynakları; tarihsel eserler ile bazı köy ve kasabaları da içine almaktadır. Milli parklar, doğayı korumaya hizmet eden önemli alanlardır. Sanayileşme, kentleşme gibi gelişmelerin ülkemizde doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltıp doğayı korumak için 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu çıkarılarak, bu tür alanlar üzerindeki hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Milli parklar insanlara dinlenme, eğlenme ve eğitim alanında önemli imkânlar sağlamaktadır. (Yaşar, 2000, 181-182).

1958'de Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilan edilmesinin ardından 2009'da Erzurum Nene Hatun Tarihi Milli Parkı'nın da ilan edilmesiyle Türkiye'deki milli park sayısı 40 olmuştur (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

2.11. Tabiat Parkı

Çeşitli bitki türlerini ve yaban hayatını içinde barındıran sahip olduğu manzara bütünlüğü ile insanların dinlenmesine ve eğlenmesine fırsat tanıyan tabiat parçalarına tabiat parkı denir (Resmi Gazete, 1983). Ulusal ve uluslararası anlamda nadir bulunan doğal kaynak değerleri ile koruma, rekreasyon ve turizm alanlarından oluşan tabiat parçalarıdır (Kapucu Yeşil, 2010, 9). Ulusal anlamda önemli olması, tabiat parklarını milli parklardan ayırmaktadır (Karamişe, 2014, 2).

Tabiat parkları, milli parklar kadar geniş ve ulusal düzeyde değildir. Tabiat güzelliklerinin ve doğal ortamın hızla bozulmaya başladığı, bundan dolayı çevreyi korumanın önem kazandığı günümüz dünyasında bu alanlara yönelik pozitif ayrıcalıkların olması gerekmektedir. Bu alanların, doğal, kültürel kaynaklar ile eğlenme, dinlenme ve turistik kaynaklar açısından kaynak değerlerini içermesi gerekmektedir. Günümüz dünyasında bozulmaya yüz tutmuş bu tür alanların sağlık, kültür, sosyal ve ekonomik alanlardaki katkıları göz önünde bulundurulduğunda gerek insanlar gerekse de devlet tarafından korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir (Kapucu Yeşil, 2010, 9).

Tabiat parklarında dinlenme ve konaklama için tesisler yapılmasına yasal düzenlemelere uyulması durumunda izin verilmektedir (Sezer, 2015, 176). İlk olarak 1983 yılında Muğla Ölüdeniz-Kırdak Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 2015'te Rize Isırlık Tabiat Parkı'nın ilan edilmesiyle Türkiye'deki tabiat parkı sayısı 203'e ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

2.12. Tabiat Anıtı

Doğanın ve doğal olayların oluşturduğu, bilimsel değeri olup aynı zamanda milli park kuralları çerçevesinde korunan tabiat parçalarına tabiat anıtı denir (Resmi Gazete, 1983). İlk olarak Türkiye'de 1988'de Düzce Samandere Şelalesi tabiat anıtı olarak ilan edilmiştir. 2013'te Konya'da yer alan Derebucak Çamlık Mağaraları Tabiat Anıtı'nın ilan edilmesiyle de Türkiye'deki tabiat anıtı sayısı 112'ye ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Tabiat Anıtı'nın planlanmasında alanın bir bütün halinde ön etüdünün hazırlanması yapılacak çalışmaların başında gelmektedir. Doğa koruma alanlarına göre bu anıtların planlanması daha esnektir. Gerek alanların dinlenme potansiyelleri, yerleşim yerleriyle etkileşimleri gerekse de alanda bulunan tesisler daha yoğun bir biçimde ele alınmaktadır (Yılmaz ve Özer, 2003, 27).

2.13. Jeopark

Jeopark, tabii ve kültürel kaynakların korunmasını içine alan, herhangi bir coğrafi ortamda az bulunan estetik, bilimsel ve ekonomik açıdan bir değere sahip jeolojik ve jeomorfolojik mirasın bir bütün halinde yer aldığı doğal alanlara denir (Akbulut, 2014, 30). Başka bir ifade ile benzer ya da farklı türden jeolojik miras ya da jeositlerin bir arada yer aldığı insanların gezme uzaklığında ziyarete açık olan özel tabiat koruma alanlarına jeopark denir (Bozdağ, 2015, 13).

Güney Alplerde bulunan çok sayıda fosil türüne ve ilginç kayaçlara sahip olan ve kıtanın en büyük açık hava müzesi ilan edilen Fransa'nın Haute-Provence Jeolojik Rezervi ilk jeopark olarak kabul edilmiştir. Fransa'dan sonra İspanya, Almanya ve Yunanistan da jeopark alanları ilan etmişlerdir. 2001 yılında

UNESCO'nun desteği ile Avrupa Jeopark Ağı, 2004 yılında dünyanın diğer yerlerindeki jeopark alanlarını belirlemek için UNESCO tarafından Kúresel Jeopark Ağı, 2007 yılında da Asya-Pasifik Jeopark Ağı oluşturulmuştur. Úlkemizde de son zamanlarda jeoparklar ile ilgili çalışmalar, Çevre ve şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kúltür ve Turizm Bakanlığı, valilikler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb. gibi kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. UNESCO listesinde bulunan ilk aynı zamanda tek jeopark Kula Jeoparkı'dır (Akbulut, 2014, 30-31).

2.14. Ramsar Alanı

Ramsar Alanı, 28.12.1993 tarih ve 3958 sayılı kanunla kabul edilen Ramsar Sözleşmesi'nin ikinci maddesine göre Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Listesi içinde yer alan sulak alanları ifade etmektedir. 1971 yılında İran'ın Ramsar şehrinde imzalanan sulak alanların muhafaza edilip doğru kullanımını amaçlayan sözleşmeye 1994 yılında Türkiye de taraf olmuştur (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Sulak alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da mevsimsel, durgun ya da akıntılı sulara sahip tatlı, acı ya da tuzlu denizlerin gelgitlere sahne olduğu zamanlarda suların çekilmesi ile birlikte derinlikleri 6 metreyi geçmeyen; su kuşları başta olmak üzere canlı yaşamında önemli olan sular, bataklıklar, sazlıklar ve turbiyerler ile kıyı kenar çizgisinden itibaren su altında kalan yerlerdir. Türkiye'de ilk olarak 1994 yılında Sultansazlığı, Manyas Gölü, Seyfe Gölü, Göksu Deltası, Burdur Gölü Ramsar Alanı ilan edilmekle birlikte 2013 yılından itibaren Nemrut Kalderası'nın da listeye eklenmesiyle toplam sayısı 13 olan Türkiye'deki Ramsar Alanları 14 olacaktır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014). Sulak alanlar bir yandan önemli ekolojik hizmetler sunmanın yanı sıra ekonomik değer arz ettikleri için korunması gereken önemli alanlardır (Can ve Taş, 2012, 2).

2.15. Doğada Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, 1987 yılında “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” tarafından hazırlanan Brundtland Raporu’nda ilk kez geçmiş ve şu şekilde tanımlanmıştır: Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek neslin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan karşılamaktır (Arat ve Türkeş, 2002, 2).

Herhangi bir yerdeki biyolojik çeşitlilik, doğal ortamlarda yaşamlarını sürdüren canlıların çeşitliliği, bu canlıların yaşamlarını sürdürdüğü ortamı ve bunların birbirleriyle etkileşimi ile ölçülmektedir. Bu çeşitliliğin meydana gelmesi için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç vardır. Doğada meydana gelen bu çeşitliliği tahrip edip tekrar onarmak para ve emek yoluyla giderilecek bir durum değildir. Doğada mevcut olan kaynakların, zenginliğin, çeşitliliğin geçmişten alınıp korunarak ve geliştirilerek yeni nesillere aktarılmasına doğada sürdürülebilirlik denir (Kapucu Yeşil, 2010, 9).

Doğaya yönelik yapılan sürdürülebilir düzenlemeler doğanın korunmasına büyük katkı sağlarken doğal alanlardan faydalanma düzeyini de arttırmaktadır. Koruma alanlarındaki kaynak değerlerinin muhafaza edilip geleceğe aktarılması sürdürülebilirliğin amacını teşkil etmektedir (Koçak ve Balcı, 2010, 219-220). Doğada sürdürülebilirliği sağlamanın başka bir yolu da iyi bir eğitimden geçmektedir. Öğrencilerin çevreyle etkileşim halinde daha iyi öğrenmesini sağlayacak eğitim ortamları sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Bu konuda informal eğitim ortamlarının katkısı önemlidir.

Bilim ve teknolojideki yeni gelişmelerin insanlar tarafından daha kolay anlaşılması için okullardaki formal eğitimin informal eğitim ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu eğitim ortamları farklı özellikleri ile birbirini tamamlayıcı bir nitelik gösterir. Gerek planlı, programlı, gerek kontrolsüz, plansız bir şekilde gerçekleştirilen informal eğitim, insanlara yeni davranış kalıpları kazandırarak formal eğitimden daha etkili olmaktadır. Çeşitli araştırmalar çocukların okulda edindikleri davranışları informal eğitim ortamları yoluyla geliştirdiklerini göstermiştir. Müzeler, bilim merkezleri, hayvanat bahçeleri, botanik parklar, ormanlar, kütüphaneler, akvaryumlar ve doğa merkezleri gibi eğitim ortamlarında

sürdürülen aktiviteler öğrenmeye daha çok katkı sağlar. Doğa faktörü ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları ihmal edilmeden informal eğitime yönelik hazırlanan eğitim programları, öğrencilerin duyu organlarına daha fazla hitap ederek daha kalıcı öğrenmeler sağlar. Doğal ortama yönelik uygulamalı bir şekilde hazırlanan informal eğitim programları, öğrencilere deneyim kazandırdığı için daha etkili olmaktadır (Bozdoğan, 2008, 283).

2.16. Doğal ve Kültürel Varlıkları Korumaya Yönelik Uluslararası Sözleşmeler

İnsanoğlunun meydana getirmiş olduğu kültürel varlıklar ile doğada kendiliğinden oluşmuş doğal varlıklar sosyal, kültürel, ekonomik ve estetik açıdan bulunduğu alanlara farklı güzellikler katıp o alanların gelişmesine katkı sağlayan önemli miras öğelerindedir. Fakat son zamanlarda çevre tahribatlarının artması ile hem dünya genelinde hem de Türkiye özelinde birtakım uluslararası ve ulusal önemler alınmaya başlanmıştır.

Doğal ve kültürel varlıkların ulusal ve uluslararası düzeyde korunabilmesi, bu varlıkların yer aldığı ülkelerin sosyal, ekonomik, bilimsel kaynaklarının yeterlilik derecesine bağlıdır. Doğal ve kültürel güzelliklerin bir zenginlik kaynağı olduğu dolayısıyla bu miras öğelerinin korunup geleceğe taşınmasının önemi artık dünya ülkeleri tarafından yeterince anlaşılmıştır. Bu konuda ülkeler ulusal ve uluslararası bazı sözleşmelere imza atıp sahip oldukları doğal ve kültürel değerleri korumaya yönelik çaba göstermektedirler. Ayrıca sözleşmeleri imzalayan ülkeler işbirliği içine girerek kendi aralarında doğal ve kültürel varlıkların korunmasına, muhafaza edilmesine, yenilenmesine yönelik bilgi alışverişinde bulunmaktadırlar. Dünya mirasının korunmasında hem gelişmiş, az gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin bu konuda etkin olabilmeleri için uluslararası işbirliğine açık bir şekilde faaliyetlerde bulunmaları gerekmektedir. Aşağıda yer alan sözleşmeler bu işbirliğinin önemli yasal parametrelerindedir (Yılmaz, 2006, 28).

Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına dair uluslararası düzeyde (Paris'te 1972 yılında imzalanan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, 1985'te Granada'da imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması

Sözleşmesi, 1992’de Strasbourg’da imzalanan Avrupa Kentsel Şartı, 1992’de Malta’da imzalanan Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi) yapılmış çeşitli belgeler (Yılmaz, 2006, 28-47) bulunmasına karşın konunun uzun olmasından dolayı bütün belgelere yer verilememiş sadece yapılan çalışma kapsamında sıkça atıfta bulunulan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme ile bazı önemli sözleşmeler üzerinde durulmuştur.

2.16.1. Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına dair sözleşme

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı, 17 Ekim-21 Kasım 1972 yıllarında Paris’te toplanan 17. oturumunda; doğal ve kültürel mirasın sadece geleneksel bozulma ile değil ayrıca sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle de bozulduğu ve daha fazla tahrip olduğu belirtilmiştir. Oturumda ayrıca doğal ve kültürel değerlerin yok olmasının bütün milletleri olumsuz etkilediği, bazı ülkelerin bilimsel ve teknik yetersizliğinden dolayı bu değerleri korumada yetersiz kaldığı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün dünya mirasını korumada ülkelere yardımcı olması gerektiği, doğal ve kültürel varlıklara ilişkin uluslararası sözleşmelerin ve tavsiye kararlarının dünyadaki bütün halkları ilgilendirmesinden dolayı halkın bu değerleri koruması gerektiği belirtilmiştir. Örgüt, yapılan oturumda doğal ve kültürel değerlerin tehdit altına girmesi durumunda dünyadaki tüm devletlerin işbirliği içinde çalışmaları gerektiği konusunda görüş bildirerek “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme” nin imzalanmasını kararlaştırmıştır (www.külturturizm.gov.tr).

14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı kanunla Türkiye’nin taraf olduğu bu sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 4788 sayılı bakanlar kurulu kararı ile 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı resmi gazetede yayınlanarak onaylanmıştır (www.unesco.org.tr).

Sözleşmede, giriş bölümü kapsamında doğal ve kültürel değerlerin dünyanın ortak miras öğelerinden olmasına rağmen yeterli düzeyde korunup muhafaza edilemedikleri vurgulanmış, ayrıca sözleşme doğal ve kültürel varlıkların bozulma sebeplerinin tüm uluslar tarafından ortak bir iletişim ağı kurularak araştırılmasını ve bu konuda sözleşmeye taraf olan tüm ulusların ortak hareket etmesini öngörmüştür (Yılmaz, 2006, 29).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, doğal ve kültürel varlıkların tanımı, ulusal ve uluslararası korunması, bu varlıkların korunması için hükümetler arası komite, dünya doğal ve kültürel mirası koruma fonu, bu varlıklara yönelik uluslararası düzenleme ve yardım koşulları, eğitim programları, raporlar ve son hükümleri içeren yedi bölümden oluşmaktadır (www.kültürturizm.gov.tr).

2.16.2. Kyoto protokolü

Kyoto Protokolü, 1997 yılında Japonya'nın Kyoto kentinde uluslararası alanda yapılan toplantının ardından kabul edilen protokoldür. Karbondioksit ve benzeri gazların uzaya salınım miktarını azaltmaya çalışan bu protokolda 2012 yılında 1992 yılına nazaran atık miktarının %5,2 oranında düşürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Protokolün amacı, 2012 yılına kadar özellikle gelişmiş ülkelerde sera gazları emisyonunu 1990 yılındaki seviyenin %5,2 altına düşürmektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011, 36-37).

Bu protokol ile ülkelerin çeşitli ortak sorumlulukları, bölgesel ve ulusal kalkınma aciliyetleri, amaç ve özel şartları göz önünde bulundurularak protokole taraf ülkelere sera gazı salınımlarının düşürülmesi, iklim değişikliğine sebep olan koşulların ortadan kaldırılması konularında yükümlülükler verilmiştir (Türkeş, Sümer ve Ner, 2000, 84).

Kyoto Protokolü ile karbondioksit, metan ve nitrus oksit, ozon tabakasına verdiği zararlardan dolayı kloroflorokarbonların yerine kullanılan halokarbon gazlarının sınırlandırılması istenmiştir. Gaz salınımlarını yeterince sınırlandıramayan ülkelerin gaz salınımlarını sınırlandıran ülkelerle anlaşarak onların kota fazlalıklarını satın alabilecekleri belirtilmiştir. Bu durum ABD'nin gelişmekte olan ülkelerin kotalarını kullanmak istemesinden kaynaklanmıştır. ABD, en fazla gaz salınıma sahip olduğundan dolayı uğrayacağı büyük zararlardan dolayı protokolü imzalamamıştır (Özey, 2001, 228-229).

Türkiye ise Kyoto Protokolü 'ne 2009 yılında katılmıştır. Türkiye'nin Kyoto Protokolü ilkelerini yerine getirmesi için mevcut kömür santrallerini iyileştirerek emisyonu azaltması ve hidroenerji, jeotermal, güneş ve rüzgâr enerjileri gibi

yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla faydalanması gerekmektedir (Yorkan, 2009, 36).

2.16.3. Ramsar sözleşmesi

Ramsar, devletlerarası imzalanmış en eski çevre antlaşmalarından birisidir. Bu antlaşma 1960'lı yıllardan beri devam eden göçmen su kuşlarına ait sulak alanların bozulması ve artan kayıplardan duyulan endişe ile devletler ve sivil toplum kuruluşları tarafından 1971'de İran'ın Ramsar kentinde imzalanmıştır (www.ramsar.org).

Ramsar Sözleşmesi, insan ve çevresinin birbirine karşılıklı bağlı olduğu gerçeğinden hareketle sulak alanların çevresel işlevlerini, su rejimlerini düzenlemek, özel bitki ve hayvan topluluklarını özellikle su kuşlarının hayat sahasını düzenlemek ve desteklemek; bilimsel, kültürel, ekonomik ve dinlenme yeri olarak sulak alanların öneminden dolayı bu alanların korunmasını sağlamak; sulak alanların tahrip olmasını engellemek, su kuşlarının göçleri sırasında yurt sınırlarını aşmalarından dolayı uluslararası bir kaynak olduğunu tanımak, sulak alanların, bitki ve hayvan topluluklarının ulusal ve uluslararası alanda koordineli korunmasını sağlamak amacıyla 1971 yılında hazırlanmış uluslararası bir sözleşmedir (Ramsar Sözleşmesi, 1971, 1).

Türkiye, bu sözleşmeye 1994 yılında taraf olmuş bu kapsamda Ramsar Alanı olarak kabul edilen sulak alanları muhafaza edeceğini, buna yönelik gerekli planlama yönetimlerini hazırlayacağını ve bunların sürdürülebilir kullanımlarını sağlamayı taahhüt etmiştir (Doğal Hayatı Koruma Vakfı, 2008, 10).

2.17. Türkiye'deki Koruma Çalışmaları

Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik yapılan çalışmalara dâhil olan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye bu tür konularda duyarlılık gösterip adını tüm dünyada duyurmayı başarmıştır (Yılmaz, 2006, 28).

1950 yılından itibaren dünyada ve Türkiye'de meydana gelen bazı önemli gelişmeler neticesinde yaşanan hızlı şehirleşme faaliyetleri, eski eserlerin yıkıma

uğramasına sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde eski eserlerin korunması amacıyla 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur. Bu kurula her ne kadar eski eserlerin korunması konusunda geniş yetkiler verilmiş olsa da kurulu denetleyecek yardımcı kuruluşların eksik olması, kurulun görevini başarılı bir şekilde yerine getirmesine engel olmuştur. Tüm bunlara rağmen Türkiye’de koruma alanında görev yapan en önemli kurullardan birisi olması açısından önemlidir (Gökmen Erdoğan, 2011, 113-114).

Türkiye’de doğal ve kültürel varlıkların kanuni anlamda korunmasına dair ilk önemli adım ise 25.04.1973 tarih ve 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu ile atılmış ve bu kanunda anıt, külliye, arkeolojik sit gibi eski eserlerin tanımları yapılarak koruma altına alınmaları konusunda önemli adımlar atılmıştır. 1982 Anayasası’nın atmış üçüncü maddesi ise devletin doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda çeşitli faaliyetlerde bulunacağı ve bu konuda destekleyici ve teşvik edici programları hayata geçireceğini vurgulamıştır. Bu kapsamda 1983’te 2863 sayılı kanun çıkarılmış ve bu kanun 3386 sayılı tamamlayıcı kanunla da desteklenmiştir. Bu kanun, doğal ve kültürel varlıkları, sitler, arkeolojik oluşumlar gibi kavramları açıklığa kavuşturmuş olmakla beraber taşınır ve taşınmaz doğal ve kültürel varlıkları örneklendirmiştir (Karip, 2012, 29-30).

Türkiye, ayrıca doğal ve kültürel varlıkların anayasa ile koruma altına alındığı ülkelerden birisidir. Bu kapsamda 1983’te 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. “14.07.2004’te ise 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kapsamında 2863 sayılı kanunun çeşitli maddelerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Fakat hukuksal anlamda yapılan bu kanunların tek başına doğal ve kültürel varlıkların korunmasını sağlaması ne yazık ki pek mümkün görünmemektedir. Bu konuda insanların bilinçlendirilmesi değerli eserlerin korunmasına katkı sağlayacaktır (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014, 428-429).

2.17.1. 1710 sayılı eski eserler kanunu

1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu, Türkiye sınırları içinde mevcut kültürel değerleri tarihi çevre bütünlüğü içinde koruma altına alan ilk yasal düzenleme olması

açısından önem arz etmektedir. Söz konusu kanun eski eserlerin korunup muhafaza edilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşları yasal güvence altında belirtmekle beraber bu eser sahiplerine bazı yasaklar getirmiş ve ayrıca emlak vergisinden muaf tutulmak gibi bazı ayrıcalıklar da sunmuştur. Bu kanunla “Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” olan GEYAK’ın yetkileri de belirgin bir duruma getirilmiştir. Bu kanun 10 yıl yürürlükte kaldıktan sonra 1983 yılında kentsel anlamda yeterli donanımı sağlayamadığından dolayı yürürlükten kaldırılmıştır (Yılmaz, 2006, 100).

Bu kanun 55 maddeden oluşmaktadır. Kanunun ilk bölümünde “Genel Hükümler” başlığı altında yer alan yedi maddede eski eserlerin tanımı, kapsamı, neler olduğu, devlet tarafından korunduğu, devletin izni olmadan bu eserlere dokunulamayacağı, eski eserlerin bulunduğu alanlara yerleşmenin ve bu alanlardaki koruma, onarım işlerinin izin dâhilinde gerçekleşebileceği belirtilmiştir. İkinci bölümü oluşturan “Taşınmaz Eski Eserlerin, Tarihi ve Tabii Anıtların Tespit, Tescil, Korunma ve Onarım İşleri ve Mülkiyeti” başlığı altındaki on bir maddede, eski eserlerin korunması, onarılması, tescil edilmesi ve bu alanlarda yapılan inşaat faaliyetleri konusunda GEYAK’ın yetkili olduğu gibi hususlar belirtilmiştir (www.tbmm.gov.tr).

Üçüncü bölümde “Taşınır Eserler” başlığı altında yer alan beş maddede MEB tarafından eski eserlerin müzelere taşınacağı, eski eser olarak kabul edilmeyenlerin ise sahiplerine iade edileceği, bu eserlerin korunmasının, yurtiçi ve yurtdışı dolaşımının MEB’in kontrolü altında olduğu belirtilmiştir. “Eski Eser Ticareti” başlığında bulunan yedi maddede kazı çalışmaları ile ilgili kurallar, altıncı bölümdeki “Defîne Araştırılması” başlığında defîne çalışmaları hakkındaki kurallar, “İkramiye ve Cezalar” başlığı altındaki yedinci bölümde yer alan altı maddede ise, eski eserlerin bulunması durumunda devleti bilgilendirilmesi durumunda verilecek ikramiyeler, bilgilendirilmemesi durumunda ise verilecek cezalar belirtilmiştir. “Çeşitli Hükümler” başlığını oluşturan sekizinci, “Geçici Hükümler” başlığını oluşturan dokuzuncu, “Yürürlük ve Yürütme” hükümlerini oluşturan onuncu bölümler de kanunun son bölümlerini oluşturmuştur (www.tbmm.gov.tr).

1710 sayılı kanun 21.07.1983'te kabul edilen 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır (Gökmen Erdoğan, 2011, 114).

2.17.2. 2863 sayılı kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu

2863 Sayılı Kanun metni, yedi bölüm içinde yer alan yetmiş sekiz maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Genel Hükümler” kapsamında yer alan beş maddede kanunun amacının taşınır ve taşınmaz kültürel ve doğal varlıklara ait tanımların yapılması, bu konuda yürütülecek faaliyetlerin belirlenmesi olduğu, kanunun kapsamı, kanunda yer alan tanım ve kısaltmalar belirtilmiştir. Haber verme zorunluluğu başlığı altında bulunan maddelerde taşınır ve taşınmaz kültürel ve doğal varlıkları bulanların ve yetkili makamların yapması gerekenler belirtilmiştir. Devlet malı niteliği başlığı altında ise, kamu kuruluşlarının ve özel kuruluşların elinde olup ta korunması gerekli görülen doğal ve kültürel varlıklarının devlet malı niteliği taşıdığı vurgulanmıştır (www.mevzuat.gov.tr).

İkinci bölümde “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları” başlığı altındaki on yedi maddede, korunması gereken doğal ve kültürel varlıkların taşınması gerektiği kriterler belirtilmiştir. Bölümün diğer maddelerinde bakanlık tarafından tespiti yapılan eserlerin tescil işlemlerinin de koruma kurulları tarafından yerine getirildiği, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ise envanter işlerini yürüttüğü, koruma altına alınacak varlıkların koruma alanının koruma kurulları tarafından belirleneceği, koruma altına alınan varlıkların bakım ve onarımının bu kurulun iznine bağlı olduğu üzerinde durulmuştur. Kimin mülkiyeti olursa olsun koruma altına alınan doğal ve kültürel varlıkların korunmasının Kültür ve Turizm Bakanlığı'na (KTB) ait olduğu TBMM, Milli Savunma Bakanlığı gibi kurumların ise bu varlıkları korumada KTB ile işbirliği içinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Varlık sahiplerinin belirli haklarının olduğu fakat istenilen koşulları karşılamayan kişilerin elinde bulunan eserlerin kamulaştırılacağı, onarım masraflarının bakanlıkça karşılanacağı, bakanlık izni dışında bu varlıkların satılamayacağı, koruma altına alınan varlıkların bulunduğu alanları kullanan kişilerin bu varlıkların bakım ve

onarımından sorumlu oldukları yasal güvence altına alınmıştır (Resmi Gazete, 1983, 3-9).

Taşınmaz kültürel varlıkları ve bunların yer aldığı alanların nasıl kamulaştırılacağı, altı madde halinde açıklanmıştır. Bu varlıkların yakınında inşaat etkinliklerinin yasak olduğu, bir alanın sit alanı olabilmesi için bir aylık geçiş süresini atlatmış olması, bir yıl içinde ise koruma amaçlı imar planının hazırlanması şartları aranmıştır. Bölümün diğer maddelerinde yapı esasları belirtilmiş, bakanlık tarafından görevlendirilen kişilere yapı sahiplerinin bakım, onarım, teftiş gibi durumlar için izin vermeleri, korunması gereken varlığın olağanüstü koşullar dışında bulunduğu yerde korunması, bazı önemli istisnalar ve muafiyetler belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1983, 6-7).

Kanun'un üçüncü bölümünü oluşturan "Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları" başlığı altında yer alan on iki maddede taşınır kültürel ve doğal varlıklar örneklendirilmiş, devlet malı özelliği taşıyan taşınır kültürel ve doğal varlıkların devlet tarafından korunacağı, özel kişilerin elinde bulunan varlıkların da bakanlık tarafından satın alınabileceği belirtilmiştir. Devlet tarafından korunması uygun görülen varlıkların bakanlık denetiminde müzelere alınabileceği, müzelere alınması uygun görülmeyen eserlerin ise sahiplerine iade edileceği, müze, özel müze, koleksiyonculuk başlığında kültürel ve doğal varlıklara ait müzelerin ve ilgili ticaretin KTB'ye bağlı olacağı vurgulanmıştır. Bölümün diğer maddeleri ise kültür varlığı ihracının ve ithalinin bağlı olduğu kurullarla ilgilidir (www.mevzuat.gov.tr).

Kanun'un dördüncü bölümünde "Araştırma, Sondaj, Kazı ve Define" başlığı altında yer alan on altı maddede araştırma, sondaj, kazı hakkı ve define ile ilgili yetkili makamın KTB olduğu vurgulanarak kazıların hangi kurallara uyularak yapılması gerektiği hakkında bilgi verilmiştir. Beşinci bölümde "Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Bölge Kurulları" başlığı altındaki on iki maddede genel olarak korunması gerekli görülen kültürel ve doğal varlıkları koruma altına alma görevinin oluşturulan koruma bölge kurulları tarafından yürütüleceği, bu kurulların çalışma esasları, görev ve sorumlulukları, faaliyetleri ve oluştukları üyeler hakkında hükümler bulunmaktadır. Kanunun altıncı bölümünde "İkramiye ve Cezalar" başlığı altındaki on iki maddede ise genel olarak değerli varlıkları tespit

edip zamanında devleti, ilgili kurumları haberdar edenlere verilecek ikramiyeler ile bunları zamanında yetkili mercilere bildirmeyenlerin uğrayacakları cezai müeyyideler, aynı zamanda bulunan eserlerin kanunsuz ticaretini yapmak hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Son bölümde “Genel Hükümler” başlığı altındaki üç maddede ise bir takım geçici maddeler, iptal edilen, değiştirilen maddeler ve bu kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüldüğü belirtilmiştir (www.mevzuat.gov.tr).

2.17.3. 3386 sayılı tamamlayıcı kanun

3386 Sayılı Kanun 17.06.1987 yılında onaylanmış ve günümüzde yürürlükteki yerini koruyan kanunlardan birisidir. Bu kanun daha ziyade 2863 sayılı kanunun koruma kurulları ile ilgili maddelerinde bazı değişiklikleri içermektedir. Bu kanunda anıt koruma ile ilgili yetki sahibi olan yüksek kurul kavramı devam etmiş fakat kurul bir danışma ve koordinasyon kuruluna çevrilmiştir. Bölge kurulları da koruma kurulları şeklini almış ve sayılarında artış meydana gelmiştir. Adı geçen kanun, belediyeleri de koruma kurulları bünyesinde toplamıştır. Ayrıca bu kanun, 2863 Sayılı Kanun’un bazı aksayan yönlerini telafi edip tamamlamıştır (Yılmaz, 2006, 105).

Bu kanunla koruma kurullarında görev yapan sekiz tabii üyeden ayrı olarak rotasyonla görev başına gelen altı üye bulunmaktadır. Yine bu kanunla koruma kurulu başkanının sekiz doğal üye arasından seçilmesi karara bağlanmış ve KTB’nin de bu kurulun denetimini üstleneceği belirtilmiştir. Kurulun yasal olarak yılda iki defa üyelerin salt çoğunluk oylarıyla olağanüstü toplanma yetkisinin olduğu ve bu toplantılarda ise kurulun işleyişi, aksaklıkları gibi konularda görüş bildirmek, yine aynı konuda koordinasyonu sağlamak olduğu belirtilmiştir. Kurulda denetleme anlamında alt üst ilişkisi bulunmamakla beraber denetleme yetkisinin KTB’de olduğu yasal güvence altına alınmıştır (Yılmaz, 2006, 105-106).

2.18. Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma İle İlgili Resmi Kurumlar ve Sivil Toplum Kuruluşları

Doğal ve kültürel varlıkları korumaya yönelik ulusal ve uluslararası boyutta çalışan çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları hakkında bilgi vermek gerekirse; doğal varlıkları koruma ile ilgili uluslararası faaliyet gösteren kurumlardan IUCN (Dünya Koruma Birliği), uluslararası alanda doğanın korunmasını koordine etmek, doğaya yönelik sınıflandırma ve teşvik yapmak amacıyla kurulmuştur. Doğa koruma konusunda faaliyet gösteren IUPN (Uluslararası Doğa Koruma Birliği) ise, milli parklar ve doğa korumanın küresel alanda gelişmesi ve tartışılması amacıyla kurulmuştur (Özbay, 2008, 12).

Türkiye’de doğa koruma ile ilgili çok sayıda resmi kurum ve sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Doğa koruma ve çevresel yaşam ile ilgili ulusal sivil toplum kuruluşları arasında; Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD), Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye), Greenpeace Akdeniz Kampanya Ofisi, Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL), Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA), Deniz Temiz Derneği (TURMEPA), Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Akdeniz Foku Araştırma Grubu (AFAG), Kuş Araştırmaları Derneği (KAD), Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, KORDON Derneği (Kent ve Çevre Kültürü Derneği), Akyaka’yı Sevenler Derneği, Pamukkale Arama Kurtarma Doğa Sporları Derneği, ÇEVGÖN (Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği), İstanbul Su Girişimi, Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu, Doğa Derneği bulunmaktadır (Doğa Korumacı Kuruluşlar).

Türkiye’de doğa koruma ile ilgili resmi kurumlar arasında ise; T.C. Çevre Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Ulusal Akademik Ağ Bilgi Merkezi bulunmaktadır (Doğa Korumacı Kuruluşlar).

Türkiye’de doğa koruma ile ilgili sivil toplum kuruluşlarından bazıları hakkında bilgi vermek gerekirse; ilk kurulan sivil toplum kuruluşlarından birisi olan Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF), alan projeleri, siyasi kapasite ve eğitim çalışmalarından faydalanarak doğa korumaya yönelik çözümler üretir. Ayrıca bu kuruluş, doğaya yönelik gerçekleştireceği çalışmalara yerel halkı da dâhil ederek çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmektedir (WWF, 1976). Doğa koruma konusunda faaliyet gösteren Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL), doğal yaşamın sürdürülebilirliği ile insan yaşamını eş değer tutarak kültürel ve doğal mirası bir bütün olarak değerlendirip yaşatmaya çalışır (ÇEKÜL, 1990).

Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA), Türkiye’nin çölleşme tehlikesinin belirmesiyle birlikte kamuoyunun dikkatine sunulmuş ve gönüllü bireylerle çölleşmeye karşı ağaçlandırma, yeşillendirme çalışmaları (TEMA, 1992) yapan doğa koruma alanında faaliyet gösteren önemli sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO) ise ülkemizdeki ambalaj atıklarının ekonomik ve düzenli geri dönüşümünü sağlamak için gerek yerel yönetim, sanayi gerekse de tüketicilerin katkı ve teşrifleri ile sürdürülebilir bir geri dönüşümü sağlamak adına kurulan kar amacı gütmeyen bir kuruluştur (ÇEVKO, 1991).

Türkiye’de kültürel varlıkların korunmasında yetkili olan resmi kurumlara bakıldığında; KTB, bünyesinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü yer almaktadır. Bu kurumlar, kültürel varlıkları koruyup muhafaza etmeyi, bu varlıklarla ilgili mali düzenlemeler yapmayı ve kültürel varlıklara yönelik yatırımlar yaparak ekonomiye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü, tarihi eser olarak kabul edilip vakıf bünyesinde yer alanları, Karayolları Genel Müdürlüğü, kendi kontrolü altındaki Köprüler Dairesi Başkanlığı’na bağlı Tarihi Köprüler Şube Müdürlüğü öncülüğünde geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar gelen tarihi köprüleri korumakla görevlidir. Milli Savunma Bakanlığı, sınır boylarında, yasak bölgelerde yer alan eserleri korumaktadır. Maliye Bakanlığı’nın kendi yönetsel yapısı içinde yer alan Milli Emlak Genel Müdürlüğü yoluyla hazine malı olan ve tapuya kaydedilmeyen taşınmaz eserlerin alım, satım, kiralama vb. gibi

görevleri bulunmaktadır. TBMM, Çevre ve Orman Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Türkiye Bilimler Akademisi, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları kültürel varlıkların korumasında yetkili olan diğer resmi kurumları meydana getirmektedir (Koç, 2007, 97-129).

Kültürel varlıkların korunmasında uluslararası alanda faaliyet gösteren ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi), ICA (Uluslararası Arşiv Komisyonu), Europa Nostra (Avrupa Bütünündeki Miras Birliği), WATCH (Silahlı Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınamaz Kültür Varlıklarının Korunması İçin Dünya Birliği) gibi sivil toplum kuruluşları vardır. Bu kuruluşların bilimsel anlamda koruma konusunda belge toplama ve yayma, araştırma yapma, teknik eleman yetiştirme, teknik sorunlara danışmanlık etme, restorasyon faaliyetleri gibi görevleri bulunmaktadır. Bu kuruluşlar ayrıca kültürel varlık kayıtları tutarak bunlarla ilgili yasa, tüzük ve bildirgeler hazırlamaktadır (Şahin ve Güner, 2006, 3).

Kültürel varlıkların korunmasında ulusal alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından bazıları ise şunlardır: doğal ve kültürel çevreyi koruyan projeler hazırlayarak bunların korunmasına katkı sağlayan ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı), diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak kültürel mirasın korunması konusunda kamuoyu bilincini oluşturan Türk Tarih Vakfı, gönüllülük esasına göre kurulan Türkiye ve dünyadaki kültürel mirası savaş ve barış zamanlarında koruyup gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlayan KÜMİD (Kültürel Mirasın Dostları Derneği), Tarihi Kentler Birliği ve Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı (Şahin ve Güner, 2006, 3-4).

Doğal ve kültürel varlıkları koruma konusunda başarı sağlamak, sadece yukarıda açıklanan yasal düzenlemelerle veya bu konuda çalışmalar yapan resmi kurum ve sivil toplum kuruluşları ile mümkün görünmemektedir. Bu çalışmaların yanında insanları bilinçlendirecek eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi büyük önem arz etmektedir. Bu konuda yürütülecek eğitim faaliyetlerinin öğrenciyi aktif kılacak uygulamalarla yürütülmesi önemlidir. Doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere

uygulamalı bir şekilde aktarıp kalıcı öğrenme sağlayacak bazı eğitim modellerinden bahsetmek gerekir.

2.19. Müze Eğitimi

Müze, zamanda ve mekânda dağınık bir halde yer alan nesnelere bir araya toplamak ve bu nesnelere inceleme, etüt etme ve zevk alma amacıyla bir yere yerleştirmek için düşünülmüş bir bina olarak tanımlanmaktadır. Müze bir kültür deposudur. İnsanların dış dünyayla ve çevresiyle kurduğu deneyimlerinin ve karşılıklı ilişkilerinin sanatsal ve estetik faydayla var olmasını sağlar. Eğitsel açıdan müzeler ise gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun meydana gelmesine ve gelişmesine fayda sağlayacak başlıca yaygın eğitim kurumlarından oluşmaktadır (Buyurgan, Mercin ve Özsoy, 2005, 29-30).

Müzeler, sanat, tarih, bilim, doğa ve kültür ile ilgili gerçek nesnelere bünyesinde barındıran önemli mekânlardır. Bundan dolayı müzeler, bu alanlara yönelik kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirileceği mekânlardır. Müzeler yukarıda bahsedilen alanlarla ilgili nesnelere içerdiğinden dolayı öğrenmede aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Öğretmenler, konularını anlatırken müzelerde bulunan eğitim uzmanları ile irtibata geçerek öğrencileri müzelere götürüp gezdirebilmektedirler (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, 103).

İnsanları, düşünce ve hisleri birleştirerek anlamlı deneyimler sonucunda onları öğrenmeye motive eden müze eğitimi, insanların orijinal eserlerle buluşmalarını sağlayarak ziyaretçilerin yeni bilgi edinmelerini ve dış dünyaya karşı görsel farkındalık kazanmalarını sağlar. Müzeler, çocukluk ve eğitim müzeleri yoluyla insanlara, tarihi eserlere yönelik bilgiler vererek bu konuda insanların bilinçlenmesini sağlamaktadır (Şahan, 2005, 488).

Okullarda görülen derslerin hemen tamamı müzeler yoluyla daha canlı bir hale gelmektedir. Okul çağındaki insanların aile ve arkadaşları ile boş zamanlarında müzelere yönelmesi, hem bilgi edinmeleri hem de kişisel zevk ve estetik arzuları kazanmaları açısından onlara katkı sağlar. Müzelere yapılan bu geziler, okul zamanları dışında gerçekleştiğinden dolayı hayat boyu öğrenmenin gerçekleşmesini

sağlar. Müzelere yapılan okul ziyaretlerinin en önemli faydalarından birisi de öğrencilerin alternatif öğrenme yollarıyla öğrenmelerini gerçekleştirmektir. Maddi öğeleri canlı görme fırsatı yakalayan öğrenciler zevk alıp daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirecektir (Şahan, 2005, 494-495). Müzelerde drama yoluyla yapılan eğitim faaliyetleri de kalıcılık anlamında öğrenmeye katkı sağlamaktadır.

Dramatizasyon, müze eğitiminde önemli bir yöntemdir. Bu yöntem, karmaşık şekilde yer alan bilgileri, zaman ve uzaklık açısından ulaşılamayan olayları kolaylaştırarak insanlara sunar. Müzelerden temin edilecek kıyafet ve nesnelere yapılacak drama çalışmalarının öğrenme üzerinde önemli katkıları olmaktadır (Çetin, 2002, 60). Müze eğitimine çeşitli derslerde yer verilmesi, öğrencilerin edindiği bilgileri pekiştirmesi açısından faydalı olmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi tarihi ve kültürel konulara yer veren bir ders olduğundan dolayı müze eğitiminin kullanılacağı derslerden birisidir.

Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretiminde tarihi bilgilerin öğrencilere aktarılması ve ezberletilmesi değil, tarihsel anlama ve düşünme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretiminde bu amacın gerçekleştirilmesine katkı sağlayacak önemli alternatif öğrenme yollarından birisi de müzelerdir. Müzeler, içinde barındırdıkları objeler, tarihi ve kültürel varlıklar ile geleneksel sınıf ortamlarının ötesinde yapılandırmacılığın doğasına uygun olarak alternatif öğrenme ortamları yoluyla kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır (Yılmaz ve Şeker, 2011, 22).

2.19.1. Sanal müzeler

Sanal müze, kitle iletişim araçları yardımıyla hazırlanan nesnelere içinde barındırıp bunları zaman ve mekândan bağımsız olarak ziyaretçileriyle kesintisiz bir şekilde buluşturan sıradan iletişim yöntemlerinin ötesine geçerek dünya çapında iletişim kurmaya fırsat veren müzelerdir (Çolak, 2006, 291).

Çağdaş toplumlarda sanal müzelerin görevi iletişim olanaklarını kullanarak insanları eğitmektir. Sanal müzeler, doğru tasarlandığında hayat boyu öğrenmeye katkı sağlayarak bir anlamda müzelerin eğitim görevini yerine getirmektedir.

Geleneksel müzelerin gelişen iletişim olanaklarıyla beraber internet ile buluşması, sanal müzeleri meydana getirmiştir. Bu müzelerin en önemli avantajlarından birisi, müzelere gidilemediği zaman uzaklık kavramını ortadan kaldırarak internet ortamı yoluyla müzeleri insan ayağına kadar getirmesidir (Turgut, 2015, 42).

Sanal müzelerin müzeciliği tanıtmak, müze eğitimini insan kitleleri arasında yaymak ve sanat eğitimi alanında öğretmen ve öğrencilere yardımcı olmak gibi işlevleri vardır. Bu uygulama, müze bulunmayan bölgelerde müzelere ulaşımı kolaylaştırdığı için öğrenme üzerinde önemli katkı sağlamaktadır. Öğretmenleri izin alma yükünden kurtararak zaman ve masraftan önemli bir kazanç sağlar. Kısa sürede çok sayıda müzeyi gezme imkânı da sanal müzelerin sağladığı önemli katkılardandır (Buyurgan, Mercin ve Özsoy, 2005, 55-178).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel varlıkların öğretiminde alan gezilerine yer verilmiştir. Alan gezileri, öğrencileri tarihsel çevre ile yüzleştirerek onlara karşılaştırma, yorum ve değerlendirme yapma imkânları sunmaktadır. Alan gezilerinin yapıldığı en önemli mekânlardan birisi de müzelerdir. Öğrenciler müzeleri gezerken tarihsel gerçeklerle maddi olarak yüzleşmektedir. Müzelerdeki eserleri canlı olarak gören öğrenciler edindikleri bilgileri içselleştirerek kalıcı öğrenmeler sağlar (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının tarihi ve kültürel değerlere yer vermesi sanal müzeleri bu derste kullanmayı oldukça cazip kılmaktadır. Günümüz imkânları göz önüne alındığında gerek her bölgede müzelerin bulunmaması gerekse müzelere yapılacak gezilerde uygulanan prosedürler nedeniyle sanal müzeler önemli bir çözüm sunmaktadır. Zaman ve mekân sınırlaması olmayan sanal müzelerin bu derste kullanılması görsellik gerektiren tarihi ve kültürel değerlerin öğrenilmesinde oldukça önemlidir.

2.19.2. Alan gezileri

Bu geziler, öğrencilerde tarih bilincinin oluşmasını sağlar. Yazılı ve dökümanı olmayan kaynakları öğrencilere görsel olarak sunan alan gezileri, öğrencilerin görsel kanıtlı karşılaştırmalar yapmasına imkân tanır. Öğrenciler tarihi yerleri gezerek geçmiş dönemlerde yaşamış insanların günlük yaşamları ile günümüz

insanlarının günlük yaşamlarını karşılaştırarak değişim ve sürekliliği algılama açısından öğrenme fırsatı yakalar. Geçmişteki önemli yapıları, binaları, anıtları görerek öğrenen öğrencilerin tarihsel yorum yapma becerileri gelişmektedir. Alan gezileri yoluyla tarihi yerleri, kişileri canlandırarak ders kitapları dışında görme şansı yakalayan öğrenciler (Yeşilbursa, 2008, 216) daha anlamlı ve kalıcı öğrenmeler edinir.

Alan gezileri informal eğitim uygulamalarından birisidir. Bu tür geziler öğrencilerin ilgisini çekerek kalıcı öğrenmeler sağlamaktadır. Öğrencilerin doğayı anlamalarına katkı sağlayarak eğitimin sürekliliğine katkıda bulunur. Okullarda anlatılan doğal çevrelerin ve karmaşık bilgilerin doğal ortamında gözlenmesini sağlayan alan gezileri, gerçek dünyanın algılanması konusunda katkı sağlayarak öğrencilerin ilk elden deneyim kazanmalarına yardımcı olur. Alan gezilerinin okul içi etkinlikleri desteklemek için kullanıldığında kalıcı öğrenme anlamında önemli katkılar sağlayacağı söylenilebilir. Bu geziler düzenlenirken öğretmenlerin çok iyi bir planlama yapmaları, öğrencilerin ilk elden deneyim kazanmasını sağlayacak alan gezilerinin etkisini daha güçlü kılacaktır (Bozdoğan, 2012, 2050).

2.20 Doğa Merkezli Eğitim

Okul dışında gerçekleşen doğal alan çalışmaları ve doğa merkezli eğitimler, öğrencilerin disiplinler arasında ilişki kurmalarını sağlayarak etkinliklere katılan öğrencilerin öğretim programlarındaki konu alanlarını daha iyi kavramalarını sağlamaktadır. Böylece öğrenciler konular arasındaki bağlantıları rahatlıkla kurabilmektedir. Doğa çalışmaları 1890'lı yıllarda başlamıştır. Doğa eğitimi ise 1920-1930 yılları arasında doğal kaynaklarla ilgili boş zaman etkinliklerine katılma ile beraber ortaya çıkmıştır. Doğa eğitimi, canlı organizmaların ötesinde doğanın bir bütün şeklinde anlamlandırılmasıdır. İnsanların doğayı farklı ilişkilendirmeler yoluyla anlaması ve farkına varması şeklinde de tanımlanabilir. Doğa eğitimi öğrencilere çevreye yönelik bilgi, beceri, davranış kazandırarak öğrencilerin çevreye karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlar (Erdoğan, 2011, 2223-2224).

Edinilen bilgilerin gerçek yaşamla bağlantısının kurulması, uygun eğitim ortamlarının sağlanmasında ve uygulamalı eğitimin yürütülmesinde doğa eğitimi

önemli bir yere sahiptir. Bu eğitim kapsamında düzenlenen geziler ve bu geziler sırasında yapılan uygulamalı etkinlikler edinilen bilgilerin gerçek yaşamla ilişkilendirilmesi konusunda önemli katkılar sağlamaktadır. Doğa eğitimi yoluyla çevresel sorunlara karşı farkındalık kazanan öğrenciler, bu sorunların giderilmesi noktasında sorumluluk alarak önemli stratejiler geliştirirler (Kıyıcı, Yiğit ve Darçın, 2014, 17-18). Doğa eğitimi alanında kullanılacak önemli yöntemlerden birisi doğa tarihi müzeleridir.

Doğa tarihi müzeleri, dünyadaki bitki ve hayvan fosilleri, kayaçları, jeolojik oluşumları koruyan, bunlar üzerinde bilimsel çalışmalar yapılmasına olanak sağlayıp botanik bahçelerindeki bitkileri canlı olarak sergileyen önemli doğa kuruluşlarıdır. Günümüz dünyasının bilimsel ve kültürel sembollerinden biri olan bu müzelerin doğa tarihi ile ilgili araştırma yapmak, insanlara doğayı gerçekleriyle tanıtmak, doğa buluntularını güncel ve fosil prototiplerle sergileyip halkın hizmetine sunmak gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Doğa tarihi müzeleri, doğa ile ilgili sergilediği örnek buluşlarla insanlara doğa sevgisi aşılması açısından oldukça önemlidir (Karataş, 2011, 4).

Bu tür müzeler, eğitim ve öğretime, ekonomik gelişmelere büyük katkı sağlayan önemli bilimsel araştırma merkezlerindedir. Günümüzde hızlı bir şekilde yok olan canlı ve cansız doğal zenginliğin korunması yönünde gösterilecek çabaların en önemlilerinden birisi insanları bilgilendirmektir. Doğa tarihi müzeleri, bu konuda insanların bilgilendirilmesini sağlayacak eğitim olanakları sunarak insanların doğal çevreye karşı duyarlı olmalarını sağlar (Dilli, 2014, 81-82).

Doğa eğitimi kapsamında yapılan çeşitli projeler de mevcuttur. TÜBİTAK tarafından 1999 yılında Termessos Milli Parkı'nda başlatılan "Milli Parklarda Bilimsel Çevre Eğitimi" adlı proje bunlardan sadece biridir. Kaçkar Dağları Milli Parkı (2000), Kaz Dağı Milli Parkı (2003), Kapadokya Milli Parkı (2004) da birer doğa eğitim merkezi şeklinde belirlenerek bu parklarda doğaya yönelik eğitim vermeye başlanmıştır (Meydan, Bozyiğit ve Karakurt, 2012, 241). Hem doğa tarihi müzeleri hem de doğa eğitimi projeleri yoluyla doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılması, onlara doğaya yönelik duyarlılık, bilinç, koruma davranışları kazandırması açısından önemlidir.

2.21. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında yapılmış olan bazı çalışmalara yer verilerek bu çalışmalar özet halinde sunulmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında kültürel varlıklarla ilgili çok sayıda araştırma yapılmasına rağmen doğal ve kültürel varlıkları birlikte ele alan az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Oysaki doğal ve kültürel varlıklar bir bütünün parçalarıdır. Koruma kanunları incelendiği zaman doğal ve kültürel varlıkların genellikle ayrı ayrı değil tek başlık altında ele alındığı görülmektedir. Konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda genellikle doğal ve kültürel varlıklar ayrı ele alınmıştır. Yapılan bu çalışma, doktora çalışması olduğundan dolayı doğal ve kültürel varlıklar daha kapsamlı ele alınarak bu varlıkların eğitim boyutu incelenmeye çalışılmıştır.

2.21.1. Yurtiçinde yapılan araştırmalar

Avcı ve Memişoğlu (2016), “Kültürel Miras Eğitime İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kültürel mirasa ilişkin görüşlerinin alınması ve kültürel mirasın Sosyal Bilgiler dersinde ne düzeyde yer aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada öğretmenlerin kültürel miras eğitime önem verdikleri ve bu eğitimin Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde kültürel miras eğitiminin yeterli olmadığı, bu konuda programda düzenleme ihtiyacı olduğuna yönelik sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Sezer (2015), “Koç Yaylası Tabiat Parkı’nın Ekoturizm Olanakları Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, adı geçen tabiat parkının ilgi çekici bir topografyaya, temiz bir havaya ve iklime sahip olduğu, bitki örtüsü ve hayvan varlığı açısından zengin olduğu, sahip olduğu kültürel çekiciliklerle önemli bir ekoturizm alanı olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, bu ve buna benzer alanların sahip oldukları kapasiteden dolayı ekoturizm alanları olarak korunmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

Avcı (2014), “Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Miras Eğitime İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde kültürel miras eğitiminin yeterlilik düzeyine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi ve içerik analizinin kullanıldığı bu çalışma, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ankara’da bulunan 13 ortaokulda 40 tane 7. sınıf öğrencisi 34 tane Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, kültür konularının Sosyal Bilgiler dersi açısından önemli olduğu ve bu konulara Sosyal Bilgiler dersinde daha fazla yer verilmesi gerektiği, kültürel miras eğitiminin uygulamada yetersiz olduğu, bu konuda istenilen düzeye ulaşamadığı, kültürel miras konularının işlenişinde geleneksel yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, kültürel miras konusunda görsellerin ve okul dışı etkinliklerin faydalı olacağı ileri sürülmüştür.

Dilli (2014), “Doğa Tarihi Müzelerinin Eğitimdeki Rolü” adlı çalışmada, doğa tarihi müzelerinin doğal tarih açısından önemli olduğu, bu müzelerde doğanın eğitim yoluyla öğrencilere tanıtılması gerektiği, Türkiye’de doğa tarihi müzelerinin sayı ve nitelik anlamında gelişmiş ülkelerden geri olduğuna yönelik tespitlerde bulunulmuştur.

Dönmez ve Yeşilbursa (2014), “Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmada, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde geçen kültürel miras konularının öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desenin kullanıldığı bu çalışma, 76 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin deney öncesinde somut kültürel mirasa yönelik olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda deney sonrası kontrol grubunda yer alan öğrencilerin tutumlarında artış görülmezken deney grubundaki öğrencilerin tutumlarında artış görüldüğü saptanmıştır. Yani kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karip ve Zor (2014), “İlköğretim İkinci Kademedeki Okutulan Derslerin Kültürel Mirası Korumada Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı

çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki okutulan derslerin kültürel miras unsurları göz önüne alınarak müfredat programları analiz edilmiştir. Doküman incelemesi yoluyla verilerin toplandığı çalışmada, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Sanat Etkinlikleri ve Halk Kültürü derslerinin kültürel miras açısından önemli olmasına rağmen Türkçe dersinde kazanım anlamında bu konuya yer verilmediği, konuyla ilgili en fazla kazanımın Görsel Sanatlar dersinde yer aldığı, Sosyal Bilgiler dersinin ise ikinci sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar ve Halk Kültürü derslerinde kültürel miras konusunda doğrudan kazanımların yer aldığı; Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sanat Etkinlikleri derslerinde ise bu konuda herhangi bir kazanımın bulunmadığı sadece okuma metinlerinde bu konuların işlendiği saptanmıştır.

Meydan ve Akkuş (2014), “ Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi” adlı çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi araştırılmıştır. Çalışma, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği bölümünde 2011-2012 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 32 öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda müze gezilerinin öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağladığı, tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasında müze gezilerinin etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Peker (2014), “Sosyal Bilgiler Dersinde Sanal Müze Kullanımı ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Sanal Müze Kullanımına Yönelik Tutumları” adlı çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin tutumlarını saptamayı amaçlamıştır. Bu çalışma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 197 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yöntem olarak ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmada, öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde sanal müze kullanılmasının yararlı olacağına ilişkin görüşler öne sürdükleri belirlenmiştir.

Uçar (2014), “İlköğretim Düzeyinde Kültür Varlığı ve Koruma Konularındaki Eğitimin Etkinliği ve Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitime Katkısının Değerlendirilmesi” konusunda yaptığı çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde koruma konusunda verilen kazanımları inceleyerek sivil toplum kuruluşlarının bu konuda yaptığı çalışmaların örgün eğitime katkısını belirlemeyi amaçlamıştır. Anket yoluyla verilerin toplandığı bu çalışmada, Sosyal Bilgiler programındaki kültürel varlık tanımlamalarının yeterli bir açılıma sahip olmadıkları, sivil toplum örgütlerinin ise öğrencilere farkındalık kazandırmada önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilbursa ve Uslu (2014), “Türk ve Amerikan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Miras Eğitime Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması (The Comparison of Turkish and American Pre-Service Social Studies Teachers Attitudes Toward Heritage Education)” Türk ve Amerikan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürel miras eğitime yönelik tutumlarının karşılaştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada, nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Çalışma sonucunda hem Türk hem de Amerikan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürel miras eğitime yönelik olumlu tutuma sahip oldukları, bu çalışma gurubunun tarihi mekânları önemli bir eğitimsel araç olarak gördükleri ve bu tür yerlerin korunması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Gögebakan ve Buyurgan (2013), “Öğrencilerin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma İle İlgili Kazanımlarını Gerçekleştirme Bakımından Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesi” adlı çalışmada, okullarda kültürel varlıkların tanınması ve bunlara sahip çıkılmasında mevcut kazanımların hayata geçirilebilmesi için Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler dersinin benzer konular bakımından ilişkilendirilmesi ile öğrencilerin konu hakkındaki duyarlılıklarını arttıracak yöntemler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma Malatya Merkez Atatürk İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desenin kullanıldığı çalışmada, gezi, problem çözme, grup çalışmaları gibi etkinliklerin geleneksel yöntemlerden daha etkili olduğu, modern yöntemlerin öğrenmeyi kolaylaştırdığı, klasik yöntemle işlenen derslerde testler arasında anlamlı bir

farklılığın olmadığı buna karşın müze gezileri sonucunda deney grubu lehine anlamlı farklılığın ortaya çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gülersoy (2013), “Doğal Mirasın Korunması Açısından Sosyal Bilgiler (Ortaokul) ve Coğrafya (Orta ve Yükseköğretim) Müfredat Programlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında doğal mirasın korunması bakımından Sosyal Bilgiler ve Coğrafya müfredat programlarını betimsel yöntemle değerlendirmiş, Sosyal Bilgiler müfredat programının yetersiz, Coğrafya müfredat programının ise kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kete (2013), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Doğa Merkezli Eğitim Hakkındaki Görüşleri” adlı çalışmada, doğa merkezli eğitim yoluyla kavram yapılandırması uygulamalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümündeki öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda doğal alanların insan hayatındaki kazanımlarında ve doğal çevreye karşı tutum, algı, duyarlılıklarında olumlu gelişmeler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan bu uygulamaların daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilbursa (2013), “Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Görüşleri” adlı çalışmasında altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Odak grup görüşmesinin kullanıldığı bu çalışmada, öğrencilerin somut kültürel mirasın korunması gerektiği, geçmiş hakkında bilgi verdiği, kültürü simgelediği, yeni nesillere ulaştırılması gerektiği konularında görüş bildirdikleri belirtilmiştir.

Arıkan (2012), “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Miras İle İlgili Başarı Düzeyleri ve Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İncelenmesi (Adıyaman Örneği)” adlı çalışmasında ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeylerini ve tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeliyle gerçekleştirilen bu çalışma, Adıyaman, Kâhta’da 14 okulda öğrenim gören 425 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışma sonucunda 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras konusunda orta düzeyde başarıya ve

kültürel mirasa yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca aynı çalışmada kültürel mirasa yönelik tutumla başarı arasında olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada üzerinde çalışılan değişkenlerden cinsiyetin tutum ve başarı üzerinde etkili olmadığı, sosyo-ekonomik durumun ise aile gelirinin artışına paralel olarak kültürel mirasa yönelik tutumu ve başarıyı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çengelci (2012), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri” adlı çalışmasında 4. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında bulunan somut olmayan kültürel miras ile ilgili kazanım ve etkinlik örneklerini incelemeyi amaçlamıştır. Doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilen bu çalışmada, somut olmayan kültürel mirasa dayalı kazanımların ve etkinlik örneklerinin en fazla 7. sınıf öğretim programında bulunduğu, söz konusu konu ile ilgili en fazla kazanımın ve etkinlik örneklerinin sırasıyla “Kültür ve Miras, Küresel Bağlantılar, İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karip (2012), “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması Bilincine Yönelik Hazırbulunuşluluk Düzeylerinin Ölçülmesi (Ağrı İli Örneği)” adlı çalışmasında Ağrı ilinde öğrenim görmekte olan 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik hazırbulunuşluluk düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışma, Ağrı ilinden random tekniğiyle seçilmiş 33 okulda öğrenim görmekte olan 872 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca MEB tarafından hazırlanıp ilköğretim okullarında okutulan ders kitapları da doküman incelemesine tabi tutularak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin kültürel mirasın korunmasına yönelik yeterli ölçüde hazırbulunuşluğa sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Mazman Budak (2012), “Sosyal Bilgiler Dersinde (7. Sınıf) Doğal ve Kültürel Varlıklar Aracılığı İle Estetik Değer Eğitimi Tokat Örneği” adlı çalışmada, değerler eğitimi ve estetik değer eğitimi ile ilgili uygulamalı bir yaklaşım sunmaya çalışılmıştır. Bu amaç kapsamında Sosyal Bilgiler dersinde disiplin temeline dayalı sanat eğitimi doğrultusunda yerel estetik değer programı hazırlanarak çalışmaya katılan öğrencilerde değişim olup olmadığı gözlenmiştir. Çalışmada nicel ve nitel

araştırma yöntemleri beraber kullanılmıştır. Nicel bölümde kontrolsüz ön test son test modeli, nitel bölümde ise eylem araştırması kullanılmıştır. Çalışma sonucunda yerel estetik değer programının öğrencilere farkındalık kazandırdığı, bu konuda uygulanan etkinliklerin ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Öcal (2012), “Zindan Mağarasının Doğal Mirası ve Turizm Potansiyeli” adlı çalışmasında, ülkemizin karstik kayalardan oluşan topografik şekiller yönünden zengin olduğu, Zindan Mağarasının da bu şekiller arasında yer aldığı, son zamanlarda mağarayı ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısında azalma olduğu belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca karstik oluşumlu mağaranın turistik açıdan tanıtımı yapılmakla birlikte çevresinde yer alan diğer doğal ve tarihi miraslar da tanıtılarak turizm potansiyeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Ünlü (2012), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konularının Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarında geçen kültür aktarımı konularının yeterlik düzeyini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma yöntemi olarak nicel ve nitel verilerin paralel toplanmasına imkân veren betimsel yöntemlerden zenginleştirilmiş desen kullanılmıştır. Çalışma, Erzincan’da bulunan 25 okulda görev yapan 27 Sosyal Bilgiler öğretmeni, bu okullarda öğrenim gören 507 6. sınıf 492 7. sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içinde yer alan kültür aktarımı konularının aktarılmasında kısmen başarı sağlandığı; maddi kültür öğelerinin başarılı bir şekilde aktarıldığı, fakat manevi kültür öğelerinin aktarılmasında başarı sağlanmadığı tespit edilmiştir.

Yıldırım ve Tahiroğlu (2012), “Sanal Ortamda Gerçekleştirilen Müze Gezilerinin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmada, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde sanal ortam üzerindeki müze gezilerinin öğrencilerin derse karşı tutumları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden ön test son test kontrol gruplu deneme modelinin kullanıldığı çalışmada, sanal müze etkinliklerinin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Gögebakan (2011), “İlköğretim Öğrencilerinin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma Bilinçlerinin Oluşmasını Belirlemeye Yönelik Başarı Testi ve Tutum Ölçeği Çalışması” adlı çalışmada, kültürel varlıkları tanıma ve bu varlıklara sahip çıkma bilincinin oluşmasında ders planlarının uygulanabilirliği ve güvenilirliğini ölçmede kullanılacak başarı testi ve tutum ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır.

Karataş (2011), “Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Doğa Tarihi Müzelerinin Rolü” adlı çalışmasında, müzelerin tarihe ışık tutarak geçmişi, kültürü, değerleri geleceğe taşımak gibi bir görevinin olduğunu, doğa tarihi müzelerinin geçmişi geleceğe taşıyarak bireylere çevre bilinci aşıladığını ve çevre koruma alışkanlığı kazandırdığını belirtmektedir. Aynı çalışmada, Türkiye’nin zengin bir coğrafyada bulunmasına karşın doğa tarihi müzelerine fazla önem verilmediği, hem Avrupa hem de Amerika ile kıyaslandığında Türkiye’deki doğa tarihi müzelerinin nitelik ve nicelik açısından yetersiz kaldığı, bu müzelere önem verilmesinin insanlardaki çevre koruma bilincini arttıracak gibi çıkarımlarda bulunulmuştur.

Pekgözlü Karakuş (2011), “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi” adlı çalışmasında, Alanya Kalesi’nde bulunan sekizgen plan şemasına sahip Kızıl Kule’yi günümüz müzecilik anlayışına uygun olarak değerlendirmeyi “Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi” bünyesinde “Denizcilik ve Gemi Müzesi” bakımından tekrar işlevlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda adı geçen projenin Anadolu Selçuklu döneminden kalma 785 yıllık tarihi geçmişi olan kültürel değerlerin önemli ziyaretçi akımına ulaşmasının ötesinde müzecilik faaliyetlerinin de gelişimine fayda sağlayacağı öngörülmüştür.

Yeşilbursa (2011), “Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi” adı altında ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki miras eğitiminin öğrencilerin kültürel mirasa ve akademik başarılarına etkisini incelemeyi amaçladığı çalışmada karma yöntem desenlerinden aşamalı açıklayıcı deseni kullanmıştır. Çalışmanın nicel bölümünde yarı deneysel yöntem, nitel bölümünde ise odak grup görüşmesi ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışma, Sincan Atatürk İlköğretim Okulu 6. sınıfta öğrenim gören 76 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler dersindeki miras eğitiminin deney grubundaki

öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarını ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği, kontrol grubundaki öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarını ve akademik başarılarını ise etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın nitel bölümünde de yine miras eğitiminin öğrenciler üzerinde olumlu bir etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz ve Şeker (2011). “İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, öğrencilerin müze gezileri ve müzelerin alternatif öğrenme aracı olarak Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılma durumu ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışma, 210 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda müzelerin görsellik, bilgi ve genel kültür açısından fayda sağladığı, müzelerin tarihsel düşünme becerisini geliştirdiği, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde müzelerin kullanılmasına yönelik olumlu görüş bildirdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bekdemir, Elmacı ve Sezer (2010), “Turizmin Kısılcacında Bir Doğa Koruma Alanı: Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı” adlı çalışmada, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes deltasının flora ve fauna çeşitliliği açısından ülkemizin önemli alanlarından biri olduğu, doğal, tarihi güzelliklerinden dolayı önemli bir turizm merkezi haline geldiği bunun da turistik kaynaklar üzerinde gelecekte olumsuz etkilerinin olacağı belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca söz konusu turistik alanın gelecekte olumsuz etkilere maruz kalmaması için alınması gereken önlemler konusunda çıkarımlarda bulunulmuştur.

Bıyıklı (2010), “Ders Kitaplarında Kültürel Mirasın Sunumu: Türkiye’deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki (1974-2009) Görsellerin İncelenmesi (Representation of Cultural Heritage in Textbooks: Examination of the Illustrations in the 4. And 5. Grade Social Studies Textbooks (1974-2009) in Turkey)” adlı çalışmada Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kültürel miras konuları ve öğelerinin nasıl sunulduğunu araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada kültürel miras öğelerinin Türk kültürünün ve milletinin geçmişi bakımından önemi, bu miras öğelerinin zaman içindeki değişimi tartışılmıştır. Çalışmada 1974-2009 yılları arasında ve 2005 yılında

basılmış olan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kültürel miras konularına yer vermesi ve bu konuları aktarması açısından önemli olduğu saptanmıştır.

Erkal (2010), “UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemlerinin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına Etkisi Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmada UNESCO yaşayan insan hazinesi sistemlerini oluşturan Çek Cumhuriyeti, Fransa, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Senegal, Tayland, Nijerya, Filipin Cumhuriyeti ve Türkiye’nin sistemlerini açıklamış daha sonra bu ülkeler arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye açısından öngörülen teşvik, belgeleme ve aktarma düzenlemelerinin yapıldıktan sonra sistemin hayata geçirilebileceği belirtilmiştir.

Kalender (2010), “Türkiye’de Yapılan Doğa Eğitimlerinin Değerlendirilmesi (Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği)” adlı çalışmada, sürdürülebilir kalkınma kapsamında ele alınan doğa eğitiminin gelişimi, hâlihazırdaki durumu ve eksiklikleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda 2000-2008 yılları arasında gerçekleştirilen doğa eğitimlerinde TÜBİTAK tarafından hazırlanıp katılımcılara uygulanan anketlerde değerlendirmeler yapılmıştır. Anketlerin değerlendirilmesi sonucunda Türkiye’deki uygulamalı eğitimlerin yetersiz olduğu, on gün süren bu çalışmada öğrencilerin doğaya yönelik önemli bir farkındalık kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ergüç Özdemir (2009), “Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Kapsamında Kamu Yararını Sağlamada Kurumların Rolü: Gökova Örneği” adlı çalışmada kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda kurumların rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada Türkiye’de doğal ve kültürel mirası koruma konusunda çok sayıda kurumun görev yaptığı, her kurumun kamu yararı sağlamada farklı politikalar geliştirdiği bunun da karmaşıklığa yol açtığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda Gökova üzerinde incelemelerde bulunulmuş ve çeşitli bilgiler sunulmuştur.

Gögebakan (2009), “Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma İle İlgili

Kazanımların Gerçekleşmesi ve Öğrencilerin Tutumları Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmada, Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar derslerinde kültür varlıkları kazanımlarının ünite ilişkilendirilmesi yoluyla ve değişik yöntemler kullanılarak öğrencilere aktarılması ve bu konuda öğrencilere duyarlılık kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışmada sınıf dışı öğretim etkinlikleri kullanılarak öğrencilerin kültür varlıklarını yakından tanımları sağlanmıştır. Öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanılarak verilerin toplanmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkmada adı geçen derslerin ilişkilendirilerek aktarılmasının ve okul dışı öğretim etkinliklerinin erişimi ve izleme testlerinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık doğurduğu, buna karşın tutumlarda anlamlı bir farklılık doğurmadığı tespit edilmiştir.

Bozdoğan (2007), “Bilim ve Teknoloji Müzelerinin Fen Öğretimindeki Yeri ve Önemi” adlı çalışmada, bilim ve teknoloji müzelerine yapılan gezilerdeki sorunları tespit edip bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek ve fen öğretiminde bu müzelerin kullanımını arttırmak amaçlanmıştır. Çalışmada betimleme (survey) yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda gezilerin okullarla birlikte yapıldığı, ailelerin bu konuda yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Gezilere gidilememesinin sebepleri arasında maddi imkânsızlıklar, bürokratik işlemler, ulaşım sıkıntısı, müfredatın ağır olması gösterilmiştir. Yapılan çalışmada ayrıca müzelere yapılan gezilerin öğrencilerin fen dersine karşı ilgilerini ve akademik başarılarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş (2008), “Yeni Bir Doğa Koruma Kavramı: UNESCO Jeoparklar Çerçevesinde Çamlıdere (Ankara) Fosil Ormanı Fizibilite Çalışması” adlı çalışmada Ankara Çamlıdere İlçesi, Pelitçik Köyü’nde yer alan fosil ormanlar Avrupa Jeopark Ağı kriterlerine göre incelenmiş ve bu alanın jeopark olması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma, arazi inceleme yoluyla yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, bu alanın Avrupa Jeopark Ağı kriterlerine uyum sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özbay (2008), “Doğa Koruma Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi” adlı çalışmada önemli doğa koruma alanlarından biri olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı’nda etkin bir yönetim planı

önerisi geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, koruma konusunda faaliyet gösteren kurumlar arasında yetki karmaşası olduğu, korunan alanlarda kaynak araştırmasının yetersiz olduğu, uygulanan planların yetersiz olduğu ve halkın planlamaya etkin katılmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yörükoğlu (2008), “Kültürel Mirasın Yeni Nesile Aktarılması Amacıyla Kuş Evlerinin Görsel Sanatlar Dersi Programında Kullanılması” adlı çalışmasında 4. ile 7. sınıf Görsel Sanatlar dersi ilköğretim kurumları yönetmenliğinde yer alan öğrencilerin milli, kültürel, sosyal değerleri benimseyip bu değerlere saygı göstermelerinden, milli kültürü benimsemelerinden yola çıkarak kuş evlerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada kuş evlerinin kullanılmasının milli kültürümüzü yansıtması, bu kültürü yeni nesillere aktarması açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Çalışma İstanbul, Üsküdar’da Hilmi elikoğlu İlköğretim Okulu 4. ve 7. sınıf öğrencilerini kapsamıştır. Çalışma sonucunda, kuş evleri ile ilgili yapılan farklı görsel uygulamaların öğrencilerin doğaya ve kültüre karşı duyarlığını arttırdığı, öğrencilerin doğaya, hayvanlara karşı olumlu davranışlar kazandığı yapılan başarı testiyle teyit edilmiştir.

Uçar (2007), “Kullanıcıların Kültür Varlıklarına Yükladıkları Değerlerin Planlama Süreci İçinde Tespit Edilmesi Örneğ alışma: Tarsus” adlı çalışmasında kullanıcı temelli değerleri belirleyip bu değerleri karar verme sürecine aktarmayı sağlayacak bir süreç tanımlamayı amaçlamıştır. Çalışma verilerinin toplanmasında değerlerin karar verme aşamasına aktarımını sağlayacak çok kriterli karar verme metotları kullanılmıştır. Kullanıcıların herhangi bir nesneye değer yüklemelelerinin doğası da çalışma verilerinin toplanmasında faydalanılan diğer metottur. Çalışma sonucunda kullanıcıların kültür varlıklarının tanımlamasında önemli olduğu, problem çözme düşünme sisteminin bu konuda etkili olduğu, verilerin çok sayıda yöntem kullanılarak toplanabildiği belirlenmiştir.

etin (2006), “Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Bölümü Lisans Programı Ders İçeriklerinde Doğa ve Kültür Varlıklarının Korunması Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında koruma bilincinin işleneceği dersler ve bu konudaki düzenlemelere değinmiştir. Doküman incelemesi yoluyla verilerin toplandığı bu çalışmada, Sınıf Öğretmenliği lisans programlarındaki

dersler analiz edilerek ülkemizde eksik olan doğal ve kültürel varlıkları koruma bilincinin öğretmenlere kazandırılması gerektiği üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda Sınıf Öğretmenliği lisans programı ders içeriklerine koruma bilincinin yoğun olarak işlenmesi gerektiği konusunda görüşler aktarılmıştır.

Tuna (2006), “Sanat Eğitiminde Kültür Varlıklarını Tanıma” adlı çalışmada, Burdur merkezde görev yapan Resim-iş öğretmenlerinin derslerinde Burdur’da bulunan kültürel varlıkları kullanma durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, öğretmenlerin derslerinde kültürel varlıkları yeterince kullanmadıkları, müzelerin bu konuda öğretmenlere rehberlik edebileceği, öğretmenlerin müzeler vasıtasıyla farklı kültürleri tanıyabileceği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Alkış ve Oğuzoğlu (2005), “Ülkemiz Koşullarında Tarihi Çevre Eğitiminin Önemini ve Gerekliliğini Arttıran Nedenler” adlı çalışmada, Türkiye şartlarında tarihi çevrenin önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede insanlara tarihi çevre bilici ve koruma alışkanlığı kazandırılması, insan katılımı, küreselleşme, Türkiye’nin jeopolitik mevkii, kültür turizmi kapasitesi gibi konuların ele alındığı bu çalışmada, eğitimin bu unsurları insanlara kazandırmada önemli bir işlevinin olduğu tespit edilmiştir.

Kürüm (2005), “Uluslararası İlişkilerde Kültür Varlıklarının Yeri” adlı çalışmasında, hem ulusal hem de uluslararası alanda kültürel varlıklar ve kültürel miras kavramlarını tanıttıktan sonra ulusal ve uluslararası alanda kültürel varlıklar ile kültürel mirasa yönelik yaklaşımları incelemiştir. Çalışmada ayrıca kültürel varlıkları koruma kanunlarına, tarihi eser kaçakçılığına yer verilmiştir.

Tankut (2005), “Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler” adlı çalışmasında, 21. yüzyılda doğal ve tarihi çevreyi korumanın ülkelere güç ve prestij kazandırdığını belirtmiştir. Çalışmada doğal ve tarihi çevreyi korumanın sosyal bir hak ve sorumluluk olduğu belirtilerek doğal ve tarihi çevreyi korumanın üst politikaları ve bu üst politikaların uygulanabilirliğini destekleyecek alt birimlerin işlevselliğine yol gösterecek görüşler konusunda bilgi verilmiştir.

Güleç ve Alkış (2003), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu” adlı çalışmada, müze, eğitim ve iletişim ilişkisi kapsamında ilköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenlerinin alternatif öğrenme araçlarından biri olan müzeleri sınıflarda kullanıp kullanmadıkları ve öğretmenlerin bu konudaki görüşleri incelenmiştir. Nicel araştırmaya dayalı gerçekleştirilen bu çalışmada, öğretmenlerin müzelere yönelik geziler yaptıkları fakat kısıtlı imkânlardan dolayı bu etkinliklerin sınırlı düzeyde kaldığı, öğretmenlerin müze gezilerini görsel olduğu için faydalı buldukları, okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumunun müze gezilerini; yüksekse olumlu etkilediği, düşükse olumsuz etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, yapılan müze gezisi etkinliklerinden sonra öğrencilerin tartışma, eleştirel düşünme gibi becerilerinin arttığı tespit edilmiştir.

Yılmaz ve Özer (2003), “Narman Peri Bacalarının Tabiat Anıtı Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmada rüzgâr ve erozyon yoluyla oluşmuş Narman Peri Bacalarının sahip olduğu doğal peyzajıyla önemli turistik ve dinlenme alanlarından birisi olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, bu önemli doğal güzelliğin tabiat anıtı koşulları yönünden incelenerek, korunması ve halka tanıtılması amaçlanmıştır.

Yıldız (2002). “Yürürlükteki Sosyal Bilgiler Dersi Müfredatının Kültür Konuları Açısından Yeterliliği” adlı çalışmasında Sosyal Bilgiler müfredatını kültür konularının yeterliği açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda müfredattaki genel hedefler içinde kültür konuları ile ilgili hedeflerin yetersiz kaldığı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de bu konuda olumsuz görüş belirttikleri vurgulanmıştır.

Yaşar (2000), “Ülkemizde Milli Park ve Benzer Statüdeki Alanların Dağılımı”, adlı çalışmada Türkiye’deki milli parkların dağılımı ele alınarak bu konudaki yasal düzenlemeler ve koruma konusunda incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda çevre tahribatlarının artışı ile birlikte koruma alanlarının arttırılması gerektiği, koruma alanlarında çok sayıda sorun olduğu belirtilerek bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

2.21.2. Yurtdışında yapılan araştırmalar

Aganza, Godinez, Smith, Gonzalez ve Zanartu (2015), “Latin Öğrencilerin Değerlendirme Yeteneklerini Geliştirmek İçin Kùltürel Değerlerin Kullanımı (Using Cultural Assets to Enhance Assessment of Latino Students)” adlı çalışmada, okullardaki Latin ve diğer iki dilli öğrencilerin iki dilli konuşmalarının eğitim hayatı üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin iki dilli özelliklerinin çok kùltürlülük meydana getirdiği ve bundan dolayı öğrencilerin kùltürel çatışma yaşadığı çalışmada vurgulanmıştır. Çalışmada yöntem olarak öğrencileri ekosistem içinde kayda alma, mülakat, gözlem, test ve müdahale etme kullanılmıştır. Çalışmada, ayrıca kùltürel değer belirleme diye bir araç geliştirilerek okul psikoloğuna yön gösterilmiş ve bu sayede Latin öğrencilerin kùltürel değerleri ve kùltürel çatışmaları ölçülmüştür.

Samayoa (2014), “Miras/Kùltür Modeli İki Dilli Öğretim (Heritage/Culture Preservation Model Bilingual Instruction)” adlı çalışmada, devlet okullarında okuyan yeni nesil öğrencilerin kùltürel miras kaybıyla karşı karşıya kaldıkları, çocukların iki dilli özelliklerinin hem kendilerini hem de eğitimcilerin onları anlamalarını zorlaştırdığını, eğitimcilerin kùltürel mirası korumada bilgi eksikliği yaşadığı gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Çalışmada Hispanik/Latina çocuklarda kùltürel mirası korumanın ne gibi faydaları olduğu yönünde bilgiler aktarılmaktadır. Çalışmanın geri kalan bölümlerinde kùltürel mirası korumada ve iki dilli eğitim sunmada müfredatın yetersiz kaldığı fakat öte yandan günümüz şartlarında kùltürel mirasın gençlere aşılanması gerektiği, İşpanyolca konuşan öğrencilerin kendi kùltürlerini yitirdiği, eğitimcilerin öğrencilere kùltürel mirası nasıl aktarması gerektiği ile ilgili veriler sunulmaktadır.

Borrero, Yeh, Cruz ve Suda (2012), “Gençlięi Ötekileştirme ve Kùltürel Değerleri Geliřtirmede Baęlam Olarak Okullar (Schools as a Context for “Othering” Youth and Promoting Cultural Assets)” adlı çalışmada kùltürel varlıkları geliştirme ve ötekileştirmede okulun etkisi üzerinde durulmuştur. Çalışmada okulların; gençlerin akademik kimliklerini oluşturacak, kùltürel varlıkların korunmasını sağlayacak önemli kùltürel ortamlar olduğu vurgulanmıştır. Başlıkta geçen ötekileştirme kelimesinin; kùltürel ve irksal belirsizlik, kategorizasyon ve etiketleme,

hiyerarşik güç dinamikleri, kişisel, sosyal, tarihsel deneyim olduğu gibi hususlar vurgulanmıştır. Toplumda ötekileştirilmiş gençlerle ilgilenmenin yararlı olacağı çalışmada vurgulanan diğer bir husustur. Çalışmada yöntem olarak ötekileştirilmiş gençliğin deneyimlerini incelemek için onların marjinalleşme ve varlıklarının sorgulanması yoluyla ekolojik bir yaklaşım kullanılmıştır. Çalışma soruları okul bağlamında kişilerin ve ırkçılık duygusunun nasıl hissedileceğini keşfetmektedir: Bu olaylar nasıl ele alınır? ırkçılıkla ve kültürel çatışmalarla ilgilenmede okullardaki normlar nelerdir? Öğrencilere marjinalleşme karşısında kültürel gurur duygusunu korumaya yardımcı olabilecek faktörler nelerdir? Okullarda ortaya çıkan kültürel varlıklar nelerdir ve nasıl “ötekileştirme ile birlikte” öğrencilerin deneyimleriyle ilişkilidirler? Bulgularda çok kimliklik, ön yargılar, ırkçılık, ırkçılıkla başa çıkma stratejileri, kültürel varlıkları vurgulayan kültürel gurur temaları ön plana çıkmıştır.

Popovic (2012), “Sırbistan’ın Doğal ve Kültürel Mirası-Novi Knezevac Parkı (Park in Novi Knezevac-Natural and Cultural Heritage of Serbia)” adlı çalışmasında Sırbistan’ın doğal ve kültürel mirasını Novi Knezevac parkı örneğinde incelemiştir. Çalışmada adı geçen parkın 19. yüzyılda kurulup 20. yüzyıldan önce gelişimini sürdürdüğü, bu parkın gelişiminde Tallian, Feilitzsch ve Maldeghem ailelerinin (eski aristokrat aileleri olmalarından dolayı) önemli rollere sahip oldukları belirtilmekle beraber parkta bulunan iki eserin kültürel anıt statüsüne sahip eşsiz bir güzelliğinin olduğu hakkında bilgiler sunulmuştur. Çalışmada ayrıca parktaki mimari peyzaj, kültürel, tarihi değerler ve bu doğal anıtın korunmasına ilişkin analizler yapılmıştır.

Smokowski, Rose ve Bacallao (2010), “Kültürel Varlık ve Risk Faktörlerinin Öz Güven ve Öz Benimseme Açısından Latin Gençleri Üzerindeki Etkileri (İfluence of Risk Factors and Cultural Assets on Latino Adolescents’ Trajectories of Self-Esteem and İnternalizing Seymptoms)” adlı çalışma, 349 Latin genç üzerinde gerçekleştirilmiştir. Kişi bazlı yapılan bu çalışmada, Latin gençler arasındaki kültürleşme üzerinde durulmuştur. ABD’de kalma süresi, anne-baba etkisi ve gençlerin kendi yaşitlarından etkilenmesi gibi değişkenler çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Latin gençlerin zamanla kendi sorunlarını aştığı, kendilerine olan öz güvenlerinin arttığı ama ABD’de kalma süresinin uzamasıyla öz güvende düşüş olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, öz güvendeki düşüşün ebeveynler ile gençler

arasındaki farklı kültürleşmeden kaynaklandığı da ayrıca vurgulanmaktadır. Ailenin bir kültürel değer olduğu fakat dışarıda kalma süresinin uzamasıyla gençlerde meydana gelen hızlı kültürleşmenin aileleri ile aralarında problem oluşturduğu dolayısıyla kültürel değerlerin bu durumdan olumsuz etkilendiği vurgulanan diğer bir sonuçtur.

Collins ve Larry (2007), “Doğal Değerlerimizin Bakımı: Bir Ekosistem Bakış Açısı (Caring for Our Natural Assets: An Ecosystem Services Perspective)” adlı çalışmada, doğal varlıkların bakımı ekosistem hizmetleri yönünden incelenmiştir. Bu çalışmada, küresel iklim değişikliğinin insanların çevreye karşı farkındalık düzeylerini etkilediği, orman ekosistemi ve insan refahı arasında ilişki olduğu, orman ekosisteminin su arıtma, sel, iklim, rekreasyonel fırsatlar gibi konularda toplumsal kazanç sağladığı belirtilmektedir. Ayrıca bu çalışma, doğal varlıklar açısından ekosistemi değerlendirmekte, koruma anlayışı kapsamında insanların ekosisteme zarar vermeden ekosistemden nasıl faydalanabilecekleri konusunda bilgiler sunmakta ve doğanın insan sağlığı, mutluluğu üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Cooper ve Barlow (2004), “Doğal Değerlerin Oluşturulmasında Nehir Yaşam Alanı Çalışmalarının Kullanımı (Creation of Natural Assets Registers Using River Habitat Surveys)” adlı çalışmada, nehir yaşam alanlarının doğal varlık kaydı oluşturulması vasıtasıyla yerel çevre ajansı planlarında ana faaliyet olarak uygulanmasını araştırmak amaçlanmıştır. LEAP’ın (Mahalli Çevre Ajansı Planları) amacı çevresel konuların tanımlanmasına yardımcı olmak, bu konuları değerlendirmek ve çözmektir. Bu çalışmada farklı nehir havzalarında RHS ve jeomorfolojik araştırmalar yürütülmüştür. Her havzadan elde edilen veriler yaşam alanı kalitesi ve değişim derecesi açısından değerlendirilmiştir. RHS kanalı, göl yatağı ve yaşam alanı kalitesi açısından nehir kanalı üzerinde pozitif veya negatif etkileri olan marjinal özellikleri tanımlar. LEAP değerlendirmeleriyle bütünlüğü olan RHS’den elde edilen özel veri; kanal ve nehir yatağı değişimleri, arsa kullanımı, değerli yaşam alanı özellikleri, erozyon, tortulaşma, havza ile ilgili genel basınç ve darbeleri ilgilendiren bilgileri içermektedir. RHS, özellikle de vahşi yaşam için geliştirilmiş çevresel riskleri azaltma, kara ve sahil sularının geliştirilmesi ve

korunması gibi yakın zamanda benimsenmiş EA temaları adı altında birçok LEAP raporunun bilgilendirilmesinde kullanılabilir faydalı bir yaklaşım sunar.

Curtis ve Seymour (2004), “Louisiana Miras Eğitim Programı ve Çocukların Kültürel Mirasa Karşı Sınıftaki Tutumları (Louisiana Heritage Education Program and Heritage in the Classroom Children’s Attitudes toward Cultural Heritage)” adlı çalışmada, Louisiana’nın kültürel miras eğitimi programı ve öğrencilerin kültürel mirasa karşı tutumları incelenmiştir. Louisiana’daki okullarda kültürel miras eğitimi için öğretmenlere yol gösterici sınıf ve programların oluşturulduğu vurgulanmıştır. 2001 ve 2002 yıllarında uygulanan programlarda kültürel mirasa uygun ders planı ve aktivitelere yer verilmiştir. Öğrencilerin kültürel mirasa karşı tutumlarının kültürel miras davranış anketiyle belirlendiği çalışma, 373 dördüncü ve sekizinci sınıf öğrencisiyle yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda öğrencilerin kültürel mirasa karşı tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir.

Smith ve Gilden (2001), “Willamette Oregon Havzası’nın Sürdürülebilirliği Açısından Kültürel ve Doğal Varlıklar (Cultural and Natural Assets for Willamette Basin, Oregon Sustainability)” adlı çalışmada, Willamette Oregon Havzası’nın sürdürülebilirliğini sağlamada doğal ve kültürel değerlerin korunup gelecek nesillere aktarılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada ilk olarak kültürel kazancın kendilerine çevresel korunma ve yenilenme bağlamında katkı sunan mikro davranışları nasıl gerçekleştirilebileceği ile ilgili veriler incelenmiştir. İkinci olarak insan aktivitelerinin doğayı nasıl tükettiği üzerinde durulmuştur. Doğanın tarihsel değişiminin varlıkların değişimi için bir gösterge olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, Willamette Oregon Havzası’nın, en kentsel ve endüstriyel alanında kentsel bozulmanın azaldığı, tarım topraklarının yerleşime açılmasının önüne geçilmeye başlandığından, doğu bölgesindeki zararların kazanca dönüştürüldüğünden bahsedilmiş, buna karşın sulak alanların azaldığı bazı canlı türlerinin tehlike altında olduğu ve kentleşmenin doğa üzerinde bozucu etkilerde bulunmaya başladığı gibi hususlar vurgulanmıştır.

Patrick (1988), “Tarihi Koruma ve Okul Programı (Historic Preservation and the School Curriculum)” adlı çalışmada, okul programları ve tarihi koruma ele alınmıştır. Çalışmada ilk ve ikinci kademe okul programlarının Amerika tarihi ve

kültürünü koruma, destekleme ve aydınlatma aracı olarak kullanılabilceği belirtilmiş, tarihi koruma konusunda okulların misyonunun tarihi kültürü koruma, yapılandırma, kimliği, değerleri, gelenekleri ve geçmiş kalıntılarını yansıtmak olduğu vurgulanmıştır. 1980'lerin okul program reformu, geniş bir çekirdek program tavsiye etmektedir. Bu programın genel fikirleri, deneyimleri, gelenekleri, tarihi evleri, köprüleri ve tarihi yapıları yansıtan bir program olduğu öne sürülmüştür. Çalışmada, program çıktısı olarak peyzaj alanlarının fotoğraf ve videolarını içeren kültürel bir alanyazın oluşturulmuştur. Kültürel alanyazının tarih ve coğrafya ile ilişkilendirilmesinin farklı insanların yaşam ve ihtiyaçlarını gidermede önemli olacağı belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmada verilerin toplanmasında izlenen süreç, araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayalı bir çalışmadır. “Nitel araştırma, sosyal ya da beşeri bir probleme bireylerin ya da grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Araştırma süreci soruların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve araştırmacının verilerin anlamını yorumlama aşamalarını kapsamaktadır” (Creswell, 2013/2014, 4).

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. “Doküman analizi yöntemi, eğitim bilimleri de dâhil olmak üzere pek çok sosyal bilim alanında yalnızca farklı yöntemler üzerine inşa edilmiş bir araştırmanın destekleyicisi olarak değil, araştırmanın bütününde merkeze oturtulmuş bir yöntem olarak da kullanılmaktadır” (Seggie ve Bayyurt, 2015, 279). Doküman incelemesi veya analizi, araştırma yöntemi olarak tek başına kullanılabilirdiği gibi diğer yöntemlerin destekleyicisi olarak da kullanılabilir. Ne tür dökümanların veri kaynağı olarak kullanılacağı araştırma problemi ile ilgilidir. Örneğin, eğitim ile ilgili araştırmalarda, ders kitapları, öğretim programları veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 187-188).

Yapılan bu çalışmada da Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan doğal ve kültürel varlıkların yer alma düzeyinin belirlenmesi için söz konusu dökümanların incelenmesi gerekmiştir.

Bundan dolayı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ya da doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir.

3.2. Örneklem

Nitel araştırmalarda genellikle büyük gruplarla çalışılmaz. Çünkü bu tür araştırmalarda genelleme yapma amacı güdülmez (Glesne, 2011/2015, 59). Nitel araştırmalar temsiliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma konusunda yarar sağlayan olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden çok zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak veren amaçlı örnekleme yöntemlerini tercih etmektedir. Doküman analizinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede, örneklem için belirlenen koşulları sağlayan nesnelere, olaylar örnekleme dâhil edilir. Örneğin, herhangi bir konu alanının ders kitaplarında işlenişini incelemek isteyen bir araştırmacı örneklemini yalnızca MEB tarafından onaylı ders kitaplarından oluşturabilir. Ders kitaplarının MEB onaylı olması örnekleme belirlemede bir ölçüt olarak kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2014, 91-92). Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler ders ve öğrenci çalışma kitaplarının MEB ve özel yayınevi tarafından yayınlanması ölçüt olarak kabul edilmiştir.

Gözlem ve odak grup görüşmesinde ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. “Amaçlı örneklem kapsamında kullanılan bu yöntem, birçok farklılığı içeren ana temaları bulup tanımlamayı amaçlar” (Patton, 1990/2014, 235). Örnekleme küçük olan çalışmalarda bireysel farklılıklardan dolayı heterojenliğin fazla olması sorun oluşturmaktadır. Maksimum çeşitlilik örneklemede, büyük farklılıklardan oluşan örüntülerin ilgi çekici olarak görülmesi ve ortam ya da olayların ortak boyutlarının ve deneyimlerinin yakalanması ile bu durum avantaja dönüştürülmektedir (Patton, 1990/2014, 235). Yapılan gözlemlerde maksimum çeşitliliğe ulaşmak amacıyla Ağrı’da gelir durumuna göre farklı sosyo-ekonomik düzeylerde yer alan 3 ortaokulda çalışılmıştır. Ayrıca odak grup çalışmasında da farklı mesleki kıdeme sahip 6 kişilik bir Sosyal Bilgiler öğretmeni grubuyla çalışılmıştır.

Çalışmanın doküman incelemesi aşamasında 2005-2006 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları, program doğrultusunda hazırlanan ve 2015-2016 eğitim öğretim yılında kullanılan MEB ve bir özel yayınevine ait ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir.

Araştırmanın gözlem aşamasında gözlenen öğretmenlerin cinsiyet, çalışma süresi ve mezun olduğu okul/bölüm bilgisi Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Çalışmanın Gözlem Aşamasında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Öğretmen Özellikleri	f
Cinsiyet	
Kadın	2
Erkek	3
Çalışma Süresi	
1-5 yıl	2
6-10 yıl	2
11-15 yıl	1
16 yıl ve üzeri	
Mezun olunan okul	
Fakülte	5
Enstitü	0
Toplam	5

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırmanın gözlem aşamasında 2 kadın 3 erkek olmak üzere 5 öğretmen yer almaktadır. Öğretmenlerin çalışma süreleri 1-5, 6-10 ve 11-16 yıldır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 5’i de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü mezunudur.

Araştırmanın gözlem aşamasına ait veriler iki devlet okulu (beş sınıf) ve bir özel okulda (üç sınıf) 5., 6. ve 7. sınıflardan elde edilmiştir. Çalışmada okul isimlerine yer verilmeyip her okul ve sınıf için bir kod kullanılmıştır. Örneğin A devlet okulundaki 5. sınıf için D1 kodu, B özel okulundaki 5. sınıf için ise Ö1 kodu kullanılmıştır.

D1 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun bodrum katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sol tarafında öğrencilerin çizmiş olduğu bir adet resim duvara asılı haldedir. Resmin sol tarafında yazı tahtası, tahtanın üstünde Atatürk portresi, Andımız, Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi, İstiklal Marşı ve Türk bayrağı yer almaktadır. Yazı tahtasının hemen solunda öğretmen

masası, öğretmen masasının önünde ve sağında ise 3 sıra halinde dizilmiş 14 öğrenci sırası yer almaktadır. Öğrenci sıralarının solunda ve arkasındaki duvarlarda yazı ve resimlerin bulunduğu iki adet pano asılıdır. Öğrenci sıralarının arka duvarında ise elbise askıları yer almaktadır. Sınıfın tavanından kalorifer boruları geçmektedir. Sınıfın duvarları yer yer sökülmüş beyaz boya ile kaplıdır. Sınıfta 3 adet küçük pencere bulunmaktadır. Pencerelerin bulunduğu duvarda 1 adet kalorifer peteği bulunmaktadır. 6 adet floresan sınıfın aydınlatması için kullanılmaktadır. Fakat bunlardan ikisi çalışır durumda değildir. Sınıf yaklaşık 50 m² büyüklüğündedir. Sınıf oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 13 erkek 14 kız olmak üzere 27 öğrenci bulunmaktadır. Erkek öğrencilerden bir tanesi özel eğitime muhtaçtır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu orta düzey olarak belirtilebilir.

D2 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun birinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sağ tarafında yazı tahtası, yazı tahtasının üstünde Atatürk portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, İstiklal Marşı ve Türk bayrağı yer almaktadır. Sınıf kapısının karşısında öğretmen masası bulunmaktadır. Sınıf 4'er kişilik 8 kümeden oluşmaktadır. Sınıfta 3 adet pencere bulunmaktadır. Pencereler perde ile kapatılmıştır. Pencerelerin bulunduğu duvarda 1 adet kalorifer peteği yer almaktadır. Sınıf kahverengi beyaz olmak üzere iki renkle boyalıdır. Giriş kapısının sol tarafında elbise askıları bulunmaktadır. Sınıfın arka duvarında ise öğrencilere ait resim ve yazıların sergilendiği iki adet pano bulunmaktadır. Sınıf 6 adet floresan ile aydınlatılmaktadır. Sınıf yaklaşık 70 m² büyüklüğündedir. Sınıf oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 12 erkek 20 kız olmak üzere 32 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu orta düzey olarak belirtilebilir.

D3 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun bodrum katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının solunda İngilizce kelimelerin asılı olduğu iki adet tablo yer almaktadır. Tabloların sol tarafında yazı tahtası, tahtanın sol tarafında ise ünlü bir sanatçıya ait resimlerin bulunduğu bir pano yer almaktadır. Yazı tahtasının üstünde Atatürk portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi,

İstiklal Marşı ve Türk bayrağı yer almaktadır. Yazı tahtasının ön tarafında öğretmen masası, öğretmen masasının önünde sağ ve solunda olmak üzere klasik sıra düzeni ile dizilmiş toplam 11 öğrenci sırası yer almaktadır. Sınıfın tavanından kalorifer boruları geçmektedir. Sınıfta 1 adet küçük pencere yer almaktadır. Pencerenin bulunduğu duvarda iki adet kalorifer peteği yer almaktadır. Bu nedenle sınıfın havalandırması yetersizdir. Sınıfın aydınlanması 4 adet floresan ile sağlanmaktadır. Aydınlatma iyi durumdadır. Sınıf beyaz renk boyalıdır. Sınıfın arka duvarında elbise askıları bulunmaktadır. Sınıf yaklaşık 30 m² büyüklüğündedir. Sınıf sıcaklığı oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 13 erkek 8 kız olmak üzere 21 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu orta düzey olarak belirtilebilir.

D4 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun birinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sağında akıllı tahta, tahtanın sağ tarafında ise öğretmen masası yer almaktadır. Yazı tahtasının ön tarafında öğretmen masası, öğretmen masasının önünde ve solunda olmak üzere klasik sıra düzeni ile dizilmiş toplam 13 öğrenci sırası yer almaktadır. Sınıfta 5 adet pencere yer almaktadır. Pencerelelerin bulunduğu duvarda üç adet kalorifer peteği yer almaktadır. Sınıfın havalandırması yeterli düzeydedir. Sınıfın aydınlanması 6 adet floresan ile sağlanmaktadır. Aydınlatma iyi durumdadır. Sınıf açık kahve ve beyaz renkleri ile boyalıdır. Sınıfın arka duvarında elbise askıları, yazı ve resimlerin asılı olduğu bir adet pano, yine yazı ve resimleri içeren on bir adet mukavva karton ile Atatürk köşesi bulunmaktadır. Sınıf yaklaşık 40 m² büyüklüğündedir. Sınıf sıcaklığı oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 14 erkek 12 kız olmak üzere 26 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu düşük olarak belirtilebilir.

D5 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun ikinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sağında akıllı tahta, tahtanın sağında ise İngilizce kelimelerin asılı olduğu iki adet mukavva karton yer almaktadır. Akıllı tahtanın sağ tarafında öğretmen masası bulunmaktadır. Yazı tahtasının ön tarafında öğretmen masası, öğretmen masasının önünde ve solunda olmak üzere

klasik sıra düzeni ile dizilmiş toplam 13 öğrenci sırası yer almaktadır. Akıllı tahtanın sağında 5 adet pencere yer almaktadır. Pencerenin bulunduğu duvarda üç adet kalorifer peteği ile sınıfın ısınması sağlanmaktadır. Sınıfın havalandırması yeterli düzeydedir. Sınıfın aydınlanması 6 adet floresan ile sağlanmaktadır. Aydınlatma iyi durumdadır. Sınıf açık kahve ve beyaz renkleri ile boyalıdır. Sınıfın arka duvarında elbise askıları, yazı ve resimlerin asılı olduğu iki adet pano ile Atatürk köşesi bulunmaktadır. Sınıf yaklaşık 40 m² büyüklüğündedir. Sınıf sıcaklığı oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 12 erkek 16 kız olmak üzere 28 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu düşük olarak belirtilebilir.

Ö1 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun ikinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sağ tarafında akıllı tahta, tahtanın üstünde Atatürk portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve Türk bayrağı yer almaktadır. Giriş kapısının sol tarafında İngilizce kelimelerin bulunduğu iki adet pano yer almaktadır. Akıllı tahtanın sağında ilk yardım dolabı, dolabın sağında ise 1 adet kitaplık mevcuttur. Kitaplığın önünde öğretmen masası yer almaktadır. 11 adet öğrenci sırası öğretmen masasının önünde ve solunda olmak üzere klasik oturma düzeni şeklinde dizilmiştir. Sınıfta iki adet pencere bulunmaktadır. Pencere perdesi ile kapatılmıştır. Pencere alt tarafında iki adet kalorifer peteği yer almaktadır. Sınıf turuncu, yeşil ve beyaz boyalıdır. Öğrenci sıralarının arka tarafında öğrenci dolapları, elbise askıları, Türkiye Siyasi Haritası ve Türkiye Fiziki Haritası yer almaktadır. Sınıfın aydınlatmasında iki adet floresandan faydalanılmaktadır. Sınıf yaklaşık 50m² büyüklüktedir ve oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 7 erkek 14 kız olmak üzere 21 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu yüksek olarak belirtilebilir.

Ö2 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun ikinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sol tarafında akıllı tahta, tahtanın üstünde İstiklal Marşı, Atatürk portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve Türk bayrağı yer almaktadır. Akıllı tahtanın solunda öğretmen kitaplığı ve öğretmen masası yer almaktadır. 10 adet öğrenci sırası öğretmen masasının önünde ve sağında

olmak üzere klasik oturma düzeni şeklinde dizilmiştir. Öğretmen kitaplığının solunda İngilizce gün isimlerinin yazılı olduğu bir adet pano yer almaktadır. Sınıfta iki adet pencere bulunmaktadır. Pencereleler perde ile kapatılmıştır. Pencerelelerin alt tarafında üç adet kalorifer peteği yer almaktadır. Öğrenci sıralarının arka tarafında öğrenci dolapları, elbise askıları bulunmaktadır. Giriş kapısının sağ tarafında öğrenci çalışmalarının sergilendiği iki adet pano, Atatürk Köşesi ve bir adet Türkiye Fiziki Haritası yer almaktadır. Sınıf turuncu, yeşil ve beyaz boyalıdır. Sınıfın aydınlatmasında iki adet floresandan faydalanılmaktadır. Sınıf yaklaşık 60m² büyüklüktedir ve oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 12 erkek 8 kız olmak üzere 20 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu yüksek olarak belirtilebilir.

Ö3 kodlu sınıfın fiziksel özellikleri şöyle betimlenebilir: Sınıf üç katlı okulun ikinci katında yer almaktadır. Sınıfa giriş kapısının sağ tarafında duvara asılı bir adet analog saat ve onun sağında ise akıllı tahta, tahtanın üstünde İstiklal Marşı, Atatürk portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve Türk bayrağı yer almaktadır. Akıllı tahtanın sağında öğretmen kitaplığı ve öğretmen masası bulunmaktadır. 12 adet öğrenci sırası öğretmen masasının önünde ve sağında olmak üzere klasik oturma düzeni şeklinde dizilmiştir. Sınıfta iki adet pencere bulunmaktadır. Pencereleler perde ile kapatılmıştır. Pencerelelerin alt tarafında iki adet kalorifer peteği yer almaktadır. Öğrenci sıralarının arka tarafında öğrenci dolapları, elbise askıları mevcuttur. Giriş kapısının sol tarafında öğrenci çalışmalarının sergilendiği iki adet pano, Atatürk Köşesi yer almaktadır. Sınıf turuncu, yeşil ve beyaz boyalıdır. Sınıfın aydınlatmasında iki adet floresandan faydalanılmaktadır. Sınıf yaklaşık 50m² büyüklüktedir ve oda sıcaklığındadır.

Sınıfta 13 erkek 10 kız olmak üzere 23 öğrenci bulunmaktadır. Sınıfın sosyo-ekonomik durumu yüksek olarak belirtilebilir.

Odak grup görüşmesi ise 6 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yapılmıştır. Görüşme 2 saat sürmüştür. Araştırmanın odak grup görüşmesi aşamasında görüşleri alınan öğretmenlerin cinsiyet, çalışma süresi ve mezun olduğu okul/bölüm bilgisi Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Çalışmanın Odak Grup Görüşmesi Aşamasında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Öğretmen Özellikleri	f
Cinsiyet	
Kadın	-
Erkek	6
Çalışma süresi	
1-5 yıl	2
6-10 yıl	2
11-15 yıl	2
16 yıl ve üzeri	-
Mezun olunan okul	
Fakülte	6
Enstitü	-

Tablo 3.2'ye göre çalışmanın odak grup görüşmesi boyutunda yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 6'sının erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Çalışma süresi bakımından öğretmenlerden 2'si 1-5 yıl, 2'si 6-10 yıl ve 2'si ise 11-15 yıl arasında mesleki deneyime sahiptir. 16 yıl ve üzeri mesleki deneyim kategorisinde ise öğretmen bulunmamaktadır. Çalışma gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirildiğinden dolayı bu kategori için katılımcı bulunamamıştır. Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı fakülte mezunlarından oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda farklı veri toplama teknikleri kullanılarak veri çeşitlenmesi sağlanır. Yine aynı araştırmalarda farklı analiz teknikleri kullanılarak araştırmanın güvenilirliği ve geçerliği artırılır. Tüm bunlar hem araştırmanın inandırıcılığını artırır hem de araştırmayı geçerli ve güvenilir bir duruma getirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 94). Bu genel görüş çerçevesinde hem araştırmanın inandırıcılığını arttırmak hem de araştırmayı daha güvenilir ve geçerli bir seviyeye taşımak için araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden dokümanlar, gözlem ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır.

Önceden resmi ve özel olarak oluşturulan her türlü belgenin incelenmesi olarak ele alınabilen doküman tekniğinde (Sönmez ve Alacapınar, 2014, 153) ne tür dokümanların analiz edileceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin eğitimle ilgili bir araştırmada ders kitapları, öğretim programı, öğrenci çalışma

kitapları vb. veri kaynağı olarak kullanılabilir. Dokümanlar, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntemleriyle kullanıldığında veri çeşitliliğini zenginleştirerek araştırmanın geçerliğini olumlu yönde etkiler (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 188).

Bu çalışmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biri de araştırmacının gözlemci olarak yer aldığı gözlem tekniğidir. Gözlemde araştırmacı olayları veya insan davranışlarını izleyip kaydeder. Katılımcı olarak gözlemci, araştırma durumunun içerisinde kısıtlı bir süre kalır ve katılımcıları gözlemlemek için onların onayını alır. (Christensen, Johnson ve Turner, 2014/2015, 60-61).

Nitel araştırmada etkili bir şekilde kullanılabilen ve kişilerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini alma etkinliği olan görüşme; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde sınıflandırılabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2014, 152). Araştırmada görüşme türlerinden odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Odak grup görüşmelerinde katılımcıların açıklamalarının arkasında yatan nedenlere ulaşılabilirdiği gibi doğru planlanmış bir odak grup çalışması ile bir programın üretilmesi veya etkililiğinin değerlendirilmesine ilişkin değerli ve geçerli bilgiler üretilebilir. Odak grup görüşmesinde birebir görüşmede ortaya çıkması mümkün olmayan görüşlerin açığa çıkarılması da mümkün olabilir. Bu tür çalışmalarda birbirlerini tanımayan katılımcılarla oluşturulan amaçlı örneklem seçimi tercih edilir (Balcı, 2013, 171-173). Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır.

3.3.1. Gözlem formu

Gözlem formunun geliştirilmesinde alanyazından (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Metin, 2014; Sönmez ve Alacapınar, 2014; Robson, 1993/2015) ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programından hareket edilmiştir. Gözlemde yer alacak maddelerin belirlenmesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğretim yöntem ve teknik (Oral, 2014; Filiz, 2014), sınıf yönetimi (Erçetin ve Özdemir, 2004) alanyazınından faydalanılmıştır.

Hazırlanan form Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında uzman 4 öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucunda hazırlanan formun

pilot uygulaması yapıldıktan sonra elde edilen sonuçlardan hareketle tekrar düzeltme yapılarak uzman görüşüne sunulmuştur. Son hali verilen gözlem formu (Ek 2) 2015-2016 eğitim-öğretim yılının güz ve bahar yarıyılında 5., 6. ve 7. sınıflarda uygulanmıştır.

3.3.2. Görüşme formu

Verilerin toplanmasında kullanılan görüşme formunun hazırlanmasında ise alanyazından (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Metin, 2014; Sönmez ve Alacapınar, 2014; Robson, 1993/2015), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve araştırmacı tarafından elde edilen gözlem sonuçlarından faydalanılmıştır. 15 sorudan oluşan görüşme formu uzman görüşüne başvurulduktan sonra düzenlenerek sorular üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve soru sayısı 10'a düşürülmüştür.

Hazırlanan formun pilot uygulamasında 6 öğretmen yer almıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler tekrar uzman görüşüne sunulmuş ve forma son hali verilmiştir (Ek 3). Son hali verilen görüşme formu 2015-2016 eğitim-öğretim yılının bahar yarıyılında 6 Sosyal Bilgiler öğretmenine odak grup görüşmesi şeklinde uygulanmıştır.

3.3.3. Veri Toplama Süreci

Veriler doküman incelemesi, odak grup görüşmesi ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Gözlem formunun oluşturulmasında aşağıdaki basamaklar takip edilmiştir:

1. Doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerden hareketle yarı yapılandırılmış gözlem formu oluşturularak uzman görüşü alınmıştır.
2. Gözlem formunun ilk hali sınıfın fiziksel ve sosyal yapısı, doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler, ders işlenişinde kullanılan etkinlikler, öğretmenin kullandığı etkinliklerin programa uygunluğu, ders işleniş süreci, ders işleniş sürecinde öğretmen öğrenci etkileşimi ve karşılaşılan sorunlar, ölçme ve değerlendirme sürecinde başvurulan yöntemleri gözlemlemeyi esas alan 8 sorudan oluşmaktadır.

3. Araştırmacı tarafından ilk pilot uygulama 2015-2016 eğitim ğretim yılı güz yarıyılında 5., 6. ve 7. sınıf düzeyinde gerçekleştirilmiştir.
4. Pilot uygulama sonrasında gözlem formu yeniden düzenlenerek doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler, ders işlenişinde kullanılan etkinlikler, öğretmenin uyguladığı etkinliklerin programa uygunluğu, ders işleniş süreci, ders işleniş sürecinde ğretmen ve ğrenci etkileşimi, ders işlenişinde karşılaşılan sorunlar ve lme ve değerlendirme sürecinde başvurulan yöntemler kendi içerisinde kategorilere ayrılarak soru sayısı 7 'ye dşrlmştir.
5. Gözlem formu tekrar uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından her üç sınıf düzeyinde yeniden uygulanmıştır.
6. İkinci pilot uygulama sonucunda araştırmacı tarafından yeniden düzenlenen gözlem formunun son şeklinde 4 soruya yer verilmiştir. (Ek 2)
7. Form son haliyle tekrar uzman görüşüne sunulup 2015-2016 Gz ve Bahar yarıyıllarında araştırmanın asıl uygulamaları gerçekleştirilmiştir.
8. Geliştirilen gözlem formu ile 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer verildiği ünitelerin işlenişi gözlenmiştir.
9. Gözlem sürecine başlanmadan önce araştırmacı ve öğretmenler tarafından ders programları incelenmiş, uygun gün ve saatler tespit edildikten sonra gözlem programı şekillendirilip 2015-2016 eğitim-ğretim yılında Ağrı Milli Eğitim İl Müdürlüğü'nden gerekli izinler (Ek 1) alınarak uygulamaya başlanmıştır.
10. Süreç içinde ders programında meydana gelen değerikler tekrar değerlendirilip çalışmaya devam edilmiştir.

Görüşme formunun oluşturulmasında ise aşağıdaki basamaklar takip edilmiştir:

1. Görüşme formunun ilk halinde 15 tane soruya yer verilmiştir.
2. Uzman görüşü alındıktan sonra görüşme formundaki soru sayısı 12'ye dşrlmştir.

3. Görüşme formunun pilot uygulaması yapıldıktan sonra tekrar uzman görüşüne başvurulup soru sayısı 10'a düşürülmüştür.
4. Formun son halindeki sorular yapılan odak grup görüşmesinde öğretmenlere yöneltilerek hem yazılı hem de görüntülü (öğretmenlerden izin alınarak) kayıt işlemi yapılmıştır.
5. Öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesi sonrasında görüşme esnasında yapılan video kaydı, alanında uzman bir araştırmacı ile birlikte transkript edilmiştir.
6. Transkript sonuçları öğretmenlerle paylaşılıp teyit edildikten sonra analizleri yapılmıştır.

3.4. Veri Analizi

Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan öğretim programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından doküman analizi ile elde edilen veriler, tümevarımsal kodlama yaklaşımına dayanan içerik analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Miles ve Huberman, 1994/2015; Creswell, 2013/2015; Creswell, 2013/2014; Patton, 1990/2014) yoluyla incelenmiştir. Gözlem ve odak grup görüşmesinden elde edilen verilerin incelenmesinde ise tümdengelimsel kodlama yaklaşımına dayanan betimsel analiz yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Miles ve Huberman, 1994/2015; Creswell, 2013/2015; Creswell, 2013/2014; Patton, 1990/2014) kullanılmıştır. Verileri örneklendirmek için çalışmada yer yer öğretmen görüşleri aslına bağlı kalınarak verilmiştir.

Betimsel analiz ya da tümdengelimsel kodlama yaklaşımı, araştırma sorularına, alanyazından yola çıkarak önceden belirlenmiş kavramsal çerçeve ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan değişkenlere bağlı olarak elde edilen taslak ya da geçici kod şemasına göre verilerin analiz edilmesidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Miles ve Huberman, 1994/2015; Creswell, 2013/2015; Creswell, 2013/2014; Patton, 1990/2014). Yapılan bu çalışmada gözlem sonucunda elde edilen veriler daha önce gözlem formunda yer alan kategorilere göre analiz edilmiştir. Odak grup görüşmesinden elde edilen verilerin analizinde ise görüşme forumunda yer alan sorulardan hareket edilmiştir.

İçerik analizi ya da tümevarımsal kodlama yaklaşımında ise, elde edilen ön veriler düzenlenmiş saha notları haline getirilerek anlamlı bölümlere ayrılır ve her bir bölümün ne anlam ifade ettiğine bakılarak anlamlı bütün oluşturan bölümler araştırmacı tarafından isimlendirilir yani kodlanır. Kısaca ön verilerden oluşturulan kod listesi doğrultusunda daha sonra elde edilen verilerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Miles ve Huberman, 1994/2015; Creswell, 2013/2015; Creswell, 2013/2014; Patton, 1990/2014). Yapılan bu çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları incelendikten sonra doğal ve kültürel varlıklar şeklinde kategoriler oluşturularak analiz edilen veriler bu kategorilere yerleştirilmiştir.

Çalışmada gözlem verilerinin analizinde daha önceden belirlenmiş kodlardan faydalanılmıştır. Araştırmacı tarafından alanyazın (Oral, 2014; Filiz, 2014; MEB, 2005; Erçetin ve Özdemir, 2004) incelenerek kodlar ve kategoriler oluşturulmuştur. Aynı kategorilere gözlem formunda da yer verilmiştir.

Görüşme verileri ise, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarından, ders ve öğrenci çalışma kitaplarından, gözlem verileri için belirlenen kategorilerden hareketle analiz edilmiştir.

Gözlem ve odak grup görüşmesi verilerinin analizinde araştırmacı dışında alanda uzman kişilerin görüşlerine de başvurulup analiz sonuçları değerlendirilmiş ve yazılı kayıt altına alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın bu bölümünde Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından, sınıf ortamında yapılan gözlemlerden ve öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen veriler tablolar halinde sunulup yorumlanmıştır.

4.1. Doküman Analizine İlişkin Bulgular

Bu bölüm Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından doküman analizi yoluyla elde edilen verileri ve bu verilerin yorumlarını içermektedir.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklar

Sosyal Bilgiler dersi incelendiğinde, programın genel amaçlarının beşinci maddesinde “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder” (MEB, 2005) amacı yer alır. Bu genel amaç çerçevesinde tarihi mekânlar ile kültürel mirasa olumlu bakış açısı getirebilecek kazanımlar, ‘Kültür ve Miras’ öğrenme alanında yer almaktadır. Programın on yedinci maddesinde ise “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, 2005) genel amacı yer alır. Bu genel amaç “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde yer almış olup öğrencilere bu amaç çerçevesinde doğal varlıkları tanıma ve koruma bilincinin aşılması mümkündür.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında beşinci ve on yedinci genel amaç kapsamına giren kazanımlar “Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında sırasıyla 5. sınıfta “Adım Adım Türkiye ve Hepimizin Dünyası”, 6. sınıfta “İpek Yolunda Türkler ile Ülkemiz ve Dünya”, 7. Sınıfta “Türk Tarihinde Yolculuk ve Ülkeler Arası Köprüler” ünitelerinde yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim

Programında sınıf düzeyinde yer alan toplam kazanım sayısı, bu kazanımlardan doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili kazanım sayılarına ilişkin frekans ve yüzdeler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğal ve Kültürel Varlıklar İle İlgili Kazanım Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Sınıf	Toplam Kazanım	Doğal Varlıklara İlişkin Kazanım Sayısı ve Oranı		Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanım Sayısı ve Oranı	
	f	f	%	f	%
5	46	3	6,5	10	21,7
6	43	-	0,0	15	34,8
7	39	1	2,5	12	30,7

Tablo 4.1. incelendiğinde 5. sınıfta yer alan 46 kazanımdan 3’ü (% 6,5) doğal “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıyarak. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder, MEB, 2005”, 10’u (% 21,7) ise kültürel varlıklara ilişkin kazanımlardır. Örneğin, “Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. Kültürel öğelerin insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar” (MEB, 2005).

6. sınıfta yer alan 43 kazanımdan doğal varlıklarla ilgili kazanım bulunmazken kültürel varlıklarla ilgili 15 (% 34,8) kazanım bulunmaktadır. Örneğin, “Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir” (MEB, 2005).

7. sınıfta ise 39 kazanımdan 1’i (% 2,5) doğal varlıklarla “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras öğesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.” (MEB, 2005) ilgili iken 12’si (% 30,7) kültürel varlıklarla ilgilidir. Örneğin, “Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. Tabloda bütün sınıf düzeylerinde kültürel varlıklarla ilgili kazanımların sayıca fazla olduğu

buna karşın doğal varlıklarla ilgili kazanımların sayıca az olduğu görülmektedir. Kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara 6. sınıf düzeyinde daha fazla yer verilmiştir. Bunu sırasıyla 7. ve 5. sınıf kazanımları izlemektedir. Doğal varlıklar ile ilgili kazanımlara en fazla sırasıyla 5. ve 7. sınıfta yer verilmiştir. 6. sınıfta ise doğal varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmemiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sınıf düzeyinde yer alan toplam kazanım sayısı, bu kazanımlardan doğal ve kültürel varlıkları birlikte ele alan kazanım sayılarına ilişkin frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğal ve Kültürel Varlıkları Birlikte Ele Alan Kazanım Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzdelik Değerleri

Sınıf	Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanım Sayısı ve Oranı		
	Toplam Kazanım f	f	%
5	46	3	6,5
6	43	-	0,0
7	39	1	2,5

Tablo 4.2. incelendiğinde 5. sınıfta yer alan 46 kazanımdan 3’ünün (Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder. MEB, 2005), 7. sınıfta yer alan 39 kazanımdan 1’inin (Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır. MEB, 2005) hem doğal hem kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar olduğu görülmektedir. Doğal varlıklara ilişkin kazanımların öğrenme alanlarına göre frekans ve yüzdelik dağılımı Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Doğal Varlıklara İlişkin Kazanımların Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Kazanım	Doğal Varlıklara İlişkin Kazanım		Toplam Kazanım	Doğal Varlıklara İlişkin Kazanım		Toplam Kazanım	Doğal Varlıklara İlişkin Kazanım	
	f	f	%	f	f	%	f	f	%
Birey ve Toplum	4	-	-	6	-	-	6	-	-
Kültür ve Miras	6	1	16,6	9	-	-	8	-	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7	-	-	7	-	-	5	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	7	-	-	6	-	-	6	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	6	-	-	5	-	-	5	-	-
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	5	-	-	5	-	-	5	-	-
Küresel Bağlantılar	6	2	33,3	5	-	-	4	1	25

Tablo 4.3'e bakıldığında 5. sınıfta "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 6 kazanımdan 1'i (% 16,6), "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında ise 6 kazanımdan 2'sinin (%33,3) doğal varlıklarla ilgili kazanımlar olduğu görülmektedir. Diğer öğrenme alanlarında doğal varlıklarla ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. 6. sınıfta doğal varlıklarla ilgili kazanım bulunmazken 7. sınıfta "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında yer alan 4 kazanımdan sadece 1'inin (% 25) doğal varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir. Diğer öğrenme alanlarında ise doğal varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmemiştir. Kültürel varlıklara ilişkin kazanımların öğrenme alanına göre frekans ve yüzdeler dağılımı Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanımların Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Kazanım	Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanım		Toplam Kazanım	Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanım		Toplam Kazanım	Kültürel Varlıklara İlişkin Kazanım	
	f	f	%	f	f	%	f	f	%
Birey ve Toplum	4	-	-	6	-	-	6	1	16,6
Kültür ve Miras	6	4	66,6	9	7	77,7	8	5	62,5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7	1	14,2	7	1	14,2	5	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	7	-	-	6	-	-	6	2	33,3
Bilim, Teknoloji ve Toplum	6	1	16,6	5	2	40	5	2	40
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	5	1	20	5	2	40	5	1	20
Küresel Bağlantılar	6	3	50	5	3	60	4	1	25

Tablo 4.4'e göre 5. sınıfta "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 6 kazanımdan 4'ü (% 66,6), "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında 7 kazanımdan 1'i (% 14,2), "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında 6 kazanımdan 1'i (% 16,6), "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanında 5 kazanımdan 1'i (% 20), "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında ise 6 kazanımdan 2'si (% 33,3) kültürel varlıklarla ilgili kazanımlardır. Diğer öğrenme alanlarında kültürel varlıklarla ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır.

6. sınıfta "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 9 kazanımdan 7'si (% 77,7), "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında 7 kazanımdan 1'i (% 14,2), "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında 5 kazanımdan 2'si (% 40), "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanında 5 kazanımdan 2'si (% 40), "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında ise 5 kazanımdan 3'ü (% 60) kültürel varlıklarla ilgili kazanımlardır.

7. sınıfta ise "Birey ve Toplum" öğrenme alanında 6 kazanımdan 1'i (% 16,6), "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 8 kazanımdan 5'i (% 62,5), "Üretim,

Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında 6 kazanımdan 2’si (% 33,3), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 5 kazanımdan 2’si (% 40), “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında 5 kazanımdan 1’i (% 20), “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 4 kazanımdan 1’i (% 25) kültürel varlıklarla ilgilidir. Diğer öğrenme alanlarında ise kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmemiştir. Tablo 4.3’teki oranlara genel olarak bakıldığında bütün sınıf düzeylerinde (5, 6, 7) kültürel varlıklarla ilgili kazanımların 2 öğrenme alanında (Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar) yoğunlaştığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programları genel olarak incelendiğinde kültürel varlıklarla ilgili kazanımların sayıca fazla olduğu, buna karşın doğal varlıklar ile ilgili sadece 4 kazanımın yer aldığı tespit edilmiştir.

“Kültür ve Miras” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları doğal ve kültürel varlıklara yer verme açısından değerlendirildiğinde, kültürel varlıklara “Kültür ve Miras” öğrenme alanında; buna karşın doğal varlıklara “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Her iki öğrenme alanı özellikle de “Kültür ve Miras” öğrenme alanı çocuklara doğal ve kültürel varlıklara yönelik bilinç kazandırmak için oldukça uygun öğrenme alanlarıdır. MEB ve özel yayınevleri tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında doğal ve kültürel varlıkların yer alma düzeyi aşağıda sunulmuştur.

4.1.2. Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında (MEB ve özel yayınevi) doğal ve kültürel varlıklar

Bu başlık altında Sosyal Bilgiler 5., 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında yer alan doğal ve kültürel varlıkların ünitelere göre dağılımları tespit edilip elde edilen veriler tablolar halinde sunulmaktadır. Tablo 4.5’te Sosyal Bilgiler 5. sınıf (MEB) ders kitabında geçen doğal varlıklar ile ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar					
Haklarımı Öğreniyorum	Ağaç					
Adım Adım Türkiye	Köyceğiz Gölü Akdeniz Kastamonu Ilıca Şelalesi Yedigöller	Dalyan (Muğla) Manyas Gölü Peri Bacaları Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı	Sazlı Göl İnce Göl Nazlı Göl Şifalı Sular Küçük Göl Nemrut Dağı	Büyük Göl Serin Göl Deniz Orman Dağ	Orman Mağara Derin Göl Pamukkale Travertenleri	
Bölgemizi Tanıyalım	Dağ Ova Plato Orman Deniz Kızılırmak	Vadi Akarsu Ağrı Dağı Karabük Vadisi Haymana Platosu Kızılırmak	Konya Ovası Çukurova Altın Başak Ovası Güneş Su	Toprak Bafra Ovası Çarşamba Ovası İstanbul Boğazı Hava İzmit Gölü	Kıbrıs Adası Tuz Gölü Beyşehir Gölü Göl Bitki Örtüsü	
Ürettiklerimiz	Orman Ova Dağ	Plato Konya Ovası Toprak	Deniz Erzurum-Kars Platosu	Yayla Mağara Fırat Nehri	Dicle Nehri Çukurova	
Gerçekleşen Düşler	Nil Nehri Okyanus Ay	Yıldız Güneş				
Toplum İçin Çalışanlar	Orman Toprak					
Bir Ülke Bir Bayrak	Boğazlar Yıldız Gökyüzü Ay					
Hepimizin Dünyası	Pamukkale Travertenleri Nemrut Dağı	Buzluk Mağarası Apollon Kelebeği Sığla Ormanlar	Eğirdir Gölü Victoria Şelaleleri (Zambiya) Sekoya Ağaçları (Amerika)			

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.5 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Bölgemizi Tanıyalım ve Adım Adım Türkiye” üniteleri olduğu görülmektedir. Adı geçen iki üniteye doğal varlıklara aynı düzeyde yer verildiği görülmektedir. Bu üniteleri sırasıyla Ürettiklerimiz, Hepimizin Dünyası, Gerçekleşen Düşler, Bir Ülke Bir Bayrak, Toplum İçin Çalışanlar ve Haklarımı Öğreniyorum” üniteleri takip etmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal varlıklara kazanım açısından “Adım Adım Türkiye” ünitesinde yer verilmesine rağmen ders kitabında “Bölgemizi

Tanıyalım” ünitesinde daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Tablo 4.6’da Sosyal Bilgiler 5. sınıf (MEB) ders kitabında geçen kültürel varlıklarla ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar				
Haklarını Öğreniyorum	İzcilik Tiyatro Folklor Satranç				
Adım Adım Türkiye	Kral Mezarları Alanya Kalesi Kaunos Antik Kenti Eskişehir Yunus Emre Çeşmesi Bitlis Hasan Padişah Kümbeti Çanakkale Saat Kulesi Selimiye Camii Kapadokya Millet Mektepleri	Eskişehir Oduņpazarı Tarihi Evler Sarayları Kaleler Kümbetler Camiler Medreseler Köprüler Ulusal Bayramlar Efes Antik Kenti	Dini Bayramlar Dönme Dolap Şenlikleri (Rize) Hıdırellez Düğünler Asker Uğurlama Sünnet Törenleri Yöresel Kıyafetler Nevruz Yöresel Halk Oyunları	El Sanatları Bakırcılık Çinicilik Halıcılık Kilimcilik Türküler Atışma Taşlama Lebdeğemez(Söz Geleneği) Muamma Fıkralar	Birinci TBMM Binası Hicri ve Rumi Takvim Anıtkabir Dolmabahçe Sarayı Ankara Etnografya Müzesi Ölçü Birimleri (Arşın, endaze, okka)
Bölgemizi Tanıyalım	Hikâye Türkü				
Ürettiklerimiz	Uluslararası İzmir Fuarı				
Gerçekleşen Düşler	Takvim Teleskop İslam Bilim ve Teknoloji Müz. Radyo	Bilgisayar Telgraf Makinesi Siyah Beyaz Telefon	Çinlilerin Kullandığı Pusula Buharlı Makineler	Sanayi Müzesi Buharlı Otomobil Güneş Saatleri Televizyon	Rahmi Koç Müzesi Mikroskop
Tolum İçin Çalışanlar	Müze Darüşşafaka Cemiyeti, Eğitim Kurumu Uluslararası Kadın Festivali				
Bir Ülke Bir Bayrak	Milli Bayramlar Milli Marş Anıtkabir				

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar (Devamı)

Hepimizin Dünyası	Edebi Eserler	Divriği Ulu	Pisa Kulesi	Orhun Yazıtları	Haraççıoğlu
	Yöresel Yemekler	Camii ve	(İtalya)	Kukul Kan	Medresesi
	Alman	Darüşşifası	Eiffel Kulesi	Piramidi	(Bursa)
	Parlamento Binası	Göreme Milli	(Fransa)	(Meksika)	Ördekli
	Westminster	Parkı ve	Sobor	Maya Antik Kenti	Hamamı(Bursa)
	Binası (İng.)	Kapadokya	Sarayı(Rusya)	(Meksika)	Cumalıkızık
	Özgürlük Anıtı	Xanthos-Letoon	Pekin Anıtı (Çin)	Sidney Opera Evi	Kaleler
	(Amerika)	Harput Yerleşim	Müzeler	(Avustralya)	Truva Antik
	İstanbul Tarihi	Alanı	Anadolu	Gökdere	Kenti
	Yarımada	Hierapolis	Medeniyetleri	Medresesi	Safranbolu Evleri
Hattuşaş	(Antik Kent)	Müzesi	Bursa Kalesi		

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.6 incelendiğinde kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Adım Adım Türkiye ve Hepimizin Dünyası” üniteleri olduğu MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabında açık bir şekilde görülmektedir. Bu üniteleri ise sırasıyla “Gerçekleşen Düşler, Haklarımı Öğreniyorum, Bir Ülke Bir Bayrak, Toplum İçin Çalışanlar, Bölgemizi Tanıyalım ve Ürettiklerimiz” üniteleri takip etmektedir. 5. sınıf ünitelerinden “Hepimizin Dünyası” ünitesinde “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler” başlığı altında doğal ve kültürel varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiştir. MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
Haklarımı Öğreniyorum	1	4
Adım Adım Türkiye	26	46
Bölgemizi Tanıyalım	28	2
Ürettiklerimiz	13	1
Gerçekleşen Düşler	5	15
Toplum İçin Çalışanlar	2	3
Bir Ülke Bir Bayrak	4	3
Hepimizin Dünyası	8	30
Toplam	87	104

Tablo 4.7 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Bölgemizi Tanıyalım (28) ve Adım Adım Türkiye (26)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “Adım Adım Türkiye (46) ve Hepimizin

Dünyası (30)” üniteleri olduğu görülmektedir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabında doğal varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar					
Haklarımı Öğreniyorum	Hava Su Toprak					
Adım Adım Türkiye	Orman Akarsu Şelale Mağaralar Kurşunlu Şelalesi (Antalya)	Abant Gölü Peri Bacaları Deniz Pamukkale Travertenleri Yedigöller	Damlataş Mağarası İnsuyu Mağarası Cennet ve Cehennem Mağ. Yedi Uyurlar Mağarası	Kızılcamaham Kaplıcası Salihli Kaplıcası Gönen Kaplıcası Sandıklı Kaplıcası Kangal Kaplıcası	Ladik Kaplıcası Çekirge Kaplıcası Karain Mağarası Pamukkale Kaplıcası	
Bölgemizi Tanıyalım	Göller Deniz Akarsular Plato Kıta	Tepe Toprak Ovalar Vadi	Bulut Güneş Orman Hava	İstanbul Boğazı Su Dağlar Sıradağ		
Ürettiklerimiz	Deniz Toprak Hava Orman Ovalar	Akarsu Vadileri Dağlar Kıyıları Akarsu Boyları	Akarsu Su Bitki Örtüsü Göl			
Toplum İçin Çalışanlar	Ada Toprak Deniz Dere Yeşilirmak	Kızılırmak Akarsular Orman Çoruh Nehri				
Bir Ülke Bir Bayrak	Kıyı Su Boğazlar Toprak					
Hepimizin Dünyası	Ovacık Yaylası Denizler Toprak Göl Su Kuşu	Dağlar Yaylalar Nemrut Dağı Kleopatra Plajı (Alanya) Bitki Örtüsü				

Kaynak: Karabıyık, 2015.

Tablo 4.8 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Adım Adım Türkiye” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz, Hepimizin Dünyası, Toplum İçin Çalışanlar, Bir Ülke Bir Bayrak ve Haklarımı Öğreniyorum” üniteleri takip etmektedir. “Gerçekleşen Düşler” ünitesinde ise doğal varlıklara yer verilmemiştir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabında kültürel varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar				
Haklarını Öğreniyorum	Çocuk Hakları Film Festivali				
Adım Adım Türkiye	Kızıl Kule (Alanya) Tapınak Müze Silifke Kalesi Efsane Milet Antik Tiyatrosu Truva Atı Rumeli Hisarı Dini Bayramlar	Çanakkale Şehitleri Anıtı Bindallı (Giysi) Seramik Vazo Kilim El Yapımı Ayakkabı Milli Bayramlar Döner Kümbet Efes Antik Kenti Halk Oyunları	Düğünler Asker Uğurlama Gelin Alma Sünnet İmece (Dayanışma) Kız İsteme Yöresel Yemekler Geleneksel Kıyafetler Hıdırellez	Yöresel Oyunlar Çinicilik Ağaç İşleri Minyatür İşleme Sanatları Vitray Masal Bakır İşçiliği Selimiye Camii	Destan Eski Evler Köprüler Türk Dil Kurumu Hıfzıssıha Enstitüsü Türk Tarih Kurumu Söylev
Bölgemizi Tanıyalım	Camii Köprüler Marmara Depremi Destanı				
Ürettiklerimiz	Sulama Kanalları El Sanatları Kale				
Gerçekleşen Düşler	Kitle İletişim Araçları Üç Tekerlekli Taşıt Teknolojik Araçlar İlk Mekanik Saatler	Yüksek Mühendis Mektebi İstanbul Üniversitesi Balıkçılık Enstitüsü Yüksek Ziraat Enstitüsü Dil ve Tarih, Coğrafya Fak. Aynalı Teleskop			
Toplum İçin Çalışanlar	Milli Marş Milli Bayramlar Atatürk Heykeli				
Hepimizin Dünyası	Kale Kitle İletişim Araçları Telgraf Kule Camii Kilise Özgürlük Heykeli (Amerika)	Köprü Galata Kulesi Antalya Yivli Minare Ayasofya İzmir Saat Kulesi Taç Mahal (Hindistan)	Orhun Anıtları (Moğolistan) Çin Seddi Eyfel Kulesi (Fransa) Edebi Eserler Gül Baba Türbesi (Macaristan) Budin Kalesi	Mostar Köprüsü (Bosna) Sultan Murat Türbesi (Kosova) Kıbrısık Yayla Şenlikleri Mustafa Paşa Camii ve Türbesi	Kolezyum (İtalya) Keops Piramidi (Mısır) Sultan Ahmet Camii

Kaynak: Karabıyık, 2015.

Tablo 4.9 incelendiğinde kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Adım Adım Türkiye” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Hepimizin Dünyası, Gerçekleşen Düşler, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz ve Haklarımı Öğreniyorum” üniteleri takip etmektedir. “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinde ise kültürel varlıklara yer verilmediği tespit edilmiştir. 5. sınıf ünitelerinden “Hepimizin Dünyası” ünitesinde “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler” başlığı altında doğal ve kültürel varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiştir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
Haklarımı Öğreniyorum	3	1
Adım Adım Türkiye	23	43
Bölgemizi Tanıyalım	17	3
Ürettiklerimiz	13	3
Gerçekleşen Düşler	-	10
Toplum İçin Çalışanlar	9	3
Bir Ülke Bir Bayrak	4	-
Hepimizin Dünyası	10	26
Toplam	81	79

Tablo 4.10 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Adım Adım Türkiye (23) ve Bölgemizi Tanıyalım (17)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “Adım Adım Türkiye (43) ve Hepimizin Dünyası (26)” üniteleri olduğu görülmektedir.

MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarındaki doğal ve kültürel varlıkların dağılım açısından hemen hemen birbirine paralel oldukları yukarıdaki tablo yorumlarından anlaşılmaktadır. Tablo 4.11’de Sosyal Bilgiler 6. sınıf (MEB) ders kitabında doğal varlıklarla ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar				
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Hava				
	Bitki Örtüsü				
	Toprak				
Yeryüzünde Yaşam	Dünya	Cebeli Tarık	Bitki Örtüsü	Teak Ağacı	Güneş
	Denizler	Boğazı	Buzullar	Güneş	Göl
	Kıtalar	Süveyş Kanalı	Yağmur Ormanı	Kızılçam	Sakarya Nehri
	Okyanuslar	Büyük Sahra	Altın Renkli	Ormanları	Tepe
	Adalar	Çölü	Kurbağalar	Maki	Gediz Nehri
	Toprak	Develer	Kuşlar	Erzurum-Kars	Menderes Nehri
	İstanbul Boğazı	Balık	Orman	Platosu	Balinalar
	Çanakkale	Kutup Ayısı	Dağlar	Mağara	Ay
	Boğazı	Fok Balığı	Amazon Nehri	Karain Mağarası	
İpek Yolunda Türkler	Yayla	Su	Tötü Irmağı	Çöl	Gök Cisimleri
	Orman	Hava	Sulama Kanalları	Geyik	Pazırık Vadisi
	Altay Dağları	Denizler	Orhun Nehri	Arap Yarımadası	Kurt
	Akarsular	Nehir	Karakurum (Dağ)	Hira Mağarası	Kaplan
	Göller	Dağlar	Dere	Uhut Dağı	Develer
	Toprak	Ova	Çay	Gökyüzü	
Ülkemizin Kaynakları	Aral Gölü	Denizler	Güneş	Şelale	Sultan Sazlığı
	Toprak	İstanbul Boğazı	Bitki Örtüsü	Dağla	Anadolu Sığılası
	Su	Çanakkale	Kaplıcalar	Çöl	Hava
	Ormanlar	Boğazı	Bal Ormanı	Konya Ovası	Balık
	Maki	Göller	Defne Ağacı	Tuz Gölü	Çoruh Nehri
	Dut Ağacı	Akarsular	Gezegen	Beşşehir Gölü	
Ülkemiz ve Dünya	Himalaya Dağları	Hava	Okyanus	Su	Altay Dağları
	Atlas Dağları	Platolar	Dağlar	Göller	Çöl
	İstanbul Boğazı	Buzullar	Büyük Sahra	Orman	Çanakkale
	Nil Nehri	Ovalar	Çölü	Volga Nehri	Boğazı
	Toprak				Denizler
Demokrasinin Serüveni	Arafat Dağı				
	Toprak				
Elektronik Yüzyıl	Güneş	Okyanuslar			
	Deniz	Gezegen			
	Su	Niagara Şelalesi			

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.11’de MEB tarafından hazırlanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında doğal varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “İpek Yolunda Türkler, Ülkemizin Kaynakları, Ülkemiz ve Dünya, Elektronik Yüzyıl, Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ve Demokrasinin Serüveni” üniteleri takip etmektedir. Tablo 4.12’de Sosyal Bilgiler 6. sınıf (MEB) ders kitabında geçen kültürel varlıklarla ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 4.12. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar					
Sosyal Bilgiler Öğreniyoruz	Selimiye Camisi	Eski Gazeteler	Türk Tarih Kurumu	Eti Müzesi		
	Çinicilik Dil ve Tarih, Coğrafya Fak. Edirne Müzesi	Arkeoloji Müzesi Açık Hava Müzesi	Anadolu Medeniyetler Müzesi	Türk Dil Kurumu		
Yeryüzünde Yaşam	Miniatürk (İstanbul)	Tapınak Babil	Asur Seramik Toprak Kabı	Fildişi Oymacılığı	Frig Dönemi Ahşap Oyuncak	
	Çatalhöyük Şehir Haritası	Anayasası Portresi	Asur Dönemi Silindir Mühür	Takı İşlemeciliği	Frig Dönemi Pişmiş Toprak Kap	
	Geleneksel Buz Evleri	Uruk Vazosu Eski Sümer Yazısı	Hitit Taş Kabartma	Mühürçülük Urartu Dönemi	Lidya Dönemi Gümüş Testi	
	Truva Antik Kenti	Yazısı İştar Kapısı (Hitit)	Bahar Bayramı (Hitit)	Tunç Kazan Urartu Dönemi	Açık Hava Tapınakları	
	Sümer Yazı Tableti	(Babil) Babil Asma Bahçeler	Antahşum Bayramı (Hitit)	Tunç Okdanlık Urartu Dönemi	Artemis Tapınağı Efes Antik Tiyatrosu	
	Rasathane	Babil Kulesi Saray	Anal (Yıllık) Pişmiş Topraktan	Mühür Urartu Dönemi	Agora (Pazar Yeri) Kral Yolu	
	Kadeş Antlaşması Tableti	Saray Kale	Boğa Biç. Kap Kil Tabletlerde	Vazo ve Kolye Frig Mozaik Evi	Tales'in Heykeli Lidya Beyaz Mermer Kutu	
	Urartu Su Kanalları	Sarnıçlar Çömlekçilik	Çivi Yazısı Pankuş Meclisi (Hitit)	Seramik İşlemeciliği	Kral Midas Tümülüsü	
	Frig Sanatsal İşlemeler	Asur Dönemi Kil Tabletler	Kral Tarhunza Heykeli (Hitit)	Frig Dönemi Ahşap Masa	Çatalhöyük Van Kalesi	
	İyon Dönemi Bilim Adamı Heyk.	Frig Dönemi Göbekli Tas Kilimler	Heykeli (Hitit) Tümülüs Lidya Parası	Fibula (Çengelli İğne) Zarflı Tablet	Ziggurat Asur Kütüphanesi	
	İpek Yolunda Türkler	Çin Seddi	Pazırık Kurganları	Gülâbdan Seramik İşlemeler	Divan-ı Lügatit Türk	Gelin Getirme Geleneği
		Oğuz Kağan Destanı	Pazırık Halısı	Minyatür Sanatı	Kaş. Mahmut Dünya Haritası	Kız İsteme Geleneği Kurgan (Mezar)
		Kurultay Altın Otağ (Çadır)	Semer Haşa	Çevgan Oyunu Minyatürü	Kutadgu Bilig Sultan Mahmut ve Saray Hayatı	Pazırık Kurganları Uygurlu Müzisyenler
		Toy (Meclis) Ergenekon	Bronz Geyik Heykeli	Küllüye Bezeklik	Tuğrul Bey	Temsili Resim Semer
		Destanı	Altın Madeni Takı	Kalıntıları (Uygur)	Temsili Resim Alp Arslan	Bronz Geyik Heykeli Altın Madeni Takı
		Orhun Müzesi	Uygurlu Din Adamları Tem.	Uygur Alfabesi İle Yazılmış Met.	Temsili Resim Melikşah	Pazırık Halısı Nizamiye Medreseleri
		Orhun Yazıtları Ulusal Tarih Müzesi (Moğ.)	Res. Uygurlu Müzisyenler	Çin Porseleni Hun Okçusu	Temsili Resim Nizamül Mülk	Mescitler Ahmet Yesevi Türbesi
		Kültigin Kitabesi Heykeller	Tem. Res. Türbe	Askeri Müze (İstanbul) İpek Yolu	Temsili Resim Medreseler	Mürekkep Kutusu Şamdan
		Türeyiş Destanı Kurultay Sembolik Resmi	Ulu Cami İsfahan Cuma Camisi (İran)	Köktürk Dönemine Ait Para	Celali Takvimi Nizamül Mülk	Kazan Cebeli Tarık Boğazı
Seramik ve Madeni Eserler		Gazneli Ordusu	Çiçekion (Elbise) Uygur Kadınları	Köprüler Kervansaray	Samarra Ulu Camii (İrak)	
Gümüş Levhalar Eyer Takımları		Hamam Ribat-ı Melik	Minyatürü Kıyafetleri Hun Süvarisi	Milli Bayramlar Mesir Macunu	Bakraç Pirinç Kutu	
Tunç Kazanlar Eski Araba Tekerlekleri		Hamam Ribat-ı Melik	Kâbe Mescid-i Nebevi (Medine)	Mesir Festivali Sultan Camii	Kurgan (Mezar) Türküler	
Bilge Kağan Hazinesi		Kutub Minaresi	(Medine) Mekke Şehri ve Kâbe	Düğünler Maniler	İbrik Üç Karahanlı Türbesi	
Surlar Saray		(Hindistan) Tapınak	Kâbe Tapınak	Sencer'in Türbesi		

Tablo 4.12. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar (Devamı)

Ülkemizin Kaynakları	Tiyatro Oyunu				
Ülkemiz ve Dünya	Süveyş Kanalı Atatürk Portresi Koroğlu Operası	İpek Yolu Atasözleri Milli Bayramlar	Olimpiyat Oyunları Kitle İletişim Araçları	İzmir Enternasyonal Fuarı	Destan İstanbul Park (F 1)
Demokrasinin Serüveni	Magna Carta Libertatum Meclis-i Mebusan Antakya Medeniyetler Korosu	Veda Hutbesi Atatürk ve Kurt. Savaşı Müzesi Sultan Süleyman Temsili Resim Kurultay	Orhun Kitabeleri Hamam Çeşme Camii Hammurabi Yasaları Tableti	Vakıf Şifahane Rüştiye Tıbbiye Mektebi II. Abdülhamit Temsili Resim	Darü'l Muallimat Mihrişah Valide Sultan Sıb. Mek Fransız İhtilalini Gösteren Tablo Kilise
Elektronik Yüzyıl	Müze Stratonikya Antik Kenti (Muğla) Heykeller	İstanbul Üniversitesi Camii	Anıtkabir Kitle İletişim Araçları	Türk Tarih Kurumu Dar'ül Fünun	Şans Tanrıçası Tykhe'nin Heyk Roma Hamamı

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.12 incelendiğinde kültürel varlıklara en fazla “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Yeryüzünde Yaşam, Demokrasinin Serüveni, Sosyal Bilgiler Öğreniyorum, Ülkemiz ve Dünya, Elektronik Yüzyıl ve Ülkemizin Kaynakları” ünitelerinin takip ettiği görülmektedir. MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.13’te sunulmuştur.

Tablo 4.13. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	3	12
Yeryüzünde Yaşam	38	62
İpek Yolunda Türkler	29	100
Ülkemizin Kaynakları	28	1
Ülkemiz ve Dünya	20	11
Demokrasinin Serüveni	2	22
Elektronik Yüzyıl	6	10
Toplam	126	218

Tablo 4.13 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Yeryüzünde Yaşam (38) ve İpek Yolunda Türkler (29)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “İpek Yolunda Türkler (100) ve

Yeryüzünde Yaşam (62)” üniteleri olduğu görülmektedir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında doğal varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar					
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Ağrı Dağı Su Yolları Mağara Deniz					
Yeryüzünde Yaşam	Kıtalar Kutup Okyanuslar Toprak Dünya Denizler İstanbul Boğazı Çanakkale Boğazı	Orman Çöl Vahalar Develer Fok Balığı Balina Buz Evler Adalar Borneo Adası	Kedi Balığı Hamam Böceği Bitki Örtüsü Balık Kaplumbağa Kertenkele Yengeç Kara Kurbağası Fil	Gergedan Dağlar Kıyı Güneş Maki Fırat Nehri Dicle Nehri Nil Nehri Ganj Nehri	Karain Mağarası Su Kızılırmak Su Kanalları Sakarya Nehri Gediz Nehri Menderes Nehri Kumlar Buzullar	
İpek Yolunda Türkler	Dağlar Denizler Akarsular Göller Gök Turfan Ovası	Aral Gölü Volga Nehri Isık Gölü Şantung Ovası (Çin)	Anı Irmağı Ceyhun Irmağı Orhun Irmağı Baykal Gölü Toprak	Yenisey Nehri Kıtalar Arap Yarımadası Çöl Hira Mağarası	Cebeli Tarık Boğazı Güneş Yıldız Ay	
Ülkemizin Kaynakları	Dağlar Toprak Denizler Göller Akarsular Ormanlar	Yaylalar Vadiler Mağaralar Su Bitki Örtüsü Maki	İpek Böceği Arı Balık Güneş Kaplıcalar İlçalar	İçmeler İnsuyu Mağarası Damlataş Mağarası Hava Tuz Gölü	İstanbul Boğazı Balık Deniz Kuşları Dereler Yunus Balığı	
Ülkemiz ve Dünya	Denizler Dağlar Dünya Kıtalar Göller	Çanakkale Boğazı Ovalar Akarsular Ormanlar	Çöller Buzullar Toprak İstanbul Boğazı			
Ülkemizin Demokrasininin Serüveni	Toprak					
Elektronik Yüzyıl	Gezegen					

Kaynak: Tekten, 2015.

Tablo 4.14 incelendiğinde özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında doğal varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Ülkemizin Kaynakları,

İpek Yolunda Türkler, Ülkemiz ve Dünya, Sosyal Bilgiler Öğreniyorum, Demokrasinin Serüveni ve Elektronik Yüzyıl” üniteleri takip etmektedir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında kültürel varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.15’te sunulmuştur.

Tablo 4.15. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar				
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Camii Amasya Kalesi Burçlar Kuleler Köprüler Dar’ül Fünun	Türk Tarih Kurumu Türk Dil Kurumu Dil ve Tarih, Coğrafya Fak.	Topkapı Sarayı Müzesi Alacahöyük Adana Kız Enstitüsü Yıldırım Han Camisi		
Yeryüzünde Yaşam	Kale Mağara Resmi Anadolu Medeniyetleri Müz. Çatalhöyük Evi Çömlekçilik Dokumacılık Çatalhöyük Vazolar	Dini Mabetler Kale Kentler Manastırlar Ankara Kalesi Hattuşuş Maden İşçiliği Hiyeroglif Çayönü Höyüğü Çivi Yazısı	Anal (Yıllık) Hititlere Ait Kabartma Yassihöyük Taş İşçiliği İlk Lidya Parası Bereket Tanrıçası Kibele Hey. Van Kalesi	Fibula (Çatal İğne) Tapates (Halı ve Kilim) Tümüls Kaya Mezarları Celsus Kütüphanesi (İyon)	Pankuş Meclisi Mina ve Şekel (Ağırlık Ölçüleri) Ziggurat (Tapınak) Asur Kralı Kabartması Babil’in Asma Bahçeleri
İpek Yolunda Türkler	Dokumacılık Çadır Hayatı Destanlar Oğuz Kağan Destanı Toy Oğuz Kağan’ının Temsili Resmi Kurultay Kale Çin Seddi Surlar Ergenekon Destanı Tapınak Buda Heykeli Orhun Yazıtları Karatay Kervansarayı	Tonyukuk Yazıtı Mağara Mabetleri Uygur Devleti Bayrağı Kargı Kılıç Çift Kavisli Yaylar Mızrak Süngü Kalkan Işıklı Oklar Medreseler Mimari Hat Gazneli Mahmut’un Temsili Resmi Nakkaşlık	Samarra Büyük Camii (Irak) Dini Öğeler Uluğbey Medresesi (Özbekistan) Kutadgu Bilig Divanı-ı Lügati’t Kaşgarlı Mahmut’un Dünya Har. Oymacılık Hun Savaşçısı Temsili Resmi İlk Türk Askerleri Temsili Resim İpek Yolu Gelin Alma	Mekke Kâbe Medine Jam Minare (Afganistan) Camii Mescit Vakıf Siyasetname Alparslan’ın Temsili Resmi Nizamiye Medreseleri Düğünler Milli Bayramlar Kız İsteme Gördes Halısı (Manisa) Rahle	Kurgan (Mezar) Cami Kapısı Hunat Hatun Camisi (Kayseri) Minber Mihrap Ahşap Süslemeleri Çinicilik Pazırık Halısı Nasrettin Hoca Fıkraları Semerkant Pazar Yeri Pazırık Kurganı
Ülkemizin Kaynakları	Kitle İletişim Araçları Keban Barajı Yatağan Termik Santrali Köprüler				
Ülkemiz Ve Dünya	Köprüler Nasrettin Hoca Fıkraları Formula F 1 Yarışları	Milli Bayramlar İzmir Üniversite Oyunları Uluslararası Caz Festivali	Olimpiyat Oyunları Dede Korkut Hikâyeleri İzmir Enternasyonel Fuarı Taç Mahal (Hindistan)		

Tablo 4.15. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar (Devamı)

Demokrasinin Serüveni	Anıtkabir	Fransız İhtilali	Milli Bayramlar	Kurultay	Kız Rüştüyerleri
	Müzeler	Temsili Resmi	Hammurabi	Orhun Yazıtları	Mebusan Meclisi
	İlk Meclis Binası	Tanzimat	Heykeli	Tıbbiye Mektebi	İnsan ve
	Solon Heykeli	Fermanı Temsili	Kanuni Temsili	Cemiyet-i	Yurttaşlık
	Magna Carta	Resmi	Resmi	İmdadiye	Hakları Bil.
Libertatum	Kanun-i Esasi				
Elektronik Yüzyıl	Tekerlek	Atatürk Orman Çiftliği			
	İlk Otomobil	Uşak Şeker Fabrikası			
	Tren	İstanbul Üniversitesi			

Kaynak: Tekten, 2015.

Tablo 4.15 incelendiğinde kültürel varlıklara ilişkin en fazla bilginin “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde yer aldığı görülmektedir. Bu üniteden sonra kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin sırasıyla “Yeryüzünde Yaşam, Demokrasinin Serüveni, Sosyal Bilgiler Öğreniyorum, Ülkemiz ve Dünya, Elektronik Yüzyıl ve Ülkemizin Kaynakları” üniteleri olduğu anlaşılmaktadır. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.16’da sunulmuştur.

Tablo 4.16. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	4	13
Yeryüzünde Yaşam	44	33
İpek Yolunda Türkler	24	67
Ülkemizin Kaynakları	28	4
Ülkemiz ve Dünya	13	10
Demokrasinin Serüveni	1	18
Elektronik Yüzyıl	1	6
Toplam	115	151

Tablo 4.16 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Yeryüzünde Yaşam (44) ve Ülkemizin Kaynakları (28)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “İpek Yolunda Türkler (67) ve Yeryüzünde Yaşam (33)” üniteleri olduğu görülmektedir. Hem MEB hem de özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitaplarında kültürel varlıklara daha fazla yer verilmesine rağmen doğal varlıklara daha az yer verildiği tespit edilmiştir. MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında doğal varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar					
İletişim ve İnsan İlişkileri	Dünya Güvercin Bulut Kuş Bitki Örtüsü					
Ülkemizde Nüfus	Toprak Ovalar Çöller Denizler Bitki Örtüsü	Ormanlar Su Kıtalar İstanbul Boğazı Çukurova	Yayla Kurt Dağlar			
Türk Tarihinde Yolculuk	Akarsu Malazgirt Ovası Toprak Denizler Eğirdir Gölü Aral Gölü	Domaniç Yaylası Toprak Çanakkale Boğazı Kıbrıs Adası	Boğazlar Su Limni Adası Midilli Adası	Gökçeada Eğriboz Adası Arabistan Yarımadası	İstanbul Boğazı Leylek Kırlangıç Deniz	
Zaman İçinde Bilim	Dağ Denizler Dicle Nehri Fırat Nehri	Nil Nehri Sarı Irmak Arabistan Yarımadası	Dünya Yıldız Gezegen Gök Cisimleri	Ay Su Kanalları Kıtalar Güneş	Okyanus Gök Cisimleri Toprak	
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Toprak Hava Paktolos Irmağı Okyanuslar İstanbul Boğazı	Kıtalar Bahama Adaları (Amerika) Denizler	Su Cebeli Tarık Boğazı Çanakkale Boğazı Ağaç			
Yaşayan Demokrasi	Ay Yıldız Su	Üyücek Deresi (Balıkesir) Orman Deniz				
Ülkeler Arası Köprüler	Güneş Toprak Kıtalar On İki Ada Kıbrıs Adası Denizler Sina Yarımadası Büyük Camgöz	Hava İstanbul Boğazı Çanakkale Boğazı Tepe Göl Su	Vadi Atmosfer Himalaya Dağları Göl Akarsu Bitki Türleri	Yağmur Ormanları Hayvan Türleri Deniz Kaplumbağası Deniz Atı Deniz Alası	Fok Balığı Balıklar Güneş Göreme Milli Parkı Kapadokya Peri Bacaları	

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.17 incelendiğinde MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında doğal varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Türk Tarihinde Yolculuk, Zaman İçinde Bilim, Ülkemizde Nüfus, Ekonomi ve Sosyal Hayat, Yaşayan Demokrasi ile İnsan İlişkileri ve İletişim” üniteleri takip etmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına giren “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde 7. sınıfta 1 kazanımın doğal varlıklarla ilgili olması tablodaki

sonucu destekler niteliktedir. MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında kültürel varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.18’de sunulmuştur.

Tablo 4.18. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar				
İletişim ve İnsan İlişkileri	Kitle İletişim Araçları Siyah Beyaz Televizyon İrade-i Milliye Gazetesi Anadolu Ajansı Binası Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi				
Ülkemizde Nüfus	Sinema Atasözleri Fuarlar	Köprüler Tiyatro			
Türk Tarihinde Yolculuk	Ani Kalesi Mevlana Celaleddin Rumi Resmi Ahlat Müzesi Yunus Emre Temsili Resim Ahi Evran Heykeli Camii Medrese Kervansaray Han Hamam Köprü Mescit Yağbasan Medresesi Niksar Ulu Camii Divriği Ulu Camii Divriği Drüşşifası Mama Hatun Külliyesi Hacı Bektaş Veli Tem. Resim Mezar Taşları Seramik Ürünler Süleyman Şah Temsili Resmi Kale Sivas Şifaiye Medresesi Konya Alaaddin Camisi Selçuklu Sultanları Türbesi Konya Zazadin Hanı	Çivisiz Camii Adana Ulu Camii Daruşşifa Külliyeye Malabadi Köprüsü (Diyarbakır) Ramazanoğlu Külliyesi Ertuğrul Gazi Temsili Resim Osman Bey Minyatürü Surlar Orhan Bey Minyatürü Çimpe Kalesi Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Selimiye Camii Kubbe İplikçi Camisi (Konya) Türk Halı Motifleri Osmanlı Evi Tablosu Osmanlı Devlet Adamları Min. Misafirlere Kah. İkramı Tablosu Takvim-i Vekayi Gazetesi Milli Bayramlar Güreş Oyunu Cirit Oyunu Tiyatro	Ziraat Bankası Müzesi Lokomotif İlk Buharlı Gemi II. Abdulhamit Temsili Resim Osmanlı Çiftçileri Resmi Mithat Paşa Resmi Abdülmecit Heykeli Tarihi Konya Evi Konya Yöresel Yemekler Tarihi Bir Çeşme Mehter Takımını Gösteren Min. Osmanlı Müziği Kahve Keyfi İsimli Tablo Geleneksel Kıyafetler Konya Etli Ekmek Çinicilik Schwetzinger Camisi (Hollanda) Müteferrika Matbaası Seyahatnameler Topkapı Sarayı Dolmabahçe Sarayı Minyatür Sanatı Bando Takımı Kartpostalı Mehter Müziği Çatalhöyük	III. Ahmet Çeşmesi Kapıkulu Askerleri Minyatürü Osm. Ekonomik Faaliyet Min. I. Murat ve Askerleri Minyatürü Şahi Topları Rumeli Hisarı Anadolu Hisarı Osman Bey ve Şeyh Edebalı Min. Haliç’e İndirilen Donanma Tab. Deniz Müzeleri Fatih ve askerleri İst. Giriş Tab. Fatih Külliyesi Kapalı Çarşı Belgrat Kalesine Hücum Min. Çaldıran Zaferi Minyatürü Mevlana Müzesi Alaaddin Camisi Karatay Medresesi Karatay Çini Eserler Müzesi Çıkırıkçılar Çarşısı İnce Minareli Medrese (Konya) Ayasofya	El Sanatları Konya Etnografya Müzesi Tersane Kanuni ve Barbaros Minyatürü Osmanlı Donanması Minyatürü Osmanlı Denizcileri Portresi İstanbul Fethi Tablosu İnebahtı Deniz Savaşı Tem. Tablo Sinop Baskınımın Temsili Tab. Şehzade Camii Alaaddin Tepesi Kiliseler Sinagoglar Fatih ve Ortodoks Pat. Moz. Resim Dini Bayramlar Darülaceze Sultan Ahmet Camii Mevlana Türbesi Çifte Minareli Medrese

Tablo 4.18. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (MEB) Kültürel Varlıklar (Devamı)

Türk Tarihinde Yolculuk	Konya Eşrefoğlu Camii Gelin Getirme Töreni Türk Hamamı Tablosu Telgraf Makinesi	Düğün Alayı Tablosu Mektedir Yer Sofrası Posta Nezareti Beylerbeyi Sarayı	Opera Bale Meddah Geleneği Karagöz Oyunu Dini Bayramlar Mühürler Sarayı	Etnografya Müzesi Kıyafet Bölümü Etnografya Müzesi Saatler Takılar	Bulgar Kilisesi Yöresel Kıyafetler Dündar Bey Medresesi (Konya) Okçuluk Oyunu
Zaman İçinde Bilim	Mısır Piramitleri Taştan Yapılmış Baltalar Çömlekçi Tekerleği İlkel Tarım Araçları Mezopotamya Çömlekçi Çarkı Amfora (Testi) Asurlu Askerleri ve Kral Arabası Tekerleğin Tarihi Gelişimi Mısır Hiyeroglifi Bezir Mürekkibi Parşömen Kâğıdı	Cam Sanatı Barut ve Mürekkep Yazısı Bodrum Su Altı Arkeoloji Müz. Cam Batığı Gemisi Arslantaş Kabartmaları (Asur) Kil Tabletler Tapınak Sümer Çivi Yazılı Mektup Hitit Hukuk Mühürleri	Anıtlar Edebi Metinler Biruni Astronomi Eseri Örneği Eski Yunan Alfabesi Örn. Latin Alfabesi Örneği İbn-i Sina Heykeli İslam, Bilim ve Tek. Tar. Müz. Bilimler Tarihi Kütüphanesi Fenike Alfabesi Örneği Pusulannın İcadı	Medrese Rasathane (Gözlem Evi) Uluğbey Gözlem Evi Kervansaraylar İstanbul Rasathanesi Sarnıçlar Değirmenler Piri Reis'in Dünya Haritası Teraziler Manyetik Pusula Kilise Mısır Hiyeroglif Örneği	Martellus'un Çizdiği Harita Musa Heykeli Dini Kitaplar Vatikan Sarayı Matbaa Leonardo'un İnsan Vücudu Çizimi Teleskop İlk Buharlı Tren İbn-i Sina Sindirimi Sis. Çizimi Fatih ve Ali Kuşçu Minyatürü
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Çatalhöyük Evi Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğiren Jenny Makinesi Osmanlı Çiftçisi Portresi Tapınak Berat (Osmanlı Resmi Belge) Tımarlı Sipahi Portresi Kral Yolu	Tapates Halıları ve Kilimleri Efes Antik Kenti Pusula Süveyş Kanalı Elle Döndürülen Tekerlek Sarayı Uçan Mekik Buhar Makinesi Kitle İletişim Araçları Mektedir Mescit	Eski Tarım Makineleri Doğancılar Sadaka Taşı (İst.) Çeşme Güzelce Su Kemer (İst.) Yeni Valide Camii Kuşevi (İst.) III. Ahmet Çeşmesi (İst.) Vakıflar Camii	Han İmarethane Hamam Gök Medrese (Sivas) Değirmen Kervansaray Medreseler Müzeler İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı İpek Yolu Baharat Yolu	Sultan Ahmet Camii Fatih Külliyesi Peşamal Topkapı Sarayı'nda Enderun Ahi Evran Anıtı (Kırşehir) Osmanlı Dönemi Bedesten Akdeniz Medreseleri
Yaşayan Demokrasi	Temsili Kurultay Toplantısı Toy, Kengeş (Meclis) Orhun Anıtları	Divan Toplantısı Minyatürü Mebusan Meclisi Tiyatro	Kanun-i Esasi Milli Marş Çankaya Köşkü İrade-i Milliye Gazetesi	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi Kitle İletişim Araçları	Tanzimat Fermanı
Ülkeler Arası Köprüler	Yavuz Zırhlısı Tablosu Buharlı Makineler V. Mehmet Reşat Resmi Enver Paşa Resmi Süveyş Kanalı	Çanakkale Deniz Savaşları Tablosu Gelibolu Çıkarmasından Görüntü	Çanakkale'de Osmanlı Askerleri Taştan Yapılmış Balta Edebi Eserler Sanat Eserleri	İstanbul Tarihi Yarımadası Diyarbakır Surları Müzeler Kütüphaneler Tiyatro	Türk Ocağı Tiyatrosu Mona Lisa Tablosu Nusret Mayın Gemisi

Kaynak: MEB, 2015.

Tablo 4.18 incelendiğinde kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Zaman İçinde Bilim, Ekonomi ve Sosyal Hayat, Ülkeler Arası Köprüler, Yaşayan

Demokrasi, İletişim ve İnsan İlişkileri ile Ülkemizde Nüfus” üniteleri takip etmektedir. 7. sınıf ünitelerinden “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde “İnsanlığın Sorumluluğu” başlığı altında doğal ve kültürel varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiştir. MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.19. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
İletişim ve İnsan İlişkileri	5	5
Ülkemizde Nüfus	13	5
Türk Tarihinde Yolculuk	21	121
Zaman İçinde Bilim	18	53
Ekonomi ve Sosyal Hayat	12	44
Yaşayan Demokrasi	6	13
Ülkeler Arası Köprüler	30	19
Toplam	105	260

Tablo 4.19 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Ülkeler Arası Köprüler (30) ve Türk Tarihinde Yolculuk (21)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “Türk Tarihinde Yolculuk (121) ve Zaman İçinde Bilim (53)” üniteleri olduğu görülmektedir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında doğal varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.20’de sunulmuştur.

Tablo 4.20. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar

Ünite	Doğal Varlıklar					
Ülkemizde Nüfus	Dağlar	Denizler	Çöl			
	Su	Buzullar	Hava			
	Tuz Gölü	Irmaklar	Orman			
	Ovalar	Göller	Toprak			
	Akarsular					
Türk Tarihinde Yolculuk	Toprak	Konya Ovası	Gelibolu	Arabistan	Heybeliada	
	Kıyı	Van Gölü	Yarımadası	Yarımadası	Tunca Nehri	
	Kocaeli	Dağlar	Denizler	Rodos Adası	Sen Nehri	
	Yarımadası	Çanakkale	Mora Yarımadası	Malta Adası	Kırım	
	Nehirler	Boğazı	Girit Adası	Çukurova	Yarımadası	

Tablo 4.20. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklar (Devamı)

Zaman İçinde Bilim	Ağaç	Güneş	Dağ		
	Toprak	Gezegen	Yıldız		
	Bitki Örtüsü	Gök Cisimleri	Hava		
	Deniz	Okyanus	Tepe		
	Kaplıcalar	Ümit Burnu	Kıtalar		
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Toprak	Merinos	Su Kanalları		
	Bitki Örtüsü	Koyunları	Okyanuslar		
	Su	Denizler	Çanakkale Boğazı		
	Basra Körfezi	Ümit Burnu	İstanbul Boğazı		
	Çöl	Kıtalar	Kakao Ağacı		
	Akarsu	Boğazlar			
Yaşayan Demokrasi	Ay				
	Yıldız				
	Toprak				
Ülkeler Arası Köprüler	Toprak	Gelibolu	Kıtalar	Yunus Balığı	Göreme Milli Parkı
	Girit Adası	Yarımadası	Güneş	Midye	Toros Kurbağası
	Denizler	Tepe	Atmosfer	Fok Balığı	Silifke Kirpi
	On İki Ada	Arap Yarımadası	Dünya	Şelale	Faresi
	Rodos Adası	Ormanlar	Su	Çöl	Likya Orkidesi
	Çanakkale Boğazı	Hava	Okyanuslar	Pamukkale	Malatya
	Süveyş Kanalı	Gezegen	Buzullar	Travertenleri	Kelebeği
	Nemrut Dağı	Kutup Ayıları	Göller	Sina Yarımadası	

Kaynak: Tüysüz ve Yıldırım, 2015.

Tablo 4.20 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi sırasıyla “Türk Tarihinde Yolculuk, Ekonomik ve Sosyal Hayat, Zaman İçinde Bilim, Ülkemizde Nüfus ve Yaşayan Demokrasi” üniteleri takip etmektedir. “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde yapılan incelemeler sonucunda doğal varlıklara yer verilmediği tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına giren “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde 7. sınıfta 1 kazanımın doğal varlıklarla ilgili olması tablodaki sonucu destekler niteliktedir. Fakat 7. sınıf ders kitabında yapılan incelemeler sonucunda doğal varlıklara kültürel varlıklara göre daha az yer verildiği görülmüştür. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında kültürel varlıklarla ilgili veriler Tablo 4.21’de sunulmuştur.

Tablo 4.21. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar

Ünite	Kültürel Varlıklar				
İletişim ve İnsan İlişkileri	Kitle İletişim Araçları Minber Gazetesi İrade-i Milliye Gazetesi	Anadolu Ajansı İlk Binası Atatürk Telgraf Başında Tablosu Telgraf Camiler		Ziraat Mektebi İstanbul Resim ve Heykel Müz. Mebusan Meclisi Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi	
Ülkemizde Nüfus	Atatürk Anıtı				
Türk Tarihinde Yolculuk	Oğuz Kağan Destanı Kaleler Alp Arslan Temsili Resmi Camiler Medreseler Saraylar Vakıf Binaları Şifahaneler Gök Medrese (Sivas) Hüdavent Hatun Kümbeti (Niğde) İpek Yolu Kervansaraylar Kral Yolu Ulu Camii (Mardin) Köşkler Köprüler Mescit Hamam Çeşmeler Kuleler Karatay Kervansarayı IV. Haçlı Seferi Tablosu Tersane Osman Bey Temsili Resmi Karacahisar Kalesi Halıcılık	Osmanlı Akçeleri Orhan Bey Temsili Resmi Türklerin Rumeli'ye Geçışı Çimpe Kalesi I. Murat Temsili Resmi Yel Değirmenleri Mühendishane-i Bahr-i Hümayun Surlar Derebey Şatoları Baharat Yolu Preveze Deniz Savaşı Tablosu II. Selim Temsili Resmi Sokullu Mehmet Paşa Tem. Resim Tersane Hendesehanesi Hanlar Bahriye İdadisi Erkan-ı Harbiye Mektebi Ayasofya F. Sultan Mehmet Temsili Resim Kiliseler Fransa Sefaretnamesi I. Mahmut Temsili Resmi	Mimar Sinan Temsili Resmi Selimiye Camisi Güreşleri Gösteren Osmanlı Grav. Kocatepe Camisi Ali Paşa Çarşısı (Edirne) Bedesten Eski Edirne Evleri Karaağaç Tren İstasyonu Binası Kırkpınar Yağlı Güreşleri Olimpiyat Oyunları Üç Şerefeli Camii İğne Oyalı Yemeni El Sanatları Geleneksel Kıyafetler Süpürgecilik Sanatı Meyve Sabunu Tezgahtı Yöresel Yemekler Nizam-ı Cedid Askerleri	Mekteb-i Fünun-u Mülkiye Takvim-i Vekayi Gazetesi Posta Arabası Dağıtıcıları Resmi Abdülmecit Temsili Resmi Bank-ı Osman-i Şahane Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Tıbbiye-i Askeriye Versay Sarayı Sadabad Sarayı III. Ahmet Çeşmesi Edebi Eserler Eski Mobilyalar Vankulu Lügati Said Efendi Temsili Resmi Sünnet Kutlamaları III. Selim Temsili Resmi Osmanlı Müzisyenleri Çevgan (Oyun) Mecidiye Marşı	Osmaniye Marşı Şefkat Marşı Sultan Abdülaziz Temsili Resmi Heykeller Beylerbeyi Sarayı Endüstri Sarayı Sanat Müzesi Kümbetler Türebeler Üsküdar Ayazma Camisi Mızıka-i Hümayun Mehter Takımı Evliya Çelebi Seyahatnamesi Türk Operası Mozart Portresi Osmanlı Kıyafetleri Türk Kahvesi Deva-i Misk Helvası II. Mahmut Temsili Resmi Sefarethaneler II. Abdülhamit Temsili Resmi Mühendishane-i Berr-i Hümayun Mekteb-i Harbiye Aziziye Marşı Mahmudiye Marşı

Tablo 4.21. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklar (Devamı)

Zaman İçinde Bilim	Tahta Tekerlekler	İstanbul Arkeoloji Müzesi	Karum (Pazar Yeri)	Kilise	Su Boşaltım Makinesi
	Sümerlilere Ait Duvar Resmi	Çivi Yazılı	Kültepe	Kopernik	Duvar
	Yel Değirmenleri	Belgeler	Asur Mektubu	Temsili Resmi	Süslemeleri
	Eski Saatler	Çanak Çömlek	Kaya Anıtları	Bağdat Saray	Endüljans (Günah Bağışlama K.)
	Buhar Makineleri	Kil Tabletler	Anal (Yıllık)	Kütüphanesi	Bağışlama K.)
	Çömlekçi	Tapınaklar	İbn-i Sina	Rasathane	Matbaa
	Çarkları	Kadeş Antlaşması	Portresi	Astronomi	Kitle İletişim Araçları
	Tekerleğin Gelişimi	Metni	Harran	Tezkiresi	(Batlamyus)
	Cam Külçeleri	Hiyeroglif (Resim Yazısı)	Medresesi	Fatih Medresesi	Mürekkebin İcadı
	Uluburun (Batık Tekne)	Hiyeroglifi	El Kanun Fi't Tıp (Eser)	Güneş Saatleri	Mona Lisa
	Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi	Gösteren Papirüs	Harezmi Temsili Resmi	Vasko Dö Gama	Tablosu
	Parşömen Kâğıdı	Fenike Alfabeti	Resmi	Temsili Resmi	Mukaddime (Eser)
	Heykeller	Fenike Limanı	İbn-i Haldun	Temsili Resmi	
		Temsili Resmi	Temsili Resmi	Pusulula	
		Teleskop	Edebi Eserler	Tiyatro Eserleri	
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Medreseler	Kral Yolu	Çeşme	Ahi Evran	Hat Sanatı
	Nizam'ül Mülk	Baharat Yolu	Küllüye	Heykeli	Minyatür
	Temsili Resmi	Köprüler	Camii	Ahilik Geleneği	Cirit Oyunu
	Timarlı Sipahi	El Sanatları	Damat İbrahim	Peştamal	Atatürk Orman Çiftliği
	Temsili Resmi	Buharlı	Paşa Temsili Resmi	Şed Kuşatma	Hamam
	Cebelü Atlı	Makineler	Resmi	Töreni	
	Askerleri Tem. Resim	Vakıflar	Şadırvanlar	Medreseler	
	Senyör ve Serfler	Han	Nilüfer Hatun	Topkapı Sarayı	
Temsili Resmi	Derebey Şatosu	İmareti (İzmit)	Enderun		
	Ok Atma	Güreş Sporuna	Mektebi		
Yaşayan Demokrasi	Milli Bayramlar	Siyasetname	Köprüler		
	Kurultay	Kutadgu Bilig	Anadolu Ajansı		
	Kengeş (Meclis)	Tanzimat	Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi		
	Divan-ı Hümayun	Fermanı	Kitle İletişim Araçları		
	Milli Marş	Orhun Yazıtları			
Ülkeler Arası Köprüler	Duyun-ı Umumiye İdaresi	İstanbul Tarihi	İbn-i Sina El Yazmaları	Topkapı Sarayı	Side Müzesi
	Tanzimat Fermanı	Yarımadası	Meddahlık Geleneği	İslam Eserleri Müzesi	Heykeller
	Islahat Fermanı	Xantos-Letoon (Antik Kent)	Mevlevi Müziği	Tarihi Çeşmeler	Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkst.
	Kanun-i Esasi	Hattuşaş	Yerebatan	Süleymaniye Camisi ve Külliyesi	Tiyatro Sanatı
	Kafkasya	Divriği Ulu Camisi	Sarıncı	Camisi ve Külliyesi	Resim ve Heykel Müzesi
	Cephesi Türk Askerleri Res.	Borçka Camili Ormanları	Ayasofya Müzesi	Sinagoglar	Dolmabahçe Sarayı
	Anzaklar Temsili Resim	Kandilli Rasathanesi	Sultan Ahmet Camisi	Müzeler	Truva
	Süleymaniye Kütüphanesi	El Yazma Süngü	Safranbolu Evleri	Boğazköy Tabletleri	
				Galata Kulesi	

Kaynak: Tüysüz ve Yıldırım, 2015.

Tablo 4.21 incelendiğinde kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitenin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi olduğu görülmektedir. Kültürel varlıklara en fazla yer veren diğer üniteler sırasıyla; “Zaman İçinde Bilim, Ülkeler Arası Köprüler, Ekonomi ve Sosyal Hayat, Yaşayan Demokrasi, İletişim ve İnsan İlişkileri ile Ülkemizde Nüfus” üniteleridir. 7. sınıf ünitelerinden “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde “Geçmişin Mirası Geleceğin Emaneti” başlığı altında doğal ve kültürel

varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiştir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında ünitelere göre doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyine ilişkin frekans değerleri Tablo 4.22’de sunulmuştur.

Tablo 4.22. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklara İlişkin Frekans Değerleri

Ünite	Doğal Varlıklar (f)	Kültürel Varlıklar (f)
İletişim ve İnsan İlişkileri	-	11
Ülkemizde Nüfus	13	1
Türk Tarihinde Yolculuk	20	112
Zaman İçinde Bilim	16	53
Ekonomi ve Sosyal Hayat	16	32
Yaşayan Demokrasi	3	13
Ülkeler Arası Köprüler	35	38
Toplam	103	260

Tablo 4.22 incelendiğinde doğal varlıklara en fazla yer veren ünitelerin “Ülkeler Arası Köprüler (35) ve Türk Tarihinde Yolculuk (20)” buna karşın kültürel varlıklara en fazla yer veren ünitelerin ise “Türk Tarihinde Yolculuk (112) ve Zaman İçinde Bilim (53)” üniteleri olduğu görülmektedir. MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan 7. sınıf ders kitapları karşılaştırıldığında doğal ve kültürel varlıklara iki ders kitabında da hemen hemen aynı düzeyde yer verildiği tespit edilmiştir.

4.1.3. Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili etkinlik örnekleri

Bu bölümde MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarındaki toplam etkinlik sayısı, bu etkinliklerden doğal ve kültürel varlıklarla ilgili olanların oranı ve etkinliklerin öğrenme alanlarına göre dağılımları sunulmuştur. MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin toplam sayısı, frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.23’te sunulmuştur.

Tablo 4.23. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Sınıflar	Sınıf Düzeyine Göre	Doğal Varlıklarla		Kültürel Varlıklarla	
	Toplam Etkinlik	İlgili Etkinlik	%	İlgili Etkinlik	%
5	f	f	%	f	%
5	83	9	11,8	10	12
6	82	2	2,4	20	24,3
7	80	6	7,5	24	30
Toplam	245	17	6,9	54	22

Tablo 4.23 incelendiğinde 5. sınıfta yer alan 83 etkinlik örneğinden 9'unun (% 11,8) doğal, 10'unun (% 12) kültürel; 6. sınıfta yer alan 82 etkinlik örneğinden 2'sinin (% 2,4) doğal, 20'sinin (% 24,3) kültürel; 7. sınıfta yer alan 80 etkinlik örneğinin 6'sinin (% 7,5) doğal ve 24'ünün (% 30) kültürel varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir. MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında yer alan toplam 245 etkinlik örneğinin 17'sinin (% 6,9) doğal, 54'ünün (% 22) ise kültürel varlıklarla ilgili etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. Tabloda ayrıca kültürel varlıklarla ilgili etkinliklerin doğal varlıklarla ilgili etkinliklerden sayıca fazla olduğu görülmektedir.

MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine sınıflar düzeyinde bakıldığında, doğal varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine 5. sınıfta, kültürel varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine ise 7. sınıfta yer verilmiştir. Doğal varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine sırasıyla 5., 7. ve 6. sınıfta; kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine ise sırasıyla 7., 6. ve 5. sınıfta daha fazla yer verilmiştir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin toplam sayısı, frekans ve yüzdeler değerleri Tablo 4.24'te sunulmuştur.

Tablo 4.24. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Sınıflar	Sınıf Düzeyine Göre	Doğal Varlıklarla İlgili		Kültürel Varlıklarla	
	Toplam Etkinlik	Etkinlik	%	İlgili Etkinlik	%
5	f	f	%	f	%
5	50	5	11	6	12
6	69	1	1,4	13	18,8
7	124	7	5,6	26	20,9
Toplam	243	13	5,3	45	18,5

Tablo 4.24 incelendiğinde 5. sınıfta yer alan 50 etkinlik örneğinden 5'inin (% 11) doğal, 6'sının (% 12) kültürel; 6. sınıfta yer alan 69 etkinlik örneğinden 1'inin (% 1,4) doğal, 13'ünün (% 18,8) kültürel; 7. sınıfta yer alan 124 etkinlik örneğinin 7'sinin (% 5,6) doğal ve 26'sının (% 20,9) kültürel varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında yer alan toplam 243 etkinlik örneğinin 13'ünün (% 5,3) doğal, 45'inin (% 18,5) ise kültürel varlıklarla ilgili etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. Tabloda ayrıca MEB tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarında olduğu gibi kültürel varlıklarla ilgili etkinliklerin doğal varlıklarla ilgili etkinliklerden sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine sınıflar düzeyinde bakıldığında, doğal ve kültürel varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine 7. sınıfta yer verildiği görülmüştür. Doğal varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine sırasıyla 7. 5. ve 6. sınıfta; kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine ise sırasıyla 7. 6. ve 5. sınıfta daha fazla yer verilmiştir.

Her iki yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarına genel olarak bakıldığında, doğal varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine MEB tarafından hazırlanan 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında daha fazla yer verilmişken kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine her iki kitap türünde de 7. sınıfta yer verilmiştir.

MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin öğrenme alanına göre frekans ve yüzdeler değeri Tablo 4.25’te sunulmuştur.

Tablo 4.25. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Doğal Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değeri

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik		Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik		Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik	
	f	f	%	f	f	%	f	f	%
Birey ve Toplum	9	-	-	9	1	11,1	8	-	-
Kültür ve Miras	13	2	15,3	20	-	-	24	-	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	10	2	20	13	1	7,6	9	1	11,1
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	12	-	-	12	-	-	13	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	9	-	-	7	-	-	7	-	-
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	8	2	25	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	14	-	-	13	-	-	9	-	-
Küresel Bağlantılar	8	3	37,5	8	-	-	10	3	30

Tablo 4.25 incelendiğinde 5. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 13 etkinlik örneğinden 2’sinin (% 15,3), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 10 etkinlik örneğinden 2’sinin (% 20), “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 2’sinin (%25) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 3’ünün (% 37,5) doğal varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir.

6. sınıfta “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan 9 etkinlik örneğinden 1’i (% 11,1), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 13 etkinlik örneğinden 1’i (% 7,6), 7. sınıfta ise “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 9 etkinlik örneğinden 1’i (% 11,1), “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 10 etkinlik örneğinden 3’ü (% 30) doğal varlıklarla ilgilidir. Doğal

varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer verildiği görülmektedir.

MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal varlıklarla ilgili etkinlik örnekleri içinde 5. sınıfta Kültür ve Miras öğrenme alanında “Tarihi Eserlerimizi ve Doğal Varlıklarımızı Biliyor muyuz”, “Ülkemizin Güzellikleri”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Dünyanın Yedi Harikası” ve “Geleceğin Emaneti” gibi etkinlikler yer almaktadır. 6. sınıfta Birey ve Toplum öğrenme alanında “Gezelim Görelim”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında “Fotoğrafların Dilinden”, 7. sınıfta ise Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Mirasın ve Barışın Korunması” ile “Dünya Miras Listesi Genişlesin” gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu etkinlikler genel olarak boşluk doldurma, soru cevap ve yazma etkinliklerinden oluşmaktadır. MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin öğrenme alanına göre frekans ve yüzdeler değeri Tablo 4.26’da sunulmuştur.

Tablo 4.26. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (MEB) Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değeri

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%
Birey ve Toplum	9	-	-	9	-	-	8	-	-
Kültür ve Miras	13	5	38,4	20	11	55	24	13	54,1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	10	-	-	13	7	53,8	9	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	12	-	-	12	-	-	13	4	30,7
Bilim, Teknoloji ve Toplum	9	-	-	7	-	-	7	5	71,4
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	14	-	-	13	-	-	9	-	-
Küresel Bağlantılar	8	5	62,5	8	2	25	10	2	20

Tablo 4.26 incelendiğinde 5. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 13 etkinlik örneğinden 5’inin (% 38,4) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 5’inin (% 62,5) kültürel varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir.

6. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 20 etkinlik örneğinden 11’i (% 55), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 13 etkinlik örneğinden 7’si (% 53,8) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 2’si (% 25) kültürel varlıklarla ilgili etkinliklerdir.

7. sınıfta ise “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 24 etkinlik örneğinden 13’ü (% 54,1), “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan 13 etkinlik örneğinden 4’ü (% 30,7), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan 7 etkinlik örneğinden 5’i (% 71,4) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 10 etkinlik örneğinden 2’si (% 20) kültürel varlıklarla ilgilidir. Kültürel varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer verildiği görülmektedir.

MEB tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örnekleri içinde 5. sınıfta Kültür ve Miras öğrenme alanında “Tarihi Eserlerimizi ve Doğal Varlıklarımızı Biliyor muyuz”, “Ülkemizin Tarihi Eserleri”, “Yöremizin Halk Oyunları”, “El Sanatlarımız” ve “Sözlü Kültürümüz”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Geçmişten Günümüze” ve “Dünya Çocukları” gibi etkinlikler yer almaktadır.

6. sınıfta Kültür ve Miras öğrenme alanında “Orhun Kitabeleri”, “Nevruz Kutluyoruz”, “Düğün Geleneklerimiz” ve “Tarihi Eserlerimiz” Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Uluslararası Etkinlikler” gibi etkinlikler yer almaktadır. 7. sınıfta ise Kültür ve Miras öğrenme alanında “Farklılıklara Rağmen Birlikte Yaşamak”, “Tablolarda Osmanlı Kültürü”, “Kültürümüzün Değerleri”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Mirasın ve Barışın Korunması” ve “Dünya Miras Listesi Genişlesin” gibi etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinlikler genel olarak boşluk doldurma, soru cevap, kompozisyon, mektup ve yazma etkinliklerinden oluşmaktadır.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin öğrenme alanına göre frekans ve yüzdeler Tablo 4.27’de sunulmuştur.

Tablo 4.27. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Doğal Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik		Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik		Toplam Etkinlik	Doğal Varlıklara İlişkin Etkinlik	
	f	f	%	f	f	%	f	f	%
Birey ve Toplum	5	-	-	8	-	-	14	-	-
Kültür ve Miras	5	1	20	15	-	-	29	-	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	8	2	25	10	1	10	14	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	8	-	-	11	-	-	20	1	5
Bilim, Teknoloji ve Toplum	6	-	-	8	-	-	16	-	-
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	6	-	-	9	-	-	14	-	-
Küresel Bağlantılar	6	2	33,3	8	-	-	17	5	29,4

Tablo 4.27 incelendiğinde 5. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 5 etkinlik örneğinden 1’inin (% 20), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 2’sinin (% 25), ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 6 etkinlik örneğinden 2’sinin (% 33,3) doğal varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir.

6. sınıfta “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 10 etkinlik örneğinden sadece 1’i (% 10), 7. sınıfta ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan 20 etkinlik örneğinden 1’i (% 5), “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 17 etkinlik örneğinden 5’i (% 29,4) doğal varlıklarla ilgilidir. Doğal varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer verildiği görülmektedir.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında doğal varlıklarla ilgili etkinlik örnekleri içinde 5. sınıfta Kültür ve Miras öğrenme alanında “Doğal Varlıklar, Tarihi Mekânlar, Yapıtlar ve Nesnelere” etkinliği yer almaktadır. Bu etkinlik adı altında çok sayıda etkinlik örneğinin yapılması önerilmiştir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Ülkelerin Ortak Miras Öğeleri”, “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında ise “Yüzey Şekilleri” gibi etkinlikler yer almaktadır.

6. sınıfta İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan “Çöl ve Kutup Arasında” etkinliği doğal varlıkları vurgulamaktan ziyade iklimi vurgulamaktadır. 7. sınıfta ise Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında “Üretimde Toprak”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Ozon Tabakası”, “Çevre Bilinci” ve “Dünya Miras Listem” gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu etkinlikler genel olarak boşluk doldurma, soru cevap, yazma ve resim çizme etkinliklerinden oluşmaktadır.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerinin öğrenme alanına göre frekans ve yüzdeler Tablo 4.28’de sunulmuştur.

Tablo 4.28. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarında (Özel Yayınevi) Kültürel Varlıklarla İlgili Etkinliklerin Öğrenme Alanına Göre Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Öğrenme Alanı	5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%	Toplam Etkinlik	Kültürel Varlıklara İlişkin Etkinlik	%
Birey ve Toplum	5	-	-	8	2	25	14	-	-
Kültür ve Miras	5	2	40	15	8	53,3	29	14	48,2
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	8	-	-	10	1	10	14	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	8	-	-	11	-	-	20	4	20
Bilim, Teknoloji ve Toplum	6	1	16,6	8	-	-	16	4	25
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Güç, Yönetim ve Toplum	6	-	-	9	-	-	14	1	7,1
Küresel Bağlantılar	6	3	50	8	2	25	17	3	17,6

Tablo 4.28 incelendiğinde 5. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 5 etkinlik örneğinden 2’sinin (% 40), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan 6 etkinlik örneğinden 1’inin (% 16,6) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 6 etkinlik örneğinden 3’ünün (% 50) kültürel varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir.

6. sınıfta “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 2’si (% 25), “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 15 etkinlik örneğinden 8’i (% 53,3), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan 10 etkinlik örneğinden 1’i (% 10) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 8 etkinlik örneğinden 2’si (% 25) kültürel varlıklarla ilgili etkinliklerdir.

7. sınıfta ise “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan 29 etkinlik örneğinden 14’ü (% 48,2), “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan 20 etkinlik örneğinden 4’ü (% 20), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan 16 etkinlik örneğinden 4’ü (% 25), “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme

alanında yer alan 14 etkinlik örneğinden 1'i (% 7,1) ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan 17 etkinlik örneğinden 3'ü (% 17,6) kültürel varlıklarla ilgilidir. Kültürel varlıklarla ilgili en fazla etkinlik örneğine “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer verildiği görülmektedir.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örnekleri içinde 5. sınıfta Kültür ve Miras öğrenme alanında “Doğal Varlıklar, Tarihi Mekânlar, Yapıtlar ve Nesnelere” ve “Kültürel Özelliklerimiz”, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında “Teknolojik Ürünler ve Toplum Hayatımız”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında “Dünya Çocuklarının Ortak Yönleri ve İlgi Alanları”, “Ülkelerin Ortak Miras Öğeleri” ile “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler” gibi etkinlikler yer almaktadır.

6. sınıfta Birey ve Toplum öğrenme alanında “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi”, “Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları”, Kültür ve Miras öğrenme alanında “Kültürel Mirasımızı Koruyalım”, “Kutsal Emanetler”, “Düğünlerimiz”, “Bayramlarımız” ve “El Sanatları”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında “Çöl ve Kutup Arasında”, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında ise “Zor Zamanda El Ele” ve “Toplumlar Bir Arada” gibi etkinlikler yer almaktadır.

7. sınıfta ise Kültür ve Miras öğrenme alanında “Türklerde Hoşgörü ve Birlikte Yaşama Fikri”, “Tarihi Eserlerimiz”, “Türk Evleri”, “Kültürel Değerlerimiz” ve “Eski Bayramlar”, Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında “Vakıflar” ve “Nizamiye Medreseleri, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında “Buluşlar ve Teknoloji” ile “Yazı Nerelerde Kullanılır”, Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanında “Meclislerimiz” ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanında ise “Dünya Miras Listem” gibi etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinlikler genel olarak boşluk doldurma, soru cevap ve yazma etkinliklerinden oluşmaktadır.

MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında her iki kitap türünde de doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine en fazla “Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer verilmiştir.

4.2. Gözleme Ait Bulgular

Doğal ve kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesi için devlet okulunda ve özel okulda 10'ar saat gözlem yapılmıştır. Üniteye geçen kazanımların verilmesinde devlet okulunda 6 saat doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara, 4 saat ise üniteye yer verilen Atatürkçülük konularına ilişkin kazanımlara yer verilirken; özel okulda 3 saat doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara 7 saat ise üniteye yer verilen Atatürkçülük konularına ilişkin kazanımlara yer verilmiştir.

Devlet okulunda doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara ayrılan 6 ders saatinin tamamında kültür konularına yer verilirken bu ders saatlerinin sadece 3'ünde kısmen doğal varlıklara da yer verilmiştir. Özel okulda ise doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara ayrılan 3 ders saatinin tamamında kültür konularına yer verilmişken sadece 1 ders saatinde kısmen doğal varlıklara da yer verilmiştir.

Her iki okul türünde de konu işlenişinde kültür, kültürel farklılık, kültürel özellik, yöresel oyun, kıyafet ve yemekler, tarihi eserler, dini ve milli bayramlar ve doğal varlıklara değinilmiştir.

Doğal ve kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesi için devlet okulunda 3 saat ve özel okulda ise 1 saat gözlem yapılmıştır. Gözlem yapılan bu üniteye her iki okul türünde de gözlemlenen ders saatlerinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmiştir.

Her iki okul türünde de dünya çocuklarının ortak ilgi alanları, çeşitli ülkelerdeki ortak miras öğeleri ve bu miras öğelerinin turizm üzerindeki etkileri işlenmiştir.

Kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesi için devlet okulunda 7 ders saati ve özel okulda ise 11 ders saati gözlem yapılmıştır. Üniteye geçen kazanımların verilmesinde devlet okulunda 7 ders saatinde kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmiştir. Özel okulda ise 9 ders saatinde kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmiştir. Bu üniteye doğal varlıklarla ilgili herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir.

Her iki okul türünde de konu işlenişinde ilk Türk devletlerinde (İslamiyet öncesi Türk devletleri) kültür ve medeniyet, Türk İslam devletlerinde kültür ve medeniyet, ipek yolunun kültürler üzerindeki etkileri, geçmişten günümüze kültürümüz, kutlamalarımız ve geleneksel Türk sanatları konularına değinilmiştir.

Kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesi için devlet okulunda 4, özel okulda ise 2 ders saati gözlenmiştir. Her iki okul türünde de gözlemlenen ders saatlerinde kültürel varlıklara yer verilmiştir.

Her iki okul türünde yapılan gözlemlerde ülkemizin komşu ülkelerle sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel alanlardaki ilişkileri, yardımlaşma ve işbirliği, toplumlar arası etkileşimler (kültürel) işlenmiştir.

Kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesi için devlet okulunda 21 ders saati ve özel okulda ise 23 ders saati gözlem yapılmıştır. Üniteye geçen kazanımların verilmesinde devlet okulunda 12 ders saatinde; özel okulda ise 9 ders saatinde kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara yer verilmiştir. Bu üniteye doğal varlıklarla ilgili herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir.

Her iki okul türünde de konu işlenişinde Türkiye ve Anadolu Selçuklularında kültürel faaliyetler, I. ve II. Beylikler döneminde kültürel faaliyetler, Osmanlı Devleti kültür ve medeniyeti (Osmanlı hoşgörüsü, birlikte yaşama sanatı, geleneksel el sanatları) konularına değinilmiştir.

Doğal ve kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği 7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesi için devlet okulunda 3, özel okulda ise 1 ders saati gözlenmiştir. Her iki okul türünde de gözlemlenen ders saatlerinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmiştir.

Her iki okul türünde de küresel sorunlara yönelik küresel çözümler, çevre sorunları, insanların sorumluluğu altındaki doğal ve kültürel varlıklar işlenmiştir.

4.2.1. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilişinde ders işleme sürecine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilişinde ders işleme süreci basamakları derse başlama, içeriğin verilişi ve ölçme değerlendirme boyutlarıyla incelenmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların işlenişinde derse başlama basamağı önbilgilerin yoklanması, ipucu verme ve merak uyandırma basamaklarıyla değerlendirilmiştir. 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.29’da sunulmuştur.

Tablo 4.29. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları

	Okul Türü						Okul Türü		
	Devlet Okulu						Özel Okul		
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem
Önbilgilerin Yoklanması									
Var	√		√				√	√	√
Yok		√		√	√	√			
İpucu Verme									
Var							√	√	√
Yok	√	√	√	√	√	√			
Merak Uyandırma									
Var							√	√	√
Yok	√	√	√	√	√	√			

Tablo 4.29’da görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 6 gözlemden sadece 1. ve 3. gözlem saatlerinde derse başlama basamaklarından önbilgilerin yoklanmasına yer verilmiştir. Örneğin 1. gözlemden doğal varlıklarla ilgili öğrencilere sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerden doğal varlıklara örnek vermeleri istenmiştir. 3. gözlemden ise Ağrı’daki doğal ve kültürel varlıklar öğrencilere sorularak önbilgileri yoklanmıştır. Ancak gözlemlerde ipucu verme ve merak uyandırma basamakları uygulanmamıştır.

Özel okulda yapılan her 3 gözlemden ise derse başlama basamaklarının takip edildiği belirlenmiştir. Her 3 gözlemden de önbilgilerin yoklanmasında yakından uzağa ilkesinden hareket edilerek öğrencilerin yakın çevrelerinden verilen örneklerle önbilgileri yoklanmıştır. Örneğin 3. gözlem saatinde öğrencilerden tarihi eser ve doğal varlıklara örnek vermeleri istenmiştir. İpucu verme basamağında ise yakından uzağa ilkesinden hareket edilmiştir. Örneğin 1. gözlem saatinde öğrencilere yakın çevrelerindeki doğal ve kültürel varlıklardan örnekler verilerek (Ağrı Dağı, İshak Paşa Sarayı vb.) bunların insan etkisiyle ya da kendiliğinden oluşma durumlarına göre sınıflandırmaları istenmiştir. 3. gözlem saatinde ise tarihi mekân ve nesnelere hakkında adı verilmeden tanıtıcı bilgiler verilerek öğrencilerin bu mekân ve yapıların adlarını söylemeleri istenmiştir.

5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.30'da sunulmuştur.

Tablo 4.30. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları

	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1.gözlem	2.gözlem	3.gözlem	1.gözlem
Önbilgilerin Yoklanması				
Var	√			√
Yok		√	√	
İpucu Verme				
Var	√			√
Yok		√	√	
Merak Uyandırma				
Var	√			
Yok		√	√	√

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 3 gözlemden sadece 1. gözlem saatinde derse başlama basamaklarına yer verilmiştir. Örneğin öğrencilerin ders kitabında ünite ile ilgili resimleri incelemeleri ve bu resimler hakkında yorum yapmaları istenmiştir. Bu uygulamayla öğrencilerin derse karşı ilgi duymaları da sağlanmıştır.

Özel okulda yapılan 1 gözlem saatinde ise derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması ve ipucu verme basamaklarının takip edildiği, buna karşın merak uyandırma basamağının ise takip edilmediği görülmüştür. Özel okulda yapılan bu gözlem saatinde “Sizin ortak yönünüz var mı?” şeklinde bir soru ile derse başlanmış ve oyunlar örnek verilerek öğrencilere ipucu sağlandığı gözlenmiştir. Dünya çocuklarının ortak yönlerinin işlendiği bu gözlem saatinde ön bilgilerin yoklanması amacıyla kullanılan bu sorunun yakından uzağa ilkesi doğrultusunda sorulduğu gözlenmiştir.

6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.31’de sunulmuştur.

Tablo 4.31. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları

	Okul Türü															
	Devlet Okulu							Özel Okul								
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	8. gözlem	9. gözlem
Önbilgilerin Yoklanması																
Var	√	√	√									√				√
Yok				√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	
İpucu Verme																
Var																√
Yok	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	
Merak Uyandırma																
Var																
Yok	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√

Tablo 4.31’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 7 gözlemlerde ilk 3 gözlem saatlerinde derse başlama basamaklarından önbilgilerin yoklanmasına yer verilmiştir. Ancak bu gözlem saatlerinde ön bilgileri yoklamak için sorulan soruların kültür varlıkları ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin, Orta Asya’da hangi ülkelere var? Orta Asya’nın iklimi, yüzey şekilleri nasıldır? Gibi sorular sorulmuştur. Derse başlama basamaklarından ipucu verme ve merak uyandırma ise uygulanmamıştır.

Özel okulda yapılan 9 gözlemden ise 5. ve 9. gözlemlerde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması uygulanmış olup 9. gözlemden ayrıca ipucu basamağının da kullanıldığı tespit edilmiştir. 5. gözlem saatinde ön bilgilerin yoklanması amacıyla sorulan soruların kültürel varlıklarla ilgili olmadığı görülmüştür. Örneğin, tarihte kurulan ilk Türk devletleri hangileridir? Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti hangisidir? Yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti kimdir? Gibi sorular sorulmuştur. Bununla beraber 9. gözlem saatinde geçmiş kültürümüze ait unsurlar nelerdir? Sorusu sorularak kültürel varlıklarla ilgili ön bilgiler yoklandı. Öğrencilerin bu soruyu cevaplaması için bayramda el öpme geleneği ipucu olarak verildi. 6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.32’de sunulmuştur.

Tablo 4.32. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları

	Okul Türü					
	Devlet Okulu				Özel Okul	
	1.gözlem	2.gözlem	3.gözlem	4.gözlem	1.gözlem	2.gözlem
Önbilgilerin Yoklanması						
Var	√					
Yok		√	√	√	√	√
İpucu Verme						
Var						
Yok	√	√	√	√	√	√
Merak Uyandırma						
Var						
Yok	√	√	√	√	√	√

Tablo 4.32’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 4 gözlemden sadece 1. gözlem saatinde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması basamağına yer verilmiştir. Öğretmen derse başlarken “Çocuklar sizce devletler arasında nasıl ilişkiler vardır?” sorusunu yönelterek öğrencilerin ön bilgilerini yoklamıştır. Özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde ise derse başlama basamaklarına yer verilmediği görülmüştür.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.33’te sunulmuştur.

Tablo 4.33’te görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 12 gözlemde sadece 1., 3., 5. ve 6. gözlem saatlerinde derse başlama basamaklarından önbilgilerin yoklanmasına yer verilmiştir. Ancak yöneltilen soruların hiçbiri kültürel varlıklarla ilgili değildir. Ayrıca gözlemlerde ipucu verme ve merak uyandırma basamaklarının takip edilmediği görülmüştür.

Özel okulda yapılan 9 gözlemde ise sadece 1. ve 2. gözlemde derse başlama basamaklarından önbilgilerin yoklanmasına yer verilmiştir. Ancak yöneltilen soruların hiçbiri kültürel varlıklarla ilgili değildir. Ayrıca gözlemlerde ipucu verme ve merak uyandırma basamaklarının takip edilmediği görülmüştür.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde derse başlama basamaklarına ait bulgular Tablo 4.34’te sunulmuştur.

Tablo 4.34. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Derse Başlama Basamakları

	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1.gözlem	2.gözlem	3.gözlem	1.gözlem
Önbilgilerin Yoklanması				
Var	√	√		
Yok			√	√
İpucu Verme				
Var				
Yok	√	√	√	√
Merak Uyandırma				
Var				√
Yok	√	√	√	

Tablo 4.34’te görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 3 gözlemde sadece 1 ve 2. gözlem saatlerinde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması basamağına yer verilmiştir. 1. gözlem saatinde öğretmen öğrencilere “Küresel nedir?” “Sorun nedir?” sorularını yöneltmiştir. 2. gözlem saatinde ise “Küresel ısınma çevreye ne tür zararlar veriyor?” sorusunu yöneltmiştir. İpucu verme ve merak uyandırma basamaklarına her üç gözlemde de yer verilmemiştir.

Özel okulda yapılan 1 gözlem saatinde ise derse başlama basamaklarından sadece merak uyandırma basamağına yer verilmiştir. Öğretmen çevre kirliliğinden bahsetmeden önce öğrencilerden nefeslerini tutmalarını istemiştir. Bu sayede çevre kirliliğinin engellenememesi durumunda olabileceklere dikkat çekmeye çalışmıştır.

Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde görev yapan öğretmenlerin derse başlama basamaklarını genellikle takip etmediği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işleniş yöntemi teknik ve etkinlikler olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.35'te sunulmuştur.

Tablo 4.35. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	6	3
Soru- Cevap	6	3
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.35'te görüldüğü gibi her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verilmiştir. Devlet okulunda anlatım yöntemine 6 saatte de yer verilirken özel okulda da 3 saatin tamamında yer verilmiştir. Soru cevap yöntemine ise devlet okulunda 6 ders saatinde, özel okulda ise 3 ders saatinde de yer verilmiştir. Diğer yöntem ve teknikler ise her iki okul türünde de kullanılmamıştır.

Devlet okulunda yapılan gözlemlerde anlatım yönteminin kullanılmasında ders kitabı, kara tahta dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır. 5. sınıf Hepimizin Dünyası

ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.36'da sunulmuştur.

Tablo 4.36. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	3	1
Soru- Cevap	3	1
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.36'da görüldüğü gibi her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verilmiştir. Devlet okulunda anlatım yöntemine 3 saatte de yer verilirken özel okulda da 1 saatin tamamında yer verilmiştir. Soru cevap yöntemine ise devlet okulunda 3 ders saatinde, özel okulda ise 1 ders saatinde yer verilmiştir. Diğer yöntem ve teknikler ise her iki okul türünde de kullanılmamıştır.

Devlet okulunda yapılan gözlemlerde anlatım yönteminin kullanılmasında ders kitabı, kara tahta dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır.

6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.37'de sunulmuştur.

Tablo 4.37. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	7	9
Soru- Cevap	7	9
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.37’de görüldüğü gibi her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verilmiştir. Devlet okulunda anlatım yöntemine 7 saatte de yer verilirken özel okulda da 9 saatin tamamında yer verilmiştir. Soru cevap yöntemine ise yine devlet okulunda 7 ders saatinde, özel okulda ise 9 ders saatinde de yer verilmiştir. Diğer yöntem ve teknikler ise her iki okul türünde de kullanılmamıştır.

Devlet okulunda yapılan gözlemlerde anlatım yönteminin kullanılmasında ders kitabı, kara tahta ve harita dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.38’de sunulmuştur.

Tablo 4.38. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	4	2
Soru- Cevap	4	2
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.38’de görüldüğü gibi her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verilmiştir. Devlet okulunda 4 gözlem saatinde anlatım yöntemine yer verilirken özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde de bu yönteme yer verildiği gözlenmiştir. Soru cevap yöntemine ise yine devlet okulunda 4 ders saatinde, özel okulda ise 2 ders saatinde de yer verilmiştir. Her iki okul türünde de yapılan gözlemler sonucu tabloda adı geçen diğer yöntem ve tekniklere yer verilmediği tespit edilmiştir.

Devlet okulunda yapılan gözlemlerde anlatım yönteminin kullanılmasında ders kitabı, kara tahta ve harita dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.39’da sunulmuştur.

Tablo 4.39. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	12	9
Soru- Cevap	12	9
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.39’da görüldüğü gibi her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verilmiştir. Devlet okulunda anlatım yöntemine 12 saatte de yer verilirken özel okulda da 9 saatin tamamında yer verilmiştir. Soru cevap yöntemine ise devlet okulunda 12 ders saatinde, özel okulda ise 9 ders saatinde de yer verilmiştir. Diğer yöntem ve teknikler ise her iki okul türünde de kullanılmamıştır.

Devlet okulunda yapılan gözlemlerde anlatım yönteminin kullanılmasında son gözlem saati hariç ders kitabı dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Son gözlem saatinde projeksiyon yoluyla geleneksel el sanatlarına ait görseller tahtaya yansıtılarak anlatıldı. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.40'ta sunulmuştur.

Tablo 4.40. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Frekans Değerleri

Yöntem Teknik	Okul Türü	
	Devlet Okulu f(ders saati)	Özel Okul f(ders saati)
Anlatım	3	1
Soru- Cevap	3	1
Gezi Gözlem	-	-
Drama	-	-
Gösterip Yaptırma	-	-
Kavram Haritası	-	-
Tartışma	-	-
Diğer	-	-

Tablo 4.40 incelendiğinde her iki okul türünde de yapılan gözlemlerin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verildiği görülmektedir. Devlet okulunda anlatım yöntemine 3 gözlem saatinde de yer verilirken özel okulda da 1 gözlem saatinde yer verilmiştir. Soru cevap yöntemine ise yine devlet okulunda 3 gözlem saatinde, özel okulda ise 1 gözlem saatinde yer verilmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda her iki okul türünde de dersin işlenişinde tabloda adı geçen diğer yöntem ve tekniklere yer verilmediği görülmüştür.

Devlet okulunda yapılan 3 gözlem saatinde de anlatım yönteminin kullanılmasında ders kitabı dışında herhangi bir materyalden faydalanılmamıştır. Özel okulda ise akıllı tahta ve ders kitabından faydalanılmıştır.

5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.41’de sunulmuştur.

Tablo 4.41. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu	Özel Okul
	f	f
Yazma	-	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	-	-
Eşleştirme	-	-
Boşluk Doldurma	-	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	4
Dilsiz harita	1	-

Tablo 4.41’de görüldüğü gibi devlet okulunda sadece bir etkinlik (dilsiz harita) yapılmışken özel okulda ise dört farklı görsel okuma etkinliği yapılmıştır. Tablodaki diğer etkinlik türleri ise her iki okul türünde de kullanılmamıştır. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de ders içeriklerinin programın öngördüğü etkinlik türlerinin kullanımını açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.42’de sunulmuştur.

Tablo 4.42. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu	Özel Okul
	f	f
Yazma	-	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	1	-
Eşleştirme	-	-
Boşluk Doldurma	1	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	-
Dilsiz harita	-	-
Resim Çizme	1	-

Tablo 4.42’de görüldüğü gibi devlet okulunda 3 etkinlik (soru-cevap, boşluk doldurma, resim çizme) yapılmışken özel okulda herhangi bir etkinlik yapılmamıştır. Devlet okulunda 2 gözlem saatinde etkinlik yapılmışken özel okulda herhangi bir etkinlik yapılmamıştır. Devlet okulunda yaptırılan etkinlik örneklerinin öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bu bulgudan hareketle devlet okulunda doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işlenişinde özel okula göre etkinliklere yer verme durumunun daha iyi olduğu söylenebilir.

6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.43’te sunulmuştur.

Tablo 4.43. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu f	Özel Okul f
Yazma	1	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	-	-
Eşleştirme	-	-
Boşluk Doldurma	-	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	-
Hikâye	1	-

Tablo 4.43'te görüldüğü gibi devlet okulunda bir tane yazma ve bir tane hikâye etkinliği yapılmıştır. Yazma etkinliği 1. gözlem saatinde yapılmıştır. Orta Asya Türk Devletleri'ne ait yaşam tarzlarını simgeleyen görseller gösterilerek öğrencilerden “Orta Asya’da olmaları durumunda nasıl bir yaşamınız olurdu?” Sorusunu içeren bir kompozisyon yazmaları istendi. Söz konusu etkinlik öğrenci çalışma kitabında yer almaktadır. Öğretmen ayrıca geleneksel Türk sanatları konusunu anlatırken halı sanatıyla ilgili Hz. Ömer ve Hz. Ali dönemine ait bir hikâyeyi öğrencilere anlattı. Devlet okulunda İpek Yolunda Türkler ünitesi anlatılırken tabloda adı geçen diğer etkinlik türlerine ise yer verilmemiştir.

Özel okulda ise İpek Yolunda Türkler ünitesi anlatılırken herhangi bir etkinlik türüne yer verilmemiştir. Özel okulda öğretmen akıllı tahtayı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Anlatılan konularla ilgili görseller tahtaya yansıtılarak öğrencilerin anlatılanları somut olarak görmeleri sağlanıyor. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de ders içeriklerinin programın öngördüğü etkinlik türlerinin kullanımı açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.44'te sunulmuştur.

Tablo 4.44. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu f	Özel Okul f
Yazma	-	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	-	-
Eşleştirme	-	-
Boşluk Doldurma	-	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	-
Hikâye	-	-

Tablo 4.44'te görüldüğü gibi her iki okul türünde de tabloda adı geçen etkinlik örneklerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de ders içeriklerinin programın öngördüğü etkinlik türlerinin kullanımı açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.45'te sunulmuştur.

Tablo 4.45. 7. Sınıf Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu f	Özel Okul f
Yazma	-	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	1	-
Eşleştirme	1	-
Boşluk Doldurma	-	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	-

Tablo 4.45'te görüldüğü gibi devlet okulunda ders işleniş sürecinde sadece 1 ders saatinde soru cevap, 1 ders saatinde eşleştirme etkinliği yapılmıştır. Özel okulda

ise ders işleniş sürecinde herhangi bir etkinlik türüne yer verilmemiştir. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de ders içeriklerinin programın öngördüğü etkinlik türlerinin kullanımı açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklere ilişkin frekans değerleri Tablo 4.46'da sunulmuştur.

Tablo 4.46. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Frekans Değerleri

Etkinlik Türü	Okul Türü	
	Devlet Okulu f	Özel Okul f
Yazma	-	-
Okuma	-	-
Soru-Cevap	-	-
Eşleştirme	-	-
Boşluk Doldurma	-	-
Afiş Hazırlama	-	-
Bulmaca	-	-
Gezi Gözlem	-	-
Kavram Haritası	-	-
Akrostiş	-	-
Görsel Okuma	-	-

Tablo 4.46'da görüldüğü gibi her iki okul türünde de ders işleniş sürecinde herhangi bir etkinlik türüne yer verilmemiştir. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de ders içeriklerinin programın öngördüğü etkinlik türlerinin kullanımı açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işlenişinde dersi bitiriş basamağı ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.47'de sunulmuştur.

Tablo 4.47. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları

	Okul Türü																	
	Devlet Okulu						Özel Okul											
	1. gözlem		2. gözlem		3. gözlem		4. gözlem		5. gözlem		6. gözlem		1. gözlem		2. gözlem		3. gözlem	
Ölçme Değerlendirme																		
Var													✓		✓		✓	
Yok	✓		✓		✓		✓		✓		✓							
Ölçme Değerlendirme Araçları	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Soru Cevap	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Kısa Cevaplı Testler	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Çoktan Seçmeli Testler	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Boşluk Doldurma	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Diğer	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Dönüt Düzeltme																		
Var													✓		✓		✓	
Yok	✓		✓		✓		✓		✓		✓							

Tablo 4.47’de görüldüğü gibi devlet okulunda dersi bitiriş basamaklarına yer verilmediği özel okulda ise dersi bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltmeye yer verildiği görülmüştür. Devlet okulunda genellikle ödevlendirme yapılarak verilen çalışmaların öğrenciler tarafından ev ödevi şeklinde hazırlamaları istenmiştir. Özel okulda ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli test soruları tercih edilmiştir.

5. sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesi’nde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.48’de sunulmuştur.

Tablo 4.48. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesi'nde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları

	Okul Türü					
	Devlet Okulu		Okul Türü		Özel Okul	
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem
Ölçme Değerlendirme						
Var						
Yok	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ölçme Değerlendirme Araçları	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Soru Cevap		✓		✓		✓
Kısa Cevaplı Testler		✓		✓		✓
Çoktan Seçmeli Testler		✓		✓		✓
Boşluk Doldurma		✓		✓		✓
Diğer		✓		✓		✓
Dönüt Düzeltme						
Var						
Yok	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Tablo 4.48'de görüldüğü gibi hem devlet okulunda hem de özel okulda ders bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltmeye yer verilmemiştir.

6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.49'da sunulmuştur.

Tablo 4.49. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Yer Verilen Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları

	Okul Türü															
	Devlet Okulu							Özel Okul								
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	8. gözlem	9. gözlem
Ölçme Değerlendirme																
Var				√			√							√		√
Yok	√	√	√		√	√		√	√	√	√	√		√		√
Ölçme Değerlendirme Araçları	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y
	a	o	a	o	a	o	a	o	a	o	a	o	a	o	a	o
	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k
Soru Cevap		√		√		√		√		√		√		√		√
Kısa Cevaplı Testler		√		√		√		√		√		√		√		√
Çoktan Seçmeli Testler		√		√		√		√		√		√		√		√
Boşluk Doldurma		√		√		√		√		√		√		√		√
Diğer (Eşleştirme)		√		√		√		√		√		√		√		√
Dönüt Düzeltme																
Var				√			√							√		√
Yok	√		√			√		√		√		√		√		√

Tablo 4.49’da görüldüğü gibi devlet okulunda sadece 4. ve 7. gözlem saatlerinde ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme yapılmıştır. Ölçme değerlendirmede çoktan seçmeli sorular, soru cevap, boşluk doldurma, eşleştirme soruları sorulmuştur. Özel okulda ise 6., 8. ve 9. gözlem saatlerinde ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme yapılmıştır. Özel okulda ölçme değerlendirme aracı olarak öğretmenin hazırlamış olduğu çoktan seçmeli sorular tercih edilmiştir. Bu bulgudan hareketle ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme aşamalarına özel okulda daha fazla yer verilmekle beraber yine de her iki okul türünde ölçme ve değerlendirmeye yeterince yer verilmediği söylenebilir.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.50’de sunulmuştur.

Tablo 4.50. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları

	Okul Türü											
	Devlet Okulu				Özel Okul							
	1. gözlem		2. gözlem		3. gözlem		4. gözlem		1. gözlem		2. gözlem	
Ölçme Değerlendirme												
Var												
Yok	√		√		√		√		√			√
Ölçme Değerlendirme Araçları	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Soru Cevap		√		√		√		√		√		√
Kısa Cevaplı Testler		√		√		√		√		√		√
Çoktan Seçmeli Testler		√		√		√		√		√		√
Boşluk Doldurma		√		√		√		√		√		√
Diğer		√		√		√		√		√		√
Dönüt Düzeltme												
Var												
Yok	√		√		√		√		√			√

Tablo 4.50’de görüldüğü gibi devlet okulunda dersi bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme basamaklarına yer verilmemiştir. Özel okulda ise sadece 2. gözlem saatinde ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme

yapılmıştır. Ölçme değerlendirmede çoktan seçmeli, boşluk doldurma ve doğru yanlış türünde hazırlanan sorulardan faydalanılmıştır.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.51’de sunulmuştur.

Tablo 4.51’de görüldüğü gibi devlet okulunda sadece 1 gözlem saatinde ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme yapılmıştır. Ölçme değerlendirmede çoktan seçmeli sorular sorulmuştur. Özel okulda da sadece 1 gözlem saatinde ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme yapılmıştır. Ölçme değerlendirmede çoktan seçmeli sorular sorulmuştur. Devlet okulunda öğrencilere konu ile ilgili çalışma kitabındaki bölümler ev ödevi olarak verilmiştir. Özel okulda ise çalışma kitabı dışında ödevlendirme yapılmıştır. Bu bulgudan hareketle ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme aşamalarına her iki okul türünde de yeterince yer verilmediği söylenebilir.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde dersi bitiriş basamaklarına ait bulgular Tablo 4.52’de sunulmuştur.

Tablo 4.52. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Yer Verilen Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Dersi Bitiriş Basamakları

	Okul Türü							
	Devlet Okulu				Özel Okul			
	1. gözlem		2. gözlem		3. gözlem		1. gözlem	
Ölçme Değerlendirme								
Var								
Yok	✓		✓		✓		✓	
Ölçme Değerlendirme Araçları	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Soru Cevap		✓		✓		✓		✓
Kısa Cevaplı Testler		✓		✓		✓		✓
Çoktan Seçmeli Testler		✓		✓		✓		✓
Boşluk Doldurma		✓		✓		✓		✓
Diğer		✓		✓		✓		✓
Dönüt Düzeltme								
Var								
Yok	✓		✓		✓		✓	

Tablo 4.52’de görüldüğü gibi hem devlet okulunda hem de özel okulda dersi bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltmeye yer verilmemiştir. Devlet okulunda sadece 3. gözlem saatinde ödevlendirme yapılmıştır.

4.2.1.1. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların işlenişinde öğretmenlerin kullandığı etkinliklerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programına uygunluk düzeyine ilişkin bulgular

Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işlenişinde kullanılan etkinliklerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programına uygunluğu kazanım, içerik, yöntem ve teknik boyutlarıyla incelenmiştir. 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.53'te sunulmuştur.

Tablo 4.53. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu

Etkinlik	Okul Türü								
	Devlet Okulu						Özel Okul		
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem
Var	√						√	√	√
Yok		√	√	√	√	√			
Kazanım									
Uygun	√						√	√	√
Uygun ama yetersiz									
Uygun değil									
İçerik									
Uygun	√						√	√	√
Uygun ama yetersiz									
Uygun değil									
Yöntem ve Teknik									
Uygun	√								
Uygun ama yetersiz							√	√	√
Uygun değil									

Tablo 4.53'te görüldüğü gibi devlet okulunda doğal ve kültürel varlıkların yer aldığı Adım Adım Türkiye ünitesinin işlenişinde etkinliklere sadece bir gözlemde yer verilmiştir. Devlet okulunda yapılan 1. gözlemde Adım Adım Türkiye ünitesinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (dilsiz harita) yapılmıştır. Etkinlikte doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen dört kazanımdan üç tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süresince yer verilen etkinliğin içeriği

programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap ve anlatım yönteminden faydalanılmıştır.

Devlet okulunda yapılan ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı gözlemde Adım Adım Türkiye ünitesinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili herhangi bir etkinlik yapılmamıştır.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise doğal ve kültürel varlıkların yer aldığı Adım Adım Türkiye ünitesinin işlenişinde her üç ders saatinde de kullanılan etkinliklerin kazanım, içerik ve yöntem ve teknik açısından 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına uygun olduğu söylenebilir. Özel okulda yapılan birinci gözlemde Adım Adım Türkiye ünitesinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili bir tane görsel okuma etkinliği yapılmıştır. Etkinlikte doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen 4 kazanımdan 3 tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süresince yer verilen etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır.

Özel okulda yapılan ikinci gözlemde Adım Adım Türkiye ünitesinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili bir tane eşleştirme etkinliği yapılmıştır. Etkinlikte doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen 4 kazanımdan 3 tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır.

Özel okulda yapılan üçüncü gözlemde Adım Adım Türkiye ünitesinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili iki tane görsel okuma etkinliği yapılmıştır. Birinci etkinlikte fotoğraflardan faydalanılmıştır. Etkinlikte doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen 4 kazanımdan 4 tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır. İkinci etkinlikte ise halk oyunları ile ilgili görseller sunularak öğrencilerden bu görseller üzerinden yorum yapmaları istenmiştir. Etkinlikte doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen 4 kazanımdan 3 tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında

programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında herhangi bir yöntem kullanılmamıştır.

Elde edilen gözlem bulgularından hareketle devlet okulunda ders işleniş sürecinde öğretmenin dersi zenginleştirici etkinliklere yer vermediği gözlenmiştir. Özel okulda ise ders işleniş sürecinde en az bir etkinlik örneğine yer verildiği gözlenmiştir.

5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.54'te sunulmuştur.

Tablo 4.54. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu

Etkinlik	Okul Türü			
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	Özel Okul 1. gözlem
Var	√		√	
Yok		√		√
Kazanım				
Uygun	√		√	
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				
İçerik				
Uygun	√		√	
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				
Yöntem ve Teknik				
Uygun	√		√	
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				

Tablo 4.54'te görüldüğü gibi devlet okulunda doğal ve kültürel varlıkların yer aldığı Hepimizin Dünyası ünitesinin işlenişinde etkinliklere 2 gözlem saatinde yer verilmiştir. Devlet okulunda yapılan 1. gözlemden doğal ve kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (boşluk doldurma), 3. gözlemden ise iki tane etkinlik (soru cevap ve resim çizme) yapılmıştır. Etkinliklerde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen 3 kazanım da kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süresince yer verilen

etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır. Özel okulda ise ders işlenişinde herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.55’te sunulmuştur.

Tablo 4.55. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu

Etkinlik	Devlet Okulu							Okul Türü Özel Okul									
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	8. gözlem	9. gözlem	
Var	√						√										
Yok		√	√	√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Kazanım																	
Uygun	√						√										
Uygun ama yetersiz																	
Uygun değil																	
İçerik																	
Uygun	√						√										
Uygun ama yetersiz																	
Uygun değil																	
Yöntem ve Teknik																	
Uygun	√						√										
Uygun ama yetersiz																	
Uygun değil																	

Tablo 4.55’te görüldüğü gibi devlet okulunda kültürel varlıkların yer aldığı 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinin işlenişinde etkinliklere sadece 1. ve 7. gözlem saatlerinde yer verilmiştir. Devlet okulunda yapılan 1. gözlem saatinde İpek Yolunda Türkler ünitesinde kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (kompozisyon) yapılmıştır. Etkinlikte kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen kazanımlardan bir tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Dersin sonlarına doğru uygulanan etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır.

Devlet okulunda yapılan 7. gözlem saatinde ise İpek Yolunda Türkler ünitesinde kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (hikâye) yapılmıştır. Etkinlikte kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen kazanımlardan iki tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süreci içinde yer verilen etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında anlatım ve soru cevap yönteminden faydalanılmıştır.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise kültürel varlıkların yer aldığı 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinin işlenişinde gözlem saatlerinin hiçbirinde etkinliğe yer verilmemiştir. Ancak programda yer verilen kazanımlar doğrultusunda dersin işlendiği tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de dersi zenginleştirici etkinlik türlerine ders içerisinde yeterince yer verilmediği ya da hiç yer verilmediği söylenebilir.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.56'da sunulmuştur.

Tablo 4.56. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu

Etkinlik	Okul Türü					
	Devlet Okulu				Özel Okul	
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	1. gözlem	2. gözlem
Var						
Yok	√	√	√	√	√	√
Kazanım						
Uygun						
Uygun ama yetersiz						
Uygun değil						
İçerik						
Uygun						
Uygun ama yetersiz						
Uygun değil						
Yöntem ve Teknik						
Uygun						
Uygun ama yetersiz						
Uygun değil						

Tablo 4.56’da görüldüğü gibi hem devlet okulunda hem de özel okulda yapılan gözlemlerde doğal ve kültürel varlıkların yer aldığı Ülkemiz ve Dünya ünitesinin işlenişinde etkinliğe yer verilmemiştir.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.57’de sunulmuştur.

Tablo 4.57’de görüldüğü gibi devlet okulunda kültürel varlıkların yer aldığı 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinin işlenişinde etkinliklere sadece 2 gözlem saatinde yer verilmiştir. Devlet okulunda yapılan 3. gözlem saatinde Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (soru-cevap) yapılmıştır. Etkinlikte kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen kazanımlardan bir tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süresince yer verilen etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında soru cevap yönteminden faydalanılmıştır.

Devlet okulunda yapılan 6. gözlem saatinde Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde kültürel varlıklarla ilgili bir tane etkinlik (harita) yapılmıştır. Etkinlikte kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen kazanımlardan bir tanesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders süresince yer verilen etkinliğin içeriği programdaki etkinlik örnekleriyle karşılaştırıldığında programa uygundur. Etkinliğin uygulanmasında görsel okuma yönteminden faydalanılmıştır.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise kültürel varlıkların yer aldığı 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinin işlenişinde gözlem saatlerinin hiçbirinde etkinliğe yer verilmemiştir. Ancak ders işleniş sürecinde programda verilen kazanımlar doğrultusunda dersin yürütüldüğü gözlenmiştir.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna ilişkin bulgular Tablo 4.58’de sunulmuştur.

Tablo 4.58. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesi'nde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Kullanılan Etkinliklerin Programa Uygunluğu

Etkinlik	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1.gözlem	2.gözlem	3.gözlem	1.gözlem
Var				
Yok	√	√	√	√
Kazanım				
Uygun				
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				
İçerik				
Uygun				
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				
Yöntem ve Teknik				
Uygun				
Uygun ama yetersiz				
Uygun değil				

Tablo 4.58'de görüldüğü gibi hem devlet okulunda hem de özel okulda yapılan gözlemlerde doğal ve kültürel varlıkların yer aldığı Hepimizin Dünyası ünitesinin işlenişinde etkinliğe yer verilmemiştir. Bu bulgudan hareketle her iki okul türünde de dersi zenginleştirici etkinlik türlerine ders içerisinde yer verilmediği söylenebilir.

5., 6. ve 7. sınıflarda gözlem yapılan ünitelerde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili programda yer verilen kazanım sayısı ve uygulanan etkinliklerde karşılanma düzeyine ilişkin bulgular Tablo 4.59'da sunulmuştur.

Tablo 4.59. Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Ünitelerde Yer Verilen Kazanım Sayısı ve Uygulanan Etkinliklerin Verilen Kazanımlarla İlişkilendirilmesi

Ünite		Okul Türü			
		Devlet Okulu		Özel Okul	
		Kazanım Sayısı	Karşılanan Kazanım Sayısı	Kazanım Sayısı	Karşılanan Kazanım Sayısı
5	Adım Adım Türkiye	4	4	4	4
	Hepimizin Dünyası	3	3	3	-
6	İpek Yolunda Türkler	7	3	7	-
	Ülkemiz ve Dünya	3	-	3	-
7	Türk Tarihinde Yolculuk	5	2	5	-
	Ülkeler Arası Köprüler	1	-	1	-
	Toplam	23	12	23	4

Tablo 4.59’da görüldüğü gibi programda yer verilen kazanımların uygulanan etkinliklerle karşılanma düzeyi devlet okulunda daha yüksektir. Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili 5., 6. ve 7. sınıf düzeyinde yer verilen toplam 23 kazanımdan 12 tanesi devlet okulunda yapılan etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmıştır. Özel okulda ise 23 kazanımdan sadece 4 tanesi yapılan etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunun sebebi olarak özel okulda ders saatlerinde etkinliklere yer verilmemesi daha önceki bulgulardan hareketle söylenebilir.

4.2.1.2. Sosyal Bilgiler Derslerinde Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Kazanımların Yer Aldığı Konuların Verilişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilişinde öğretmen öğrenci etkileşimi kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi boyutlarıyla incelenmiştir. 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.60’ta sunulmuştur.

Tablo 4.60. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi

Öğretmen Öğrenci Etkileşimi	Okul Türü								
	Devlet Okulu						Özel Okul		
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem
Kullanılan Dil									
Uygun	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Uygun değil									
Ses Düzeyi									
Yeterli	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Yetersiz									
Sınıf Yönetimi									
İyi					√		√	√	√
Orta				√					
Kötü	√	√	√			√			

Tablo 4.60’ta görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 6 gözlem saatinde de kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun ve yeterli olduğu gözlenmiştir. Öğretmen

öğrencilere hitap ederken isimlerini kullanmayı tercih etmektedir. Ancak sınıfta sürekli gürültülü bir ortam olması nedeniyle öğretmenin sesi yetersiz kalabilmektedir. Bu durum zaman zaman öğretmenin ders işleme sürecini olumsuz etkilemektedir. Devlet okulunda yapılan gözlemlerde sınıf yönetiminin ise genel olarak kötü olduğu değerlendirilebilir.

Öğretmenin sınıf yönetiminde yaşadığı sıkıntılar arasında öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarının engellenememesi, birbirlerine hakaret etmeleri, sınıfta öğretmenden izin almadan dolaşmaları sayılabilir. Ayrıca sınıfta oturma düzeni olarak klasik düzen tercih edilmiştir. 4. gözlem saatinde ise oturma düzeninin küme olarak değiştirildiği gözlenmiştir. 4. ve 5. gözlem saatlerinde bir önceki derslere göre daha iyi bir sınıf yönetimi sergilenmiştir. Ayrıca öğretmen öğrencilere “ayın örnek sınıfı” uygulamasından bahsederek ödül verme yolunu tercih etmiştir. Bu da sınıf yönetiminin iyileşmesinde etkili olmuştur. Ancak 6. gözlem saatinde oturma düzeni ve ödüle rağmen sınıf düzeninin sağlanamadığı gözlenmiştir.

Özel okuldaki gözlemlerde ise her 3 gözlem saatinde öğretmen öğrenci etkileşiminin kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından yeterli ve iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir.

Her 3 gözlem saatinde de ses düzeyinin sınıfın her noktasından rahatlıkla işitilebilecek düzeyde ayarlandığı gözlenmiştir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgularken ses tonunda değişiklikler yapmıştır.

Sınıf yönetimi açısından özel okuldaki her 3 gözlem saati değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşılmamıştır. Sınıfta oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.61’de sunulmuştur.

Tablo 4.61. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi

Öğretmen Öğrenci Etkileşimi	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	1. gözlem
Kullanılan Dil				
Uygun	√	√	√	√
Uygun değil				
Ses Düzeyi				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Sınıf Yönetimi				
İyi	√	√		√
Orta				
Kötü			√	

Tablo 4.61’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 3 gözlem saatinde de kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun ve yeterli olduğu gözlenmiştir. Sınıf yönetimi ise 1. ve 2. gözlem saatlerinde iyi olmasına rağmen 3. gözlem saatinde bu durum olumsuz yönde değişmiştir. 3. gözlem saatinde öğretmen gürültülü bir ortamın önüne geçememiş ve diğer gözlem saatlerinde iyi olan sınıf yönetimi kötüye doğru değişmiştir. Öğretmen öğrencilere hitap ederken isimlerini kullanmayı tercih etmektedir. Öğretmenin sınıf yönetiminde yaşadığı sıkıntılar arasında öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarının engellenememesi, birbirlerine hakaret etmeleri, sınıfta öğretmenden izin almadan dolaşmaları sayılabilir.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise öğretmen öğrenci etkileşiminin kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından yeterli ve iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir. Özel okulda yapılan gözlemlerde öğretmenin ses düzeyinin sınıfın her noktasından rahatlıkla işitilebilecek düzeyde ayarlandığı gözlenmiştir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgulamak için ses tonunda değişiklikler yapmıştır. Sınıf yönetimi açısından özel okuldaki gözlem saati değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşılmamıştır. Sınıfta

oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.62’de sunulmuştur.

Tablo 4.62. 6. Sınıf İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi

Öğretmen Öğrenci Etkileşimi	Devlet Okulu							Okul Türü									
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	7. gözlem	8. gözlem	9. gözlem	
Kullanılan Dil																	
Uygun	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Uygun değil																	
Ses Düzeyi																	
Yeterli	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Yetersiz																	
Sınıf Yönetimi																	
İyi	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Orta																	
Kötü																	

Tablo 4.62’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 7 gözlem saatinin tamamında kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun ve yeterli olduğu gözlenmiştir. Öğretmen öğrencilere hitap ederken isimlerini kullanmayı tercih etmektedir. Öğretmen dersi anlatırken sınıfta (parmak kaldırarak derse katılma dışında) sessiz bir ortamın hâkim olduğu gözlenmiştir. Ders işlenirken dersin akışını bozan herhangi bir durum söz konusu değil. Bundan dolayı devlet okulunda yapılan gözlemlerde sınıf yönetiminin genel olarak iyi olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca sınıfta oturma düzeni olarak küme düzeni tercih edilmiştir. Okulda yürütülen “ayın örnek sınıfı” uygulaması kapsamında konuşan öğrencilere eksi not verilmesi, sınıf yönetiminin iyi olmasında etkili olmuştur.

Özel okulda yapılan 9 gözlem saatinde ise öğretmen öğrenci etkileşiminin kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından yeterli ve iyi düzeyde olduğu

gözlenmiştir. Öğretmen ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir.

Özel okulda yapılan 9 gözlem saatinde de öğretmenin ses düzeyinin sınıfın her noktasından rahatlıkla işitilebilecek düzeyde ayarlandığı gözlenmiştir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgularken ses tonunda sık sık değişiklikler yapmıştır.

Sınıf yönetimi açısından özel okuldaki 9 gözlem saati değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşmamıştır. Sınıfta oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.63'te sunulmuştur.

Tablo 4.63. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi

Öğretmen Öğrenci Etkileşimi	Okul Türü					
	Devlet Okulu				Özel Okul	
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	1. gözlem	2. gözlem
Kullanılan Dil						
Uygun	√	√	√	√	√	√
Uygun değil						
Ses Düzeyi						
Yeterli	√	√	√	√	√	√
Yetersiz						
Sınıf Yönetimi						
İyi	√	√	√	√	√	√
Orta						
Kötü						

Tablo 4.63 incelendiğinde devlet okulunda yapılan 4 gözlem saatinin tamamında kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun ve yeterli olduğu görülmektedir. Öğretmen öğrencilere hitap ederken isimlerini kullanmayı tercih etmektedir. Konunun önemli noktalarını vurgulamak için ses tonunda değişiklikler yapılmıştır. Öğretmen dersi anlatırken sınıfta gürültülü bir ortamın olmadığı gözlenmiştir. Ders

işlenirken dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşılmamıştır. Böylelikle devlet okulunda yapılan 4 gözlem saatinde sınıf yönetiminin genel olarak iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca sınıfta oturma düzeni olarak küme düzeni tercih edilmiştir. Okulda yürütülen “ayın örnek sınıfı” uygulaması kapsamında konuşan öğrencilere eksi not verilmesi, sınıf yönetiminin iyi olmasında etkili olmuştur.

Özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde ise öğretmen öğrenci etkileşiminin kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından yeterli ve iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir. Öğretmenin ses düzeyi sınıfın her tarafından rahatlıkla duyulabilecek şekildedir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgularken ses tonunda sık sık değişiklikler yapmıştır. Özel okulda yapılan 2 gözlem saati sınıf yönetimi açısından değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşılmamıştır. Sınıfta oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.64’te sunulmuştur.

Tablo 4.64’te görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 12 gözlem saatinde de kullanılan dil açık, anlaşılır ve öğrenci seviyesine uygundur. Ses düzeyinin yeterli ve sınıfın her köşesinden duyulabilecek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen öğrencilere hitap ederken isimlerini kullanmayı tercih etmektedir. Ancak sınıfta öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarının engellenememesi, birbirlerine hakaret etmeleri, sınıfta öğretmenden izin almadan dolaşmaları gibi sebeplerden dolayı sınıf yönetiminin yeterince iyi sağlanamadığı gözlenmiştir. Ayrıca sınıfta oturma düzeninin klasik düzen tercih edilmesi de sınıf yönetimini zorlaştırmaktadır.

Özel okuldaki gözlemlerde ise 9 gözlem saatinin tamamında öğretmen öğrenci etkileşiminde kullanılan dilin uygun, ses düzeyi ve sınıf yönetiminin yeterli ve iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgularken ses tonunda değişiklikler yapmıştır. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir. Sınıf yönetimi açısından değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşmamıştır. Sınıfta oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde öğretmen öğrenci etkileşimine ait bulgular Tablo 4.65’te sunulmuştur.

Tablo 4.65. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi

Öğretmen Öğrenci Etkileşimi	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	1. gözlem
Kullanılan Dil				
Uygun	√	√	√	√
Uygun değil				
Ses Düzeyi				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Sınıf Yönetimi				
İyi	√	√	√	√
Orta				
Kötü				

Tablo 4.65’te görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan 3 gözlem saatinde de kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun ve yeterli olduğu gözlenmiştir. Öğretmen öğrencilere isimleri ile hitap etmeyi tercih etmiştir. Öğretmenin sesi sınıfın her tarafından rahatlıkla duyulabilecek şekilde ayarlanmıştır. Öğretmenin kullandığı dil öğrenci seviyesine uygun açık ve anlaşılırdır. Öğretmen dersi anlatırken sınıfta hâkim bir tavır sergilediği için dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşmamıştır. Öğretmenin sınıf yönetimi iyi düzeydedir.

Özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde ise öğretmen öğrenci etkileşiminin kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından yeterli ve iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmenin ders işlenişinde açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun ve esprili bir dil kullandığı gözlenmiştir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmiştir. Özel okulda yapılan gözlemlerde öğretmenin ses düzeyinin sınıfın her noktasından rahatlıkla işitilebilecek düzeyde ayarlandığı gözlenmiştir. Öğretmen konunun önemli noktalarını vurgulamak için ses tonunda değişiklikler yapmıştır. Sınıf yönetimi açısından özel okuldaki 2 gözlem saati değerlendirildiğinde öğretmenin sınıfa hâkim bir tavır sergilediği gözlenmiştir. Dersin akışını bozan herhangi bir durumla karşılaşmamıştır. Sınıfta oturma düzeni olarak klasik oturma düzeni tercih

edilmiştir. Buna rağmen öğretmen sınıftaki her öğrenciyle rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

4.2.1.2. Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların öğretiminde ders işleniş sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilisinde ders işleniş sürecinde karşılaşılan sorunlar araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü boyutlarıyla değerlendirilmiştir. 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde karşılaşılan sorunlara ait bulgular Tablo 4.66’da sunulmuştur.

Tablo 4.66. 5. Sınıf Adım Adım Türkiye Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaşılan Sorunlar	Okul Türü						Okul Türü		
	Devlet Okulu						Özel Okul		
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	5. gözlem	6. gözlem	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem
Araç Gereç									
Yeterli							√	√	√
Yetersiz	√	√	√	√	√	√			
Aydınlatma									
Yeterli							√	√	√
Yetersiz	√	√	√	√	√	√			
Havalandırma									
Yeterli							√	√	√
Yetersiz	√	√	√	√	√	√			
Isınma									
Yeterli	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Yetersiz									
Gürültü									
Var	√	√	√		√	√			
Yok				√			√	√	√

Tablo 4.66’da görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde araç gereç, aydınlatma ve havalandırmanın yetersiz olduğu gözlenmiştir. Ayrıca sınıf ortamında sürekli bir gürültünün hâkim olduğu tespit edilmiştir. Sınıf ortamında öğretmenin faydalanabileceği herhangi bir araç gereç (bilgisayar, projeksiyon vb.) mevcut değildir. Sınıfın okulun bodrum katında yer almasından dolayı aydınlatma ve havalandırma yetersizdir. Bu nedenle sınıfta istenmeyen kokular rahatsız edici

olabilmektedir. Sınıf mevcudunun fazla olması sebebiyle de öğretmen sınıfı kontrol etmekte güçlük yaşamaktadır. Bu yüzden sınıfta sürekli gürültü hali mevcuttur. Ayrıca sınıfta özel eğitime muhtaç bir öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencinin ders içerisindeki davranışlarından dolayı da ders işleyişi aksamaktadır.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise araç gereç, aydınlatma ve havalandırmadan kaynaklanan herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Sınıf ortamında akıllı tahta bulunmaktadır. Öğretmen akıllı tahtayı aktif olarak kullanmaktadır. Böylece ders içeriği zenginleştirilebilmektedir. Ayrıca sınıfın aydınlatması ve havalandırması ders işleyişine uygundur. Sınıf mevcudu 20 kişiden oluşmaktadır ve öğretmen sınıfa hâkimiyette güçlük yaşamamaktadır. Bu nedenle sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyebilecek gürültü oluşmamaktadır. Her iki okul türünde de ısınma ile ilgili bir sorunla karşılaşılmamıştır.

5. sınıf Hepimizin Dünyası ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde karşılaşılan sorunlara ait bulgular Tablo 4.67’de sunulmuştur.

Tablo 4.67. 5. Sınıf Hepimizin Dünyası Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaşılan Sorunlar	Okul Türü			
	Devlet Okulu			Özel Okul
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	1. gözlem
Araç Gereç				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Aydınlatma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Havalandırma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Isınma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Gürültü				
Var			√	
Yok	√	√		√

Tablo 4.67’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde araç gereç, aydınlatma, havalandırma ve ısınmanın yeterli olduğu gözlenmiştir. 1. ve 2.

Tablo 4.68’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde genel olarak araç gereç yetersizliği olduğu gözlenmiştir. Sadece 1. ve 2. gözlem saatlerinde mevcut olan havalandırma eksikliğinin yapılan diğer gözlemlerde giderildiği tespit edilmiştir. Gözlemlenen ders saatlerinde aydınlatma, ısınma ve gürültü kaynaklı herhangi bir sorunun olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan gözlemlerde sınıf mevcudunun fazla olmasının dersin işlenişinde karşılan bir sorun olmadığı ama öğretmenin bire bir öğrencilerle ilgilenmesini zorlaştırdığı gözlenmiştir. Sınıf ortamında öğretmenin faydalanabileceği herhangi bir araç gereç (bilgisayar, projeksiyon vb.) mevcut değildir. Dolayısıyla öğretmenin konuyu somutlaştırarak anlatması zorlaşmaktadır.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise ders işlenişinde araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü kaynaklı herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Sınıf ortamında akıllı tahta bulunmaktadır. Öğretmen akıllı tahtayı aktif olarak kullanmaktadır. Böylece ders içeriği zenginleştirilebilmektedir. Özel okulda sınıf mevcudunun fazla olmaması (ortalama 21 öğrenci) dersin rahat bir şekilde işlenmesini kolaylaştırmakta ve öğretmenin sınıf hâkimiyetini güçlendirmektedir. Öğretmen sınıfa oldukça hâkim olduğu için sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyebilecek gürültü oluşmamaktadır.

6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde karşılaşılan sorunlara ait bulgular Tablo 4.69’da sunulmuştur.

Tablo 4.69. 6. Sınıf Ülkemiz ve Dünya Ünitesinde Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaşılan Sorunlar	Okul Türü					
	Devlet Okulu		Özel Okul			
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	4. gözlem	1. gözlem	2. gözlem
Araç Gereç						
Yeterli	√	√	√	√	√	√
Yetersiz						
Aydınlatma						
Yeterli	√	√	√	√	√	√
Yetersiz						
Havalandırma						
Yeterli	√	√	√	√	√	√
Yetersiz						
Isınma						
Yeterli	√	√	√	√	√	√
Yetersiz						
Gürültü						
Var						
Yok	√	√	√	√	√	√

Tablo 4.69’da görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde araç gereç, aydınlatma, havalandırma ve ısınma durumlarının genel olarak yeterli düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen sınıfa hâkim bir tavır sergilediği için dersin işlenişinde gürültü kaynaklı herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Yapılan gözlemlerde sınıf mevcudunun fazla olmasının dersin işlenişinde karşılan bir sorun olmadığı ama öğretmenin bire bir öğrencilerle ilgilenmesini zorlaştırdığı gözlenmiştir. Ancak sınıf ortamında akıllı tahta bulunmasına rağmen konunun işlenişinde kullanılmamıştır.

Özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde ise ders işlenişinde araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü kaynaklı herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Sınıf ortamında akıllı tahta bulunmaktadır. Öğretmen akıllı tahtayı aktif olarak kullanmaktadır. Böylece ders içeriği zenginleştirilebilmektedir. Özel okulda sınıf mevcudunun fazla olmaması (ortalama 21 öğrenci) dersin rahat bir şekilde işlenmesini kolaylaştırmakta ve öğretmenin sınıf hâkimiyetini güçlendirmektedir. Öğretmen sınıfa oldukça hâkim olduğu için sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyebilecek gürültü oluşmamaktadır. 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen kültürel varlıkların işlenişinde karşılaşılan sorunlara ait bulgular Tablo 4.70’te sunulmuştur.

Tablo 4.70’te görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde genel olarak araç gereç, aydınlatma ve havalandırmanın yetersiz olduğu gözlenmiştir. Ayrıca sınıf ortamında sürekli bir gürültünün hâkim olduğu tespit edilmiştir. Sınıf ortamında öğretmenin faydalanabileceği herhangi bir araç gereç (bilgisayar, projeksiyon vb.) on ikinci gözlem saati hariç mevcut değildir. Sınıfın okulun bodrum katında yer almasından dolayı aydınlatma ve havalandırma yetersizdir. Bu nedenle sınıfta istenmeyen kokular rahatsız edici olabilmektedir. Sınıf mevcudu fazla olmamasına rağmen sınıfın küçük olması özellikle havalandırma sorununu beraberinde getirmektedir. Ayrıca zaman zaman yaşanan ısınma problemi dersin işlenişini olumsuz etkilemiştir.

Özel okulda yapılan gözlemlerde ise araç gereç, aydınlatma, havalandırma ve ısınmadan kaynaklanan herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Sınıf ortamında akıllı tahta bulunmaktadır. Öğretmen akıllı tahtayı aktif olarak kullanmaktadır. Böylece ders içeriği zenginleştirilebilmektedir. Ayrıca sınıfın aydınlatması ve havalandırması ders işleyişine uygundur. Sınıf mevcudu 23 kişiden oluşmaktadır ve öğretmen sınıfa hâkimiyette güçlük yaşamamaktadır. Bu nedenle sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyebilecek gürültü oluşmamaktadır.

7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde karşılaşılan sorunlara ait bulgular Tablo 4.71’de sunulmuştur.

Tablo 4.71. 7. Sınıf Ülkeler Arası Köprüler Ünitesinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenişinde Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaşılan Sorunlar	Okul Türü			
	Devlet Okulu		Özel Okul	
	1. gözlem	2. gözlem	3. gözlem	1. gözlem
Araç Gereç				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Aydınlatma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Havalandırma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Isınma				
Yeterli	√	√	√	√
Yetersiz				
Gürültü				
Var				
Yok	√	√	√	√

Tablo 4.71’de görüldüğü gibi devlet okulunda yapılan gözlemlerde genel olarak araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü kaynaklı herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Ancak sınıfta akıllı tahta bulunmasına rağmen konunun işlenişinde öğretmen tarafından kullanılmadığı tespit edilmiştir. Konunun somutlaştırılmasına önemli katkı sağlayacak akıllı tahtanın kullanılmaması önemli bir eksiklik olarak gözlenmiştir.

Özel okulda yapılan gözlemlerde de yine araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü kaynaklı herhangi bir sorunla karşılaşılmasıdır. Sınıf ortamında akıllı tahta bulunmaktadır. Öğretmen akıllı tahtayı aktif olarak kullanmaktadır. Böylece ders içeriği zenginleştirilebilmektedir. Sınıf mevcudu 23 kişiden oluşmaktadır ve öğretmen sınıfa hâkimiyette güçlük yaşamamaktadır. Bu nedenle sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyebilecek gürültü oluşmamaktadır.

4.3. Odak Grup Görüşmesi İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeyi ile ilgili görüşlerinden önce, konu hakkındaki ön bilgilerini öğrenmek amacıyla “Doğal ve kültürel varlıkların korunması hakkında ne düşünüyorsunuz?, Doğal ve kültürel varlıkları korumak için neler yapılabilir” soruları yöneltilmiştir. Öğretmenlerin “Doğal ve kültürel varlıkların korunması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.72’de sunulmuştur.

Tablo 4.72. Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması	f	%
Maddi ve manevi değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için korunmalıdır.	4	27,0
Doğa kültürü şekillendirdiği için korunmalıdır.	3	20,0
Kültür doğayı etkilediği için korunmalıdır.	3	20,0
Toplumun varlığının devamı için korunmalıdır.	2	13,0
Bir toplumu diğer toplumlardan ayırdığı için korunmalıdır.	1	6,6
Kaybedildiği zaman telafisi mümkün olmadığı için korunmalıdır.	1	6,6
Tarihe tanıklık ettiği için korunmalıdır.	1	6,6
Toplam	15	100,0

Tablo 4.72’de öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde belirtilen görüşlerden 4’ü (% 27,0) “Maddi ve manevi değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için korunmalıdır.”, 3’ü (% 20,0) “Doğa kültürü şekillendirdiği için korunmalıdır.”, 3’ü (% 20,0) “Kültür doğayı etkilediği için korunmalıdır.”, 2’si (% 13,0) “Toplumun varlığının devamı için korunmalıdır.”, 1’i (% 6,6) “Bir toplumu diğer toplumlardan ayırdığı için korunmalıdır.”, 1’i(% 6,6) “Kaybedildiği zaman telafisi mümkün olmadığı için korunmalıdır.” ve 1’i (% 6,6) “Tarihe tanıklık ettiği için korunmalıdır.” şeklindedir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö2 kodlu katılımcı,

Eğer biz kendi doğa ve kültürümüzü geçmişte olan kültürümüzü bugüne taşıyıp yorumlayamazsak ve geleceğimizi buna göre şekillendiremezsek kültürden yoksun bir millet oluruz. Dünya içerisinde varlığımızı kanıtlayan bir durum ortadan kalkmış olur. Doğa kültürü ciddi anlamda şekillendiriyor. Akdeniz ikliminin egemen olduğu noktalara baktığımızda giyim kuşakları yemek kültürleri farklıyken karasal iklimin egemen olduğu doğaya baktığımız zaman hem giyim kuşakları hem yemek kültürü farklılaşmaktadır. Bu ikisi birbirinden ayırt edilemeyecek bir özelliktir. İnsanın yeryüzünde var olma nedenidir doğa ve kültür.

Ö3 kodlu katılımcı,

Tabi ki kendisini var eden değerleri koruması sahip çıkması bir toplumun yaşaması için en büyük etkidir. Toplumda kişi ne ile vardır? Yaşadığı coğrafya ile vardır. Bir de yaratmış olduğu değerlerle vardır. Bu kültürdür. Bu bağlamda bireyin bunu koruması ve geliştirmesi lazım. Kendisini var eden değerlerdir. Bunu geleceğe aktarması lazım.

Ö6 kodlu katılımcı,

Doğal ve kültürel varlıklar bir çırpıda oluşmuyor. Bir süreç istiyor. Eğer biz doğal ve kültürel varlıkları yok edersek bunları kazanmamız oldukça zor. Örneğin İshak Paşa Sarayı'nın minyatürünü yaparız ama o tarihsel dokuyu o yüzyıllardan beri gelen sıcaklığı yakalayamayız. Milyonlarca yılda oluşmuş Van Gölü'nü tükettiğimizde tekrar oluşturmak insanoğlu için neredeyse imkânsızdır. Bunun için bu değerlerin korunması gerekiyor. Çünkü geri dönüşü yok. Bu bir teknoloji aleti değil bir çamaşır makinesi değil bozulduğunda gidip yenisini alalım. Bu koca bir tarih koca bir doğa bir ekoloji var burada. Bir Van Gölü var, İshak Paşa Sarayı var. Burada yaşayan insanlar var. Bu duvarların bu taşların bir tanıklığı var. Tarihe tanıklığı var. O doğanın çevreyle bir tanıklığı var. Bunun için bunu kaybettiğimizde telafisi mümkün değildir.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde tamamı doğal ve kültürel varlıkların korunması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenler görüşlerinde çoğunlukla maddi ve manevi değerlerin geleceğe aktarılması, doğa ve kültürün birbirini etkilediği ve şekillendirdiği, toplumun varlığının devamı için korunması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Doğal ve kültürel varlıkları korumak için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.” Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.73’te sunulmuştur.

Tablo 4.73. Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması için Yapılması Gerekenler	f	%
Öğretmenler öğrencilere ve topluma doğal ve kültürel varlıkları koruma bilincini kazandırmalı.	6	31,5
Doğal ve kültürel varlıklar teoride kalmamalı, somutlaştırılmalı (gezi-gözlem, müzeler)	3	15,8
Doğal ve kültürel varlıklar ayrı bir ders olarak müfredata konulmalı.	3	15,8
Program daha gerçekçi, esnek ve uygulanabilir olmalı.	2	10,5
Öğrenciye yerel değerler benimsetilmeli.	1	5,2
Kültürel varlıklara milliyetçi bir bakış açısıyla bakılmamalı.	1	5,2
Kültür ve Turizm Bakanlığı okullarla işbirliği yapmalı.	1	5,2
Devlet, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve tanıtılması için tesisler açmalı.	1	5,2
Ağrı ilinde müze açılmalı	1	5,2
Toplam	19	100,0

Tablo 4.73 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı “Öğretmenler öğrencilere ve topluma doğal ve kültürel varlıkları koruma bilincini kazandırmalı” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca belirtilen görüşlerden 3’ü (% 15,8) “Doğal ve kültürel varlıklar teoride kalmamalı, somutlaştırılmalı (gezi-gözlem, müzeler)”, 3’ü (% 15,8) “Doğal ve kültürel varlıklar ayrı bir ders olarak müfredata konulmalı.”, 2’si (% 10,5) “Program daha gerçekçi, esnek ve uygulanabilir olmalı.”, 1’i (% 5,2) “Öğrenciye yerel değerler benimsetilmeli”, 1’i (% 5,2) “Kültürel varlıklara milliyetçi bir bakış açısıyla bakılmamalı”, 1’i (% 5,2) “Kültür ve Turizm Bakanlığı okullarla işbirliği yapmalı”, 1’i (% 5,2) “Devlet, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve tanıtılması için tesisler açmalı” ve 1’i (% 5,2) “Ağrı ilinde müze açılmalı” şeklindedir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı “Sahiplenme duygusu ön plana alınmalıdır. Orada bulunan şahıs o yerel değeri benimsemeli. Yani benim olduğunu bilmeli. Bunu bildiği zaman zaten koruma altına alınmıştır.”

Ö2 kodlu katılımcı,

Kültürel varlıklara milliyetçi bir kimlikle bakılmaması gerektiğini düşünüyorum. Doğudaki ve batıdaki varlıklar farklıdır diye bakıldığı zaman bu varlık ne yazık ki korunamayacaktır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve bunların illerdeki müdürlükleri bu konuda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmediği müddetçe öğretmenler ne kadar anlatırsa anlatsın değişen bir şey olmayacaktır... Üniversitedeki hocalarımızdan biri yıllardır Ağrı’da bir müze açılması için uğraşüyor. Biz en azından öğrenciye müzeyi gösterip işte bu Urartu’dan kalma bir eserdir. Günümüz kadar gelmiştir. Bunu muhafaza edelim. Bunun bize faydası olacaktır diye. Ama bu da yok. Neden bizim kültürel varlıklarımız bu kadar mı kıt? Zenginliğimiz bu kadar mı kıt? Bunlara dokunabilmemiz, görebilmemiz, hissedebilmemiz lazım ki koruyabilelim. Ders niteliğinde Sosyal Bilgiler kitapları içerisinde verdiğimiz zaman esip geçeriz.

Ö4 kodlu katılımcı,

Sosyal Bilgiler dersinin doğal ve kültürel varlıkların korunması için yeterli bir müfredata yeterli kazanım düzeyine sahip olmadığını düşünüyorum. Ayrı bir ders olarak müfredata koyulabileceğini düşünüyorum. Kültür ve Turizm Bakanlığının ciddi manada hatta gerekiyorsa okullarla işbirliği yaparak gerekli önlemleri alması gerekiyor.

Ö6 kodlu katılımcı,

Her şeyden önce öğrenciyi doğal ve kültürel varlıkların gerekliliğine inandırmak gerekiyor. İnsanoğlu fitratı gereği inandığı şeyi

yapar ve korur. Biz eğer öğrenciye bir doğal varlık yok olduğunda neticelerini benimsetemezsek öğrenci bunun sonucunu bilmezse onu hiçbir şekilde korumaz. Mesela Japonya bunu yapıyor. Öğrenciyi okula götürmeden önce Hiroşima'ya götürüyor. Diyor ki sen çalışmazsan yapmazsan sonun böyle olur. Bizim de aynı örnekleri göstermemiz gerekiyor. Bir göl mü kurudu insan yüzünden bir tarihi eser mi yıkıldı. Bunun sonucunu bizim göstermemiz gerekiyor. Bak sen yapmazsan senin sonunda böyle olur. Bu şekilde öğrenci bunun gerekliliğine inanacak. Aksi takdirde müfredat üzerinde kağıt üzerinde biz öğrenciye hiçbir şey benimsetemeyiz.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde tamamı öğretmenlerin öğrencilere ve topluma bilinç kazandırması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca doğal ve kültürel varlıkların gezi-gözlem faaliyetleri ve müzelerle somutlaştırılması, ayrı bir ders olarak müfredatta yer alması ve programın daha gerçekçi, esnek ve uygulanabilir olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.74’te sunulmuştur.

Tablo 4.74. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklara Yer Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa ve Kültür Varlıklarına Yer Verilmesi	f	%
Yer verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinin alt disiplinleriyle doğal ve kültürel varlıklar iç içedir.	2	33,3
Yer verilmelidir. Toplum meydana getiren ve bütünlüğünü koruyan unsurlardır.	2	33,3
Yer verilmelidir. Etkili bir vatandaş doğasını ve kültürünü tanır ve korur.	1	16,6
Yer verilmemelidir. Konular kapsamlı olduğu için ayrı bir ders olarak okutulmalıdır.	1	16,6
Toplam	6	100,0

Tablo 4.74 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 5’i Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi gerektiğini 1’i ise yer verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden 2’si (% 33,3) “Sosyal Bilgiler dersinin alt disiplinleriyle doğal ve kültürel varlıklar iç içedir.”, 2’si (% 33,3) “Toplum meydana getiren ve bütünlüğünü koruyan unsurlardır.”, 1’i (% 16,6) “Etkili bir vatandaş doğasını ve kültürünü tanır ve korur.” ve 1’i (% 16,6) “Konular kapsamlı olduğu için ayrı bir ders olarak okutulmalıdır.” şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Sosyal Bilgiler ilk Amerika’da ortaya çıktığı zaman şöyle bir kavram geçiyordu: Çevresini bilen etkili bir vatandaş yetiştirmek. Çevresini bilen etkin bir vatandaş nasıl yetiştirilir? Şimdi bu soruya cevap aradığımız zaman kültürel değerleri yaşadığı çevredeki örf ve adetleri tarihi eserleri gelenekleri görenekleri bilen etkili bir vatandaş yetiştirilir. O çevredeki varlıkları korumak için girişimde bulunan insanlar yetiştirilir... Bence Sosyal Bilgiler dersi kapsamında bunlar etkili bir şekilde verilmeli.

Ö3 kodlu katılımcı “Sosyal Bilgiler yani toplum, toplumu meydana getiren bunlar olduğuna göre zaten verilmesi şarttır.”

Ö4 kodlu katılımcı,

Doğal ve kültürel varlıklara Sosyal Bilgiler dersinde yer verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrı bir ders olarak okutulması taraftarıyım. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi müfredatı çok geniş. Ders içinde birbiriyle ilişki olmayan konudan konuya atlamak hem öğretmenler hem öğrenciler için sıkıntılıdır. Çünkü öğrencide tam olarak kendini veremiyor öğretmende bir alanda uzmanlaşmıyor.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi gerektiği yönünde görüş bildiren öğretmenler Sosyal Bilgileri meydana getiren disiplinlerle doğal ve kültürel varlıkların iç içe olduğunu, toplumu meydana getiren ve koruyan unsurlar olduğunu ve etkili bir vatandaşlık eğitimi için doğal ve kültürel varlıkların tanınması ve korunması gerektiğini vurgulamışlardır. Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmemesi gerektiği yönünde görüş bildiren öğretmen ise Sosyal Bilgiler dersinin konu alanının fazla ancak ders saatinin yetersiz olmasından dolayı bu konuların ayrı bir ders olarak okutulması gerektiğini vurgulamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklara yeterince yer verilmiş midir? Düşüncelerinizi belirtiniz.” Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdeler Tablo 4.75’te sunulmuştur.

Tablo 4.75. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıklara Yeterince Yer Verilip Verilmediğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıkların Yeri	f	%
Yeterince yer verilmemiştir.	6	33,3
Yerel değerlere yer verilmemesi önemli bir eksikliklerdir.	6	33,3
Doğal ve kültürel varlıkların verilmesinde önemli boşluklar var.	1	5,5
Sadece lise coğrafya derslerine ön hazırlık olarak verilmiştir.	1	5,5
Doğal varlıklara 5. sınıf düzeyinde daha fazla yer verilmiştir.	1	5,5
Kültürel varlıklara 6. ve 7. sınıf düzeyinde daha fazla yer verilmiştir.	1	5,5
Programın hazırlanmasında egemen güçler taklit edilmiştir.	1	5,5
Sadece teorik bilgiler verilmiş, uygulama yetersiz kalmıştır.	1	5,5
Toplam	18	100,0

Tablo 4.75 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı “Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklara yeterince yer verilmediği” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca belirtilen görüşlerden 6’sı (% 33,3) “Yerel değerlere yer verilmemesi önemli bir eksikliklerdir.”, 1’i (% 5,5) “Doğal ve kültürel varlıkların verilmesinde önemli boşluklar var.”, 1’i (% 5,5) “Sadece lise coğrafya derslerine ön hazırlık olarak verilmiştir.”, 1’i (% 5,5) “Doğal varlıklara 5. sınıf düzeyinde daha fazla yer verilmiştir.”, 1’i (% 5,5) “Kültürel varlıklara 6. ve 7. sınıf düzeyinde daha fazla yer verilmiştir.”, 1’i (% 5,5) “Programın hazırlanmasında egemen güçler taklit edilmiştir.”, 1’i ise (% 5,5) “Sadece teorik bilgiler verilmiş, uygulama yetersiz kalmıştır.” şeklindedir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Yerel değerler, kitaplarda ön plana çıkarılmalı. Mesela ben 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersini anlattığım zaman Karadeniz yöresine ait yemek vermiş, kuymak yemeği diye. Yani yemeği tanıtıyor veriyor o şekilde geçiyor. Neden bu yöreye ait değerler ön plana çıkarılmasın ki? Biz öğrencilere yerel değerleri kültürel değerleri aktardığımız zaman zaten ulusal değerlere de açılacak pencereyi buluyoruz. Böyle yaptığımız zaman kalıcı olacağına inanıyorum. Yeterli düzeyde yer verilmemiştir.

Ö2 kodlu katılımcı,

Yeterince yer verilmemiştir. Üstünkörü geçilmiş diye düşünüyorum. Evet sadece doğa ve kültüre yer verilmiş. Baktığımda çok istemişim Diyadin’deki o jeotermal tesislerden, sıcak sudan, küçük bir kanyondan bahsetmesini. Ama yoktu anlatmamışlardı. Baktığımızda tamamıyla ne ülkemizdeki doğadan bahsediyor ne de ne yazık ki ülkemizdeki kültürden bahsediyor. Belli başlı noktalar var işte Kayseri neyi ile anılıyor? Mantısıyla. Safranbolu evleriyle anılır. Belli başlı bilinen noktalardan sadece bahsedilmiş. Başka bir şey yok. Biz doğa ve kültüre yer verdik siz de anlatın anlayışı hâkim. Yok aslında bu konuda çok boşluk var. Yeterince yer verilmemiştir. Ağrı’nın doğasından bahsedildiğine hiç rastlamadım kitaplarda. Çok kısa belli başlı detayları almışlar, Toroslardan

Karadeniz'den mevcut üç iklimden bahsedilmiş başka bir şey yok. Liseye hazırlık anlamında yer verilmiş sadece.

Ö3 kodlu katılımcı,

Genel bazda düşündüğümüzde doğa ve kültür o kadar geniş bir konu ki hepsini bir çırpıda veremezsiniz. Belli başlı bölgelere ayrılmış belli başlı küçük nüanslar var. Ama bu yapılacağına Karadeniz'den birkaç örnek, Marmara'dan birkaç örnek geçiştirmeli bir şekilde verileceğine yerel bazda daha ayrıntılı, daha detaylı bir şekilde yer verilirse hem öğrenci yaşadığı coğrafyayı bölgeyi kültürü daha iyi anlar, daha iyi uyum sağlar, daha iyi yaşar hem de bu ders bu konu daha anlamlı hale gelir diye düşünüyorum. Yeterince yer verilmemiştir. Kayseri Develi Ovası'nı öğrenciye anlatacağımıza Diyadin Kanyonu'nu, kaplıcalarını öğrenciye anlatırsak daha iyi olur. Bu bir kere hafızayı yok etme anlamına geliyor. Yerel değerleri öğrenciye veremezseniz ulusal değerleri de vermekte başarısız olursunuz. Davranışı yerinde değiştirmek lazım. Yerel değerlerin öncelikli olarak tanıtılmasını doğru buluyorum.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklara yeterince yer verilmediği yönünde görüş bildiren öğretmenlerin; Sosyal Bilgiler derslerinde yerel değerlerin ön plana alınması, yerel değerlerden sonra ulusal değerlerin verilmesi, doğal ve kültürel varlıkların Sosyal Bilgiler derslerinde sınıf düzeyinde dengeli bir şekilde dağıtılması, doğal ve kültürel varlıkların uygulamalı olması ve program hazırlanırken egemen güçlerin taklit edilmemesi gerektiğini vurgulamışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin doğal ve kültürel varlıkları tanınmasında etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.” Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.76’da sunulmuştur.

Tablo 4.76. Sosyal Bilgiler Dersinin Doğal ve Kültürel Varlıkları Öğrencilere Tanıtmasının Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilere Doğal ve Kültürel Varlıkları Tanıtmasındaki Etkililiği	f	%
Sosyal Bilgiler dersi doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında etkili değildir.	5	31,2
Doğal ve kültürel varlıklar konusu Sosyal Bilgiler dersinde uygulamalı olarak verilmediği için etkili değildir.	5	31,2
Sosyal Bilgiler dersi doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere tanıtır ama etkili değil.	3	18,7
Sosyal Bilgiler dersi doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında etkilidir.	1	6,2
Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkların aktarılmasında zaman sıkıntısı var.	1	6,2
Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkların tanıtılması farkına varma basamağında kalmaktadır.	1	6,2
Toplam	16	100,0

Tablo 4.76 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu (5 kişi % 31,2) “Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere doğal ve kültürel varlıkları etkili bir şekilde tanıtmadığı” şeklinde görüş bildirmiş, öğretmenlerden 1’i (% 6,2) ise “Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere doğal ve kültürel varlıkları etkili bir şekilde tanıttığı” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca belirtilen görüşlerden 5’i (% 31,2) “Doğal ve kültürel varlıklar konusu Sosyal Bilgiler dersinde uygulamalı olarak verilmediği için etkili değildir.”, 3’ü (% 18,7) “Sosyal Bilgiler dersi doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere tanıtır ama etkili değil.”, 1’i (% 6,2) “Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkların aktarılmasında zaman sıkıntısı var.”, 1’i ise (% 6,2) “Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkların tanıtılması farkına varma basamağında kalmaktadır.” şeklindedir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Doğal ve kültürel varlıklar konularını Sosyal Bilgiler dersinde veremeyeceksek hangi derste vereceğiz? Akla bu soru geliyor. İmkânlarımız kısıtlı olsa da ders saati süresi izin vermese de biz yine de bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Şu an 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kültürel değerleri öğrencilerimize sorduğumuzda üç aşağı beş yukarı bilecektir öğrenci. Etkili olduğunu düşünüyorum.

Ö2 kodlu katılımcı,

Doğal ve kültürel varlıkların tanınmasında etkili olmuyor. Çünkü öğrenci etkinlik yapmadığı zaman fiziksel koşullarla birebir bütünleşmediği zaman olmaz. Biz ne yapıyoruz? Doğal ve kültürel varlıkları sözlü olarak aktarıyoruz. Doğal ve kültürel varlıklar sözlü olarak aktarılacak bir şey değil. Öğrenciyi alıp bölgedeki bir halayı izlettirebilirsin veya farklı bir kültürel etkinliği gösterebilirsin ki bu yas da olabilir. Örf adet ananeyi göster. Bu fiziksel koşullarla birleştirilmediği zaman kesinlikle olmuyor. Bu konuyu tıkayan detaylar var. Mesela öğrenciyi doğaya götüreceğiz. Öğrenciyi alıp Ağrı Dağı’na götürelim Ağrı Dağı’nı görsün. O doğayı yaşasın Kamp kursun. Ama böyle şeyler yapılamıyor. Tanıtıcıdır ama öğretici değildir.

Ö4 kodlu katılımcı,

Hem sözel bazda verilecek konular değil hem de verdiği konular kavramlar öğrencinin bildiği şeyler. Bilindik şeyleri verdiği için herhangi bir etkisi yok. Yüzeysel birkaç kavram veriyor. Detaylandırmıyor. Öğrencinin yılda en az 4-5 defa doğaya çıkarılması gezi gözlem yöntemiyle müzelerin gezdirilmesi, kültürel varlıkların tanıtılması gerekiyor. Ancak bu şekilde verimli olabilir. Platoyu, ovayı, vadiyi, akarsuyu anlatıyoruz. Şekiller çiziyoruz tahtaya ama çocuklar bu şekillerden anlamaz ki. Ona benzer bir şekil çizdiğimizde öğrenci bu farklılığı bile ayırt edemiyor. Bunu çocuğa doğada uygulamalı olarak

gösterdiğimiz zaman somutlaştırdığımızda bu çok daha etkili bir yöntem olacaktır. Etkili değildir.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere doğal ve kültürel varlıkları etkili bir şekilde tanıtmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenler; Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlık konularının teorik basamakta kalıp uygulama basamağına geçemediğini, dersin çok kapsamlı yapısından dolayı zaman sıkıntısı yaşandığını, doğal ve kültürel varlıkların aktarılmasında farkına varma basamağının ötesine geçilemediğini vurgulamışlardır. Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere doğal ve kültürel varlıkları etkili bir şekilde tanıttığı yönünde görüş bildiren öğretmen ise; öğretmenlerin kısıtlı imkânlarla rağmen kendi çabalarıyla doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuları öğrencilere aktarabileceklerini, Sosyal Bilgiler dersinin bu konuların verilmesinde uygun bir ders olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yapılması gereken düzenlemeler var mıdır? Varsa görüşlerinizi belirtiniz.” Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.77’de sunulmuştur.

Tablo 4.77. Doğal ve Kültürel Varlıkların Öğrencilere Tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yapılması Gereken Düzenlemelere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Doğal ve Kültürel Varlıkların Öğrencilere Tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yapılması Gereken Düzenlemeler	f	%
Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında düzenlemeler gereklidir.	6	11,5
Haftalık ders saati artırılmalı.	6	11,5
Ders kitapları (görsellik, yazı, tasarım vb.) yeniden düzenlenmeli.	6	11,5
Konu ile ilgili etkinlikler öğrenci seviyesine göre yeniden düzenlenmeli.	6	11,5
Okullardaki fiziki koşullar (öğrenci sayısı, aydınlanma, ısınma, araç gereç vb.) iyileştirilmeli.	6	11,5
Kazanımlar ağır, öğrenci seviyesine indirgenmeli ve yoğunlukları azaltılmalı.	5	9,6
Doğal ve kültürel varlıklar ile ilgili konular uygulamaya ağırlık verilecek şekilde yeniden düzenlenmeli.	4	7,6
Ders dışı etkinliklerde yasal prosedürler kolaylaştırılmalı.	3	5,7
Okullardaki maddi olanaklar artırılmalı.	2	3,8
Sosyal Bilgiler laboratuvarları kurulmalı.	2	3,8
Müzelere geziler düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalı.	2	3,8
Okullarda yapay müzeler kurulmalı.	1	1,9
Sanal müze uygulamalarına yönelik düzenlemeler yapılmalı.	1	1,9
Okul dışı etkinlikler konusunda zaman düzenlenmesi yapılmalı.	1	1,9
Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler ağır, öğrenci seviyesine indirgenmeli ve etkinliklerin uygulanmasında zaman düzenlemesi yapılmalı.	1	1,9
Toplam	52	100,0

Tablo 4.77 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı (% 11,5) “Doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında düzenlemelerin yapılması gerektiği” şeklinde görüş bildirmiştir. Konu ile ilgili öğretmenlerden 6’sı (% 11,5) “Haftalık ders saatinin arttırılmalı”, 6’sı (% 11,5) “Ders kitapları (görsellik, yazı, tasarım vb.) yeniden düzenlenmeli.”, 6’sı (% 11,5) “Konu ile ilgili etkinlikler öğrenci seviyesine göre yeniden düzenlenmeli.”, 6’sı (% 11,5) “Okullardaki fiziki koşullar (öğrenci sayısı, aydınlanma, ısınma, araç gereç vb.) iyileştirilmeli” şeklinde görüş belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerden 5’i (% 9,6) “Kazanımlar ağır, öğrenci seviyesine indirgenmeli ve yoğunlukları azaltılmalı.”, 4’ü (% 7,6) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konular uygulamaya ağırlık verilecek şekilde yeniden düzenlenmeli”, 3’ü (% 5,7) “Ders dışı etkinliklerde yasal prosedürler kolaylaştırılmalı.”, 2’si (% 3,8) “Okullardaki maddi olanaklar arttırılmalı.”, 2’si (% 3,8) “Müzelere geziler düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalı.”, 2’si (% 3,8) “Sosyal Bilgiler laboratuvarları kurulmalı.”, 1’i (% 1,9) “Okullarda yapay müzeler kurulmalı.”, 1’i (% 1,9) “Sanal müze uygulamalarına yönelik düzenlemeler yapılmalı.”, 1’i (% 1,9) “Okul dışı etkinlikler konusunda zaman düzenlenmesi yapılmalı.” 1’i (% 1,9) ise “Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler ağır, öğrenci seviyesine indirgenmeli ve etkinliklerin uygulanmasında zaman düzenlemesi yapılmalı.” Şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö4 kodlu katılımcı,

Kesinlikle düzenleme yapılması gerekiyor. Ders saatinin arttırılması gerekiyor. 4’ün üzerine çıkarılması gerekiyor. Aynı zamanda ders dışı etkinlikler yapılması gerekiyor. Öğrenciyi doğaya götürceksin. Bunun için gerekli zaman olması gerekir. Yasal bürokratik engellerin ortadan kaldırılması gerekiyor. Öğretmenin işinin kolaylaştırılması gerekiyor. Öğretmenin önüne engel olarak değil de yardımcı olmak önünü açmak, teşvik etmek gerekiyor. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Fiziki koşulların iyileştirilmesi gerekiyor. Ders dışında müzelere götürmek gerekiyor. Aynı zamanda okuldaki fiziki koşulların da doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere kavratılabilecek şekilde düzenlenmesi gerekiyor. Okullarda küçük müzeler yapılabilir. Doğal varlıklarla ilgili yapay müzeler oluşturulabilir.

Ö5 kodlu katılımcı,

Doğa ve kültüre ait kazanımların bu süre zarfında öğrenciye aktarılması mümkün değildir. Bu konuyu bu dersi daha da somutlaştırmak

adına yapmamız gerekenler de çok pahalı bir eğitim gerektiriyor. Bunun içine gezi de dâhil. Örneğin bir dağ maketi, İshak Paşa Sarayı maketini bile öğrenciye göstermek oldukça maliyetlidir. Ayrıca ders dışı vakitte yapacağımız gezi etkinlikleri de gereken yasal prosedürlere takılmakta ve oldukça sıkıntı verici durumlar ortaya çıkarmaktadır. Bu yönde de olumsuzluklar olduğunu görmekteyiz. Elimizdeki imkânlarla Sosyal Bilgiler derslerindeki doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuları aktarmada yararlanabileceğimiz en iyi imkân projeksiyondur. Ötesine geçme imkânımız yok. Biz bu koşullarda, ekonomik şartlarda gerçekten etkin bir vatandaş yetiştiremeyiz. Kazanım süreleri ile kazanıma ayrılan ders saati arasında tutarsızlık var. Bu kazanımları da zaten bu süre zarfında öğrencilere benimsetmek, idrak ettirmek mümkün değil. Ders kitapları doğal ve kültürel varlıklar konusunda yetersiz. Görsellerde bütünlük yok görsel dengeye vurgu yok. Öğrenci ilk bakışta görseli anımsayamıyor. Ders çalışma kitaplarındaki etkinlikleri ders saatinde kesinlikle öğrencilere yaptıramayız ya da çok az yaparız. Fiziksel açıdan bakıldığında ısınma sorunu, aydınlanma sorunu, sınıfın görünümü yetersiz. Sınıf mevcudu kalabalık.

Ö6 kodlu katılımcı,

Burada tıkanıldığımız temel nokta şekilci bir anlayışla yaklaşıyoruz. Bir Sosyal Bilgiler laboratuvarı bile okullarda yapılabilir. Ama imkanlar yetersiz. Neden böyle bir kısır döngü ortaya çıktı? Çünkü biz programı taklit ettik. Kimi taklit ettik mesela? İngiltere'yi taklit ettik. Enstitüler kuruyorlar, şehirlerde yapay müzeler kuruluyor. Burada bir dengesizlik var. Kazanımlar yeterlidir. Ders kitabı kesinlikle yeterlidir. Soyut bir konuda ders kitabı ne kadar mantıklı olur o da bir çelişkidir. Etkinlik temelli bir derste ders kitabının ne kadar gerekli olduğunu bile sorguluyorum ben. Niye bu kadar soyut konuyu etkinliği ders kitabına sığdırıyoruz? Çünkü biz hala daimici sistem üzerinde devam ediyoruz. Ama günümüzdeki modern Sosyal Bilgiler bunu kaldırmıyor. Aristo, Platon dönemindeki yöntemlerle günümüzdeki modern Sosyal Bilgileri birleştiriyoruz. Bu da ortaya kısır bir döngü çıkarıyor. Kazanım elimizde patlıyor. Ders kitabı elimizde patlıyor. Fiziksel koşullar elimizde patlıyor. 500 yıl önceki öğretmenlik yöntemiyle modern Sosyal Bilgileri ülkemiz harmanlamaya çalışıyor. Bu da pek verimli olmuyor. Fiziksel koşullar kesinlikle yetersiz. Öğrenci sayısı çok fazla. Sosyal Bilgiler derslerinde 10 kişiyle yapacağınız etkinliği 30 kişiyle yapamazsınız. Kitap bana demiş ki şu etkinliği yapacaksın. Ama ben 30 kişiyle bu etkinliği yapamam.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde tamamının doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında düzenlemelerin yapılması yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Öğretmenler yapılması gereken düzenlemeler hakkında genellikle haftalık ders saatinin arttırılmasını, kazanımların yoğunluk ve öğrenci seviyesine uygunluk açısından yeniden düzenlenmesini, derslerin uygulamalı işlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılmasını, okullardaki fiziksel koşulların

iyileştirilmesi gerektiğini, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarının görsellik, yazı, tasarım ve öğrenci seviyesine uygunluk açısından yeniden düzenlenmesi gerektiğini, yasal prosedürlerin kaldırılması gerektiğini, doğal ve kültürel varlıkların sunumunda müzelerden faydalanılabilecek şekilde düzenlemelerin yapılması gerektiğini ve okul dışı etkinliklerin yapılmasına yönelik maddi imkânların ve zamanın düzenlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklar hakkında öğrencilere bilgi verirken hangi yöntem ya da yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.78’de sunulmuştur.

Tablo 4.78. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Konuların İşlenişinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Konuların İşlenişinde Kullanılan Yöntemler	f	%
Anlatım	6	40,0
Soru-cevap	6	40,0
Drama	2	13,3
Gezi-gözlem	1	6,6
Toplam	15	100,0

Tablo 4.78 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı (6 kişi, % 80,0) “Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklar konusunu işlerken anlatım ve soru-cevap yöntemini kullandıkları” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca öğretmenlerden 2’si (% 3,3) “Soru-cevap yönteminin yanında drama yöntemini de kullanıyorum”, 1’i (% 6,6) ise “Soru-cevap yönteminin yanında gezi-gözlem yöntemini de kullanıyorum” şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö2 kodlu katılımcı, “Düz anlatım, soru cevap. Ama mevsim izin verirse gezi-gözlem de kullanıyoruz. Köy gezileri yapabiliyoruz. Akıllı tahtalardan faydalanabiliyoruz. Örneğin, Topkapı Sarayını belgesellerle öğrenciye gösterebiliyoruz.”

Ö4 kodlu katılımcı,

Düz anlatım soru cevap. Arada bir fırsat buldukça drama yöntemini de kullanıyorum. Ama ağırlıklı olarak düz anlatım ve soru cevap. Bu yöntemleri kullanmamın sebebi ise bana verilen kazanımlar ile verilen süre elimi kolumu bağlıyor. Düz anlatımı kullanmama rağmen konuları ancak yetiştiriyorum. Hatta bazen yetiştiremiyorum. Öğrenci merkezli yöntemleri kullanırsam konuların yarısını bile yetiştiremem. Ders süresinin az olması konuların, kazanımların fazla olması bu yöntemi kullanmama yol açıyor.

Ö5 kodlu katılımcı,

Geleneksel anlatım yöntemleri devam ediyor. Düz anlatım soru cevap. Bunun dışında diğer yöntem ve teknikleri gerçekleştirmemiz için bazı durumların olması gerekiyor. Bunlarda şu aşamada sıkıntılıdır. 30 kişilik bir sınıfta büyük grup ya da küçük grup tartışması yaptırmak beyin fırtınası yaptırmak meseledir. Süre yeterli olmalı. Sınıf mevcudu istenilen sayıda olmalı. Sınıfın fiziksel koşulları iyileştirilmeli. Tüm bunlar gerçekleştirildiğinde arzu edilen eğitim seviyesine ulaşılır.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde tamamının Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere anlatırken anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıkları yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Anlatım, soru-cevap yöntemlerine ek olarak drama ve gezi-gözlem yöntemlerini kullandıklarını ifade eden öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde ise bu yöntemleri sıklıkla kullanmadıkları sadece fırsat buldukça kullandıkları saptanmıştır. Özel okulda görev yapan öğretmen, bu konuları işlerken akıllı tahtadan faydalandığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenler, anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin dışına çıkamamalarının gerekçesi olarak da fiziksel şartların (sınıf mevcudu, araç-gereç eksikliği vb.) uygun olmamasını, gerek ders içeriklerinin gerekse de kazanımların çok yoğun olmasına karşın haftalık ders saatlerinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkları işlerken etkinliklerden faydalanyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.79’da sunulmuştur.

Tablo 4.79. Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenmesinde Kullanılan Etkinliklere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıkların İşlenmesinde Kullanılan Etkinlikler	f	%
Etkinlik yapamıyorum.	5	35,7
Maddi olanaklar, zaman sıkıntısı ve bürokratik engellerden dolayı etkinlik yapamıyorum.	2	14,2
Etkinlik yapıyorum.	1	7,1
Bürokratik engellerden dolayı yeterli düzeyde etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
Zaman sorunu ve fiziksel koşulların yetersiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
İklimin elverişsiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
Öğrencilerin maddi olanaklarının yetersiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
MEB'den yeteri kadar destek alamadığım için etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
Öğrenci velilerinden dolayı etkinlik yapamıyorum.	1	7,1
Toplam	14	100,0

Tablo 4.79 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 5'i (% 35,7) Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkları işlerken herhangi bir etkinlik yapmadığını, 1'i (% 7,1) ise gezi-gözlem etkinliği yaptığını belirtmiştir. Öğretmenlerden 2'si (% 14,2) "Maddi olanaklar, zaman sıkıntısı ve bürokratik engellerden dolayı etkinlik yapamıyorum.", 1'i (% 7,1) "Bürokratik engellerden dolayı yeterli düzeyde etkinlik yapamıyorum.", 1'i (% 7,1) "Zaman sorunu ve fiziksel koşulların yetersiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.", 1'i (% 7,1) "İklimin elverişsiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.", 1'i (% 7,1) "Öğrencilerin maddi olanaklarının yetersiz olmasından dolayı etkinlik yapamıyorum.", 1'i (% 7,1) "MEB'den yeteri kadar destek alamadığım için etkinlik yapamıyorum." ve 1'i (% 7,1) ise "Öğrenci velilerinden dolayı etkinlik yapamıyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Bütün engelleri aştığımız zaman büyük bir bütçe istemiyor kurum. Bu konuda belli bir bütçemizin olması gerekiyor. Mesela geçen yıl şöyle bir etkinlik yapmıştık: 8. sınıf öğrencilerimizle birlikte İnkılap Tarihi dersinde Çanakkale Yolun Sonu filmi için sinemaya gitmiştik. Öğrencilerimizle topluca gitmek istedik. Ama maalesef önümüze bütçe engeli çıktı. Bu sefer öğretmenlerimiz ile birlikte hep beraber o bütçe sıkıntısını aştık ve öğrencilerimizi 2 gruba ayırarak 2 gün sinemaya götürdük. Ama yine sıkıntılar oluyor. Özellikle bayan öğrencilerin velileri önümüze sıkıntı çıkarıyor. Birçok problem çıkıyor karşımıza. Okul dışında bir etkinlik yapmak çok zor. Şu anda öğrenciyi pikniğe götürmek neredeyse imkânsız. Valilik oluru lazım. Bunu alsanız bile şöyle bir imza atmanız lazım: Etkinlik sırasında öğrencilerin başına gelebilecek herhangi

bir durumda tüm sorumluluk bana aittir. Kim bunun altına imza atmak ister ki?

Ö2 kodlu katılımcı,

Yıl sonunda bir gezi planı düzenliyoruz öğrenciyi TRT parkına götürerek. Eğitim sistemi dört duvar arasına sıkıştırılmamalıdır. Doğayla baş başa olmak gerekir. Hele hele doğa ile kültür konusu ise ciddi anlamda doğa ile baş başa olmalıdır. Piknik havasında bir etkinlik gerçekleştiriliyor ama bölgedeki diğer okulların olanaklarına baktığımız zaman bunun da gerçekleşmesi imkansız. Köylere gidebiliyoruz veya bir akarsuyun kenarına gidebiliyoruz ama onun ötesinde farklı bir etkinlik uygulamak imkansız. Bir müzeyi gezmek, bürokratik izinlere takılmadan İshak Paşa Sarayı'na gitmek, Tutağ'a veya Hamur'a gitmek isterdik. Ama bazı sıkıntılardan dolayı maalesef bunları gerçekleştiremiyoruz.

Ö6 kodlu katılımcı,

Maalesef bir etkinlik fırsatı bulamıyoruz sınav yapıyoruz sadece. Şartlarımız müsait değil. Diyelim ki okullara bir kitap alacaksınız, çocuklara kaynak ismi söylüyorsunuz çocuk o kaynak kitabın ücretini bile karşılayamıyor. Etkinlik olarak dışarıda bir şey düzenleyeceğimiz zaman maddi bir kaynağa ihtiyacımız var. Ama maalesef MEB bize o kaynağı sunmuyor. MEB kazanımları kitapları veriyor buradan bir şeyler yapmamızı istiyor. Size kazanım verdim kazanıma göre hareket edin. Bu yüzden maddi ve bürokratik engellerden dolayı etkinlik yapamıyoruz. Okullarda kaloriferler bile doğru düzgün yanmıyor. Bu şartlarda öğrenciyi götürüp çiçek ile böcek ile bir araya getirmek mümkün görünmüyor.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde 5'i (% 35,7) doğal ve kültürel varlıklar konusunu işlerken herhangi bir etkinlik yapmadığını, 1'i (% 7,1) ise gezi-gözlem etkinliği yaptığını belirtmiştir. Etkinlik yapan öğretmen özel okulda çalışmaktadır. Devlet okullarında çalışıp etkinlik yapamadıklarını belirten öğretmenler ise maddi olanakların yetersiz olması, fiziksel koşulların (sınıf mevcudu, araç-gereç eksikliği vb.) uygun olmaması, bürokratik engellerin olması, öğrenci velilerinin sorun çıkartması, zaman sıkıntısı, iklim şartlarının elverişsiz olması, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının elverişsiz olması, MEB'den yeteri kadar destek alamamalarından dolayı etkinlik yapamadıklarını belirtmişlerdir. Özel okulda çalışan öğretmen okul dışı etkinlik yapma konusunda bürokratik engellerin özellikle büyük sorun oluşturduğunu belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin "Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (5., 6. ve 7) doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yeterliliği hakkındaki

düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.80’de sunulmuştur.

Tablo 4.80. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Kazanımların Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal ve Kültürel Varlıklarla İlgili Kazanımların Yeterliliği	f	%
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar çok yoğun, sadeleştirilmeli.	4	18,7
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar yetersiz.	3	13,6
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlarla ders kitabı içerik bakımından tutarsız.	3	13,6
Verilen kazanım ile haftalık ders saati tutarsız.	3	13,6
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlarda yerel unsurlar yok.	2	9,0
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların nasıl gerçekleştirileceği açıkça belirtilmemiş.	2	9,0
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar nicelik olarak yeterli ama nitelik olarak yetersiz.	2	9,0
Doğal varlıklarla ilgili kazanımlar yetersiz.	1	4,5
Kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar yeterli.	1	4,5
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar sınıflar (5.,6. ve 7.) arasında dengeli dağıtılmamış.	1	4,5
Toplam	22	100,0

Tablo 4.80 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (4 kişi, % 18,7) Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların çok yoğun olduğunu ve sadeleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden 3’ü (% 13,6) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar yetersiz.”, 3’ü (% 13,6) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlarla ders kitabı içerik bakımından tutarsız.”, 3’ü (% 13,6) “Verilen kazanım ile haftalık ders saati tutarsız.”, 2’si (% 9,0) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlarda yerel unsurlar yok.”, 2’si (% 9,0) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların nasıl gerçekleştirileceği açıkça belirtilmemiş.”, 2’si (% 9,0) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar nicelik olarak yeterli ama nitelik olarak yetersiz.”, 1’i (% 4,5) “Doğal varlıklarla ilgili kazanımlar yetersiz.”, 1’i (% 4,5) “Kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar yeterli.” ve 1’i (% 4,5) ise “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar sınıflar (5., 6. ve 7.) arasında dengeli dağıtılmamış.” şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Sayı olarak yeterli. Ama içerik olarak yeterli değil, yoğun. İçerik yoğun olunca bu kazanımı da gerçekleştirmek mümkün olmuyor.. Öğrenme alanları ile ilişkilendirerek kültür ve miras öğrenme alanında veriyor bunu. Ara disiplin ilişkilendirmesi bakımından da sıkın yok. Ama ne yazık ki içerik olarak kazanımlar çok yoğun. Bu şekilde olunca bunları öğrenciye kazandırma imkânı çok kısıtlı oluyor. Sosyal Bilgiler 5. sınıfta dağlar, ovalar, akarsular gibi doğal varlıklar ön plana çıkarılmış ama kültürel değerlere daha az yer verilmiş, 6. ve 7. sınıflar için ise tam tersi bir durum söz konusu. Bu sınıflarda da kültürel varlıklara çok yer verilmiş doğal varlıklara ise daha az yer verilmiştir.

Ö2 kodlu katılımcı,

Verilen kazanımlar ile istenilen bilgiler arasında ciddi anlamda bir uçurum söz konusudur. MEB size bir kazanım vermiş fakat bu kazanımı nasıl gerçekleştirebileceğiniz anlamında size detaylı bir bilgi vermemiş. Hani ne yapmak lazım bu sefer sizin onu doldurmanız lazım. Kazanım biraz havada kalıyor. İşte ne diyor: Çeşitli yerler ile kendi çevrenizdeki doğal ve kültürel varlıkları eşleştiriniz. Bizim bunu eşleştirmemiz için yerel kaynakların da verilmesi gerekiyor. Yerel doğal ve kültürel değerler verilmezse öğrenci bunu nasıl eşleştirecek? Bu da kazanımın ciddi anlamda detaylı bir şekilde verildiği ama içinde istenilen bilginin ne yazık ki olmadığını yansıtıyor. Doğal ve kültürel varlıklar konusunda verilen kazanım ile MEB'in vermiş olduğu içerik arasında ciddi bir fark var...

Ö4 kodlu katılımcı,

Doğa bakımından yetersiz olduğunu düşünüyorum. Doğa ile ilgili kazanımların artırılması gerektiğine inanıyorum. Kültür bakımından ise kazanımların fazla olduğunu düşünüyorum. Çünkü ders süresi kısa bu kazanımlar fazla olduğu zaman veremiyoruz. Değininip geçiyoruz. O kadar çok kazanıma yer verilmemesi, kazanımların biraz daha sınırlandırılması gerektiğini düşünüyorum. Biraz daha sadeleştirilip özele indirgenebileceğini düşünüyorum.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların genel olarak yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenler genel olarak; doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların çok yoğun olduğu ve sadeleştirilmesi gerektiğini, kazanımlar ile ders içerikleri ve derse ayrılan süre arasında problemlerin olduğunu, kazanımlarda yerel unsurların olmadığını, kazanımların nasıl gerçekleştirileceğinin açıkça belirtilmediğini, kazanımların nitelik bakımından eksik olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 1'i (% 4,5) doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların sınıflar arasında dengeli bir şekilde dağıtılmadığını, dolayısıyla doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların sınıflar

düzeyinde (5., 6. ve 7.) dengeli bir şekilde dağıtılması gerektiğini vurgulamıştır. 1'i (% 4,5) ise, özellikle doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımları ayrı ele alarak doğal varlıklarla ilgili kazanımların yetersiz, kültürel varlıklarla ilgili kazanımların ise yeterli olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Karar verici konumunda olsaydınız doğal ve kültürel varlıklar konusunda öğrenme-öğretme sürecini nasıl planlardınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 4.81’de sunulmuştur.

Tablo 4.81. Doğal ve Kültürel Varlıklar Konusunda Öğrenme-Öğretme Sürecinin Nasıl Planlanması Gerektiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Doğal ve Kültürel Varlıklar Konusunda Öğrenme-Öğretme Sürecinin Planlanması	f	%
Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımları sadeleştirirdim.	4	17,3
Doğal ve kültürel varlıklar konusunun uygulamalı (gezi-gözlem, müze, sanal müze vb.) işlenmesine yönelik düzenlemeler yapardım.	4	17,3
Haftalık ders saatini arttırdım.	2	8,6
Kazanımların konuyla örtüşmesine yönelik düzenlemeler yapardım.	2	8,6
Ders kitapları ve kazanımların verilmesi konusunda öğretmene esneklik sağladım.	2	8,6
Yapılan çalışmaları dikkate alarak eğitim-öğretim sürecini planladım.	1	4,4
MEB ile Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri arasında ortak bir koordinasyon sağladım.	1	4,4
Doğal ve kültürel varlıklar konusunda ders kitaplarını görsellik açısından yeniden düzenledim.	1	4,4
Fatih projesinin koordineli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine dikkat ederdim.	1	4,4
Bürokratik engeller konusunda kolaylaştırıcı düzenlemeler yapardım.	1	4,4
Fiziki koşulların (öğrenci sayısı, araç-gereç vb.) iyileştirilmesine yönelik düzenlemeler yapardım.	1	4,4
Bireysel farklılıklara hitap edebilecek etkinlikler düzenledim.	1	4,4
Süreç odaklı değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapardım.	1	4,4
Doğal ve kültürel varlıklar konusunda eğitim-öğretim sürecini yerel şartlara göre planladım.	1	4,4
Toplam	23	100,0

Tablo 4.81 incelendiğinde karar verici konumunda olmaları durumunda doğal ve kültürel varlıklar konusunda ne tür düzenlemeler yapacakları ile ilgili çalışmaya katılan öğretmenlerden 4’ü (% 17,3) “Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımları sadeleştirirdim.”, 4’ü (% 17,3) “Doğal ve kültürel varlıklar konusunun uygulamalı (gezi-gözlem, müze, sanal müze vb.) işlenmesine yönelik düzenlemeler yapardım.”, 2’si (% 8,6) “Haftalık ders saatini arttırdım.”, 2’si (% 8,6) “Kazanımların konuyla örtüşmesine yönelik düzenlemeler yapardım.”, 2’si (% 8,6) “Ders kitapları ve kazanımların verilmesi konusunda öğretmene esneklik sağladım.”, 1’i (% 4,4) “Yapılan çalışmaları dikkate alarak eğitim-öğretim sürecini planladım.”, 1’i (% 4,4) “MEB ile Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri arasında ortak bir koordinasyon sağladım.”, 1’i (% 4,4) “Doğal ve kültürel varlıklar konusunda ders kitaplarını görsellik açısından yeniden düzenledim.”, 1’i (% 4,4) “Fatih projesinin koordineli

ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine dikkat ederdim.”, 1’i (% 4,4) “Bürokratik engeller konusunda kolaylaştırıcı düzenlemeler yaptım.”, 1’i (% 4,4) “Fiziki koşulların (öğrenci sayısı, araç-gereç vb.) iyileştirilmesine yönelik düzenlemeler yaptım.”, 1’i (% 4,4) “Bireysel farklılıklara hitap edebilecek etkinlikler düzenlerdim.”, 1’i (% 4,4) “Süreç odaklı değerlendirmeye yönelik çalışmalar yaptım.” ve 1’i (% 4,4) ise “Doğal ve kültürel varlıklar konusunda eğitim-öğretim sürecini yerel şartlara göre planlardım.” şeklinde görüş belirtmiştir. Soruyla ilgili verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö1 kodlu katılımcı,

Günümüz Türkiye şartlarında çok daha iyi düzenlemeler yaptım. Bu durumda ilk olarak kazanım işine el atardım. Kazanımları bu kadar yoğun ve fazla olmaktan çıkarırdım. Önce hedefimi belirlerdim. Uygulayabileceğim kazanımlar düzenlerdim. Bir tane kazanımla önüme üç dört hedef koymazdım. Bir kazanımla bir hedef belirlerdim ve bu kazanımları sadeleştirirdim. Günümüz Türkiye şartlarında biz konuyu ders kitabından işlemek zorundayız. Ders kitaplarını da özellikle doğa ve kültür konusunu anlattığım zaman görsel materyaller ile desteklerdim. Ders kitapları bu işi somutlaştırabilmelidir. Ders kitabı sadece öğretmene angarya olarak veriliyor. Öğretmenin yardımcı bir kaynak kullanmasına müsaade ederdim. Ama yine ana materyal olarak ders kitabı dururdu. Bize gönderilen yönetmelik ne diyor? Ders kitabı dışında yardımcı bir kaynak kullanmayın. Öğretmeni bu şekil bir kalıba sokmaktan vazgeçerdim. Fatih projesinin sağlam koordineli bir şekilde yürütülmesini, öğretimin teknolojiyle tanışmasını isterdim...

Ö2 kodlu katılımcı,

Karar verici konumunda olsaydım yapılan bu çalışmayı ciddi anlamda önemserdim. İnşallah önem verirler. Ülkede gerek bu alanda gerek diğer alanlarda çok sayıda araştırma yapılıyor, tez yazılıyor ama bunlara hak edilen değer verilmiyor maalesef. Bu çalışmayı dikkate alıp yapılan eleştirileri ciddi anlamda alıp değerlendirirdim. Kazanımların daha sadeleştirilmesi, doğa ve kültür alanındaki derslerin doğada alanda yapılması, özellikle müze çalışmalarının gerçekleştirilmesini sağlardım. Bu konuyu sözlü bir ders niteliğinden çıkartıp tamamıyla gezi-gözlem niteliğinde, öğrencinin dolaşarak, hissederek, görerek, duyarak, temas ederek belki algılayabileceği bir konuma getirirdim. Kesinlikle öyle olması da gerekmektedir.

Ö4 kodlu katılımcı,

Öncelikle süre konusunda düzenlemeler yaptım. Çünkü kazanımların gerçekleştirilebilmesi için ciddi manada süre sıkıntısı var. Haftalık ders saatini arttırırdım, kazanımları sadeleştirirdim, öğrencilerin anlayabileceği, öğretmenin öğrencilere kolaylıkla aktarabileceği şekilde düzenlemeler yaptım. Bununla beraber öğretmenin bu konuları sınıf

dışında gezi-gözlem yöntemini kullanarak, öğrencilerin yaşayarak öğrenmesine fırsat verecek şekilde düzenlemelere imkân sağladım. İl ve ilçelerdeki Milli Eğitim, Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile işbirliği yaparak, ortak bir koordinasyon yaparak düzenlemeler yaptım. Bunun yanında okullarda doğal ve kültürel varlıklarla ilgili yapay bir ortam, bilgisayar, sanal müzeler yapabildim.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin soru hakkındaki görüşleri incelendiğinde karar verici konumunda olmaları halinde doğal ve kültürel varlıkların eğitim-öğretimi sürecinde genel olarak; kazanımların sadeleştirilmesine, yaparak yaşayarak yani uygulama temelli eğitim-öğretimin planlanmasına, ders kitaplarının görsellik açısından yeniden düzenlenmesine, haftalık ders saatinin arttırılmasına, fiziki koşulların iyileştirilmesine, kazanım ile ders içeriklerinin tutarlı olmasına, kurumlar arası koordinasyonun düzenli işlemesine, kazanımların ve ders içeriklerinin yerel unsurlara dikkat edilerek düzenlenmesine, bireysel farklılıklara göre etkinliklerin düzenlenmesine yönelik görüş bildirmişlerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıkların yer alma düzeyinin incelendiği araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda doküman incelemesi yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından, odak grup görüşmesi yoluyla alınan öğretmen görüşlerinden ve gözlem yoluyla izlenen sınıf ortamlarından elde edilen veriler ilgili alanyazın çerçevesinde sunulmuştur. Bölümün son aşamasında ise farklı veri toplama yöntemleriyle elde edilen bulgulardan yola çıkarak konu ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara yol göstermek amacıyla çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile 2015 yılında MEB ve özel yayınevi tarafından basılıp okutulmaya başlanan ortaokul Sosyal Bilgiler ders ve öğrenci çalışma kitaplarından doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilere yönelik sonuç ve tartışma yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kültürel mirası vurgulamak için genel amaçların beşinci maddesi “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder” (MEB, 2005) ifadesine yer vermiştir. Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması adına bu genel amaç ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde “Kültür ve Miras” öğrenme alanında sunulmuştur. Kültürel mirasa vurgu yapmak için bu öğrenme alanına giren kazanımlar, 5. sınıfta “Adım Adım Türkiye”, 6. sınıfta “İpek Yolunda Türkler”, 7. sınıfta ise “Türk Tarihinde Yolculuk” üniteleri altında sunulmuştur. Programın on yedinci maddesinde ise “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren

konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, 2005) ifadesine yer verilmiştir. Doğal varlıkların tanıtılması, korunması ve geleceğe sağlıklı bir şekilde aktarılmasının işlenebileceği bu genel amaç kapsamına giren kazanımlar ise “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı çerçevesinde 5. sınıfta “Hepimizin Dünyası”, 6. sınıfta “Ülkemiz ve Dünya”, 7. sınıfta ise “Ülkeler Arası Köprüler” üniteleri altında sunulmuştur.

Avcı ve Memişoğlu (2016), Zor ve Karip (2014), Arıkan (2012), Karip (2012), yürüttükleri çalışmalarda kültürel mirasa ilişkin kazanımları sadece “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile sınırlı tutulmuşlardır. Yapılan bu çalışmada ise kültürel mirasa ilişkin kazanımların hem “Kültür ve Miras” hem de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında sunulduğu tespit edilmiştir.

Uçar (2014), Gögebakan (2009), Çengelci (2012), ise çalışmalarında kültürel mirasa ilişkin kazanımlara hem “Kültür ve Miras” hem de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları kapsamında yer vermişlerdir. Dönmez ve Yeşilbursa (2014), yaptıkları çalışmada öğrencilerin kültürel mirasa karşı duyarlılık kazanması için sadece “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla sınırlı kalınmaması, diğer öğrenme alanlarında da bu konuların işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Yeşilbursa (2011) ise çalışmasında kültürel miras eğitimi ile ilgili Sosyal Bilgiler Öğretim Programları genel amaçlarını verirken on yedinci maddeyi de saymıştır. On yedinci maddede “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, 2005) genel amacı yer almaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı altında hem doğal hem de kültürel varlıklara yönelik kazanımların yer alması gerekmektedir. Nitekim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları incelendiğinde “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı altında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla söz konusu bu çalışmaların bulguları ile yapılan bu çalışmanın bulguları paralellik göstermiş olup sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle kültürel varlıklarla ilgili “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 16 kazanım, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında ise 7 kazanımın yer aldığı tespit edilmiştir. Söz konusu öğrenme alanlarında toplam 23 kazanım kültürel varlıklarla

İlgiliyken sadece 4 kazanım hem kültürel hem de doğal varlıklarla ilgilidir. Doğal varlıklarla ilgili kazanımlar 5. ve 7. sınıf öğretim programlarında kültürel varlıklarla ilgili kazanımların içinde sunulmuştur. Bu bulgulardan hareketle “Kültür ve Miras” öğrenme alanında kültürel varlıklarla ilgili kazanımların “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına göre sayıca çok fazla olduğu söylenebilir. Aynı şekilde kültürel varlıklarla ilgili kazanımların doğal varlıklarla ilgili kazanımlardan çok fazla olduğu sonucuna ulaşılabilir. Çengelci (2012), tarafından yapılan çalışmada da kültürel miras ile ilgili kazanımların en fazla “Kültür ve Miras” öğrenme alanında olduğu tespit edilmiştir.

MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitapları genel olarak incelendiğinde; Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel varlıklarla ilgili kazanımlar 6. sınıf öğretim programında yoğunlaşmasına rağmen ders kitaplarında yapılan incelemeler sonucunda kültürel varlıklara en fazla 7. sınıf ders kitabında yer verildiği tespit edilmiştir. 7. sınıf ders kitabından sonra kültürel varlıklara en fazla yer veren ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarının sırasıyla 6. sınıf ve 5. sınıf ders kitapları olduğu MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında tespit edilmiştir. Ayrıca MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarında olduğu gibi doğal varlıklara en fazla 6. sınıf ders kitabında yer verildiği yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu ders kitabından sonra doğal varlıklara sırasıyla en fazla 7. sınıf ve 5. sınıf ders kitaplarında yer verildiği görülmüştür. Nitekim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları incelendiğinde, doğal varlıklarla ilgili en fazla kazanımın 5. (3 kazanım) ve 7. (1 kazanım) sınıf öğretim programlarında olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak yapılan incelemeler, doğal ve kültürel varlıklar konusunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile hem MEB hem de özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitapları arasında bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir. Bu durum 6. sınıf öğretim programında yer alan kazanımların doğrudan doğal ve kültürel varlıklara değil de tarih konularına ağırlık vermesinden kaynaklanmış olabilir. Ders kitaplarının verilen kazanımlar doğrultusunda hazırlandığı dikkate alındığında ortaya çıkan sonucun normal olduğu söylenebilir.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarına genel olarak bakıldığında ise; Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel

varlıklarla ilgili kazanımların yoğunlaştığı sınıf düzeyi 6. sınıf olmasına rağmen ders kitaplarında yapılan incelemeler sonucunda özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarında da MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında olduğu gibi kültürel varlıklara en fazla 7. sınıf ders kitabında yer verildiği saptanmıştır. Özel yayınevi tarafından hazırlanan 7. sınıf ders kitabından sonra kültürel varlıklara en fazla yer veren Sosyal Bilgiler ders kitaplarının MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında olduğu gibi sırasıyla 6. sınıf ve 5. sınıf ders kitapları olduğu tespit edilmiştir. Aynı yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarında doğal varlıklara ise MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında olduğu gibi en fazla 6. sınıf ders kitabında yer verildiği tespit edilmiştir. Bu ders kitabından sonra doğal varlıklara sırasıyla en fazla 7. sınıf ve 5. sınıf ders kitaplarında yer verildiği görülmüştür.

MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında doğal ve kültürel varlıkların en fazla yer aldığı ünitelere bakıldığında, her iki kitap türünde de 5. sınıfta doğal varlıklara en fazla “Adım Adım Türkiye ve Bölgemizi Tanıyalım”; buna karşın kültürel varlıklara en fazla “Adım Adım Türkiye ve Hepimizin Dünyası” ünitelerinde yer verildiği tespit edilmiştir. 6. sınıfta doğal ve kültürel varlıklara en fazla “İpek Yolunda Türkler ve Yeryüzünde Yaşam” ünitelerinde yer verildiği tespit edilmiştir. 7. sınıfta ise doğal varlıklara en fazla “Ülkeler Arası Köprüler ve Türk Tarihinde Yolculuk”; buna karşın kültürel varlıklara en fazla “Türk Tarihinde Yolculuk ve Zaman İçinde Bilim” ünitelerinde yer verildiği tespit edilmiştir. Doğal ve kültürel varlıkların ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan yukarıdaki ünitelerde yoğunlaşması, genellikle konu ile ilgili öğretim programında yer alan kazanımlarla ilgili olduğu söylenebilir. Fakat “Bölgemizi Tanıyalım” ve “Yeryüzünde Yaşam” ünitelerinde doğal varlıklarla ilgili kazanım bulunmamasına rağmen 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında doğal varlıklara bu ünitelerde daha fazla yer verilmesi, ünitelerde yer alan coğrafya konularının doğasına bağlanabilir. 7. sınıf ders kitabının “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde ise kültürel varlıklara kazanımların aksine daha fazla yer verilmesi yine üniteye bilimsel buluşlarla ilgili sunulan bilgilerin doğasından kaynaklanmış olabilir.

MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında doğal ve kültürel varlıkların işleniş tarzına bakıldığında, 5. sınıf ünitelerinden “Hepimizin Dünyası”

ünitesinde “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler” başlığı altında 7. sınıf ünitelerinden ise “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde “İnsanlığın Sorumluluğu” başlığı altında doğal ve kültürel varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiş olmasına rağmen konu ile ilgili sunulan veriler yeterli düzeyde değildir. Hâlbuki yukarıda da değinildiği gibi Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel varlıklarla ilgili en fazla kazanım 6. sınıf programında yer almaktadır. Dolayısıyla 6. sınıf ders kitaplarında da konu ile ilgili amaca uygun bilgilerin bir ünite ya da başlık altında sunulmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Özel yayınevi tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yapılan analizler sonucunda ise, 5. sınıf ünitelerinden “Hepimizin Dünyası” ünitesinde “Turizm, Ortak Miras ve Uluslararası İlişkiler” başlığı altında 7. sınıf ünitelerinden ise “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde “Geçmişin Mirası Geleceğin Emaneti” başlığı altında doğal ve kültürel varlıklara amacına uygun bir şekilde UNESCO verileri bünyesinde yer verilmiş olmasına rağmen konu ile ilgili sunulan veriler yeterli düzeyde değildir. 6. sınıf ders kitabında da konu ile ilgili amaca uygun bilgilerin bir ünite ya da başlık altında sunulmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitapları genel olarak karşılaştırıldığında MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarına göre doğal ve kültürel varlıklara nicelik olarak daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel varlıklarla ilgili kazanım sayısı açısından sonuçlar analiz edildiğinde, “Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında kültürel varlıklarla ilgili 5. sınıfta toplam 7, 6. sınıfta toplam 10, 7. sınıfta ise toplam 6 kazanımın olduğu belirlenmiştir. Buna karşın 5. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 1, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 2; 7. sınıfta ise yine “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 1 kazanımın kültürel varlıklarla ilgili kazanımların içinde doğal varlıklara yer verdiği yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Yani Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında kültürel varlıklarla ilgili toplam 23 kazanım olmasına rağmen doğal varlıklarla ilgili sadece 4 kazanım yer almaktadır. Doğal varlıklarla

ilgili kazanımların da tek başına verilmeyip kültürel varlıklarla ilgili kazanımların içinde verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve ders kitaplarında kültürel varlıklara çok sayıda yer verilmiş olmasına rağmen doğal varlıklara daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gülersoy (2013), çalışmasında kültürel mirasa yönelik Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda genel amaçlar yer almasına rağmen doğal mirasa yönelik herhangi bir amacın bulunmadığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada, Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda doğal varlıklarla ilgili kazanımların ortak miras öğeleri adı altında sunulduğu ve bu kazanımların ise yetersiz kaldığı ve artırılması gerektiği tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise, programın on yedinci maddesi “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, 2005) kapsamında doğal varlıklara yer verilebileceği tespit edilmiştir. Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarından elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir. Gülersoy (2013)'un yaptığı çalışmada olduğu gibi bu çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle doğal varlıklara yönelik kazanımların az olduğu dolayısıyla artırılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarına (MEB) genel olarak bakıldığında; “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına göre “Kültür ve Miras” öğrenme alanında daha fazla etkinlik örneğine yer verilmiştir. MEB'in yayınladığı öğrenci çalışma kitaplarında en fazla etkinlik örneğine 7. sınıfta yer verildiği tespit edilmiştir. Çengelci (2012), yaptığı çalışmada da kültürel miras ile ilgili en fazla etkinlik örneğinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanında ye aldığı tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada yine kültürel miras ile ilgili en fazla etkinlik örneğinin 7. sınıf öğrenci çalışma kitaplarında yer aldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla Çengelci (2012) tarafından yapılan çalışma ile yapılan bu çalışmanın sonuçlarının paralel olduğu söylenebilir. Öğrenci çalışma kitaplarında kullanılan etkinlik örneklerinin genel olarak; boşluk doldurma, soru cevap, yazma, anket gibi etkinliklerden oluştuğu görülmekle beraber bulmaca, afiş hazırlama, broşür hazırlama, balık kılıcı diyagramı, sanal müze, karikatür gibi alternatif etkinlik türlerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarına (özel yayınevi) genel olarak bakıldığında ise; 6. ve 7. sınıf öğrenci çalışma kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına göre “Kültür ve Miras” öğrenme alanında daha fazla etkinlik örneğine yer verilmesine rağmen 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında daha fazla etkinlik örneğine yer verildiği tespit edilmiştir. Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitapları (özel yayınevi) incelendiğinde en fazla etkinlik örneğine MEB tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarında olduğu gibi Sosyal Bilgiler 7. sınıf öğrenci çalışma kitabında yer verildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışma kitaplarında kullanılan etkinlik örneklerinin genel olarak; boşluk doldurma, soru cevap, yazma, anket, kompozisyon gibi etkinliklerden oluşmakla beraber resim çizme, akrostiş, grafik, röportaj gibi etkinliklerin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dönmez ve Yeşilbursa (2014), yaptıkları çalışmada öğrencileri aktif kılacak etkinlik örneklerinin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumunu olumlu etkilediği ve bu etkinliklerin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmada özellikle alan gezilerinin önemine vurgu yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada doğal ve kültürel varlıklarla ilgili Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlik örneklerinin öğrencileri aktif kılmaya yönelik etkinlikler olduğu tespit edilmekle beraber özellikle alan gezilerine çok fazla vurgu yapılmaması bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitapları “Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları açısından karşılaştırıldığında, 5. ve 6. sınıflarda MEB tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarının daha fazla etkinlik örneğine yer vermesine karşın 7. sınıflarda özel yayınevi tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarının daha fazla etkinlik örneğine yer verdiği tespit edilmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarına genel olarak bakıldığında ise, 5., 6. ve 7. sınıflarda “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, 5. sınıfta “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, 6. sınıfta “Birey ve Toplum”, 7. sınıfta ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim ile Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında her ne kadar doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlikler tespit edilmişse de konuyla ilgili

etkinliklerin genellikle “Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür.

5.2. Gözlem Verilerinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklara kazanım boyutunda yer verildiği üniteler (Adım Adım Türkiye, Hepimizin Dünyası, İpek Yolunda Türkler, Ülkemiz ve Dünya, Türk Tarihinde Yolculuk ve Ülkeler Arası Köprüler) 2015-2016 eğitim öğretim yılında 2 devlet okulu, 1 özel okul olmak üzere toplam 96 ders saati boyunca gözlenmiştir.

Yapılan bu gözlemlerde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili olmayan gözlemler değerlendirme dışı bırakılarak doğrudan doğal ve kültürel varlıklarla ilgili gözlemler değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda toplamda 96 olan gözlem saati 60 gözlem saatine indirilmiştir. Değerlendirmeye alınan gözlemlerden 9’u 5. sınıf Adım Adım Türkiye (devlet okulunda 6, özel okulda 3 saat), 4’ü 5. sınıf Hepimizin Dünyası (devlet okulunda 3, özel okulda 1 saat) ünitelerinde yapılmıştır. 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde devlet okulunda 7, özel okulda 9 ders saati; 6. sınıf Ülkemiz ve Dünya ünitesinde ise devlet okulunda 4, özel okulda 2 ders saati gözlenmiştir. 7.sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde devlet okulunda 12, özel okulda 9 ders saati; 7. sınıf Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde ise devlet okulunda 3, özel okulda 1 ders saati gözlenmiştir.

Yapılan gözlemler sonucunda her iki okul türünde de 5. ve 7. sınıflarda doğal ve kültürel varlıklara yer verilirken 6. sınıflarda sadece kültürel varlıklara yer verildiği görülmüştür. Bu durum Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kazanımlarla tutarlılık göstermektedir. Bu sonuç, çalışmanın doküman incelemesi bölümünde de teyit edilmiştir. Böylelikle araştırmanın doküman incelemesi ve gözlem boyutlarının birbirini desteklediği görülmüştür.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki kazanımlar incelendiğinde 6. sınıflarda kültürel varlıklara yer verilmesine rağmen doğal varlıklara yer verilmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Aynı şekilde 5. ve 7. sınıflarda ise yoğun

olarak kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara yer verildiği buna karşın doğal varlıklarla ilgili kazanımların yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Yapılan gözlemler sonucunda 5. ve 7. sınıflarda da doğal varlıklar konusuna yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu sonucu destekleyen çalışmalara alanyazında rastlamak mümkündür. Örneğin, Gülersoy (2013), yaptığı çalışmada, kültürel mirasa yönelik Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda genel amaçlar yer almasına rağmen doğal mirasa yönelik herhangi bir amacın bulunmadığını belirtmiş, aynı zamanda programdaki doğal varlıklarla ilgili kazanımların ortak miras öğeleri adı altında sunulduğunu ve bu kazanımların ise yetersiz kaldığını belirtmiştir. Aynı çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın doğal mirası koruma bilinci yönünden yetersiz kaldığı belirtilmiştir.

Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde her iki okul türünde yapılan gözlemler sonucunda genel olarak; Adım Adım Türkiye ünitesinde kültür, kültürel farklılık, kültürel özellik, yöresel oyun, kıyafet ve yemekler, tarihi eserler, dini ve milli bayramlar ve doğal varlıklara değinilmiş; Hepimizin Dünyası ünitesinde ise dünya çocuklarının ortak ilgi alanları, çeşitli ülkelerdeki ortak miras öğeleri ve bu miras öğelerinin turizm üzerindeki etkilerine değinilmiştir.

Ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde her iki okul türünde yapılan gözlemler sonucunda genel olarak; İpek Yolunda Türkler ünitesinde ilk Türk devletlerinde (İslamiyet öncesi Türk devletleri) kültür ve medeniyet, Türk İslam devletlerinde kültür ve medeniyet, ipek yolunun kültürler üzerindeki etkileri, geçmişten günümüze kültürümüz, geçmişten günümüze kutlamalarımız ve geleneksel Türk sanatları konularına değinilmiştir. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde ise ülkemizin komşu ülkelerle sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel alanlardaki ilişkileri, yardımlaşma ve işbirliği, toplumlar arası etkileşimler (sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel) işlenmiştir.

Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde her iki okul türünde yapılan gözlemler sonucunda genel olarak; Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde Türkiye ve Anadolu Selçuklularında kültürel faaliyetler, I. ve II. Beylikler döneminde kültürel faaliyetler, Osmanlı Devleti kültür ve medeniyeti (Osmanlı hoşgörüsü, birlikte yaşama sanatı, geleneksel el sanatları) konularına değinilmiştir. Ülkeler Arası

Köprüler ünitesinde ise küresel sorunlara yönelik küresel çözümler, çevre sorunları, insanların sorumluluğu altındaki doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konular işlenmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilişinde ders işleme süreci basamakları derse başlama, içeriğin verilişi ve ölçme değerlendirme boyutlarıyla incelenmiştir. Derse başlama basamağı ise kendi içinde önbilgilerin yoklanması, ipucu verme ve merak uyandırma şeklinde alt boyutlara ayrılarak değerlendirilmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda devlet okulunda derse başlama basamaklarına genel olarak yer verilmediği, özel okulda ise bu basamaklara yer verildiği tespit edilmiştir. Hepimizin Dünyası ünitesinde ise devlet okulunda yapılan 3 gözlemden sadece 1 gözlem saatinde derse başlama basamaklarına yer verildiği, özel okulda yapılan 1 gözlem saatinde ise bu basamaklardan ön bilgilerin yoklanması ve ipucu verme basamaklarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Özel okulda yapılan gözlemlerde derse başlama basamaklarında genel olarak yakından uzağa ilkesinin kullanıldığı görülmüştür.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda; devlet okulunda yapılan 7 gözlem saatinin sadece 3'ünde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanmasına yer verildiği, buna karşın diğer basamaklara yer verilmediği tespit edilmiştir. Özel okulda ise 9 gözlem saatinin 2'sinde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması ve ipucu verme basamaklarının takip edildiği görülmüştür. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde ise devlet okulunda yapılan 4 gözlem saatinin 1'inde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanması basamağının takip edildiği, özel okulda yapılan 2 gözlem saatinde de bu basamakların takip edilmediği gözlenmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda; devlet okulunda yapılan 12 gözlem saatinin sadece 4'ünde derse başlama basamaklarından ön bilgilerin yoklanmasına, özel okulda ise 9 gözlem saatinin 2'sinde ön bilgilerin yoklanması basamağına yer verildiği gözlenmiştir. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde ise devlet okulunda yapılan 3 gözlem saatinin

2'sinde ön bilgilerin yoklanmasına, özel okulda yapılan 1 gözlem saatinde merak uyandırma basamağına yer verildiğı görülmüştür.

Bu sonuçlardan hareketle 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde derse başlama basamaklarına özel okulda daha fazla yer verildiğı, buna karşın 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde ise devlet okulunda daha fazla yer verildiğı söylenebilir. Ancak genel olarak her iki okul türünün de derse başlama basamaklarına yer vermesi açısından yetersiz kaldığı söylenebilir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilisinde dersin işlenişi yöntem teknik ve etkinlikler olmak üzere iki alt boyutta ele alınmıştır.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde her iki okul türünde yapılan 60 gözlem saatinin tamamında anlatım ve soru cevap yöntemlerinin kullanıldığı diğer yöntem ve tekniklerin ise kullanılmadığı tespit edilmiştir. Devlet okulunda dersin işlenişinde yardımcı materyal olarak genellikle ders kitabı, yazı tahtası ve haritalardan özel okulda ise ders kitabı, harita ve akıllı tahtadan faydalanılmıştır.

Avcı ve Memişoğlu (2016), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sınıf içinde sunuş yolu, görsel kullanımı ve beyin fırtınası yöntem ve tekniklerini kullandıklarını tespit etmiştir. Avcı (2014), çalışmasında kültürel miras konularının işlenmesinde geleneksel yöntemlerin kullanıldığını tespit etmiştir. Çelikkaya ve Kuş (2009), tarafından yapılan çalışmada her ne kadar öğretmenlerin tartışma, soru cevap, beyin fırtınası, gösteri, proje gibi yöntem ve teknikleri kullandıklarını ifade etseler de aynı çalışmada yapılan gözlemlerde anlatım, soru cevap, bireysel çalışma yöntem ve tekniklerinin daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada yapılan gözlem sonuçları da anlatım ve soru cevap yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığını göstererek alanyazındaki çalışmaları desteklemiştir. Aktif öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrenme, derse aktif katılma üzerindeki olumlu etkileri çeşitli çalışmalarda (Ayva, 2010; Güleç ve Alkış, 2003) vurgulanmasına rağmen yapılan bu çalışmada geleneksel anlayışa uygun bir şekilde derslerin işlenmesi düşündürücüdür.

Sosyal Bilgiler 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda devlet okulunda bir (dilsiz harita) özel okulda ise farklı gözlem

saatlerinde dört etkinliğin (görsel okuma) uygulandığı tespit edilmiştir. Hepimizin Dünyası ünitesinde ise devlet okulunda üç etkinlik (soru cevap, boşluk doldurma ve resim çizme) uygulanmış özel okulda ise herhangi bir etkinlik uygulanmamıştır. Devlet okulunda uygulanan etkinliklerin öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçtan hareketle her iki okul türünde de bazı gözlem saatlerinde etkinlik uygulanmasına rağmen toplam gözlem saati göz önüne alındığında bu etkinliklerin yetersiz kaldığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda devlet okulunda iki etkinliğin (yazma, hikâye) uygulandığı özel okulda ise herhangi bir etkinliğin uygulanmadığı tespit edilmiştir. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde ise her iki okul türünde de herhangi bir etkinlik uygulanmamıştır.

Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda devlet okulunda konunun işlenişinde iki etkinlik (soru cevap ve eşleştirme) uygulanmış, özel okulda ise herhangi bir etkinlik uygulanmıştır. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde ise her iki okul türünde de herhangi bir etkinlik uygulanmamıştır. Devlet okulunda uygulanan etkinliklerin öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler olduğu gözlenmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda ders işlenişinde devlet okulunun özel okula göre daha fazla etkinlik uyguladığı görülmekle beraber bu etkinliklerin yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Doğal ve kültürel varlıkların uygulamalı işlenmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında her iki okul türünde de konunun işlenişinde yeterli düzeyde etkinliğe yer verilmediği sonucu çıkarılabilir.

Doğal ve kültürel varlıklar konusu sadece anlatım ve soru cevap yöntemleri kullanılarak ya da soru cevap, boşluk doldurma, görsel okuma etkinlikleri çerçevesinde öğrencilere kavratılabilecek bir konu değildir. Yaparak yaşayarak öğrenme temelli yöntem, teknik ve etkinliklerin konunun daha iyi kavratılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların uygulamalı (müze, alan gezileri, doğa eğitimi vb.) bir şekilde anlatılmasının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğine ve bu varlıklara yönelik öğrencilere tanıma,

koruma ve sahip çıkma bilinci aşıladığına dair alanyazında çeşitli çalışmalara rastlamak mümkündür.

Dilli (2014), yaptığı çalışmada gelecek nesillerin doğayı tahrip edilmeden görmelerini, doğayla bütünleşmelerini sağlayacak doğa tarihi müzelerinin açılması ve öğrencilere bu müzeler yardımıyla eğitim verilmesinin gelecek nesillerin doğayı tanınması ve koruması adına faydalı olacağını ifade etmiştir. Kete (2013), tarafından yapılan çalışmada doğa merkezli öğretimin doğaya karşı duyarlılığı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Gülersoy (2013), çalışmasında ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde verilen kazanımların anlam kazanması için doğal mirasın korunmasına yönelik proje ve seminerlerin hazırlanmasının, doğa tarihi müzeleri, botanik bahçelerinin oluşturulmasının doğal mirasın korunması bilincine katkı yapacağını belirtmiştir. Karataş (2011), tarafından yapılan çalışmada okul öncesi ve okul çağındaki çocukların doğayla birebir temas etmelerini sağlayacak doğa tarihi müzelerinin açılmasının çocukların çevre bilincini arttıracak olduğunu belirtilmiştir.

Meydan ve Akkuş (2014), yaptıkları çalışmada müze gezilerinin öğrencilerin derse karşı ilgilerini arttırdığını, kültürel değerlere yönelik olumlu bakış açısı kazandırdığını belirtilerek gezi-gözlem yönteminin önemine vurgu yapmışlardır. Gögebakan ve Buyurgan (2013), yaptıkları çalışmada dersler arası ilişkilendirme, farklı etkinlikler ve müze ziyaretlerinin öğrencilerin başarılarını arttırdığını tespit etmişlerdir. Yeşilbursa (2013), çalışmasında öğrencilerin tarihi mekânlara yönelik yaptığı gezilerin, onlara tarihi yaşattığına ve tarihi mekânlara karşı olumlu bakış açısı geliştirdiklerine dair sonuçlar ortaya koymuştur. Yılmaz ve Şeker (2011) yaptıkları çalışmada müzelere yönelik yapılan gezilerin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini arttırdığı, Sosyal Bilgiler derslerinde müze gezilerinin düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Zor ve Karip (2014), yaptıkları çalışmada okul dışı etkinliklerin öğrencilere kültürel mirasa yönelik olumlu bakış açısı kazandırabileceğini belirtilmişlerdir. Kılcan ve Akbaba (2013), tarafından yapılan çalışmada öğrenci görüşleri doğrultusunda tarihi alan gezilerinin kültürel mirasa duyarlılık değerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım ve Tahiroğlu (2012), çalışmalarında sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezileri etkinliklerinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ve

işlenen konulara yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Şimşekli (2004), çalışmasında resim çizme, boyama, bulmaca vb. gibi etkinliklerin öğrencilerin çevreye karşı duyarlılık ve farkındalık kazandırdığını belirterek uygulamalı etkinliklerin önemine vurgu yapmaktadır.

Dönmez ve Yeşilbursa (2014), tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak farklı okul içi (resim çizme, boyama, oyun, deneyler vb.) ve okul dışı (gezi-gözlem) etkinliklerin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Mazman Budak (2012), yaptığı çalışmada okul dışı etkinliklerin (gezi-gözlem) öğrencilerin estetik değerlere yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Yeşilbursa (2011), çalışmasında ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarını geliştirmediğini, buna karşın alan gezileri yoluyla uygulanan miras eğitiminin somut kültürel mirasa karşı tutumları geliştirdiğini ve akademik başarıyı arttırdığını tespit etmiştir.

Yapılan bu çalışmalarda genel olarak uygulamalı eğitimin önemine vurgu yapılmış, doğal ve kültürel varlıklar konusunun bu doğrultuda işlenmesinin öğrenci başarısını arttırdığı belirtilmiştir. Öğrencilerin doğal alanlara ve tarihi mekânlara yaptıkları alan gezilerinin, sınıf ortamında uygulanan sanal müze etkinliklerinin, müzeler vasıtasıyla eğitim vermenin kısaca öğrencileri aktif kılacak etkinliklerin daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiği yapılan çalışmalarda vurgulanan önemli hususlar olmuştur. Fakat yapılan bu çalışmada doğal ve kültürel varlıklar konusunun yer aldığı ünitelerin gözlenmesi sonucunda geleneksel öğretim yöntemlerinden olan anlatım yönteminin konunun işlenişinde tercih edildiği görülmüştür. Bu yöntemin uygulanmasında ise soru cevap yönteminden faydalanılmıştır. Öğretmenlerin yeteri kadar etkinlik uygulamadıkları, uygulanan etkinliklerin ise genel olarak soru cevap, yazma, boşluk doldurma türünde etkinlikler olduğu, yukarıda adı geçen çalışmalarda belirtilen uygulamalı etkinliklerin kullanılmadığı çalışmada tespit edilmiştir. Bu sonucun yetkili makamlar, idareciler, öğretmenler, programcılar tarafından dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işlenişinde dersi bitiriş basamağı ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltme olmak üzere iki alt boyutta ele alınmıştır.

Sosyal Bilgiler 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde devlet okulunda yapılan 6 gözlem saatinin tamamında dersi bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltmeye yer verilmediği buna karşın özel okulda yapılan 3 gözlem saatinde de bu basamaklara yer verildiği gözlenmiştir. Özel okulda ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli test soruları tercih edilmiştir. Hepimizin Dünyası ünitesinde ise her iki okul türünde de dersi bitiriş basamaklarına yer verilmemiştir.

Sosyal Bilgiler 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde devlet okulunda yapılan 7 gözlem saatinin sadece 2'sinde, özel okulda ise 9 gözlem saatinin 3'ünde dersi bitiriş basamaklarına yer verildiği görülmüştür. Devlet okulunda ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli test, boşluk doldurma, soru cevap, eşleştirme soruları tercih edilirken, özel okulda sadece çoktan seçmeli test soruları tercih edilmiştir. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde ise devlet okulunda yapılan 4 gözlem saatinde de dersi bitiriş basamaklarına yer verilmezken özel okulda 1 gözlem saatinde dersi bitiriş basamaklarına yer verilmiştir. Özel okulda ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli test ve boşluk doldurma soruları tercih edilmiştir.

Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde devlet okulunda yapılan 12 gözlem saatinin sadece 1'inde dersi bitiriş basamaklarına yer verilmişken özel okulda da yine 9 gözlem saatinin sadece 1'inde dersi bitiriş basamaklarına yer verilmiştir. Her iki okul türünde de ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli test soruları tercih edilmiştir. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde ise her iki okul türünde de dersi bitiriş basamaklarına yer verilmemiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde devlet okulunda ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda, dersi bitiriş basamaklarından ölçme değerlendirme ve dönüt düzeltmeye özel okulda daha çok yer verildiği görülmüştür. Ancak yapılan gözlemlere genel olarak bakıldığında her iki okul türünde de dersi bitiriş basamaklarının yeterince takip edilmediği tespit edilmiştir.

Duran (2013), yaptığı çalışmada öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasının öğrencileri değerlendirmede, zaman yetersizliğinin ve sınıfların kalabalık oluşunun bu araçları uygulamada sorun oluşturduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Aydoğmuş ve Coşkun Keskin (2012), tarafından yapılan çalışmada öğretmenler, süreç odaklı, öğrencileri aktif kılacak ölçme ve değerlendirme araçları kullanamamalarında; zamanın yetersiz olması, sınıfların kalabalık olması, bu konuda yeterince bilgi sahibi olunmaması, ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımının zor ve gereksiz olması, bu araçların müfredatta bulunmaması şeklinde görüş belirtmişlerdir. Yazıcı (2012), çalışmasında öğretmenlerin çoğunluğunun klasik ölçme ve değerlendirme konusunda kendilerini daha yeterli buldukları ve bu ölçme değerlendirme araçlarını daha çok kullandıklarını tespit etmiştir. Söz konusu çalışmada alt yapı eksikliğinin alternatif ölçme değerlendirme araçlarını kullanmayı zorlaştırdığı ve bu eksikliklerin giderilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Adanalı ve Doğanay (2010), tarafından yapılan çalışmada geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının alternatif ölçme değerlendirme araçlarından daha çok kullanıldığı, zamanın yetersiz oluşu, alt yapı eksiklikleri, yeterli düzeyde araç gerecin bulunmayışı gibi sorunların alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanımını zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş (2010), tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin genel olarak geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kullandıkları tespit edilmekle beraber kalabalık sınıf mevcudu, zaman yetersizliği ve maliyetin yüksek oluşunun alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanması konusunda sorunlar oluşturduğu vurgulanmıştır.

Kabapınar ve Ataman (2010), yaptıkları çalışmada kalabalık sınıf mevcudu, zaman yetersizliği, alt yapı eksikliği gibi hususların alternatif ölçme değerlendirme araçlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar olduğunu vurgulamışlardır. Gelbal ve Kelecioğlu (2007), tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin genel olarak geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarını kullandıkları, sınıfların kalabalık oluşunun ve zaman yetersizliğinin bu araçları kullanmada sorun oluşturduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ölçme ve değerlendirme konusunda alanyazındaki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasının, sınıf mevcutlarının kalabalık ve zamanın, okullardaki fiziksel koşulların yetersiz oluşunun geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerinin öğretmenler tarafından tercih edilmesine sebep olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada yapılan gözlemler sonucunda da öğretmenlerin ders işlenişinde ölçme değerlendirmeye az yer verdikleri görülmekle beraber genel olarak geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Ölçme değerlendirme, öğretmenlere öğrencinin konuyu anlayıp anlamadığı konusunda dönüt sağlayarak öğrencilerin öğrenme durumlarının denetlenmesini sağlar. Günümüzde bozulan çevre koşulları karşısında yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalan doğal ve kültürel varlıkların öğrenciler tarafından kavranıp kavranmadığının denetlenmesi önemlidir. Çünkü öğrencilerin doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik faaliyetlerde bulunabilmesi için öncelikle bu varlıkları tanıyıp öğrenmeleri gerekmektedir. Çalışmada yapılan gözlemlerde dersin bu aşamasının yeterince takip edilmediği görülmüştür.

Doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların işlenişinde kullanılan etkinliklerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programına uygunluğu kazanım, içerik, yöntem ve teknik alt boyutlarıyla incelenmiştir.

Sosyal Bilgiler 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna bakıldığında; devlet okulunda yapılan 6 gözlemden sadece 1'inde etkinlik kullanıldığı, özel okulda ise yapılan 3 gözlemde de etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Hepimizin Dünyası ünitesinde ise devlet okulunda yapılan 3 gözlemden 2'sinde etkinlik kullanıldığı tespit edilmiştir. Her iki okul türünde kullanılan etkinliklerin kazanım, içerik, yöntem ve teknik boyutlarıyla programa uyumlu olduğu gözlenmiştir. Özel okulda Hepimizin Dünyası ünitesinde yapılan 1 gözlem saatinde ise herhangi bir etkinlik kullanılmamıştır.

Sosyal Bilgiler 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna bakıldığında; devlet okulunda yapılan 7 gözlemden sadece 2'sinde etkinlik

kullanıldığı, bu etkinliklerin kazanım, içerik, yöntem ve teknik boyutuyla programa uygun olduğu görülmüştür. Özel okulda ise herhangi bir etkinlik uygulanmamıştır. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde her iki okul türünde yapılan gözlemlerde herhangi bir etkinliğin uygulanmadığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilen doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde kullanılan etkinliklerin programa uygunluğuna bakıldığında ise; devlet okulunda yapılan 12 gözlemden sadece 2'sinde etkinlik kullanıldığı, bu etkinliklerin de kazanım, içerik, yöntem ve teknik boyutuyla programa uygun olduğu görülmüştür. Özel okulda ise herhangi bir etkinlik kullanılmamıştır. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde her iki okul türünde de herhangi bir etkinlik uygulanmamıştır.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemlerde ders işleniş sırasında 5. sınıf düzeyinde özel okulda daha fazla etkinlik örneğine yer verilmesine rağmen 6. ve 7. sınıf düzeyinde devlet okulunda daha fazla etkinlik örneğine yer verilmiştir. Her iki okul türünde kullanılan etkinliklerin kazanım, içerik, yöntem ve teknik açısından genel olarak programa uygun bir şekilde yürütüldüğü gözlenmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilmesinde öğretmen öğrenci etkileşimi kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi alt boyutlarıyla incelenmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda öğretmen öğrenci etkileşimine kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetimi açısından bakıldığında; devlet okulunda 5. ve 7. sınıf düzeyinde öğretmen öğrenci etkileşiminde kullanılan dil ve ses düzeyinin genellikle öğrenci seviyesine uygun, sınıfın her tarafında rahatlıkla duyulabilecek şekilde olmasına karşın sınıf yönetiminin bazı gözlem saatlerinde iyi bazı gözlem saatlerinde ise kötü olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kendi aralarında izinsiz konuşmaları, öğretmeninden izinsiz sınıfta dolaşmaları, kendi aralarında ders işleniş sırasında kavgaya etmeleri ve öğretmenin öğrenciler arasında cereyan eden bu durumlarla başa çıkamaması sınıf yönetimini bozan belli başlı unsurlardır. Devlet okulunun 6. sınıf düzeyi ile özel okulun tüm sınıf düzeylerinin ise öğretmen öğrenci etkileşiminde kullanılan dil, ses

düzeiy ve sınıf yönetimi açısından genellikle iyi olduğu görülmüştür. Söz konusu sınıf düzeylerinde kullanılan dilin öğrenci seviyesine uygun açık ve anlaşılır, ses düzeyinin sınıfın her tarafından rahatlıkla duyulabilecek şekilde, sınıfta dersin akışını olumsuz etkileyen herhangi bir durum olmadığı için sınıf yönetiminin iyi olduğu görülmüştür. Özel okulda öğretmenin ders işleniş sırasında esprili bir dil kullanması öğrencilerin derse karşı ilgisini arttırdığı gözlenmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuların verilisinde ders işleniş sürecinde karşılaşılan sorunlar araç gereç, aydınlatma, havalandırma, ısınma ve gürültü alt boyutlarıyla incelenmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 5. sınıf Adım Adım Türkiye ünitesinde devlet okulunda yapılan gözlemler sonucunda sınıfın bodrum katında olmasından dolayı genellikle ders işlenişinde havalandırma ve aydınlatma sorunlarının yaşandığı görülmüştür. Bu gözlem saatlerinde ısınmadan kaynaklı herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Devlet okulunda ayrıca bilgisayar dâhil dersin işlenişinde kullanılacak araç gereç bulunmaması ve bazı gözlem saatlerinde gürültülü bir ortamın hâkim olması dersin işlenişinde karşılaşılan belli başlı sorunlardır. Özel okulda ise dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorun gözlenmemiştir. Hepimizin Dünyası ünitesine bakıldığında devlet okulunda bazı gözlem saatlerinde yaşanan gürültülü ortam dışında her iki okul türünde de dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorunun olmadığı görülmüştür.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 6. sınıf İpek Yolunda Türkler ünitesinde devlet okulunda yapılan gözlemler sonucunda genel olarak araç gereç eksikliğinin bulunması ve bazı gözlem saatlerinde mevcut olan havalandırma eksikliği dışında dersin işlenişinde herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Özel okulda ise dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorun görülmemiştir. Ülkemiz ve Dünya ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda her iki okul türünde de dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorunun olmadığı tespit edilmiştir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde devlet okulunda yapılan gözlemler sonucunda genel olarak araç gereç eksikliği, havalandırma yetersizliği, bazı gözlem saatlerinde aydınlatma, ısınma ve gürültü kaynaklı sorunlar dersin işlenişini zorlaştıran belli başlı unsurlar olarak göze

çarpmıştır. Özel okulda ise dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorun tespit edilmemiştir. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde yapılan gözlemler sonucunda da her iki okul türünde karşılaşılan herhangi bir sorun olmamıştır.

Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde devlet okulunda ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda genel olarak devlet okulunda Adım Adım Türkiye, İpek Yolunda Türkler, Türk Tarihinde Yolculuk ünitelerinin işlendiği ilk gözlemlerde dersin işlenişinde karşılaşılan sorunların Hepimizin Dünyası, Ülkemiz ve Dünya ile Ülkeler Arası Köprüler ünitelerinin işlendiği ikinci gözlemlerde giderildiği tespit edilmiştir. İlk gözlemlerde devlet okulunda akıllı tahta bulunmadığı, ikinci gözlemlerde ise gözlem yapılan okullarda akıllı tahta uygulamasına geçildiği tespit edilmiştir. Ancak devlet okulunda akıllı tahta eksikliğini giderilmesine rağmen öğretmenler tarafından kullanılmadığı tespit edilmiştir. Özel okulda her sınıf düzeyinde yapılan iki gözlemlerde de dersin işlenişinde karşılaşılan herhangi bir sorunun olmadığı görülmüştür. Devlet okulunda dersin işlenişinde karşılaşılan sorunları alanyazındaki çalışmalarla desteklemek mümkündür.

Memişoğlu (2012), tarafından yapılan çalışmada öğretmenler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın uygulanması konusunda araç gereç sıkıntısı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Dinç ve Doğan (2010), yaptıkları çalışmada araç gereç eksikliğini programın uygulanmasında sorun oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Aykaç (2007), ise çalışmasında araç gereç eksikliğini programın uygulanmasında karşılaşılan önemli sorunlardan birisi olduğunu vurgulamıştır. Yapılan bu çalışma da araç gereç eksikliğini dersin işlenişinde karşılaşılan önemli bir sorun olduğunu, bu nedenle öğretmenin dersi zenginleştirici etkinliklere yer veremediğini göstermiştir.

5.3. Odak Grup Görüşmesinden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıkların yer alma düzeyi hakkındaki görüşlerine yönelik elde edilen bulgulara ilişkin sonuç ve tartışma yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin doğal ve kültürel varlıkların korunmasının gerekliliğine yönelik; maddi ve manevi değerleri gelecek kuşaklara aktardığı, doğal ve kültürel varlıkların birbirini şekillendirdiği, toplumun devamını sağladığı, bir toplumu diğer toplumlardan ayırdığı, kaybedildiği zaman telafisi mümkün olmadığı ve tarihe tanıklık ettiği için korunması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Doğal ve kültürel varlıklar geçmiş dönemleri ve bu varlıkları meydana getiren toplumları simgeleyen önemli miras öğelerindedir. Bu varlıkların geçmişi simgelediği için hem maddi hem de manevi anlamda insanları önemli ölçüde etkilemesi öğretmenlerin bu görüşlerini desteklemektedir. Yeşilbursa (2013), çalışmasında somut kültürel mirasın geçmiş hakkında bilgi sağladığı, kültürü yansıttığı için korunup geleceğe aktarılması gerektiğine yönelik sonuçlar ortaya koymuştur. Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlarla alanyazındaki bu çalışmanın sonuçlar açısından birbirini desteklediği tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik yapılması gerekenler konusunda; öğretmenlerin bu konuda sorumluluk almalarına, doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların teoride kalmayıp uygulamalı (gezi gözlem, müze) olması gerektiğine yönelik görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler ayrıca bu konuda doğal ve kültürel varlıkların müfredatta ayrı bir ders olarak yer alması, öğrencilere yerel değerlerin benimsetilmesi ve bu değerlere milliyetçi bir kimlikle bakılmaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın okullarla işbirliği yapması, devletin bu varlıkları tanıtıcı tesisler açması ve Ağrı ilinde bir müze açılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Doğal ve kültürel varlıkların korunmasında her şeyden önce bireysel sorumluluk alınmalıdır. Bu konuda alınacak bireysel sorumluluktan ayrı olarak birey ve devletin koordineli bir şekilde koruma çalışmaları yapması bu varlıkların korunmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Bu varlıklar, doğası gereği uygulamalı bir şekilde anlatılmalıdır. Uygulamalı anlatımların bu varlıklara yönelik eğitim üzerindeki olumlu etkilerine yönelik akademik araştırmaların sonuçları çalışma içinde belirtilmiştir. Öğretmenlerin bu görüşlerinin doğal ve kültürel varlıkların doğasından kaynaklandığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi ile ilgili olarak; Sosyal Bilgiler dersinin alt disiplinleri ile

doğal ve kültürel varlıkların iç içe olduğu, toplumu meydana getiren ve bütünlüğü koruyan unsurlar olduğu, etkili bir vatandaşın doğasını ve kültürünü tanıması gerektiği için yer verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir öğretmen ise, Sosyal Bilgiler derslerinin çok yoğun ve kapsamlı olmasından dolayı doğal ve kültürel varlıklara bu derste yer verilmemesi, ayrı bir ders olarak okutulması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Sosyal Bilgiler doğası gereği konu alanı geniş olan bir derstir. İnsanla ilgili tüm bilgilerin sunulabileceği bir ders olduğu için öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi ile ilgili olarak yukarıdaki görüşler doğrultusunda düşündükleri söylenebilir. Bir öğretmenin doğal ve kültürel varlıkların ayrı bir ders olarak okutulmasına yönelik görüş bildirmesi ise Sosyal Bilgilerin doğası gereği yoğun bir disiplin olmasından kaynaklanmış olabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının doğal ve kültürel varlıklara yönelik yeterliliği konusunda genel olarak yeterince yer verilmediği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler yerel değerlere yer verilmediği, sınıf düzeyinde doğal ve kültürel varlıkların eşit şekilde dağıtılmadığı (5. sınıfta doğal varlıklara, 6. ve 7. sınıfta kültürel varlıklara daha fazla yer verildiği), bu varlıklara sadece teorik açıdan yer verilip uygulamada eksik kaldığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu çalışmanın doküman incelemesi bölümünde yapılan analizler sonucunda kültürel varlıklara daha çok; buna karşın doğal varlıklara daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile ders ve öğrenci çalışma kitapları incelendiğinde yerel değerlere az yer verilmesinin öğretmen görüşlerini desteklediği görülmüştür. Gerek öğretim programları, ders ve öğrenci çalışma kitaplarında yapılan incelemeler gerekse sınıf ortamında yapılan gözlemler öğretmenlerin bu görüşlerini destekler niteliktedir. Öğretmenlerin bu görüşlerini destekleyen çalışmalara alanyazında da rastlamak mümkündür.

Avcı ve Memişoğlu (2016), çalışmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kültürel miras konularına yeterince yer verilmediği konusunda görüş belirttiklerini ifade etmiştir. Gülersoy (2013), ise çalışmasında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığını doğal varlıklarla ilgili kazanımların ise ortak miras öğeleri adı altında sunulduğunu ve bu

kazanımların da yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu çalışmanın doküman incelemesi bölümünde elde edilen verilerden hareketle de kültürel varlıklarla ilgili kazanımların programda yer almasına rağmen doğal varlıklarla ilgili kazanımların oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler çalışmanın odak grup görüşmesi ile doküman incelemesi aşamalarının birbiri ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere doğal ve kültürel varlıkları tanıtmadaki etkililiğine ilişkin genel olarak; Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkların teorik açıdan verilip uygulamalı verilmediği için bu dersin doğal ve kültürel varlıkları öğrencilere etkili tanıtmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Bazı öğretmenler de Sosyal Bilgiler dersinde zaman sıkıntısından dolayı doğal ve kültürel varlıkların etkili bir şekilde tanıtılmadığı, bu varlıkların tanıtımının Sosyal Bilgiler dersinde farkına varma basamağında kalıp uygulamaya yer verilmediği yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin bu görüşleri doğal ve kültürel varlıkların doğası gereği uygulamalı bir şekilde anlatılması gerektiği düşüncesine dayandırılabilir. Uygulama sıkıntısı konusunda Altunöz (2008), yaptığı çalışmada öğretmen ve öğrencilerin derslerde uygulama yetersizliği nedeniyle sıkıntılar yaşadığının ortaya çıkarılması sonucu, öğretmenlerin bu çalışmada ifade ettikleri düşünceleri destekler niteliktedir. Sosyal Bilgiler dersi, çok disiplinli yapısından dolayı yoğun bir bilgiyi içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin konu hakkında zaman sıkıntısı yaşamaları alanyazındaki çeşitli çalışmalarla (Memişoğlu, 2012; Dinç ve Doğan, 2010; Ersoy ve Kaya, 2009; Altunöz, 2008) da desteklenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yapılması gereken düzenlemelere ilişkin olarak; haftalık ders saati arttırılmalı, ders kitapları görsellik açısından düzenlenmeli, konu ile ilgili etkinlikler öğrenci seviyesine indirilmeli, okullardaki fiziki koşullar iyileştirilmeli, kazanımlar sadeleştirilmeli, uygulamaya ağırlık verilmeli, okul dışı etkinlikler için yasal prosedürler ve zaman yeniden düzenlenmeli, okullardaki maddi olanaklar arttırılmalı, Sosyal Bilgiler laboratuvarları kurulmalı ve müze gezilerinin düzenlenmesine fırsat verilmeli şeklinde görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Çalışmanın gözlem aşamasında bazı

okulların gerek fiziksel gerekse sosyo-ekonomik koşullar açısından yetersiz oldukları gözlenmiştir. Özellikle bazı devlet okullarında doğal ve kültürel varlıkların uygulamalı işlenmesine engel olabilecek çok sayıda durumun (fiziksel, ekonomik vb.) olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin konu hakkındaki düşünceleri bu tür sebeplere bağlanabilir. Bu görüşleri alanyazında destekleyen çalışmalara rastlamak mümkündür.

Memişoğlu (2012), yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulanmasında öğretmenlerin araç gereç eksikliği konusunda sıkıntı çektiklerini, ders kitaplarında bilgi eksikliği olduğunu, etkinliklerin yoğun olmasından dolayı zaman sıkıntısı çektiklerini, ölçme değerlendirme konusunda zorlandıklarını belirtmiştir. Dinç ve Doğan (2010), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin konuları öğretmek için yeterli zamana ve araç gerece sahip olmadıklarını, kazanımların sayısında ve niteliğinde sorunların olduğunu ifade etmişlerdir. Aykaç (2007), çalışmasında okulların fiziksel alt yapılarının yetersiz, sınıf mevcutlarının kalabalık olduğuna yönelik sonuçlara ulaşmıştır. Yapıcı ve Demirdelen (2007) ise zaman ve fiziki koşulların yetersizliğinin, kalabalık sınıf mevcutlarının yeni programın uygulanmasını zorlaştırdığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkları anlatırken genellikle anlatım ve soru cevap yöntemi kullandıkları tespit edilmiştir. Sınıf ortamında yapılan gözlemler sonucunda öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemini ağırlıklı olarak kullandıkları görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın odak grup görüşmesi ile gözlem verilerinin birbirini destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenlerin dersin işlenişinde anlatım ve soru cevap yöntemlerini ağırlıklı olarak kullanmaları, konu hakkındaki düşüncelerinde de belirttikleri gibi okullardaki fiziksel koşulların, zamanın yetersiz olmasından ve Sosyal Bilgilerin çok disiplinli yapısının verdiği yoğunluktan kaynaklanmış olabilir. Öğretmenlerin ders işlenişinde genellikle geleneksel yöntem ve teknikleri kullandıkları alanyazındaki çeşitli çalışmalarda da vurgulanmıştır.

Avcı ve Memişoğlu (2016), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sınıf içinde sunuş yolu, görsel kullanımı, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikler kullandıklarını tespit etmiştir. Avcı (2014), çalışmasında kültürel miras konularının işlenmesinde

geleneksel yöntemlerin tercih edildiğini belirtmiştir. Çelikkaya ve Kuş (2009), ise yaptıkları çalışmada her ne kadar öğretmenler tartışma, soru cevap, beyin fırtınası, gösteri, proje gibi yöntem ve teknikleri kullandıklarını söyleseler de aynı çalışmada yapılan gözlemlerde anlatım, soru cevap, bireysel çalışma yöntem ve tekniklerinin daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada yapılan gözlemler sonucunda da genellikle ders işlenişinde anlatım ve soru cevap yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Oysaki yapılandırmacı yaklaşıma uygun yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiği, bu yaklaşıma uygun yöntem ve tekniklerin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği bilimsel çalışmalarla (Ayva, 2010; Sarıkaya, Güven, Göksu ve İnce Aka, 2010; Ünal ve Çelikkaya, 2009; Güleç ve Alkış, 2003) da desteklenmiştir.

Ayva (2010), çalışmasında öğrencilerin aktif öğrenme yöntemlerini olumlu karşıladıkları, bu yöntemlerle derse daha aktif katıldıkları sonucuna ulaşmıştır. Güleç ve Alkış (2003), çalışmalarında tartışma, soru cevap vb. gibi yöntemlerin eğitim-öğretim ortamında kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuları işlerken etkinlik yapamadıklarına yönelik görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler etkinlik yapamamalarına bürokratik engelleri, zaman sıkıntısını, fiziksel koşulların yetersizliğini, iklimin elverişsizliğini, maddi olanaklardan yoksun kalınmasını, MEB'den ve öğrenci velilerinden destek alınamamasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Bir öğretmen ise doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde etkinlik yaptığını belirtmiştir. Öğretmenlerin bu görüşleri, Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli yapısının yol açtığı yoğunluğa bağlanabilir. Ayrıca çalışmanın yapıldığı ilin (Ağrı) coğrafi koşulları (iklimin elverişsiz olması) ile gözlem yapılan okullardaki fiziki ve sosyo-ekonomik ortam da öğretmenlerin bu şekilde görüş belirtmelerini etkilemiş olabilir. Çalışmada yapılan gözlemler sonucunda öğretmenlerin genel olarak etkinlik kullanımını açısından yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın gözlem boyutu ile görüşme boyutunun birbirini desteklediği söylenebilir. Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini alanyazındaki çalışmalar da desteklemektedir.

Dinç ve Doğan (2010), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin etkinlik kullanımı açısından zaman, maddi imkânlar ve fiziki koşulların yetersiz olduğu yönünde görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Ersoy ve Kaya (2009), tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde etkinliklerin çok fazla olduğunu dolayısıyla derse ayrılan zaman ile etkinlikler arasında bir tutarsızlık olduğunu düşündüklerine yönelik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Altunöz (2008), çalışmasında sınıfların kalabalık olmasının ve süre yetersizliğinin etkinlikleri uygulama noktasında sorun oluşturduğunu belirtmiştir. Gürbütürk ve Mala (2008), tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik etkinlik uygulayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Güleç ve Alkış (2003) ise çalışmasında öğretmenlerin okul dışı etkinliklerden müzelere yönelik gezi yaptıkları fakat maddi imkânların kısıtlı olmasının bu gezileri sınırlandırdığını belirtmiştir. Aynı çalışmada iklim şartlarının da okul dışı etkinlikleri olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır. Okul içi etkinliklerde ise yaratıcı drama gibi etkinliklerin yeterince kullanılmadığı çalışmada belirtilen önemli diğer bir husus olmuştur. Oysaki öğrencileri aktif kılacak etkinliklerin öğrencilerin kültürel mirasa yönelik olumlu tutuma sahip olmasını sağladığı bazı bilimsel çalışmalarda vurgulanmıştır.

Dönmez ve Yeşilbursa (2014), yaptıkları çalışmada öğrencileri aktif kılacak etkinlik örneklerinin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumunu olumlu etkilediği ve bu etkinliklerin uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (5, 6 ve 7) doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yetersiz olduğuna dair görüş belirtmişlerdir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenler kazanımların yoğun olduğunu, ders kitabındaki içerikle örtüşmediğini, haftalık ders saati ile tutarsız olduğunu, yerel unsurlara yer verme açısından yetersiz kaldığını gerekçe olarak sunmuşlardır. Öğretmenler ayrıca kazanımların nasıl gerçekleştirileceğine dair yönergenin yetersiz olması, niteliksel olarak yeterli olmamasını da gerekçe olarak göstermişlerdir. Bu konuda iki öğretmen doğal varlıklarla ilgili kazanımların yetersiz buna karşın kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yeterli olduğunu belirtmiş, doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların sınıf düzeyinde dengeli dağıtılmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmanın doküman incelemesi bölümünde de kültürel

varlıklarla ilgili kazanımların sayıca fazla olmasına rağmen doğal varlıklarla ilgili kazanımların az olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı yapılan çalışmanın öğretmen görüşlerini desteklediği söylenebilir. Alanyazında bu görüşlerden bazılarını destekleyen çalışmalara rastlamak mümkündür.

Gülersoy (2013), yaptığı çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kültürel varlıklarla ilgili kazanımların fazla olduğunu buna karşın doğal varlıklarla ilgili kazanımların yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Yapılan bu çalışmanın hem doküman incelemesi hem de odak grup görüşmesi bölümünde alanyazındaki bu çalışmaya benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Doğanay (2008), ise çalışmasında programda yer alan kavram, değer ve becerilerle ilgili içeriğin önerilen etkinliklerle nasıl kazandırılacağına, aynı şekilde alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının nasıl uygulanacağına dair yönergenin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ise benzer şekilde öğretmenler kazanımların nasıl gerçekleştirileceğine dair yönergenin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, karar verici olmaları durumunda doğal ve kültürel varlıkların öğrenme-öğretme sürecini genel olarak; kazanımların sadeleştirilmesi, uygulamalı (gezi-gözlem, müze) eğitimin olması, haftalık ders saatinin artırılması, kazanımlar ile ders içeriklerinin örtüşmesi, ders kitapları ve kazanımlar konusunda esneklik sağlanması, MEB ile İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri arasında koordinasyon sağlanması yönünde planlayacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler konu ile ilgili olarak ayrıca doğal ve kültürel varlıklarla ilgili ders kitaplarını görsellik açısından yeniden düzenleyeceklerini, fatih projesinin sağlıklı yürütülmesine uygun bir ortam hazırlayacaklarını, bürokratik engelleri azaltacaklarını, okullardaki fiziksel koşulları iyileştireceklerini, etkinlikleri öğrenci seviyesine ve bireysel farklılıklara uygun bir şekilde düzenleyeceklerini, süreç odaklı değerlendirmeye yönelik öğrenme ortamı sağlayacaklarını ve yerel şartlara göre doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuları düzenleyeceklerini belirtmişlerdir.

Dinç ve Doğan (2010), tarafından yapılan çalışmada öğretmenler ders içeriklerinin çok yoğun, konular arasındaki bağlantıların zayıf ve konuların öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada öğretmenler konuları öğretmek için yeterli zamana ve araç gerece sahip olmadıklarını, etkinlik

uygulamada zaman, maddi imkânsızlıklar ve araç gereç sıkıntısı yaşadıklarını, kazanımların sayısında ve niteliğinde sorunların olduğunu ifade etmişlerdir. Aykaç (2007), yaptığı çalışmada uygulanan etkinliklerin bireysel ve bölgesel farklılıklara hitap etmediği için öğrencileri aktif kılmadığı, okulların fiziksel alt yapılarının yetersiz ve sınıf mevcutlarının kalabalık olduğuna yönelik sonuçlara ulaşmıştır. Yapıcı ve Demirdelen (2007), tarafından yapılan çalışmada da zaman ve fiziki koşulların yetersizliğinin, kalabalık sınıf mevcutlarının yeni programın uygulanmasını zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin programı düzenlemeleri durumunda ne gibi değişiklikler yapacaklarına ilişkin görüşlerini gerekçe bakımından destekler niteliktedir.

Sonuç olarak; Sosyal Bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıkların yer alma düzeyini belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada, verilerin toplanmasında nitel veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi, gözlem ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Çalışmanın doküman incelemesi bölümünde Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda “Kültür ve Miras” öğrenme alanında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki kazanımlardan fazla olduğu, aynı şekilde kültürel varlıklarla ilgili kazanımların doğal varlıklarla ilgili kazanımlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Doğal varlıklarla ilgili kazanımların kültürel varlıklarla ilgili kazanımlara göre az olduğu çalışmanın odak grup görüşmesi bölümünde de öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu durum, çalışmanın doküman incelemesi ile odak grup görüşmesi aşamalarının birbirini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir.

Kültürel varlıklarla ilgili en fazla kazanım 6. sınıf programında olmasına rağmen MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan 7. sınıf ders kitabında kültürel varlıklara daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Doğal varlıklarla ilgili en fazla kazanım ise 5. ve 7. sınıf programlarında olmasına rağmen MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarında doğal varlıklara en fazla 6. sınıf ders kitabında yer verildiği görülmüştür. MEB ve özel yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarının analizi sonucunda doğal ve kültürel varlıklara MEB tarafından

hazırlanan ders kitaplarında daha çok yer verildiği ulaşılan diğer bir sonuç olmuştur. Çalışmanın gözlem aşamasında da 5. ve 7. sınıflarda doğal ve kültürel varlıklara yer verilirken 6. sınıfta sadece kültürel varlıklara yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sonuç çalışmanın doküman incelemesi ile gözlem aşamalarının birbirini desteklediğini göstermektedir.

Ortaokul Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitapları incelendiğinde MEB tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarında “Kültür ve Miras” öğrenme alanının “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına göre doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine daha fazla yer verdiği, en fazla etkinlik örneğine ise 7. sınıfta yer verildiği tespit edilmiştir. Özel yayınevi tarafından hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarında ise 6. ve 7. sınıf düzeyinde “Kültür ve Miras” öğrenme alanında doğal ve kültürel varlıklarla ilgili etkinlik örneklerine daha fazla yer verilmesine rağmen 5. sınıf düzeyinde ise “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında bu etkinlik örneklerine daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın gözlem aşamasında devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda; 5. sınıfta özel okul derse başlama basamaklarına daha fazla yer verirken 6. ve 7. sınıfta devlet okulu bu basamaklara daha fazla yer vermiştir. Her iki okul türünde yapılan gözlemlerde ders işlenişinde anlatım ve soru cevap yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür. Etkinlik kullanımı açısından okullar karşılaştırıldığında devlet okulunda daha fazla etkinlik kullanılmasına rağmen genel olarak her iki okul türünün de etkinlik kullanımı açısından yetersiz olduğu söylenebilir. Çalışmanın odak grup görüşmesinde elde edilen öğretmen görüşleri de bu sonucu destekler niteliktedir. Bundan dolayı çalışmanın gözlem ve odak grup görüşmesi aşamalarının birbirini desteklediğini söylemek mümkündür.

Gözlem aşamasında özel okulda öğretmenin dersi bitiriş basamaklarına daha fazla yer verdiği görülmekle beraber genel olarak her iki okul türünde de dersi bitiriş basamaklarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Her iki okul türünde de yeterli düzeyde etkinlik kullanılmasa da kullanılan etkinliklerin genel olarak kazanım, içerik, yöntem ve teknik boyutuyla programa uygun olduğu söylenebilir. Devlet okulunda öğretmen öğrenci etkileşimine genel olarak bakıldığında kullanılan dil ve ses düzeyinin uygun olduğu buna karşın sınıf yönetimini bazı gözlem saatlerinde iyi

bazı gözlem saatlerinde ise kötü olduğu gözlenmiştir. Özel okulda ise öğretmen öğrenci etkileşiminde kullanılan dil, ses düzeyi ve sınıf yönetiminin bütün gözlem saatlerinde iyi olduğu gözlenmiştir. Devlet okulunda genellikle araç gereç eksikliği ve gürültü dersin işlenişinde karşılaşılan belli başlı sorunlar olurken özel okulda dersin işlenişinde herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Çalışmanın odak grup görüşmesi aşamasında ise öğretmenler genel olarak gözlem sonuçlarına paralel görüşler öne sürmüşlerdir. Öğretmenler doğal ve kültürel varlıkların tarihi yansıttığını, geçmişe dair önemli zenginlik kaynağı olduğunu dolayısıyla korunup gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin bu konudaki önemi hakkında görüşler öne sürerek doğal ve kültürel varlıklara bu derste yeterince yer verilmediğini, daha fazla yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuları anlatırken anlatım ve soru cevap yöntemi kullandıklarını belirtmişlerdir. Yapılan gözlemler, öğretmenlerin bu yöntemleri kullandıklarını göstermiştir. Dolayısıyla çalışmanın gözlem ve odak grup görüşmesi aşamalarının birbirini desteklediği görülmüştür. Ayrıca çalışma sonucunda öğretmenlerin bu konuları anlatırken araç gereç, zaman sıkıntısı, fiziksel koşulların yetersizliği vb. gibi sorunlardan yakındıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının uygulanması konusunda büyük sıkıntılar yaşadıklarını ve sıkıntıların giderilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmanın bu sonuçlarından yola çıkarak aşağıda konu ile ilgili öneriler sunulmuştur:

Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve ders kitaplarında yapılan incelemeler sonucunda 5. ve 7. sınıflarda doğal ve kültürel varlıklara, 6. sınıflarda ise sadece kültürel varlıklara yer verildiği tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin doğal ve kültürel varlıkların tanıtılmasına, korunmasına ve bu varlıklara yönelik bilinç kazandırmasına katkı sağlayan derslerden birisi olduğu hem alanda çalışan uzmanlar (Zor ve Karip, 2014; Gülersoy, 2013) tarafından hem de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları vasıtasıyla vurgulanmıştır. Bundan dolayı 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitaplarında da doğal varlıklara hem içerik hem kazanım açısından yer verilmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesi neticesinde öğretmenler, doğal ve kültürel varlıklar konusunun hem kazanım hem de içerik anlamında tüm sınıf düzeylerine serpiştirilerek sunulması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve ders kitaplarında doğal ve kültürel varlıklar konusunun hem kazanım hem de ders içerikleri açısından tüm sınıf düzeylerine dengeli bir şekilde dağıtılmasının daha verimli olabileceği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve ders kitaplarından doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler doğrultusunda kültürel varlıklara kazanım boyutunda yeterli düzeyde yer verilmesine rağmen doğal varlıklara yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu durum hem öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesinde hem de alanda çalışma yapan bazı uzmanlar (Gülersoy, 2013) tarafından teyit edilmiştir. Doğal ve kültürel varlıkların ayrılmaz bir bütün olduğu gerçeğine ilaveten hem doküman incelemesinden, alanyazından hem de öğretmen görüşlerinden hareketle doğal varlıklara yönelik kazanımların sayı ve nitelik olarak artırılmasının daha faydalı olacağı söylenebilir.

Çalışmanın doküman incelemesi aşamasında öğretim programları ile bazı ders kitapları arasında tutarsızlıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin, öğretim programında doğal varlıklarla ilgili en fazla kazanım “Hepimizin Dünyası” ünitesinde olmasına rağmen ders kitaplarında içerik olarak doğal varlıklarla ilgili en fazla bilgi “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde tespit edilmiştir. Dolayısıyla MEB tarafından öğretim programları ile ders kitaplarının tutarlı olmasına yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması önerilebilir.

Devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda özel okulda fiziki koşullar (araç gereç, sınıf mevcudu, maddi olanaklar vb.) uygun olmasına rağmen devlet okulunda bu koşulların uygun olmadığı görülmüştür. Devlet okulunda fiziki koşulları iyileştirici çalışmalar yapılmasının uygulamalı eğitim gerektiren doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konuların öğretimine daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Devlet okulu ve özel okulda yapılan gözlemler sonucunda öğretmenlerin derse başlama (ön bilgilerin yoklanması, ipucu verme, merak uyandırma) ve dersi

bitiriş (ölçme değerlendirme, dönüt düzeltme) basamaklarını yeterli düzeyde takip etmedikleri görülmüştür. Bu durum öğretmenlerin bu konuda yeterli düzeyde bilgi sahibi olamamalarından kaynaklanmış olabilir. Derse başlarken ve dersi bitirirken neler yapılması gerektiğine ve hangi basamakların takip edilmesine yönelik öğretmenlere hizmet içi eğitim kursları verilebilir.

Her iki okul türünde yapılan gözlemlerde doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde anlatım, soru cevap yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin aktif öğretim yöntem ve teknikleri hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olamamalarından kaynaklanmış olabilir. Dolayısıyla öğretmenlere yönelik aktif öğretim yöntem ve teknikleri hakkında hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenebilir.

Her iki okul türünde yapılan gözlemlerde doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde yeterli düzeyde etkinlik kullanılmadığı ve uygulamaya dönük etkinliklerin yapılmadığı görülmüştür. Öğretmenler konunun işlenişinde etkinlik kullanamamalarının sebebi olarak, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, zamanın yetersiz olması, maddi imkânların olmaması vb. gibi gerekçeler öne sürmüştür. Alanyazındaki çeşitli çalışmalarda da (Memişoğlu, 2012; Dinç ve Doğan, 2010; Ersoy ve Kaya, 2009; Altunöz, 2008; Yapıcı ve Demirdelen, 2007) öğretmenlerin bu gerekçeleri desteklenmiştir. Dolayısıyla öğretmenlerin ders işlenişinde etkinlik kullanamamalarına neden olan bu olumsuz durumları ortadan kaldırmaya yönelik iyileştirici düzenlemeler (haftalık ders saatinin arttırılması, sınıf mevcudunun azaltılması vb.) yapılabilir.

Doğal ve kültürel varlıkların uygulamalı olarak sunulmasının hem öğrencilerin zihinlerinde daha kalıcı olması hem de bu varlıkları koruyup bunlara sahip çıkma bilinçlerini arttırması anlamında daha faydalı olacaktır. Alanyazındaki çeşitli çalışmalarda da (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014; Meydan ve Akkuş, 2014; Zor ve Karip, 2014; Gögebakan ve Buyurgan, 2013; Kılcan ve Akbaba, 2013; Yeşilbursa, 2011; Yılmaz ve Şeker, 2011) doğal ve kültürel varlıklara yönelik uygulamalı eğitimin konunun daha iyi kavranmasına katkı sağladığı teyit edilmiştir. Bundan dolayı doğal ve kültürel varlıkların uygulamalı olarak aktarılmasına hizmet edecek

sanal müze vb. gibi etkinliklerin okullarda yaygınlaştırılması konunun daha iyi öğrenilmesine katkı sağlayacaktır.

Doğal ve tarihi zenginlikleri bulunan her ilde müzelerin kurulması, doğal ve kültürel varlıklarla ilgili konular anlatılırken her öğretmenin en az bir kez öğrencilerini alıp müzelere götürebilmesini sağlayacak düzenlemeler (yasal prosedürler, zaman, maddi olanaklar vb.) yapılmasının; hem müzelerin eğitime etkileri alanında yapılan bazı çalışmalar (Kısa ve Gazel, 2016; Meydan ve Akkuş, 2014; Selanik Ay ve Kurtdele Fidan, 2014; Yılmaz ve Şeker, 2011) hem de öğretmen görüşleri göz önünde bulundurulduğunda konunun daha iyi kavratılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın odak grup görüşmesi sonucunda öğretmenler yerel değerlerin ders kitaplarında yer almasının konunun kavratılmasına daha çok katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Buradan yola çıkarak her yöreye ait yerel değerlerin yakından uzağa ilkesi doğrultusunda ders kitaplarında yer almasının öğrencilerin ilgisini daha fazla çekeceği ve bu konuları daha kolay öğrenecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla ders kitapları hazırlanırken MEB tarafından bu durumun göz önünde bulundurulması önerilebilir.

Öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesinde genel olarak öğretmenlerin haftalık ders saatinin yetersizliğinden dolayı konuları yetiştiremedikleri ve istedikleri etkinlikleri uygulayamadıkları belirlenmiştir. Alanyazındaki çeşitli çalışmalarda da (Memişoğlu, 2012; Dinç ve Doğan, 2010; Ersoy ve Kaya, 2009; Altunöz, 2008; Yapıcı ve Demirdelen, 2007) öğretmenlerin bu görüşlerini destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle haftalık Sosyal Bilgiler ders saatinin artırılması önerilebilir.

Çalışmada yapılan odak grup görüşmesinde öğretmenler 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında bilgi yoğunluğu olduğunu ve bunun azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında doküman incelemesi yoluyla yapılan incelemeler sonucunda kültürel varlıklarla ilgili konuların yer aldığı 6. sınıf “İpek Yolunda Türkler” ve 7. sınıf “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitelerinde bilgi yoğunluğu ve kültürel varlıklarla ilgili konuların dağınık olduğu tespit edilmiştir. Dinç ve Doğan (2010), yaptıkları çalışmada programdaki bilgi

yoğunluğuna dikkat çekmişlerdir. Doküman incelemesi sonuçlarından, öğretmen görüşlerinden ve alanda yapılmış çalışmalardan hareketle öğretim programı ve ders kitaplarındaki bilgi yoğunluğunun azaltılmasına yönelik çalışmalar (örneğin, söz konusu ünitelerdeki bilgilerin daha kısa özetlenerek sunulması gibi) yapılabilir, aynı zamanda kültürel varlıklarla ilgili konular daha düzenli bir şekilde sunulabilir.

Yapılan incelemeler sonucunda doğal ve kültürel varlıkların sunulduğu ünitelerde başka konulara da yer verildiği tespit edilmiştir. Doğal ve kültürel varlıklar konusunun önemi dikkate alındığında ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarının tamamında bir ünite altında ve bir arada sunulmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda devlet okulunda akıllı tahta bulunmasına rağmen öğretmenler tarafından akıllı tahtanın yeterli düzeyde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin akıllı tahtanın kullanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından kaynaklanabilir. Dolayısıyla akıllı tahtanın etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi ve yetkili birimler tarafından denetlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmenler yapılan görüşmeler sonucunda çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yoğun ve öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Memişoğlu (2012), yaptığı çalışmada öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yoğun olduğunu vurgulamıştır. Bu sonuçlardan hareketle öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yoğunluğunun azaltılması -bir etkinlik ile sadece bir davranışın kazandırılmasına odaklanılması- ve öğrenci seviyesine indirilmesine - etkinliklerin öğrenciler tarafından anlaşılabilir olması- yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adanalı, K. ve Doğanay, A. (2010), Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 271-292.
- Aganza, J. S., Godinez, A., Smith, D., Gonzalez, L. G. and Zanartu, C. R. (2015). Using cultural assets to enhance assessment of latino students. *Contemp School Psychol*, 19, 30-45.
- Akbulut, G. (2014). Önerilen Levent Vadisi Jeoparkı'nda jeositler. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38(1), 29-45.
- Akmehmet, K. T. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde arkeoloji müzelerinin nesne merkezli eğitim etkinlikleri ile kullanılması*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin dünya mirası listesindeki yeri ve yeni bir aday önerisi. *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 81-106.
- Aksoy, B. (2014). Endüstri bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri (Dilovası örneği). *ZFWT*, 6(1), 111-122.
- Aksoy, B. ve Karatekin, K. (2013). *Ortaöğretimde çevre okuryazarlığı*. Ankara: Beyazkalem Yayıncılık.
- Aladağ, H. (2010). *Kültür varlıklarının korunmasında koruma yönetimi süreci*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Alkış, Ş. ve Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini artıran nedenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 347-361.
- Altunöz, S. (2008). *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı hakkında öğretmen ve müfettiş görüşleri (Bolu İli örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı. Ankara.

- Arat, G. ve Türkeş, M. (2002). *Çevre ve sürdürülebilir kalkınma paneli*. Web: https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-8.pdf adresinden 18 Temmuz 2016 tarihinde alınmıştır.
- Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Adıyaman.
- Asatekin, N. G. (2004). *Kültür ve doğa varlıklarımız neyi, niçin, nasıl korumalıyız*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara: DÖSİMM Basımevi.
- Atalay, İ. (2004). *Doğa bilimleri sözlüğü. Coğrafya-Ekoloji-Ekosistem (Botanik, Jeoloji, Orman, Toprak)*. (1. Baskı), İzmir: META Basımevi.
- Atılğan, C. (2011). *Uluslararası hukukta taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Harp/Harekât Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.
- Avcı, M. (2014). *Sosyal Bilgiler dersinde kültürel miras eğitimine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Bolu.
- Avcı, M. ve Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitimine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104-124.
- Aydoğmuş, A. ve Coşkun Keskin, S. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin süreç odaklı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma durumları: İstanbul ili örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 110-123.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi eğitim öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Ayva, Ö. (2010). Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme süresi ile ilgili öğrenci görüşleri. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 November, Antalya*.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem teknik ve ilkeler*. (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Baştürk, İ. (2013). Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanununun 65/a-b maddesinin iptaline ve bu kararın yürürlüğünün ertelenmesine ilişkin anayasa mahkemesi kararı bağlamında bazı değerlendirmeler. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2), 39-60.
- Bekdemir, Ü., Elmacı, S. ve Sezer, İ. (2010). Turizmin kıskacında bir doğa koruma alanı: dilek yarımadası-büyük menderes deltası milli parkı. *Turkish Studies*, 5(4), 890-913.
- Bıyıklı, S. G. (2010). *Representation of cultural heritage in textbooks: examination of the illustrations in the 4. And 5. Grade social studies textbooks (1974-2009) in turkey*. Master Thesis, Koç Üniversty, İstanbul.
- Borrero, N. E., Yeh, C. J., Cruz, C. I. and Suda, J. F. (2012). *Schools as a context for "othering" youth and promoting cultural assets*. Web: <http://www.tcrecord.org/Content.asp?ContentId=16246> adresinden 08 Ağustos 2015 tarihinde alınmıştır.
- Bozdağ, E. (2015). *Nemrut Dağı (Adıyaman) ve çevresinin jeopark olma potansiyelinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı. Şanlıurfa.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Bozdoğan, A. E. (2008). İnfomal eğitim çevrelerine yapılan gezilerin planlanması ve değerlendirme çalışmaları: enerji parkı örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(2), 282-290.
- Bozdoğan, A. E. (2012). Eğitim amaçlı gezilerin planlanmasına ilişkin fen bilgisi öğretmen adaylarının uygulamaları: Altı farklı alan gezisinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1050-1072.
- Buyurgan, S., Özsoy, V. ve Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. (1. Basım), Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Buyurgan, S., ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. (3. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.(2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (18.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Can, Ö. ve Taş, B. (2012). Ramsar Alanı içinde yer alan Cernek Gölü ve Sulak Alanının (Kızılırmak Deltası, Samsun) ekolojik ve sosyo-ekonomik önemi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 5(2), 1-11.
- Christensen, L. B., Johnson, B., and Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*. (Çev. Edt. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık. (Eserin orijinali 2014'te yayımlandı.)
- Collins, S. and Larry, E. (2007). Caring for our natural assets: an ecosystem services perspective. *United States Department of Agriculture, Forest Service, Pasific Northwest Research Station*.
- Cooper, K. and Barlow, J. (2004). Creation of natural assets registers using river habitat surveys. *R&D Technical Report, W1-041/TR*.
- Copeland, T. (2006). European democratic citizenship, heritage education and identity. *2005 Year of Citizenship through Education. Council of Europe*.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni* (Çev. Edt. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı)
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). (2.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı)
- Curtis, R. and Seymour, C. (2004). Louisiana heritage education program and heritage in the classroom: children's attitudes toward cultural heritage. *Journal of Social Studies Research*, 28(2), 20-24.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 741-758.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- Çelikten, M. (1980). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.

- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çetin, Y. (2002). Çağdaş eğitimde müze eğitiminin rolü ve önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (8), 57-61.
- Çetin, Y. (2006). Eğitim fakülteleri sınıf öğretmenliği bölümü lisans programı ders içeriklerinde doğa ve kültür varlıklarının korunması bilincinin geliştirilmesine yönelik bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 17, 43-50.
- Çetin, Y. (2013). *Ağrı kültür ve doğa varlıkları envanteri*. Ağrı: Doğu Ofset Matbaacılık.
- Çetinkaya, O. (2006). Su kaynaklarında balıklandırmanın yol açtığı biyoçeşitlilik azalması ve biyoistila problemleri. *I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu*, Şubat, Antalya.
- Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO), (1991). Web: http://www.cevko.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=246&Itemid=218 adresinden 19 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL) (1990). Web: <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-dogal-miras-anlayisi> adresinden 18 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Çolak, C. (2006). Sanal Müzeler. *İNET-TR, 11. Türkiye'de İnternet Konferansı*, 21-23.
- Çoruhlu, Y. E. ve Demir, O. (2013). Kültür varlığı olan vakıf taşınmazlarda arazi yönetimi sorunları. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 5(1), 47-60.
- Demirel (Özgüler), T. (1993). *Türkiye'de taşınmaz bir kültür varlıklarının korunması ile ilgili politikalar*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deren, A. S. (2006). *Sanal ortamda kültürel miras enformasyon sistemlerinin kurulması ve Türkiye için durum analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, (40), 81-96.

- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2014). Web: <http://www.milliparklar.gov.tr/belge/tp.pdf> adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2014). Web: <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/dogakoruma.htm> adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Doğa Korumacı Kuruluşlar. Web: http://yesilatlas.kesfetmekicinbak.com/doga_korumacilar/00058/ adresinden 14 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Doğal Hayatı Koruma Vakfı (2008). *Türkiye'deki Ramsar Alanları değerlendirme raporu*. Web: http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/wwf_turkiye_ramsar_alanlari_degerlendirme_raporu.pdf adresinden 20 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) (1976). Web: <http://www.wwf.org.tr/bizkimiz/wwfturkiyeninilkeleri/> adresinden 18 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı ışığında yeni Sosyal Bilgiler Programının değerlendirilmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dönmez, C. ve Yeşilbursa, C. C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 13(2), 425-442.
- Duran, A. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Hatay.
- Erçetin, S., ve Özdemir, M. C. (Editörler). (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım LTD.

- Erdoğan, M. (2011). Ekoloji temelli yaz doğa eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi, duyuşsal eğilimler ve sorumlu davranışlarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2223-2237.
- Erdoğan, S. (2011). *Kandilli rasathanesi yerleşimindeki korunması gerekli kültür varlıklarının envanteri ve dürbün binası restorasyon projesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Bilim Dalı, İstanbul.
- Ergüç Özdemir, G. (2009). *Kültürel ve doğal mirasın korunması kapsamında kamu yararını sağlamada kurumların rolü: Gökova örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara.
- Erkal, H. (2010). *UNESCO yaşayan insan hazineleri ulusal sistemlerinin somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına etkisi üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Ersoy, A. F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*, (25), 65-66.
- Filiz, S. B. (Editör). (2014). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Furtana, F. (2014). Sezai Karakoç şiirlerinde tabiat ve kültür unsurları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı: II), 41-48.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 135-145.
- Girişken, M. U. (2010). *Türkiye’de kültürel mirasın korunmasında yaşanan sorunlar ve jeodezik yaklaşımlar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Glesne, C. (2015), *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev., Edt. A. Ersoy, P. Yalçınoğlu), (5. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık. (Eserin orijinali 2011’de yayımlandı).
- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının kültür dil ilişkisine yönelik metaforik algıları. *Electronic Turkish Studies*, 8(9), 253-263.
- Göğebakan, Y. (2009). *Görsel sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin ilişkilendirilmesinin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımların gerçekleşmesi ve öğrencilerin tutumları üzerinde etkileri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Göğebakan, Y. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma bilinçlerinin oluşmasını belirlemeye yönelik başarı testi ve tutum ölçeği alışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6), 76-93.
- Göğebakan, Y. (2014). Hüsamettin Koan’ın çalışmalarındaki kültür varlığı ve kültür mirasına ait unsurlar. *İnönü üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(10), 47-57.
- Göğebakan, Y. ve Buyurgan, S. (2013). Öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımlarını gerçekleştirme bakımından Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin ilişkilendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 191-205.
- Gökçe, N. (2009). Çevre eğitiminde gazetelerden yararlanma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 251-265.
- Gökmen Erdoğan, B. (2011). *Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarında cam malzeme kullanımı üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Bilim Dalı, İstanbul.
- Görgülü, Ü. (2007). *Ülkemizin taraf olmadığı sualtı kültürel mirasının korunması sözleşmesi ve sualtı kültür varlıklarımız*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya.

- Gül, A. ve Kuş Şahin, C. (2010). Ülkemizdeki doğal sit alanlarının mevcut durumu analizi. *III. Uluslararası Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs, 4*, 1564-1574.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal Bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1)*, 63-78.
- Gülersoy, A. E. (2013). Doğal mirasın korunması açısından sosyal bilgiler (ortaokul) ve coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programlarının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(14)*, Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı.
- Gümüş, E. (2008). *Yeni bir doğa koruma kavramı: UNESCO jeoparklar çerçevesinde Çamlıdere (Ankara) fosil ormanı fizibilite çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı. Samsun.
- Günay, R. (2007). Kültür mirasını korumada çeşitli yaklaşımlar. *Colloquium Anatolicum, 1-25*.
- Gürbüzürk, O. ve Mala, N. (2008). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Adım Adım Türkiye ünitesinin yapılandırmacı yaklaşıma göre etkililiğinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2*, 24-41.
- Henson, D. (2004). Archaeology in Schools. In D. Henson, P. Stone and M. Corbishley (Eds.), *Education and the historic environment* (pp. 23-32). *New York: Routledge*.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/> Erişim tarihi ve saati: 13 Şubat 2015 tarihinde ulaşıldı.
- <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>. 06 Ağustos 2015 tarihinde ulaşıldı.
- <http://unesco.org.tr/dokumanlar/duyurular/290420151016.pdf>. 25 Haziran 2015 tarihinde ulaşıldı.
- <http://www.discoveryeducation.com/teachers/free-lesson-plans/asia-tradition-and-culture.cfm>. 22 Haziran 2015 tarihinde ulaşıldı.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html>. 05 Ağustos 2015 tarihinde ulaşıldı.

http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/somutkulturel-miras/somut_kulturel_miras.pdf.

05 Ağustos 2015 tarihinde ulaşıldı.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Do%C4%9Fa>. 8 Temmuz 2015 tarihinde ulaşıldı.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/kanunlar_kararlar/kanuntbmmc056/kanuntbmmc056/kanuntbmmc05601710.pdf. 07 Ağustos 2015 tarihinde ulaşıldı.

Hunter, K. (1988). Heritage education in the social studies. Web: <http://www.ericdigests.org/pre-929/heritage.htm> adresinden 28 Aralık 2015 tarihinde alındı.

Kabapınar, Y. ve Ataman, M. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf) programlarındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 776-791.

Kalender, Ç. (2010). *Türkiye’de yapılan doğa eğitimlerinin değerlendirilmesi (Kaçkar dağları milli parkı örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Artvin.

Kapucu, Yeşil, G. (2010). *Tabiat Parkı: Türkiye ve Almanya karşılaştırması*. Doktora Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karabıyık, E. Ü. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitabı 5*. Ankara: Evren Yayıncılık. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.

Karabıyık, E. Ü. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabı 5*. Ankara: Evren Yayıncılık. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.

Karadağ, R., Kolaç, E. ve Ulaş, H. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının “kültür” kavramına yükledikleri anlamlar ve popüler kültüre bakışları. *İlköğretim Online*, 11(2), 381-394.

Karameşe, B. (2014). *Kapadokya jeopark önerisinin yerel halk açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Balıkesir.

- Karataş, A. (2011). Çevre bilincinin geliştirilmesinde doğa tarihi müzelerinin rolü. *Akademik Bakış Dergisi*, (27), 1-15.
- Karatekin, K. ve Aksoy, Y. (2002). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(1), 1423-1438.
- Karip, F. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin kültürel mirasın korunması bilincine yönelik hazırbulunuşluk düzeylerinin ölçülmesi (Ağrı ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı, Ağrı.
- Karip, F. (2014). İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin kültürel mirası koruma bilincinin incelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 49-68.
- Kete, R. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının doğa merkezli eğitim hakkındaki görüşleri. *Anadolu Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(1), 11-16.
- Kılcan, B. ve Akbaba, B. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 5(3), 113-137.
- Kısa, Y. ve Gazel, A. A. (2016). Sosyal Bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi (Afyonkarahisar müzeleri). *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(1), 51-83.
- Kıvılcım, C. Ö. (2009). *Taşınmaz kültür varlıklarının belgelendirilmesinde jeomekansal veri/bilgi yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Anabilim Dalı, Geomatik Mühendisliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Kıyıcı, F. B., Yiğit, E. A., ve Darçın, E. S. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-27.
- Koç, Z. (2007). *Türkiye’de taşınmaz kültür varlıkları ve mali teşvikler*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı, İstanbul.
- Koçak, F. ve Balcı, V. (2010). Doğada yapılan sportif etkinliklerde çevresel sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2009). *Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu*. Web:<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>adresinden 17 temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Kürüm, N. (2005). *Uluslararası ilişkilerde kültür varlıklarının korunması*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Marmasan, Ö. (2007). *Bilimsel-teknik kriterler açısından mevcut yasamanın eleştirisi: Türkiye’de kültür varlıklarının sınıflandırılması*. Doktora Tezi, İzmir İleri Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
- Mazman Budak, F. (2012). *Sosyal Bilgiler dersinde (7. sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi (Tokat örneği)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 66-81.
- Metin, M. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. (1. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Meydan, A., Bozyiğit, R., ve Karakurt, M. (2012). Ekoloji temelli doğa eğitimi projelerinin katılımcı beklentilerini karşılama düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 238-255.
- Meydan, M. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal Bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 402-422.
- Miles, M.B. and Huberman, A.M. (2015). *Nitel veri analizi*. (Çev. Edt. S.A. Altun ve A. Ersoy). (Eserin orijinali 1994’te yayımlandı.)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2011). *Çevre kuruluşları*. Web: http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%87evre%20Kurulu%C5%9Flar%C4%B1.pdf adresinden 18 Temmuz 2016 tarihinde alındı.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitabı 5*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitabı 6*. (5. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitabı 7*. (4. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabı 5*. (5. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabı 6*. (5. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabı 7*. (4. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. 6. ve 7. sınıf öğretim programları*. Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 20 Temmuz 2015 tarihinde alındı.

- Oral, B. (Editör). (2014). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öcal, T. (2012). Zindan mağarasının doğal mirası ve turizm potansiyeli. *Ekev Akademi Dergisi*, 16(52), 299-318.
- Özbay, S. (2008). *Doğa koruma alanlarında planlama çalışmaları ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı yönetim planı önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özçelik, R. (2006). Biyolojik çeşitliliği korumaya yönelik yapılan (planlama ve koruma) çalışmalar ve Türkiye ormancılığına yansımaları. *Turkish Journal of Forestry, Türkiye Ormancılık Dergisi*, 2, 23-36.
- Özey, R. (2001). *Çevre sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Patrick, J.J. (1988). Historic preservation and school curriculum. Paper presented at the symposium on Heritage Education (Washington, DC, May 11), *ERIC ED* 300 289.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). (3. Baskı), Ankara: PegemA Akademi. (Eserin Orijinali 1990'da yayınlandı).
- Peker, N. (2014). *Sosyal Bilgiler dersinde sanal müze kullanımı ve Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Pekgözlü Karakuş, D. (2011). *Taşınmaz kültür varlıklarımızın müze olarak yeniden işlevlendirilmesi: Alanya Kızıl Kule örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzecilik Anabilim Dalı, Antalya.
- Perker, Z. S. (2010). Avrupa kültür mirasının korunmasında europa nostra ödüllерinin rolü ve Türkiye. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (2), 260-272.
- Popovic, M. (2012). Park in novi knezevac natural and cultural heritage of serbia. *Studia Universitatis "Vasile Goldiş" Seria Ştiinţele Vietii*, 22(2), p. 241-246.
- Ramsar (1971). Web: <http://www.ramsar.org/about/history-of-the-ramsar-convention> adresinden 20 Temmuz 2016 tarihinde alındı.

- Ramsar Sözleşmesi (1971). Web: http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/dogal_k_m/su_kuslari.pdf adresinden 20 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Resmi Gazete (1983). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. 23 Temmuz, sayı; 18113. Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18113.pdf> adresinden 15 Aralık 2016 tarihinde alındı.
- Resmi Gazete (1983). *Milli Parklar Kanunu*. 9 Ağustos, sayı; 18132. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2873.pdf> adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Resmi Gazete (1983). *Milli Parklar Kanunu*. 9 Ağustos, sayı; 18132. Web: <http://www.milliparklar.gov.tr/belge/ta.pdf> adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Resmi Gazete (1996). *Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi*. 27 Aralık, sayı; 22860. Web: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/biyo.pdf adresinden 15 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri, gerçek dünya araştırması*. (Çev. Edt. Ş. Çınkır ve N. Demirkasımoğlu) (1. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık. (Eserin Orijinali 1993'te yayımlandı).
- Sakacı, T. (2007). *Üniversite öğrencilerinin küresel çevre sorunlarını öğrenme sürecinde gösterdiği davranışlar*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Manisa.
- Samayoa, H. (2014). *Heritage/culture preservation model bilingual instruction*. Bachelor of Arts, Dominican University of California, A Thesis Presented in Partial Fulfillment of the Requirements of the Degree of Bachelor of Arts in Liberal Studies, California.
- Sarıkaya, M., Güven, E., Göksu, V., ve Aka, E. İ. (2010). Yapılandırmacı yaklaşımın öğrencilerin akademik başarı ve bilgilerinin kalıcılığı üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, 9(1), 413-423.
- Seggie, F.N. ve Bayyurt, Y. (2015). *Nitel araştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Selanik Ay, T. ve Kurtdede Fidan, N. (2013). Öğretmen adaylarının “kültürel miras” kavramına ilişkin metaforları. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 1135-1152.
- Selanik Ay, T., ve Kurtdede Fidan, N. (2014). Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 13(48), 69-89.
- Sever, R. (2016). Alternatif yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili temel kavramlar., R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Editörler). *Alternatif yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi*. (1. Baskı), Ankara: Pegem Akademi, ss. 1-13.
- Sezer, İ. (2015). Koç Kayası Tabiat Parkı'nın ekoturizm olanakları açısından değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12). 171-206.
- Smith, C. L. and Gilden, J. S. (2001). Cultural and natural assets for willamette basin, Oregon sustainability. *IIFT Proceedings*, 1-8.
- Smokowski, P. R., Rose, R. A. and Bacallao, M. (2010). İfluence of risk factors and cultural assets on latino adolescents' trajectories of self-esteem and internalizing seymptoms. *Child Psychiatry Hum Dev*, 41, 133-155.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. (3. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 487-501.
- Şahin, A., S., K. ve Güner, S. (2006). Kültürel mirasın korunması ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sabancı Kültür Merkezi, 16-18 Kasım*, 548-55, İzmir.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 83-92.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (1983). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu*. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc> adresinden 31 Temmuz 2015 tarihinde alındı.

- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Tankut, G. (2005). Doğal ve tarihi çevrenin korunması: sorunlar ve olası çözümler. *Tmmob şehir Plancıları Odası Yayını*,, 31, 9-12.
- Tekten, Z. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 ders kitabı*. Ankara: Yakınçağ Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Tekten, Z. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Yakınçağ Yayınları. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Tuna, S. (2006). Sanat eğitiminde kültür varlıklarını tanıma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(18), 76-81.
- Turgut, G. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde bir eğitim aracı olarak sanal müze kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı. Aydın.
- Türkeş, M., Sümer, U. M. ve NER, G. Ç. (2000). Kyoto Protokolü esneklik mekanizmaları. *Tesisat Dergisi*, 52, 84-100.
- Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA) (1992). Web: http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=130 adresinden 18 Temmuz 2016 tarihinde alındı.
- Tüysüz, S. ve Yıldırım, ř. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.
- Tüysüz, S. ve Yıldırım, ř. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık. Web: <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013> adresinden 12 Temmuz 2015 tarihinde alındı.

- Uçar, M. (2007). *Kullanıcıların kültür varlıklarına yükledikleri değerlerin planlama süreci içinde tespit edilmesi örnek çalışma: Tarsus*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı, Ankara.
- Uçar, M. (2014). İlköğretim düzeyinde kültür varlığı ve koruma konularındaki eğitimin etkinliği ve sivil toplum örgütlerinin eğitime katkısının değerlendirilmesi. *Megaron*, 9(2), 85-102.
- Uluçınar Sağır, Ş., Aslan, O. ve Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 496-511.
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, *TÜRKSOY üye devletleri UNESCO milli komisyonları toplantısı, kültürel ve doğal miras semineri*. Web: www.unesco.org.tr/dokumanlar/turksoy4/turksoy_kdm.pdf adresinden 14 Eylül 2015 tarihinde alındı
- Ünal, Ç., ve Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın Sosyal Bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği)/the effect of constructive approach on success, attitude and permanency at the social sciences teaching (5th class example). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.
- Ünlü, İ. (2012). *Sosyal Bilgiler öğretim programında kültür aktarımı konuları öğretiminin yeterlik düzeyinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.
- Ürker, O. ve Çobanoğlu, N. (2014). Türkiye’de doğal varlıkların sürdürülebilir kullanımında biyoetiğin bir araç olarak kullanılması; Batı Anadolu Yörükleri üzerinden örnek olay incelemesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 151-171.
- Vuruşkan, A. ve Ortaçşeme, V. (2009). Antalya kentindeki doğal sit alanlarına ilişkin sorunların irdelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 179-190.
- Yapıcı M. ve Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 6(2), 204-212.

- Yaşar, O. (2000). Ülkemizde milli park ve benzer statüdeki alanların dağılımı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 35, 181-201.
- Yazıcı, F. (2012). *İlköğretim 6-8. sınıf öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme yaklaşımlarını kullanabilme durumları: Erzurum örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.
- Yeşilbursa, C. C. (2006). *Sosyal Bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal Bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23(23), 209-222.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal Bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.
- Yeşilbursa, C. C. ve Uslu, S. (2014). The comparison of Turkish and American pre-service social studies teachers attitudes toward heritage education. *Turkish Studies*, 9(8), 879-891.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, T. ve Tahiroğlu, M. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114.
- Yıldız, M. (2002). *Yürürlükteki Sosyal Bilgiler dersi müfredatının kültür konuları açısından yeterliliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum.

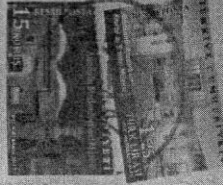
- Yılmaz, B. (2006). *Avrupa Birliği'ne üye bazı ülkelerdeki kültür varlıklarını koruma yaklaşımı, örgütlenme ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı, İzmir.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(3), 21-39.
- Yılmaz, S. ve Özer, S. (2003). Narman Peri Bacalarının Tabiat Anıtı kriterlerine göre değerlendirilmesi. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 12(48), 26-31.
- Yorğan, A. (2009). Avrupa Birliği'nin enerji politikası ve Türkiye'ye etkileri. *Bilge Strateji*, 1(1), 24-39.
- Yörükoğlu, S. (2008). *Kültürel mirasın yeni nesile aktarılması amacıyla kuş evlerinin görsel sanatlar dersi programında kullanılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Zor, A. ve Karip, F. (2014). İlköğretim ikinci kademedeki okutulan derslerin kültürel mirası korumada amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat ve Tasarım Dergisi*, (14), 147-162.

EKLER

EK-1: Tez Çalışma İzin Onayı

**T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 68513552-100-E.11913206
Konu: Tez Çalışma İzin Onayı.

19/11/2015

İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Fakültesi Dekanlığı) **AGR I**

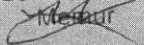
İlgi :a)14.11.2015 tarih ve 10088400-020-E.15915973 sayılı yazınız.
b)Valilik makamından alınan 19.11.2015 tarih ve 68513552/100-E.11887187sayılı onay.

Üniversitenizin Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü araştırma görevlisi Suat POLAT'ın "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Doğa ve Kültür Varlıklarının Yeri ve Önemi" konulu doktora tezi çalışması eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışması sonunda hazırlanmış olduğu bilgilerin bir suretini; basılı veya dijital ortamda, Müdürlüğümüze teslim etmek koşulu ile İlimiz İlkokul ve ortaokullarında yapmasının uygun görüldüğü ile ilgili Valilik makamından alınan ilgi (b) izin onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim

Abdullah Seçkin KOÇAK
Vali Yardımcısı
Vali V.

Eki : İlgi onay.

Sıradan Elektronik İmzalı
Asli ile Ayırdır
20.11.2015
Burhan KILIC

AGRI MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kagızman Cad. Ağrı
<http://agri.mcb.gov.tr>

Ayrıntılı bilgi için: Şenol DEMİR (Şef)
Tel : (0472) 280 94 37

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 68513552-100-E.11887187
Konu: Tez Çalışma İzni.

19/11/2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğü, Eğitim Fakültesi Dekanlığının
14.11.2015 tarih ve 10088400-020-E.15915973 sayılı yazısı.

İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü araştırma görevlisi Suat POLAT'ın "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Doğa ve Kültür Varlıklarının Yeri ve Önemi" konulu doktora tezi çalışması kapsamında ilimize bağlı ilkokul ve ortaokullarda görüşme ve gözlem yoluyla veri toplaması gerektiği ilgi yazı ile bildirilmiştir.

İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü araştırma görevlisi Suat POLAT'ın "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Doğa ve Kültür Varlıklarının Yeri ve Önemi" konulu doktora tezi çalışmasına gözlem yoluyla veri toplaması çalışmasını eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışması sonunda hazırlanmış olduğu bilgilerin bir suretini; basılı veya dijital ortamda, Müdürlüğümüze teslim etmek koşulu ile ilimiz ilkokul ve ortaokullarında uygulaması Müdürlüğümüze uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Hatem DURSUN
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
19/11/2015

Abdullah Seçkin KOÇAK
Vali Yardımcısı
Vali V.

Eki : İlgi Yazı

Güvenli Elektronik İmzalı

Aşılı ile Aynadır.

2015/11/19

Burhan KILIÇ

Müdür

AĞRI MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kazım Paşa Cad. Ağrı
41020/Ağrı/meh.gov.tr
agm@ogretim.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Senol ÖZMİR (Sel)
Tel : (0 472) 280 94 37
Faks: (0 472) 280 94 50 Atatürk Biv

EK-2: Doğal ve Kültürel Varlıklar Gözlem Formu**DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLAR GÖZLEM FORMU**

Gözlemci:

Sınıf:

Öğrenci Sayısı:

Süre:.....dakika

Öğretmen:

Öğretmenin mezun olduğu fakülte/bölüm:

Öğretmenin çalışma süresi (yıl):

Konu:

Tarih:

Ders Saati:

Sınıfın fiziksel yapısı nasıldır?

Aydınlatma:

Havalandırma:

Sıcaklık:

Sınıf Düzeni:

Sınıf Büyüklüğü:

Diğer:.....

Sınıfın sosyal yapısı nasıldır?

Sınıf Mevcudu

Cinsiyet:

Ekonomik Durum:

Diğer:

AMAÇ

Bu gözlemin amacı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda doğal ve kültürel varlıklarla ilgili yer verilen kazanımların ders işleniş süreçlerinde kazandırılmasını incelemektir.

ARAŞTIRMA SORUSU

Sosyal Bilgiler derslerinde geçen doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konular; içerik, yöntem teknik, etkinlik, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme boyutlarıyla nasıl işlenmektedir?

VERİ TOPLAMA

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde geçen doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yer aldığı konuları nasıl işlediklerini belirlemek amacıyla ders gözlenecektir. Aşağıda belirlenmiş çerçeve dâhilinde notlar alınarak ders öğretmenin uygun görmesi halinde de kamera veya ses kayıt cihazıyla kayıt yapılacaktır.

KODLAMA LİSTESİ

Aşağıda yer alan kodlar, gözlemcinin gözlemlediği ortama dair yerinde saptamalarda bulunabilmesini sağlamak amacıyla konuyla ilgili boyutları ortaya koymaktadır. Bu kodlar gözlem sürecinde gerek görülmesi halinde değiştirilebilir, ekleme ve çıkarmalar yapılabilir.

Sorular	Gözlem Sonuçları
<p>1 Doğal ve kültürel varlıkların işlenişinde ders işleme süreci basamaklarında neler yapılmaktadır?</p> <p><u>A)Derse Başlama</u></p> <p>a)Önbilgilerin yoklanması</p> <p>b)İpucu verme</p> <p>c)Merak uyandırma</p>	
<p><u>B)Konunun İşleniş</u></p> <p>a) Yöntem ve teknik</p> <p>Anlatım ()</p> <p>Soru-Cevap ()</p> <p>Gezi Gözlem ()</p> <p>Drama ()</p> <p>Gösterip Yaptırma ()</p> <p>Tartışma ()</p> <p>Diğer:</p>	
<p>b)Etkinlik</p> <p>Yazma ()</p> <p>Okuma ()</p> <p>Soru-Cevap ()</p> <p>Eşleştirme ()</p> <p>Boşluk Doldurma ()</p> <p>Afiş Hazırlama ()</p> <p>Bulmaca ()</p> <p>Gezi Gözlem ()</p> <p>Kavram Haritası ()</p> <p>Akrostiş ()</p> <p>Diğer:</p>	
<p><u>C)Dersi Bitiriş</u></p> <p>a)Ölçme Değerlendirme</p> <p>Soru – Cevap ()</p> <p>Kısa Cevaplı Testler ()</p> <p>Çoktan Seçmeli Testler ()</p> <p>Boşluk Doldurma ()</p> <p>Diğer</p> <p>b)Dönüt Düzeltme</p>	

2	<p>Öğretmenin uyguladığı etkinliklerin programa uygunluğu nasıldır?</p> <p>a) Kazanım boyutuyla:</p> <p>b) İçerik boyutuyla:</p> <p>c) Yöntem ve teknik boyutuyla:</p>	
3	<p>Ders işleniş sürecinde öğretmen ve öğrenci etkileşimi nasıldır?</p> <p>a) Kullanılan Dil:</p> <p>b) Ses Düzeyi:</p> <p>c) Sınıf Yönetimi:</p>	
4	<p>Ders işlenişinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?</p> <p>Araç Gereç Eksikliği ()</p> <p>Gürültü ()</p> <p>Aydınlatma Yetersizliği ()</p> <p>Havalandırma Eksikliği ()</p> <p>Diğer:</p>	

EK-3: Görüşme Formu**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLAR****GÖRÜŞME FORMU****Değerli katılımcı,**

Bu görüşme formu sizin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da yer verilen doğal ve kültürel varlıklara yönelik görüşlerinizi almak amacıyla hazırlanmıştır. Bu görüşme formundan elde edilecek bulgular akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Değerli zamanınızı ayırarak sorulara içtenlikle cevap verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Meslekteki Çalışma Süreniz: 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 ve üzeri ()

Eğitim Durumu: Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Araştırmacı: Suat POLAT

Görüşme Soruları

- 1- Doğal ve kültürel varlıkların korunması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2- Doğal ve kültürel varlıkları korumak için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- 3-Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklara yer verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 4-Sosyal Bilgiler Öğretim Programında doğal ve kültürel varlıklara yeterince yer verilmiş midir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- 5-Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin doğal ve kültürel varlıkları tanınmasında etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- 6- Doğal ve kültürel varlıkların öğrencilere tanıtılmasında Sosyal Bilgiler programında yapılması gereken düzenlemeler (kazanım, ders kitabı, etkinlik, fiziksel koşullar vb.) var mıdır? Varsa görüşlerini belirtiniz.
- 7-Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıklar hakkında öğrencilere bilgi verirken hangi yöntem ya da yöntemleri kullanıyorsunuz?
- 8- Sosyal Bilgiler dersinde doğal ve kültürel varlıkları işlerken etkinliklerden faydalaniyor musunuz?
 - A) Ne tür etkinliklerden faydalaniyorsunuz?
 - B) Örnek bir etkinlik uygulaması anlatır mısınız?
- 9-Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (5, 6, 7) doğal ve kültürel varlıklarla ilgili kazanımların yeterliliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- 10-Karar verici konumunda olsaydınız doğal ve kültürel varlıklar konusunda öğrenme-öğretme sürecini nasıl planlardınız?

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Ağrı'da doğdu. İlköğrenimini Yayla Köyü İlkokulu ve Atatürk İlköğretim Okulu'nda, orta öğrenimini ise Ağrı Naci Gökçe Lisesi'nde tamamladı. 2006 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde yerleştiği Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2010 yılında Erciyes Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda başladığı yüksek lisans öğrenimini 2012 yılında tamamladı. 2012 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak başladığı görevine halen devam etmektedir. 2013 yılı ocak ayında Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda doktora öğrenimine başladı.